YOL ARKADAŞLARI

VERA PANOVA

Çeviren: Levent Özübek

1947 Stalin Ödülü

Roman

Yazılama

YOL ARKADAŞLARI

VERA PANOVA

Yol Arkadaşları

Yazılama Yayınevi: 178
Edebiyat: 19

Yol Arkadaşları

Vera Panova

Özgün Adı: Спутники
Çeviren: Levent Özübek
Editör: Merve Üzel
Düzelti: Yaşar Uzunlar
Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu
Sayfa Düzeni: B.Barış Koç
ISBN: 978-605-2222-04-1
Birinci Baskı: Mart 2018

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 577 72 08
Sertifika no: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul
0 216 338 52 59
iletisim@yazilama.com
www.yazilama.com

Yol Arkadaşları

Vera Panova

Çeviren
Levent Özübek

ROMAN

Yazılama

Vera Panova: Sovyet romancı, oyun yazarı, öykücü, senarist ve gazeteci. 1905 yılında Rusya'nın Rostov-na-Donu kentinde dünyaya geldi. Beş yaşındayken denizci olan babası Don Nehri'nde boğularak öldü. Annesi ailenin geçimini sağlamak için işçi olarak çalışmaya başladı. Okumaya ve öğrenmeye çok istekli olan Vera parasızlık nedeniyle liseye ancak iki yıl devam edebildi. On yedi yaşındayken Rostov'da bir gazetede çalışmaya başladı. Bir yanda edebiyatla ilgileniyor, Rus klasiklerini okuyordu. Kendini yetiştirmek için birçok bilimsel kitap da okudu.

1925 yılında evlenip, iki yıl evli kaldığı ilk eşinden sonra Komsomolskaya Pravda gazetesinden Boris Vakhtin ile evlendi. İkinci eşinin ölümünden sonra 1940 yılında Leningrad'a yerleşti. İkinci Dünya Savaşı'nda Leningrad'a saldıran Almanlar Leningrad yakınındaki Puşkin kasabasını işgal ettiklerinde Vera oradaydı. Kızı ile birlikte Pskov yakınındaki toplama kampına atıldı. Buradan yine kızıyla birlikte kaçmayı başararak gizlice Estonya'ya, Narva şehrine geldiler. Buradaki yıkık bir sinagogda bir süre gizlice yaşadılar. Sonradan akrabalarının bulunduğu bir köye gelerek oraya yerleştiler. Vera burada eserlerini vermeye başladı.

1943 yılında Perm'e yerleşerek oradaki bir gazetede çalışmaya başladı. İlk romanı Pirojkov Ailesi'nin yayınlanmasının ardından bir hastane trende gazeteci olarak görev yaptı. Buradaki gözlemlerini Sputniki (Yol Arkadaşları) adlı romanında işledi. Bu roman birçok kez filme alınmış olup, 1947 yılında Stalin Ödülü'nü kazanmıştır.

1945 yılında Rus bilimkurgu yazarı David Ryvkin ile evlenerek tekrar Leningrad'a döndü. 1947'de yayınlanan Krujilikha (İleri Bakmak) ile 1948 yılında tekrar Stalin Ödülü kazandı. 1949 yılında yazdığı ve bir kolhozdaki yaşamı anlatan Yasnaya Bereg (Aydınlık Kıyılar) romanı ile 1950 yılında Stalin Ödülü'nü üçüncü kez kazandı.

Sovyet entelektüel çevrelerinde kuşaklar arası ilişkileri irdeleyen sonraki romanı Vremena Goda (Geçen Bir Yıl) eleştirilerle karşılaştı. Ondan sonraki kısa romanı Seryuja ise hem içeride hem dışarıda büyük ilgi gördü.

Sovyet Yazarlar Birliği'nin 1954 ve 1959 kongrelerinde prezidyum üyeliğine seçildi. Önde gelen Sovyet yazarları arasında yer aldı. Bu yıllarda iki kez Emeğin Kızıl Bayrağı Nişanı kazandı. 1960 yılında İngiltere, İtalya ve Amerika'ya seyahatler yaptı, sonradan bu seyahatlerdeki anı ve gözlemlerini kaleme aldı.

1967 yılında geçirdiği bir rahatsızlık kısmi felçle sonuçlandı. 1973 yılında Leningrad'ta yaşama veda etti.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
Gece 7
1. Danilov 7
2. Lena 23
3. Doktor Belov 39
4. Yulya Dmitriyevna 56

İKİNCİ BÖLÜM
Sabah 77
5. Doğudan Batıya 77
6. Batıdan Doğuya 91
7. Mektuplar 110
8. Anılar 125

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Gündüz 147
9. Yulya Dmitriyevna 147
10. Doktor Belov 164
11. Lena 173
12. Danilov 181
13. Barışın Arifesinde 189

BÖLÜM I

Gece

1. Danilov

Uyku gelmiyordu. Danilov kalktı. Kalın perdeyi kenara çekip pencereyi açtı. Pencerenin kalın çerçevesi sessizce aşağı kaydı. Bu trenin tüm aksesuarı kaliteli, kullanımı rahat, sağlam ve hoştu.

Pencereden içeri taze bir esinti girdi. Gökyüzü ve tarlalar kül gibi, renksiz parlıyordu. Beyaz gece çok sakindi.

Yaz o sene geç gelmişti ve başka yazlara benzemiyordu. Gündüzleri güneş, güneydeki gibi kavurucu oluyor, geceleriyse hava soğuyordu. Danilov pencerenin yanında üşüdü. Çok uzun süre kalmış olabilir miydi orada? Uzun süre miydi, değil miydi, bilemedi.

Pantolonunu, botlarını giydi. Beyaz bereli tombul kadın onun keçe terliklerini yine hazır etmişti. Görüntüsü hoştu; terlikler, topuğa kadar inen dar paça pantolon... İlginç; kocasını da böyle mi giydirirdi?

Gecenin ilerlemiş olduğuna hiç aldırmadan, parkasını giyip gıcırtılı deri kemerini becerikli parmaklarıyla sıktı. Şapkasını da aldı.

Birisi örnek olmalıydı bu personele, lanet olsun şu komutana.

Personel vagonunun geniş penceresinde kül rengi bir ışık parlıyordu. Gökyüzü ve tarlalar hayal gibi, renksiz, geriye doğru akıyor, gecenin boşluğunda kayboluyorlardı. Tren komutanı uyuyor muydu? Danilov kompartımanın kapısını usulca kaydırdı, içeriye baktı. Komutan pantolonu ve çoraplarıyla, yarı

soyunuk bir şekilde uyuyordu. Kısa bacaklarını çocuk gibi kıvırmıştı. Kollarını katlamış, ellerini çenesinin altında dua eder gibi birleştirmişti.

Yandaki kompartımanın kapısı açıktı. İkinci doktor Suprugov koridorda belirdi. Mavi hastane elbisesi ve keçe terlikler giymişti.

"Siz de uyuyamadınız mı, İvan Yegoriç?"

"Yok, uyudum."

Doğru söylemiyordu. Çünkü Suprugov'a hiçbir şekilde benzemek istemiyordu. Eğer Suprugov uyuyamamışsa, kendisi -Danilov- uyumuş olmalıydı. Veya tam tersi...

"İyi uyudum, ya siz?"

"Nedendir bilmem, uyuyamadım. Belki çevreyi yadırgadım."

"Ne var yadırgayacak? Trende gidiyorsunuz, hepsi bu."

"İyi de nereye gidiyoruz?" diye kıkırdadı Suprugov. Bu kıkırdama âdeti iğrençti. Düzgün insanlar gülümser veya yüksek sesle gülerler.

"Cepheye gidiyoruz doktor yoldaş."

Yakışıklı, uzun boylu Suprugov'u süzdü Danilov. "Kendini hazırla doktor, kendini hazırla," diye geçirdi içinden, "burası senin muayene salonun gibi olmayacak: Derin nefes alın, bir daha...".

"Belanın ortasında bulabiliriz kendimizi ha? Ne dersiniz?"

"Ne sandınız? Neden biz herkesten farklı olalım? Elbette oraya gidiyoruz."

Suprugov utangaç bir bakışla baktı. Danilov'un altın dişi gecenin kül rengi ışığında parıldadı. Suprugov'un yüzü sertleşti.

"Anlamıyorum," dedi hızlıca, rahatsız olmuş bir ses tonuyla. "Böyle bir treni cepheye göndermek nedendir? Bu tam bir yıkım... Fayna dedi ki, ilk patlamada tüm pencereler aşağı inermiş."

"Fayna mı? Fayna kim?"

"Hemşire."

"Onun adı Fayna mı?" Saçlarının ıslak kokusunu unuttum, diye düşündü, onun gür, narin kadın saçlarını... Kahretsin, bunu neden hatırladım şimdi? Neredeyse çeyrek asır önceydi. Evet, yirmi iki yıl... Bu hemşireninse kuzu gibi kırpılmış, kısa kıvırcık saçları... Onun adı da Fayna demek...

"Bu tam bir yıkım," diye tekrarladı Suprugov ve derince içini çekti.

"Peki, ne yapalım istersiniz?" derken yanağı seğirdi Danilov'un. Suprugov dikkatle bakmış olsaydı, onun gözündeki öfke parıltısını görecekti. Ama o, nedense, bir türlü iyi sarılmamış olan sigarasıyla meşguldü.

"Geri mi dönsün? Narkom'a*, Kaganoviç'e yıldırım telgraf gönderelim: 'İlgilenir misiniz? Treni bombaların altına gönderiyorlar.'"

Suprugov kendisiyle alay edildiğini anladı. Son derece kırıldı buna bir anda. Ne olursa olsun, o bir hastabakıcı değildi ki... Askeri doktordu.

"Herhangi bir şey önermedim ben. Ama benim de sizin gibi fikrimi belirtme hakkım var. Ben de sizin gibi ölüme gidiyorum."

"Böyle mi düşünüyorsunuz? Eh peki, henüz biz hayattayken izninizle ben gidip personeli kontrol edeyim."

Suprugov iyi sarılmamış sigarasını çekerken Danilov'u gözleriyle takip etti. Komiserin tutumu vakur ve askerceydi. Suprugov doktor önlüğünün içinde kendini rahatsız hissetmeye başladı. Elbette, kendi hatasıydı. Kişisel konuşmalara girmemeliydi. Fayna ya da başka kızlarla olabilir. O başka bir şeydi. Ama Komiser'le hiçbir durumda böyle olmamalıydı. Buna dikkat etmeliydi.

Vagonda tüm pencerelerin sağ kanatları açıktı ama yine de içeride hava kötüydü. Vagon kısa süre önce güzelleşmiş, ev gibi olmuştu. Kızların ranzalarının üzerine aynalar, maskotlar, sevgililerin fotoğrafları asılmıştı. Bu fotoğrafların arkası tahtakurusu yuvası olabilirdi. Bir bakmalıydı.

Lena Ogorodnikova, vagonun sonundaki ranzanın alt katında uyuyordu. Sevimli, ufak tefek kadın, sessiz durup alttan alta fesatlık yapan bir oğlan çocuğu gibiydi. Rüyasında bir şeylerle eğleniyormuş gibi bir hali vardı. Yatağının üzerinde palet şeklinde bir ayna asılıydı. Demek afacan oğlanlar da aynaya bakarlar. Lena'nın karşı tarafında İya uzanmış, uzun kollarını genişçe açmış, derin derin nefes alarak horluyordu. Ebeveynler kızlarına nasıl böyle isimler koyabilirler? İyi kızlar... Her biri bir erkeğe atlet veya fanila örüyor. Kendilerinin bir kombinezonu yoktur. Geçen gün fark etti ki, İya omuzları açıkta uyuyordu. Hemen uyandırıp nöbet yazdı. Ne biçim bir yatıştı bu... Kızlar mazbut olmalı.

---

* Narkom: Halk Komiserliği

Vagon yaralılar için hazırdı. Yatakların üzerine temiz, derli toplu bir şekilde kalın, mavi örtüler örtülmüştü. Düzgün yastıkların üzerine havlular üçgen şeklinde katlanıp konulmuştu. Havada kükürt, soda, vernik kokuları duyuluyordu. Bir de vagonlarda, istasyonlarda hep solunan, dezenfekte etmekle, badana ile bir türlü giderilemeyen o tuhaf koku vardı. Bunlar hafif yaralılar için yapılmış "sert" vagonlardı. Her birinde bir nöbetçi vardı. Kapı açılır açılmaz koyu bir silüet göründü. Elinde tüfeği vardı, sigarası parlıyordu.

Vagonlarda sigara içmek yasaktı ama Danilov buna göz yumuyordu. Makine değil, insandı bunlar. Tren cepheye doğru yol alıyordu. Üzerine bayrak benzeri Kızıl Haç işareti konmuştu. Fakat vagonların içinde hiç kimse bu işaretin kendilerini korumaya yeteceği hayaline kapılmıyordu. Herkes biliyordu ki, bu Kızıl Haç düşman için hedef oluşturuyordu.

Dokuzuncu vagonda Suhoyedov nöbetteydi. Tıknaz, köşeli omuzlu, büyük kafalı ve belli ki başı, boyun gerek görülmeden gövdeye yerleştirilmiş biriydi. Komutan hariç, trendeki en yaşlı kişiydi. Danilov onun iç savaş gazisi olduğunu biliyordu. Finlandiya savaşına gönüllü gitmiş, orada yaralanmıştı. 22 Haziran günü Hitler o hain saldırısına başlayınca hemen harekete geçmiş, gönüllü bürosunun önünde ortaya çıkmıştı. Fakat hem yaşı hem sağlık durumu aktif görev için uygun değildi. Böylece onu hastane trenine verdiler. Kırgın, küskün bir hali vardı. Sanki köşeye itilmişti. Barış zamanı Moskova'da kömür madenlerinde çalışıyordu. Kömür tozları yüzünün kırışıklarını daha da derinleştirmişti. Bu yüzden gözlerinin çocuk gibi mavisi iyice parlamıştı.

Suhoyedov pencerenin kenarında duruyordu ve Danilov'u karşılamak için ilerlemedi. Sadece başını birkaç saniyeliğine çevirip baktı, eliyle selam verdi. Danilov ona doğru gitti. Suhoyedov görünüşü farklı bir adamdı. Ne kırgın ne acılıydı. Yabani bir hayvanın izini süren avcı gibiydi.

"Görüyor musun bak orada?" diye fısıltıyla sordu. Ufukta, koyu renk orman çizgisinin arkasında sönük, zayıf bir ışık vardı. Bir projektörün ışık demeti gökte aniden, sessizce parladı, yavaşça sağa sonra sola doğru hareket etti. Çok parlak değildi. Gökte, yana doğru yönelen bir diğeri ile kesiştiler, bir an durdular, sonra birbirlerinden uzaklaştılar.

"Onu bulmaya çalışıyoruz," dedi Suhoyedov kesin bir ses tonuyla.

"Bir şey duymuyor musun?"

"Hayır, hiçbir şey..."

Suhoyedov sessiz kaldı. Dinliyordu.

"Bir yerlerde durmadan saldırıyor," dedi isteksizce, "tüm gücüyle saldırıyor." Ve cebinden tütün kesesini çıkarıp bir sigara sarmaya başladı. Sonra, "İçer misin?" diyerek Danilov'a uzattı tütün kesesini.

"Yok, içmiyorum."

"Bu iyi senin için," dedi, "sabahları korkunç öksürtüyor. Sigara içmeyen askerler çok daha rahat cephede. Tütün omuzunda bir yük insanın. İçmeyenler bu yükü çekmiyorlar. Sen hiç alışmadın mı? Bir alıştın mı, bitti."

Danilov gülümsedi.

"Otuz sekiz yıllık hayatımda hiç çekici gelmedi. Bundan sonra da içmem artık."

Suhoyedov çocukça bir şaşkınlıkla kaşlarını kaldırdı:

"Ne? Sen otuz sekiz yaşında mısın?"

"Bu ilkbaharda otuz sekiz."

"Daha genç gösteriyorsun," dedi Suhoyedov düşünceli bir halle, "Rahat bir hayat yaşamışsın ha?"

"Rahat mı, değil mi bilmem," diye cevap verdi Danilov, "ama iyi bir hayattı. Böyle yüz kere daha yaşasam, bıkmam."

Bir süre konuşmadan durdular. Sonra Suhoyedov tuhaf bir ifadeyle Danilov'a dönüp; "ölmeyeceksin," dedi.

Pencerenin dışında projektör ışıkları bir kez daha parladı. Eğik, çaprazlamasına kesişip bir süre öyle kaldılar. Danilov ölmeyeceğini kendisi de biliyordu. Yaşamı öyle gelip gidivermezdi. Her şey yeni başlamıştı ve hiçbir şey bitmiş değildi daha. Sadece bir süreliğine ertelenmişti. Bütün bu olanların arasında sona eren tek şey Fayna ile olan ilişkisiydi. Yine de... Bakarsın felek bir gün onunla tekrardan karşılaştırırdı. Onun başını geriye doğru atmış, gür, nemli saçlarını savurması gözünün önüne geliyordu. "Tara saçlarımı Vanya," diyordu. Ne çocukça ve saçmaydı bu düşünceler, kimseye anlatılamazdı. Kendine bile.

Hafif yaralılar vagonunun arkasından eczane vagonu geliyordu. Neden böyle adlandırıldığı, belli değildi. Eczane sadece küçük bir

kompartımandaydı. Kalan kısımda pansuman odaları, duşlar, havalandırma cihazları vardı. Hizmet kompartımanında sağlık sekreteri için bir masa vardı. Bu görev personel çizelgesinde bulunuyordu ama trende böyle biri yoktu. Danilov sağlık sekreterinin ne işe yarayacağını bilmiyordu. Bunu başka hiç kimse de bilmiyordu. Onun için Danilov da bu göreve hiç kimseyi atamamıştı.

Bu vagon Danilov'un en sevdiği yerdi. İlk görüşte onun beyazlığını, nikel aksesuarlarını, linolyum döşemesini, hermetik kapılarını, duvarlara katlanan masa ve sandalyelerini zevkle izlemişti. Temizlik ve düzen Danilov'un tutkusuydu. Bu vagona titizlenir, mendilini çıkarıp camı silerek üzerinde toz var mı diye bakardı. Daha ilk gün eczacı açık mavi renge yeni boyanmış masanın üzerine iyodin dökmeyi becermişti. Lekeyi gördüğünde kızgınlıktan rengi uçmuştu Danilov'un. Hastabakıcı Klava Mukhina Komiser'in talimatıyla lekeyi çıkarmak için epeyce uğraşmıştı.

Şimdi Klava da oradaydı. Duş odasında bir masanın üstüne kızıl saçlı, türbanlı başını eğmiş, bir şeye bandaj sarıyordu. Pencerenin perdesi çekiliydi ve ufak bir ışık yanıyordu.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordu Danilov.

"Bir abajur," diye hafifçe iç geçirerek cevap verdi Klava. Narin, çilli, uykulu gözlerini Danilov'a çevirmişti.

"Abajur mu? Lamba için mi?"

"Yok, duşlar için." Klava'nın rehavet çökmüş hali sözlerini belirsizleştiriyordu ama Danilov ne dediğini anladı. Bu fikirden hoşlanmıştı.

"Ha! Duş başlıklarına takacaksınız, kullanılmadıkları zaman güzel duracaklar, ha?

"Evet," diye cevapladı Klava, "sorun sadece bunların tülbent olmaları. Mavi veya pembe ipek olsa çok güzel olacaklardı."

"Evet, elbette. İpek çok daha güzel olurdu," diyerek güldü Danilov. "Ama yok Klava, belki boyayabiliriz bunları."

"O zaman biraz kırmızı mürekkep olsaydı," diyerek Danilov'a güvenle baktı, "bunu suyla karıştırınca pembe olurdu."

"Alırız," diye söz verdi Danilov, "karşımıza çıkan ilk mağazadan hemen alırız."

Kızıl saçlı kız onu eğlendirmişti. Takırtılı koridorlardan yürürken gülümsüyordu.

Ağır hastalar için ayrılan vagonda bölmeler yoktu. Hastane koğuşu kadar geniş bir yerdi. İçerisi beyaz boyanmıştı. Her iki yanda da üç katlı asma yataklar vardı. Komodinler duvara asılıydı. Şezlonglar... Hastane havası hissediliyordu.

Karantina vagonu trenin en sonundaydı. Burası normal bir vagondu ve arka kısmında da güç ünitesi vardı. Karantina vagonu Danilov'un teftiş etmeye en çok meraklı olduğu yerdi. Burada hep bir aksilik olacağı duygusuna kapılıyordu.

Karantina vagonunda görevliyle karşılaşmadı. Güç kompartımanının kapısının yanında durdu. Bir ses vardı ama tekerleklerin gürültüsünden sözcükler ayırt edilemiyordu. Onun düşündüğünden daha sakindi burası.

Kapıyı aniden açtı. Buna kimse aldırmadı. Sadece görevli Goremykin kalktı, diğerleri oturmaya devam ettiler. Şef mühendis Kravtsov sigarasını dudaklarının diğer ucuna geçirip kartı masaya vurdu. "Aldım bunu, yaşlı adam."

"Yalan söylüyorsun! Koz sinek," dedi vagon ustabaşısı Protasov, elindeki kartı oynadı. Elektrik teknisyeni genç Nizvetski mahcup halde, aniden kalktı.

Goremykin hariç, hepsi kalifiye kişilerdi. Basit insanlar değillerdi. Bir de içlerinde Kravtsov gönüllüydü.

"Aradığınız şey şişeler mi yoldaş Komiser?" dedi Kravtsov, Danilov'u süzerek. "Dert etmenize gerek yok, hepsi gitti!"

Gösterir gibi elini salladı. Göz kapakları kızarmıştı, bakışları donuktu.

Danilov bir tabureye oturdu, düşünmeye başladı. Teknisyenler ona sessizce bakıyorlardı. Biraz ciddileşmiş ve endişelenmeye başlamışlardı. Goremykin, Danilov'un arkasından suçlu suçlu sıvışmış, kapıyı usulca kapatmıştı. Onun için sorun yoktu. Ona bilinen konuşma olurdu. Diğer üçünü ise Danilov tutuklayabilirdi. Sarhoştu orospu çocukları. Geçen gün Vologda'da fark etmişti ki, bir araya gelmişler, fısıldaşıyorlardı. Bunları tutuklamak işten değildi. Ama sonra?

"Peki, gelin oynayalım!" dedi Danilov rengi uçmuş, şaşkın Nizvetski'ye. Onlarla bir el oynadı. Tüm becerisini ortaya koydu, kartları dikkatlice saydı. Kibirli küçük ağzı hafif aralıktı, altın dişi görünüyordu. Oyunu kazandı ve kalktı.

"Oyun böyle oynanır... Yeter mi, yoksa sabaha kadar oynayacak mısınız?"

Kravtsov ve Protasov can sıkıcı şekilde sessiz duruyorlardı. Nizvetski ürkekçe, "Yok canım, uyumalı artık," dedi.

"Peki, haydi o zaman."

Nizvetski vagonlarda Danilov'un arkasından yürürken canı sıkkın, laf işitmesini bekliyordu. Ama Danilov bir şey demedi, arkaya da bakmadı. O kapıları açtı, Nizvetski kapattı. Vagondan vagona geçerlerken tekerleklerin takırtısı artıyordu. Dünyayı karanlık kaplamış, yıldızlar kaybolmuştu. Sabah yakındı.

Eczane vagonunda Klava uykulu uykulu esniyor, duşlarla uğraşıyordu.

"Bak, ne yapıyor," dedi Danilov Nizvetski'ye, "vagonu güzelleştirmeye uğraşıyor. Bak gör, onları maviye, pembeye boyayacak. Dinle, buraya bir radyo koymak istiyorum. Yaralılara pansuman yapılırken dinlesinler. Yapar mısın?"

"Elbette," diye mırıldandı Nizvetski. Danilov onu süzdü. Entelektüel görünüşlü bir delikanlıydı. Üstü başı düzgündü. Belli ki, iyi giyime alışmış biriydi.

"Ne oldu da aktif göreve alınmadın?" diye sordu Danilov.

"Hemoroit." Nizvetski kıpkırmızı oldu. Danilov şaşırmıştı. "Bu yaşlı adamların derdidir! Sen görev istedin ha?"

"Altı yıl Moskova-Vladivostok hattında çalıştım," dedi Nizvetsky heyecanla. "Orada kalabilirdim. Kimse bana dokunmazdı. Ama ben hastane treni için gönüllü oldum. En azından bir şey yapmış oluyorum."

"Ama hastane trenindeki disiplin tıpkı aktif görevlerdeki gibidir. Hatta daha da fazla, cephedeki adama izin verilen bir şey bizim için mümkün değildir. Bizim melek olmamız lazım. Cherubim ve Seraphim gibi... Biz şefkat kardeşleriyiz. Bu votka lanet bir şeydir," dedi sakince ama tutkuyla. Sonra yumruklarını sıkarak, "en yakın zamanda bu trende bu kalmayacak, bak bunu söylüyorum," dedi.

Savaş başlayalı ancak iki hafta olmuştu ama Danilov'a yıllar geçmiş gibi geliyordu.

22 Haziran sabahı geç kalkmıştı. Eşine onu uyandırmadığı için kızmıştı. O günü oğluyla geçirecekti ve mümkün olduğu kadar uzatmak istiyordu. Böylece daha uzun süre birlikte olacaklardı.

Ama eşinin onu uyandırmaya gönlü yoktu. Böylece bu ele geçmez fırsatı kısaltmış oldu. Çocuk yatağa tırmandı, babasının dizlerine ata biner gibi oturdu. Kırpılmış saçları kadife gibiydi. Üzerinde beyaz bir elbise ve mavi çoraplar vardı. Güneş ışınları iyice temizlenmiş olan yere vuruyordu. Yaz daha yeni başlamıştı ama onun bacakları, yanakları şimdiden kızarmıştı güneşte.

"Baba, gidiyor muyuz?"

Oğluna dışarıya çıkma sözü vermişti. Erken kalkacaklardı. Uyuyakalmasının sebebi eşiydi. Çocuk sabahtan beri sızlanıyordu. Babasının sözünü tutacağından kuşkuluydu.

"Gideceğiz, ufacık bir şeyler yiyeyim, hemen çıkarız."

"Ay neden dişini fırçalıyorsun?" dedi oğlan yanına gelip, "işe gitmeyeceksin ki?" Eşi o arada kahvaltı hazırlıyordu. Danilov bahçeye çıktı. Bu şehirde iki yıldır yaşıyorlardı. Danilov bir tarım işletmesinde, Sovhoz'da yöneticiydi. Ama eşi sebzeyi çarşıdan almazdı, kendisi yetiştirmeye alışmıştı. Patates ve lahana için bahçedeki toprak yeterli değildi. Bunları şehrin dışında bir yerde yetiştiriyordu. Sulamak ve bakımını yapmak için oraya trenle gidiyordu. Elleri köylü eli gibi kararmıştı. Danilov diyordu ki; "Bu ne cimrilik? Bedava mezar bulsan gireceksin."

"Patates olmadan ne yaparız?"

Ama bu sabah sebze tarhlarının arasında yürürken memnun olmuştu. Domatesler oluyordu. Marullar da yakında toplanacaktı. Oğlu çömelmiş dururken sordu: "Daha turplar yok mu baba?"

Danilov şimdi kendini ve oğlunu anımsıyordu. Anı fotoğraf kareleri gibi hafızasına yerleşmişti. O, Danilov, sebze tarhlarının arasında durmuştu. Hava güneşli, ılık, huzurluydu. Oğlu topuklarının üstüne çömelmiş, "Daha turplar yok mu baba?" diyordu.

Bu, eski hayatının, oğluyla beraber, huzur dolu pazar günlerinin gezintileriyle, piknikleriyle dolu hayatından son anıydı. Eşi verandaya çıkmış, "Vanya, savaş patlamış. Molotov radyoda konuşuyor," demişti. Danilov hemen eve koşmuş, radyoyu dinlemişti. Son sözlerdi ama şüpheye yer yoktu, savaşın çıktığını anlamıştı. O zaman bir sessizlik oldu. Danilov başını kaldırdı. Şimdi her şey değişmişti işte. Güneşin ışığı farklı geliyordu. Evi aynı değildi. Eşinin, çocuğunun yüzleri farklıydı. Huzur sanki o andan yıllarca geriye gitmişti. Tüm düşünceleri zihninden uzaklaşıp gitti.

"Baba bize bir şey olmaz değil mi?" diye sormuştu çocuk. Daha dört yaşındaydı.

"Hayır," diye cevaplamıştı Danilov ama küçük adam ağlamaya başlamıştı.

O gün Danilov masasına geçmiş, babasına bir mektup yazıp sonra postaneye gitmiş, mektupla birlikte ona biraz para göndermişti.

Eski mektuplarının arasında kırışmış bir zarf buldu. Kenarından bir fotoğrafın köşesi görünüyordu. Buna bakmadı, çekmecenin gerisine doğru attı. Dosyasına oğlunun bir resmini koydu. Eşi o gece onu uyandırmamak için hep sessizce ağladı. O ise uyuyormuş görünüyordu. Kımıldanınca eşi fark etti, dirseklerine dayanarak kalktı, ona baktı.

"Ama senin askerlik muafiyetin yok mu Vanya?"

Danilov sırtını döndü. Konu, sabah radyo söylediğinde açıklığa kavuşmuştu. Ertesi günü askere alma dairesine gidecekti. Eşinin yapacağı pek bir şey yoktu. O, arabanın arka tekerleğiydi. Ertesi sabah bir celp geldi. Eh, artık kimse ona kendini öne attığını söyleyemezdi. Zaten çağırılıyordu, o kadar...

Askere alma dairesinde onu Potapenko'ya gönderdiler. Potapenko arkadaşıydı. Bir sanatoryumun müdürüydü. Şimdi üzerinde üniforma ile orada boş bir masanın önüne oturmuştu. Tıraşlıydı, çok daha genç görünüyordu. Çevresinde birçok sivil vardı. Bunların çoğu oraya yeni gelmişti ve pencereler de sonuna kadar açık olduğu halde oda sigara dumanıyla dolmuştu, nefes almak neredeyse olanaksızdı.

Potapenko sıcak, puf gibi eliyle Danilov'u yanına çekti.

"Vay! Sen geldin ha? Muafiyet mi alacaksın?"

"Hayır."

"İyi. Bekle biraz," dedi Potapenko. Danilov'un geç kalacağı herhangi bir şey yoktu. Potapenko oraya kendisinden sonra gelmiş olan adamların işlerine bakıyordu. Danilov kendisini bekletmekle Potapenko'nun biraz gösteri yapmak istediğini düşündü. Kendisi daha sivilken o üniforma giymişti, kendisine gelenlere talimatlar veriyordu. Sonunda ona seslendi.

"Otur," dedi, "kıta hizmetin var mı?"

"Kıta hizmeti mi?"

"Peki." Meşgul bir havayla önündeki kâğıda bir şeyler yazarken,

"hastane trenine komiser olarak gidiyorsun," dedi. Sonra, "Dur!" dedi, Danilov'un olası itirazına karşı. "Ne söyleyeceğini gayet iyi biliyorum. Ama bu tren hastane. Tam sana göre. Bunu bir düzene sokmak gerekiyor ama bunu nasıl yapacağını biliyor musun?"

"Hayır, sen biliyor musun?"

"Hayır, ben de bilmem," dedi Potapenko. "Ama İvan, çanak çömleği tanrılar yapıyor değil ya!"

"Evet, tanrılar değil," diye onayladı Danilov.

"Talimatname burada, al oku. Elemanlarını kendin seç. Bunun için seninle kavga edecek değiliz. Vakit yok zaten."

"Tren komutanı kim?"

"Henüz atanmadı, atanacak," diye cevap verdi Potapenko, "bu arada sen talimatnameye bak."

"Tren nerede?"

"Kardeş, daha tren yok. Tamirde. Henüz tamamlanmadı. Sen bak."

"Peki," diyerek kalktı Danilov. Kapıda Grigoryev ile çarpıştı. Grigoryev, Danilov'un çalıştığı işletmede yerel komite başkanıydı. Nefes nefese elinde askerlik muafiyeti tezkeresi tutuyordu.

"Bu kâğıtları alın," dedi Danilov ona, "döndüğünüzde Merkulov'a verin, ona söyleyin akşam işletmede olsun, ona devir yapacağım." (Merkulov, Danilov'un yardımcısıydı.)

O akşam işletmeye gidemedi. Ancak ayın 26'sında görebildi Merkulov'u. Zaten Merkulov Komiserlik tarafından onun yerine müdür olarak resmen atanmıştı. O üç gün içinde Danilov hastane trenin işleriyle meşgul olmuştu. Birçok insan gerekiyordu. Bir cerrah, askeri doktorlar, bir cerrahi hemşiresi, başhemşire, hemşireler, emir erleri, lokomotif için mühendis, elektrikçi, kondüktörler, vagon tamir ekibi...

Danilov bu elemanlar için şehri tarayan tek kişi değildi. En az elli tane hastane tren hazırlanıyordu ve bunların hepsinde doktorlara, hemşirelere, kondüktörlere ihtiyaç vardı.

Kişilerin seçimi hakkında Danilov'un kendine göre görüşü vardı. Birçoklarına garip gelebilirdi bu. Kimi göreve alacağı sorusu karşısında iki seçenek vardı: kendine güvenen, becerikli, şehirli bir askeri sağlık memuru, ki bu canlı, gayretli, ruhlu biri olacaktı. Ya da uysal, ruhsuz, iki yıl tecrübeli kadın köy sağlıkçısı, ki bu da zinde,

genç ve dik kafalı olacaktı (ama o kadar da değil). Seçimini duraksamadan kadından yana kullandı. İşte, tipi korkutucu, Kızılderili gibi kırmızı suratlı, miyop, kanca burunlu Yulya Dmitriyevna'yı ameliyat hemşiresi olarak aldı. Görünüşünden korkmamış, aksine hoşlanmıştı. İlk bakışta onun tam aradığı kişi olduğunu anlamıştı.

Hastabakıcıları gezici ekiplerden aldı. Kızıl Haç ona hemşirelik kursu almış kızlar gönderdi.

Kışlaya gitti, orada çömelmiş, bavullarıyla, denkleriyle bekleşen birçok insan vardı. İstasyonun bekleme salonu gibiydi.

"Aranızda sıhhiyeci, eczacı var mı? Ateşçi var mı" diye seslendi. "Yoldaşlar dikkat!! Aranızda sıhhiyeci, eczacı var mı?"

Ufak bir kadın yaklaştı. Oğlan çocuğu gibi zinde bir siması vardı. Düşünceli, kurnaz bir ifade vardı gülümseyen yüzünde. Mavi bir gömlek giymişti. Saçları kısa kesilmişti.

"Siz eczacı mısınız?"

"Hayır, kültürfizik hocasıyım."

"Kültürfizik öğrenmeye gereksinimimiz yok."

Kadın güldü: "Biliyorum. Ben hemşire olarak geliyorum."

"Yine de olmaz. Bizim güçlü kişilere ihtiyacımız var."

Kadın yine gülerek eğildi, Danilov'u dizlerinin altından kavrayıp havaya kaldırdı. Bir saniyeliğine olsa da kaldırmıştı.

"Fena değil," dedi Danilov. Kadın dik duruyordu, nefesi düzenliydi.

"İsminiz?"

"Lena Ogorodnikova."

Asıl zorluk teknik personel bulmaktaydı. Elektrik mühendisi, makinist Danilov'un burnunun dibindeydi. Demiryolu işletmesi tamir ustaları vermek istemiyordu. "Onlar olmadan yaparsınız," diyorlardı Danilov'a, "tamir için bize gelirsiniz."

Tren hâlâ onarım hattındaydı. Tren komutanı bekleniyordu. Doktor Suprugov üzerine sorumluluk almak istemiyordu. "Ben astım yoldaşlar," diyordu. Suprugov çok kibar biriydi. Herkesin şakalarına güler, herkese sigarasından ikram ederek onları bıktırırdı. Rahatsız bir yapısı olduğu belliydi. Bu zayıf vücutlu şahıs huzursuz, tedirgin biriydi.

Danilov akşam yemeğine eve döndü, gece evde kaldı. Eşi onu sessiz bir kederle karşıladı. Danilov'un onunla konuşmak istediği bir şey yoktu. Eşi biliyordu ki, o artık kendini tümüyle yeni işine

vermişti. Tıpkı Sovhoz'da çalışırken yaptığı gibi... Şimdi de hastane tren... Onun ruhu artık evde değildi. Evde sadece oğlu önemliydi onun için. Eşi sessizce yemeğini hazırladı, yatağı yaptı. Şu son üç günde yüzü solgun, çirkin bir hal almıştı kadının. Nihayet gece kendini tutamayıp söylenmeye başladı:

"Merkulov muafiyet almış. Muhasebe Müdürü de almış. Grigoryev bile almış."

"Ne yapalım yani?" dedi Danilov, kızgınlığını kontrol edip sakin görünmeye çalışıyordu. "Çok güzel, bunu yapmışlar. Sonra?"

"Sende acıma yok. Ne bana ne Vanyuşka'ya... Ne de başka birine."

Danilov arkasını döndü. "Yeter artık. Uyuyacağım."

Zihnini tamamen yeni işine vermiş, Sovhoz'u unutmuştu bile. Ama ayın 26'sında birkaç saat vakit bulmuş, gidip işleri Merkulov'a devretmişti. Her zaman yürüdüğü yollardan geçerek, her gün gördüğü, üzerinde altın varaklı harflerle "Devlet Süt Ürünleri Sovhoz'u" yazan tabelanın yanına varmıştı. Tabelanın sağ alt tarafının kırık olduğunu gördü. İşe ilk girdiğinden beri vardı bu kırık. Aşina merdivenler, muhasebe servisinden gelen abaküslerin, toplama aygıtlarının takırtıları... Solda siyah muşamba kaplı kapı, kendi kapısı... Kendi işletmesi...

İşleri Merkulov'a devrettikten sonra tüm işletmeyi dolaşıp herkesle vedalaştı. Yaşlı veznedar kadın ağlıyordu. Ağlaması Danilov'u duygulandırdı. Yaşlı kadın: "Duydunuz mu? Arabayı da aldılar," dedi. "Düşünebiliyor musunuz, Merkulov yarın bölgeye trenle gidecek."

Onun ayrılışına Merkulov hariç herkes üzülmüştü. Danilov fark etti ki, Merkulov çok sevinçliydi. Ama yöneticinin koltuğuna oturduğu için değildi bu. O öyle biri değildi. Ama yine de kendi yolunu çizecekti, kendini özgür hissedecekti. Danilov onu engellemiş miydi şimdiye kadar?

Oradan ayrıldıktan sonra Potapenko'ya uğradı. Potapenko'nun yanında altmış yaşlarında bir adam oturuyor, el kol hareketleriyle ona bir şeyler anlatıyordu.

"İşte sizi tanıştırayım, tren komutanı Dr. Belov," dedi Potapenko.

Danilov komutana baktı, hoşlanmamıştı. Kısa boylu, küçük yüzlü. Daha üniformasını giymeye vakit bulamamıştı. Bu pantolon, bu pabuçlar... Ay, ay, ay! Bununla ne yapacaktı?

Ama Danilov adamı teşvik etmek için yüksek sesle:

"Merak etmeyin komutan yoldaş, birlikte iyi çalışacağız," dedi.

Komutanın yanında küçük bir bavul, ona bağlanmış bir çift valenki* ve bir çaydanlık vardı. Leningrad'tan yeni gelmişti.

Hiç beklenmedik tarzda, neşeli, tartışmaya hazır bir ses tonuyla: "Ne yapacağız ki yani? Gidip savaşacağız," dedi komutan.

"Beraberce!" dedi Potapenko da, Danilov'a keyifle bakarak.

"Doğru, beraberce," dedi adam. Danilov onu akşam yemeğine evine davet etti. Kumandan kıvrık koluna taktığı naylon pardösüsünü sallayarak, canlı bir havayla ayağa kalktı. Danilov onun bavulu ve ona eklenmiş eşyalarıyla ilgilendi.

"Valenkileri neden getirdiniz?" diye sordu, "Ordunun size postal vermeyeceğini mi düşündünüz?"

"Biliyor musunuz, ben kıta hizmetinde hiç bulunmadım," diye cevapladı komutan, "insan her gün bir şey duyuyor. Kimi verileceğini söylüyor, kimi verilmeyeceğini. Bir kadın orduda yeterli postal olmadığını söylemişti. Böyleyse ilk kime verilecek? Tabii ki sağlıkçılara değil. Bu açık. Onun için eşim bunu koydu. Ne olur ne olmaz ha?"

"Elbette!" diyerek gülümsedi Danilov. Komutan akşam yemeğinde afiyetle yiyip içti, Leningrad mimarisi hakkında konuştu durdu. Danilov onu dinlerken içinden, "Seninle biz ne yapacağız?" diye geçiriyordu.

Ertesi sabah Danilov bir elektrik mühendisi bulmak için yola koyuldu. Diğer tüm personel işe alınmıştı. Komutan da tamir fabrikasına imza karşılığı treni teslim almaya gitti. Gitmeden önce teslimat yerini ve istasyonu telefonla aradı. Sonra Danilov'a: "İstasyonda beni bulun, trenle geleceğim," dedi.

Danilov makine imal işletmesine gitti. Önceki akşam işletme müdürü talebine cevap vermiş, Kravtsov'u, eğer kendisi de kabul ederse alabileceğini bildirmişti.

Sonra işletme müdürünün neden böyle cömert davrandığını anladı. Belli ki, onun Kravtsov'dan başı ağrımadan kurtulmak için iyi bir nedeni vardı. Açıkçası, Kravtsov'da bir sorun vardı. Danilov Profsoyuz'da sorup soruşturunca, kaçamak cevaplar

* Geleneksel Rus kış çizmesi. Çn.

aldı. Kravtsov çok nitelikli bir mühendisti, tüm övgülere layıktı... Ama... Hepimizin zayıf yönleri vardır, değil mi?

"İçiyor mu nedir?"

"Eh, bu herkeste olabilir," şeklindeydi cevap.

Kravtsov'un yardımcısı dizel motorun başındaydı. Kravtsov ise yemek yiyordu. Ters çevrilmiş bir sandığın üzerinde oturuyordu, elinde bir şişe süt vardı. Kuru, ciddi, sofu bir aziz gibi yüzü vardı. Motordan gelen sıcak rüzgâr alnında gri bir tutam saçı ortaya çıkardı.

Danilov ona sordu: "Ne diyorsunuz? Hastane trende çalışır mısınız?"

Kravtsov elindeki şişeyi yere koyup elinin tersiyle ağzını sildi, kaçamaksız, sert bakışlarla Danilov'a baktı.

"Tren mi?" diye tekrarladı, "Trenin altına bile atlarım. Tek beni buradan çıkarın, burada tek bir gün daha kalmak istemiyorum."

"Nasıl yani?" diye sordu Danilov nazikçe, "Buradakilerle geçinemiyor musunuz?"

"Bakın komiser yoldaş, açık konuşalım. Çocuk değilim, bunu anladınız değil mi?"

"Kesinlikle," dedi Danilov.

"Bu şehirdeki tüm dizelcileri ben eğittim. Şimdi Komsomol çocuklarının azarlamalarını dinlemeye niyetim yok."

Kalktı, yağlı küçük ellerini makine yağıyla lekeli tulumunun ceplerine soktu.

"Duvar gazetesinde, Kravtsov... Toplantılarda, Kravtsov... Resmi kınamada, Kravtsov... Bana özeleştiri lazım değil, açık söyleyeyim. Sarhoş olduğum zaman tekerleklerin altında kalacaksın diye bağırışıyorlar. Ben mi? Tekerleklerin altında!"

Kravtsov, Mefisto gibi bir kahkaha attı. "Ama onlara sorun bakalım bir, bugüne kadar enerji üretimimizde en ufak bir aksama olmuş mu? Bakın bakalım, şimdi ben sarhoş muyum sizce?"

"Az bir şey," dedi Danilov ihtiyatla. Kravtsov başını salladı.

"Biraz değil, tam olarak kafayı çekmiş durumdayım şu anda. Ama öğleden sonra gelip nefesimi koklayacaklar, ikaz edecekler. Beni ne cehenneme olursa alın komiser yoldaş, tabii beni işe uygun buluyorsanız."

"Alıyorum," dedi Danilov. Bu işi bitirdikten sonra istasyona gitti.

Uzak peronlardan birinde, uzun gri parmaklıkların yanında yeni, pırıl pırıl bir tren duruyordu. Üzerinde Kızıl Haç işareti bulunan, koyu yeşil renk, on beş vagon, bir yük vagonu, bir de küçük, sarı renkte soğutmalı vagon vardı. Trenin yanında bir Kızıl Ordu eri, tüfeği sırtında nöbet tutuyordu.

Komutan personel vagonundaydı ve koridorda yürürken anahtarları şıngırdatıyordu. Ağır, büyük bir anahtar demeti sol dirseğinde sallanıyordu. Pencerelerden içeri güneş sızıyordu ve etraf yeni boya kokuyordu. Komutanın yüzü kırışmıştı. Terden ve mutluluktan parıldıyordu.

"İşte!" dedi Danilov'a anahtar demetini göstererek, "tüm kapıların, tüm kalplerin anahtarları."

"Her şey tamam mı?"

"Neden? Ne aklınıza geldi?" diye sordu komutan, "komisyondan tam teslim aldım."

"Ve siz, her şeye baktınız?"

"Ben mi? Evet, neden?"

Danilov soran gözlerle ona bakıyordu. Komutan başını eğdi. Hiçbir şeyi kontrol etmemişti. Ona anahtarlar verilmiş, o da kâğıdı imzalamış, sonra personel vagonuna çıkmıştı. Trene bir lokomotif eklenmişti. Komutan koridorda durmuş, sanki on yedi vagonda tek kendisi yolculuk ediyormuş gibi düşünüp eğleniyor, sabırsızlıkla Danilov'u bekliyordu. Ona sempati duymaya başlamıştı.

Danilov treni kendisi kontrol etti. Her şey düzgündü. En azından öyle görünüyordu. Anlayamadığı bazı şeyler oldu. Örneğin şu yemek vagonunda iki bölmeye ayrılmış, menteşeli kapağı olan çinko dolap neydi? Dolabın üstünde musluklar, raflar, kancalar vardı. Danilov onun önünde uzun süre durup bunun ne olabileceğini düşündü. Sonra levazımcı Sobol'u çağırıp, ona sordu. İkisi bunun bulaşık makinesi olacağını tahmin ettiler.

İnsanlar geldikçe tren hareketlendi. Kamyonlarla çuvallar, örtüler, ilaçlar geldi. Sobol ve Danilov bunları incelediler, saydılar, tasnif ettiler. Ameliyathane hemşiresi Yulya Dmitriyevna pamukları, sargıları şevkle yüklenip eczane vagonuna taşıdı. Eczacı iyodini masaya döktü. Her ikisi de beyaz önlüklerini ve başlıklarını taktılar. Herkes de anladı ki, beyaz önlük takmadan bu vagona girilemezdi. Ateşçiler mutfak ocaklarını kontrol ettiler, istasyondan kömür alıp

depoyu doldurdular. Kızlar şarkılar söyleyerek yatakları yapıyorlar, o arada yakışıklı Çavuş Bogeyçuk'u süzüyorlardı. Levazımcı Sobol, Bogeyçuk ve diğerleri levazım deposundan yiyecek aldılar. Küçük, zayıf Lena Ogorodnikova dimdik, en öndeydi, omzunda üç pud'luk* pirinç çuvalı taşıyordu. Danilov pirinç, süttozu ve çikolatanın ayrıca depolanması talimatı verdi. Personele ise irmik lapası çıkacaktı.

Tren cepheye doğru hareket etti. Yavaşça gidiyor, istasyonları bir bir geçiyordu. Bazen makas değiştirerek yan raylara geçip yarım gün veya daha fazla bekledikleri oluyordu. Bu duraklamalar cepheye Kızıl Ordu birlikleri, tanklar, silah ve cephane taşıyan trenlere yol vermek içindi. Onlar geçtikten sonra tekrar yola çıkıyorlar, acele etmeden, hızlarını değiştirmeden gidiyorlardı.

Yan hatta beklerlerken istasyon peronundaki telaşlı koşuşturmalarından uzakta kalıyorlardı. Peronlarda insanlar sağa sola koşuyorlar, elveda diyorlar, ağlaşıp öpüşüyorlar, mendillerini sallıyorlardı. Önlerinden geçerken yepyeni, Kızıl Haçlı, beyaz perdeli hastane treninin vagonlarına asık yüzle, sessizce bakıyorlardı.

Bir gece, işte anlattığımız bu tren Pskov'a yaklaşıyordu. Danilov personel vagonuna dönerken, ani bir sarsıntı onu karşıya fırlattı, üst ranzanın köşesine alnını çarptı. Tren tekerleklerin gıcırtısıyla aniden durmuştu. Bir kadın feryat ederek sordu: "Ne oluyor?"

Danilov sahanlıkta yürürken seslendi: "Ne oldu?"

Elinde parlayan feneriyle trenin yanında yürüyen kondüktör geldi, "Kırmızı ışık," dedi geçerken, "hat aniden kapandı."

Projektör ışığı gökyüzünü tarıyor, koyu karanlıkta parlıyordu. Mürekkep laciverti gökyüzünde yavaşça sağa sola kayıyordu. Arıyor, ama bulamıyordu.

2. Lena

Lena Ogorodnikova savaş patlamadan on ay önce evlenmişti.

Banliyö bölgelerinden birinde amatör sanatlar festivali düzenlenmişti. Dans, şarkı, konser ve akrobatik hareketler sergilenecekti. Bölge Sovyet'i festivale kültürfizikçi Lena'yı göndermişti.

Komünhoz bir kamyonu binek hale getirmişti. Lena bu tozlu kamyonda en arka sıradaki rahatsız bankta bir yer bulmuştu.

---

* Pud, Rus ağırlık ölçüsü, yaklaşık 16,5 kg. Çn.

Sıralarda başka kuruluşlardan Lena'nın tanımadığı yoldaşlar oturuyordu. Bu yoldaşlar üzerlerine deri ceketler, pardösüler giymişlerdi, ellerinde çantaları vardı. Lena ise üzerine mavi bir gömlek giymişti. Bu gömleği vücuduna uydurmak için kenarlarından pensle almış, kollarını da dirseklerine kadar kıvırmıştı. Şimdi kolları parmaklarına kadar açmak istiyor ama garip duracağını düşünüp bunu yapmaya utanıyordu. Herkesten ayrı, tek başına oturuyordu. Her sarsıntıda sağa sola savruluyor, rüzgâr kısa kesilmiş saçlarını savurup yüzünü kamçılıyordu.

Adamlar yüksek sesle konuşuyorlar, bir şeylere gülüyorlardı. Kimse onun varlığına en ufak bir ilgi göstermemişti.

Sıcak, bunaltıcı bir gündü. Ufukta mor, kalın bir bulut belirdi, sonra gökyüzünün yarısını kapladı. Güneşi tamamen örtmeden, şiddetli bir yağmur indirdi. Sudan bir duvar her yanı kapladı. Lena'nın gömleği, eteği, kısa saçları bir anda sırılsıklam olmuştu. Sular yüzüne, sırtına oluk gibi akıyordu. Erkekler pardösülerini, yağmurluklarını başlarının üstüne kaldırmışlardı. Bunların altından yine bağırarak konuştukları duyuluyordu. Sürücünün de kapalı bölümünde keyfi iyiydi. Lena ise iyice ıslanmıştı. Kendi kendine, "Ne kötüler!" diye düşünüyordu.

İçlerinden biri birden kalktı, Lena'nın yanına oturup onu deri ceketinin içine aldı.

"Gelin şöyle," dedi, deri ceketinin bir köşesiyle Lena'nın başını örttü. Lena onun yanında kendini küçük bir çadıra girmiş gibi hissetmişti. İnen yağmurdan korunmak için büzülüp sıkıştı. O kadar ıslanmış ve üşümüştü ki, bu durumda en ufak bir uygunsuzluk hissetmiyordu. Sadece bu yardım çok geç geldiği için kızgınlık duyuyordu. Neden sonra aklına gelmişti yardım etmek... Aptal şey!

Lena'nın başı onun göğsüne geliyordu. Aşağı doğru bakınca sadece kendisinin sırılsıklam olmuş, üzerine etekleri tente gibi ağırlaşıp yapışmış olan dizlerini, bir de üzerine örtülü ceketin ucunun astarını görüyordu.

Lena bir anda tam kulağının yanı başında ağır, yüksek sesli bir kalp atışı duydu. Onun kalbinin atışıydı bu. Şaşkınlıkla dinledi, bu bir kalbin her zamanki çarpışı değildi. Elbette bir kalp atışıydı ama her zamanki gibi farkında olunmayacak bir kalp atışı değildi. Tam olarak fark edilecek bir kalp atışıydı işte.

Lena onun yüzünü görmek için müthiş bir istek duydu içinde. Daha onun yüzünün nasıl olduğunu bile bilmiyordu. Belki de daha iyi olacak... Yok, o her nasılsa, kalbi çarpsın.

Ve o kalp çarpmaya devam etti.

Lena başının üzerinde duran ceketin aralığını iki parmağıyla sessizce genişletip bakışlarını ihtiyatla yukarı, onun yüzüne doğru çevirdi. Yüz gölgeli, çatık kaşlı, endişeliydi. Siyah gözler aşağıya doğru, Lena'ya baktı.

Lena başını hemen indirdi, bir daha bakmadı. Şimdi o deri ceketin altında çarpan iki kalp vardı. Gözlerini kapadı, kendisinin ve onun içine dolan bu gümbürtüyü dinledi.

İçinde ılık bir kasırga yükseldi, bir utanma, bir sevinç, gurur, sürpriz ve zafer...

Yağmur durdu, o ayağa kalktı.

"İşte böyle!" dedi utangaç bir şekilde gülümseyerek, "sanırım geliyoruz ama siz hiç kımıldamadan oturuyorsunuz!" Sonra ceketini Lena'nın omuzlarına koydu, "üşüteceksiniz," dedi.

Lena ise böyle yalnız oturduğu için sıkılmıştı, ceketi üzerinden alıp ayağa kalktı, elbisesinin eteklerini sıkmaya başladı. Şimdi kızgın güneş yine üzerinde parlamaya başlamıştı. Kamyonun kasası ayak bileklerine kadar su içindeydi. Havada toprak kokusu, ıslak kuzukulağı, ıslak pelin kokusu vardı. Harika bir hava olmuştu. Onun yüzü de harikaydı. Yağmur da harikaydı. Ama neden hemen durmuştu? Gelmiş, geçmişti.

Festival yerine varmışlardı. Ama o hiçbir şeyi görmedi. Çünkü zihni meşguldü. Akrobatları izlemeyi de unutmuştu. Üstü başı ıslak, kamyonla geri döndü.

O zamana kadar Lena kimseye âşık olmamıştı. Kimseye bağlanmamıştı. Hayatından birçok insan, birçok olay, birçok ev geçmişti. Ama hiçbir zaman kendi ailesi, kendi evi olmamıştı. Hatta kendi ismi bile birkaç kez değişmişti. Annesi onu Valentina olarak vaftiz etmişti, Vala derdi. Çocuk yuvasında altı ayrı Valentina olduğundan, ayırt etmek için ona Tina diyorlardı. Büyüyünce bu isimlerden sıkıldı, adını Elena olarak değiştirdi.

Geçmişe bakmaktan hiç hoşlanmıyordu. Altı yaşındayken yerel hastanede apandisit ameliyatı olmuştu. Narkozdan uyanınca, çocuklar koğuşunda kendini çok fena hissetti. Ağzından gelen

acı salya yanaklarına bulaşmıştı. Ama bunu silecek kimse yoktu yanında. O da kimseyi çağıramayacağını anlamıştı. Diğer çocukların yanlarında hep anneleri vardı. O gün hastanede ziyaret günüydü. Lena bir paravanın arkasında yatıyordu. Kendi kendine sızlanırken, "Acımıyor, bağırma!" dedi şişman hemşire. O zaman sızlanmayı kesmişti. Paravanın arkasından birinin sesini duydu: "Çocuğun sahibi kim?"

"Kimse yok. O çocuk yuvasından," diye cevaplamıştı hemşire.

Annesiyle beraberken de yaşamı kötüydü. Annesi sürekli içerdi. Ellerine para geçer geçmez evde hemen votkalar, turşular ortaya çıkar, bir yerlerden bazı kadınlar gelirdi. İçerler, gülerler, şarkı söylerler, bir de annesine tavsiyelerde bulunurlardı: "Şikâyette bulun bu alçak herif hakkında, o böyle namussuzluk yaparsa, şikâyet senin hakkın. İşte bu."

Lena o "alçak herif"i bir veya iki kez görmüştü. Annesi onu temizleyip güzelce giydirdikten sonra NEP'çiler Pazarı'na* götürmüştü. Pazarın yakınında, caddenin sağ tarafında, önünde büyük mangal olan bir dükkân vardı. Burada çöp şişe geçirilmiş ızgara kuzu eti kızartılıyordu. Yanda duran masanın üzerinde tuz, biber, doğranmış yeşil soğan bulunuyordu. Burası "alçak herif"e aitti. Etleri o hazırlayıp kızartıyor, yerleri süpürüyordu. Lena ve annesi masaya oturdular, çöp şiş yemeye başladılar. Etleri bir bir şişten çıkarıp yiyorlardı. Lena'nın elleri iyice yağa bulanmıştı. Adam da gelip masaya oturdu, alnındaki teri hiç temiz olmayan önlüğüne sildi.

"Ye," dedi iç geçirerek, "bak bunlar ne yumuşak..." Lena'ya bir şiş daha uzattı. Genç biri değildi. Gri sarı sakalları vardı. Bir bacağı tahtaydı. Annesi de iyice yağa bulanmıştı. Gözyaşları içinde, "İnsanın içi yanıyor başka çocukları görünce. Gayet güzel giyinmişler. Bununsa, sonbahar, kış hep pabuçsuz... Bunun onlardan ne eksiği var?"

"Ye bak, yumuşak," diye mırıldanıyordu dükkâncı, tabağa et koyuyordu. "Ben ne yapabilirim, evde bu kadar insan varken, üvey kızım bebekle geldi. Vergi memuru başımda, vergileri nasıl ödüyorum, bir tek tanrı bilir. Et fiyatları hep artıyor, müşteriler parasız.

---

* NEP döneminde özel tüccarların satışlarını yaptıkları pazar. Çn.

Ne yapacağımı biliyorsam ne olayım."

"Bunu önceden düşünecektin, insanları ayartmayacaktın, tuzağa düşürmeyecektin."

Dükkâncı içini çekti ve kendi kendine mırıldanır gibi: "Siz bana bunu kanıtlayabilseniz, konuşmamız tamamen başka olurdu."

"Tanrım!" dedi annesi, çöp şişi göğsüne bastırarak.

Lena konuşmaları dinliyor ve bibere bakıyordu. Sürekli bakıyor ama istemeye çekiniyordu.

Ayrılmadan önce dükkâncı annesine biraz para vermişti. Annesiyle balıkçıya gittiler, anne meze, votka aldı. Kadınlar yine eve toplandılar, içtiler, şarkılar söylediler. Ve annesi kıpkırmızı kesilmiş, bağırmaya başlamıştı.

"Göstereceğim ben ona. Alçak. Kanıtmış... Baştan çıkarmak neymiş, öğrenecek. Orospu çocuğu. Dejenere köpek!"

"Merkeze... Merkeze git şikâyet et!" Diğerleri de tekrarladılar. "Bunlara parmağını verirsin..."

Lena'nın annesi çöp toplayıcılık yapıyordu. Bazen iki, üç gün ortadan kaybolurdu. Bir gün yanında bir erkekle döndü. Onlar yemek yedikten sonra yatmaya gittiler, Lena ise sandalyelerin üzerinde uyudu. Lena sabah uyandı, yatağa gidip misafiri inceledi. Misafir dış tarafta uyuyordu. Uyurken kalın kolu yere sarkmıştı. Kolları aşağı doğru inen mavi damarlarla doluydu. Parmakları kalın, siyah kıllarla kaplıydı. Lena eline bir sopa alıp bu mavi damarlı korkunç kola vurdu. Ama kol kıpırdamadı bile. Annesi öğle vakti kalktı, mağazaya gitti. Sonra Lena ile misafir sofraya oturup yemeye başladılar. Annesi Lena'ya yarım bardak bira, bir parça jöle verdi. Konuşmalardan anlıyordu ki, annesi bir yerlere gidecekti. Buna memnun oldu. Bira onu önce kıkırdattı, sonra rehavet bastı, nihayet oturduğu yerde uyuyakaldı. Ertesi sabah annesi onu aldı, bir caddeye götürdü. Orada iki katlı, beyaz badanalı sıvaları dökük bir binayı gösterip "İşte gideceğin yer," dedi, "kendin gidersin, ne annem, ne babam var, ben öksüzüm, dersin."

Anne börek yapmıştı, kadın arkadaşları da tabak çanak getirdiler. Büyük bir ziyafet oldu. Anne yeni ipek bluzunu giymiş, saçı dağınık, kâh dans ediyor kâh masaya oturup yumruklarını yanaklarına dayıyordu.

"Kaderimsin, aşkımsın" diyordu.

"Kim yargılayacak ki onu? Alçak herif kendininkini reddederken bu mu sahiplenecek? O alçak, bana nafakayı doğru dürüst verse neyse, ama ne yapıyor? Bir parça koyun etiyle kurtulmaya çalışıyor. Ne yani aptal mıyım? Ben daha bir sürü çocuk doğuracağım."

"Tabii, tabii, Paşa, ümidini kesme!" dedi misafirlerden biri. Anne de üzerinde ağaç kabuğu gibi duran mavi bluzuyla yeniden dans etmeye başladı.

Lena bu şamatadan yoruldu. Sadece başına o yaz kış giydiği yırtık örgü şapkasını giydi, oyuncağını aldı, kimseye görünmeden sessizce dışarı çıktı ve o iki katlı, sıvaları dökük beyaz eve doğru yürüdü.

Kapıda duran saçları at kuyruklu, uzun boylu kızlara, "Ben öksüzüm," dedi. "Ne annem var ne babam. Kimsesizim."

Kızlar bir şey demediler, ciddi bir ifadeyle ona bakıyorlardı. Başını yukarı kaldırıp öğrenmiş olduğu sözleri tekrarladı. O zaman kızlardan biri sordu: "Kaç yaşındasın?" Diğeri, "Anna Yakovlevna'yı arayalım," dedi.

Lena kapıdan baktı, her tarafta salıncaklar, yeşil çimenler gördü. "Ben öksüzüm," dedi neşeyle.

Anna Yakovlevna geldi, elinden tutup Lena'yı içeri götürdü.

Ablalar onun çevresini sarıp sormaya başladılar. Nerede yaşıyordu? Buraya onu kim getirmişti? Öyle küçüktü ki, onunla konuşabilmek için sehpaya oturtmuşlardı. Ama o akıllıydı. "Kimse getirmedi beni, ben yürüyerek geldim," dedi kollarını sallayarak, "ben bir yerde yaşamıyorum ki..."

Düşünüyordu ki, onu tekrar eve yollayacaklardı. Ama o burada, salıncakların, yeşil çimenlerin içinde yaşamak istiyordu.

"Ben burada yaşamak istiyorum," dedi onlara kararlılıkla.

Abla güldü. Altın çerçeveli gözlüklü bir adam: "Polise bildirmek gerekecek," dedi.

Yine de geceyi bu evde, aşçıların kaldığı yerdeki bir yatakta geçirdi. Aşçı kadın ona baştan aşağı banyo yaptırıp saçlarını kesti. Büyük çocuklar onu bütün akşam, sonra tüm sabah boyunca salıncağa bindirdiler. Yuvada kendisi gibi ufak çocuk yoktu. Aşçı kadın hiddetle: "Böyle bir annenin kafasını duvara çarpmalı. Çocuğa yaptığına bak, bütün bitlenmiş."

Polis geldi. Altın çerçeveli gözlüklü adam Lena'yı gizlice bir

köşeye çekti: "Bak, polise olanların hepsini doğru anlat, yoksa iyi olmaz, sonra seni götürürler," dedi.

"Olsun!" dedi Lena, "Olsun, polisten korkmam."

Aynı sözleri polise de tekrarladı, yetim olduğunu, kalacak yeri olmadığını söyledi."Peki, annen ne yapıyor?" diye sordu polis.

"Çöp topluyor."

Buna herkes güldü. Tabii çöp toplayan ve küçük kızının adı Valentina olan biri bulunamadı. Lena'yı çocuk yuvasına aldılar.

Lena orada bir yıl geçirdi. Çevresine karşı kaprissiz, sorunsuz davranan bir çocuktu. Hiç kimseden özel bir ilgi beklemeden, hiçbir şey talep etmeden herkesle iyi geçindi. Kendisine ne verildiyse memnuniyetle aldı ama minnet duymadı. İnsanların ilgisine kısa sürede alıştı, bakılıp beslenmesinde, giydirilmesinde, okuma yazma öğretilmesinde hiçbir olağan dışılık bulmadı. Kadınların bazıları onun elbiselerini yıkayıp yemeklerini hazırlıyor, bazıları da ona şarkı söylemeyi öğretiyorlardı:

Küçük ayaklarımızla
Yürürüz pat, pat, pat,
Küçük ellerimizi
Çırparız şap, şap, şap...

Arada başka şarkılar da öğretiyorlardı:

Düşman kasırga üstümüze esiyor...

Bir de:

Uyan artık uykudan, uyan esirler dünyası...

Lena şarkı söylemenin bir görev olduğunu düşünüyordu.

Bir yıl sonra yuva yeniden düzenlendi ve Lena başka bir şehirdeki yuvaya aktarıldı. Burada kış daha uzun ve daha soğuktu. Burada sobalar kömür yerine odunla yanıyordu. Ama diğer şeyler hep aynıydı.

Büyüyordu. Küçük kız Valya gerilerde kalmıştı, maziye aitti, çok eskilerdeydi. O şimdi başka biriydi. Ona Tina diyorlardı. Yaşadığı bir yer vardı ama orası bir ev değildi. Arkadaşları vardı ama onlar ailesi değildi... Bakım görüyordu ama şefkat... O okşanmıyordu ama acı da duymuyordu.

Ondan yapması istenen her şeyi dikkatlice yapıyordu. Azarlanmaktan hoşlanmazdı. Yedi yaşındayken yuvaya Komsomol'dan

yeni bir başkan geldi. "Bir daha yok öyle, 'küçük ayaklarımızla...'. Aptala dönecek çocuklar. Zaten dönmüşler bile. Onlara kültürfizik eğitimi gerek."

Jimnastik dersleri Lena'ya çok iyi gelmişti. Tüm çocukların arasında en güçlü, en çevik oydu. Övülüyor, bu da hoşuna gidiyordu. Övgü toplamak için söylenen her şeyi hemen yapmaya çalışıyordu.

Yedinci sınıfta çocuklara Anayasa öğretiliyordu. Öğretmen önce Anayasa'dan bir maddeyi okuyor, sonra bunun iyi ve haklı yönlerini gayretle anlatıyordu. Lena sürekli öğretmene bakıyordu. Neden o gayet açık olan bir şeyi anlatmak için bu kadar çabalıyordu?

Yuvada beş yılını doldurunca Komsomol üyesi oldu. Kültürfizik sınıfında çalışıyordu, herkes onu Elena diye çağırıyordu. Öğretmen yine aynı şeyleri anlatıyordu ama bu kez farklı bir açıdan. Sovyet devletinin dünyada en adil olduğunu anlatıyordu. Lena'nın dünyasında başka bir devlet yoktu. O, bu devletin çocuğuydu. Bu devlet onun yuvasıydı, ülkesiydi, onun gökyüzüydü. O, bu ülkede yaşayan herkese yoldaş derdi. Herhangi birinden ekmek alabilirdi. Ekmeğini herkesle paylaşırdı. Resmi işleri ve iş konularını görüşmek için dilediği kuruluşa gidip konuşabilirdi. Kendine güveniyordu, akıllı ve yetenekliydi. Ama konuşma onun kişisel konularına dönünce mahcup ve çekingen oluyordu. O böyle konuşmalara alışık değildi.

İki kez, bir kişiye fazlasıyla bağlanmaktan kaçındı. Kurslarını tamamlayınca bir kültürfizik öğretmeni olarak demiryolları okuluna girdi. Demiryolları yurdunda kalıyordu. Bölge kültürfizik komitesi sekreteri bir kızdı. Katya Gryasnova. Kızın aptal bakan ama nazik siyah gözleri vardı, yanakları salam gibiydi. Kültürfizik namına hiçbir şey yapmazdı, ofiste hareketsiz oturmaktan şişkolaşmıştı. Lena ona hayrandı.

"Ne diye yurtta kalıyorsun? Kimselerle alıp verdiğin yok," dedi Katya. Onu evine davet etti. Lena da gitti. Katya ile annesi üç odalı bir evde yaşıyorlardı. Bir de inek besliyorlardı ve bahçede meyve ağaçları vardı. Vişne ağacının altında oturup semaverden çay içiyorlardı. Katya'nın yatağında on-on beş küçük, dantelli minder ve yastık duruyordu. Bunlar annesinin el işiydi. Lena bunlara özlemle bakıyordu.

Elinde olmadan içini çekerek, "Evet, sen burada çok rahatsın," demişti Lena.

"Kal bizimle, kardeş gibi yaşarız," dedi Katya. "Ne kadar ödeyebilirsen, o kadar olsun. Bizim inek iyi süt verir. Biraz toparlarsın. Bak, iskelet gibi olmuşsun."

Katya'nın annesi de, "Evet Lenoçka, kal bizimle. Katyoşka seni çok seviyor. Genç bir kızın yurtta kalması, doğru olmaz," diyordu, "başına ne gelecek, belli değil." Katya'nın annesi sakin, nazik bir kadındı. Kenarlarındaki hoş kırışıklarıyla gözleri Katya'nınki gibi iyi bakıyordu.

Lena onlarla birlikte oturmaya başladı. Katya'nın odasında onun için bir yatak ayarlandı, Katya yastıklarından bir kısmını onunla paylaştı. Lena taze süt içmeye başladı. Hayat rahattı, güzeldi. Ama bu uzun süre devam etmedi.

Katya'yı sürekli ziyaret eden genç bir çocuk vardı. Çocukluk arkadaşıydı. Bir ofiste ya da işletmede muhasebeci yardımcısıydı çocuk. Akşamları bahçede vişne ağacının altında mandolin çalıyordu. Lena onunla hiç ilgilenmemişti. Çocuğun sporla ilgisi yoktu. Lena onun gözleri ne renk, onu bile söyleyemezdi.

Bir akşam gelince Katya'yı gözyaşları içinde buldu.

"Ne oldu? Neyin var," diye sordu Lena içten bir sevecenlikle.

"Yok bir şey," dedi Katya, gözyaşlarını silip asık suratla oturdu. Lena'ya hiç bakmıyordu. İçeriden annesinin yüksek sesle homurdandığını duydu.

"Nedir bu, ben anlamadım. İnsanlara böyle iyilik gösteriyorsun..."

"Anlamadım, nedir konu?" diye sordu Lena.

Katya'nın annesi odaya gelerek: "İnsanlar bana iyi davranırlarsa, benim de onlara öyle davranmam gerekir diye hissederim ben. Bu şekilde değil."

"Neden bahsediyorsunuz siz?" diye sordu Lena.

"Biz size aileden biri gibi davrandık Lenoçka," dedi Katya'nın annesi, "gördüğümüz karşılık bu. Ben anlamıyorum, benim zamanımda bir genç kız böyle davranmazdı."

"Ne dediğinizi anlamıyorum. Ben bir şey yapmadım."

"Mazerete gerek yok canım, mazerete gerek yok. Böyle durumlarda kadınlar karşısındakini suçlar. Genç çocuklar... Koyun gibidirler, nereye güderseniz oraya giderler."

"Ne yani? Benim Katya'nın sözlüsüne âşık olduğumu mu söylemek istiyorsunuz?"

"Kimse sizin ona âşık olduğunuzu söylemiyor Lenoçka. Ama o size âşık olduğundan, anlaşılıyor ki siz doğru davranmamışsınız," dedi Katya'nın annesi.

Katya başını masaya dayayıp hıçkırarak ağlamaya başladı.

"Benim böyle bir şeyden haberim yok," dedi Lena, ses tonunda bir kızgınlık vardı. "Cehenneme kadar gitsin, ne cüretle bana bakıyor?"

"İşte konu bu... Ne cüretle bilmem? Genç bir adam, iyi kazanıyor, yakışıklı, içmiyor..."

Lena kalktı, Katya ile paylaştığı odaya gidip yatağa uzandı. İnsanlar onlara fazla yaklaşmadığın sürece iyiydi. Şimdi tek isteği bu evden ayrılmaktı. Katya geldi, yatağa oturup kollarını Lena'nın boynuna doladı.

"Anneme kızma. Ben senin hatan olmadığını biliyorum," dedi, "erkekler kötüdür, hepsi bu."

Lena'nın aklına o "alçak herif", sonra da onun etleri geldi, güldü. Katya onu öptü, bu alicenaplığıyla gurur duydu. Sonra sofraya oturdular. Lena sütünü içerken içinden, "bu kadarı yetti, gidiyorum," diye düşündü.

Birkaç gün sonra Katya'nın sözlüsünden uzun bir aşk mektubu aldı. Mektubu küçük parçalara yırtıp yurda geri döndü.

İkinci olay evlenmeden altı ay önceydi. Yurtta zemin kat erkeklere ayrılmıştı. Onun üstündeki katta her yer temiz ve tertipliydi. Kuzinenin üzerinde pırıl pırıl alüminyum tencereler, parlak mavi bir çaydanlık duruyordu. Erkeklerse, isten kararmış maşrapalarda yumurta haşlıyorlar, aynı kapla tıraş suyu ısıtıyorlardı. Yerler hep sigara külüydü. Lena onlarla herhangi bir karşılaşmadan kaçınıyordu.

Bir gün Lena giriş koridorundan geçerken biri onu durdurdu:

"Yoldaş, affedersiniz ama termometreniz var mı?" Derin, bariton bir sesi vardı.

"Nasıl termometre?"

"Yani, normal bir termometre... Ateşime bakacağım," dedi bariton ses. "Biraz kırıklık hissediyorum ama termometrem yok."

"Bir dakika, bakayım," dedi Lena ve yukarı kata çıktı. Oda arkadaşlarından birinin varmış, Lena bunu alıp aşağıya indi. Bariton bıraktığı yerde güvenle bekliyordu. Teşekkür ederek aldı, Lena'nın kaç numarada kaldığını sordu. On beş dakika sonra Lena'nın kapısı çaldı.

"39,4!" dedi, sanki Lena sormuş gibi. "Çok kötü, atlatamadım."

"Nedir rahatsızlığınız?" diye sordu. Kendisinin apandisitten başka hayatında bir hastalığı olmamıştı.

"Malarya," dedi. Kapıya dayanmıştı. Gitmek istemediği belliydi. Uzun, zayıf bir yüzü vardı, kanca burunluydu. Yüzü huzur verici görünüyordu.

"Bende kinin bitmiş," dedi başını eğerek, sanki İya "Benim değil, senin isteğin olacak..." diyordu. "Şimdi eczaneye gitmem gerek. Ne yapalım, ateşim olsa da gideceğim," dedi elini hafifçe sallayarak.

Kıştı, dışarısı eksi yirmi iki dereceydi.

"Verin reçeteyi bana," dedi Lena, "ben gideyim."

"Yok, neden siz gidesiniz?"

"Nasıl isterseniz," dedi Lena.

"Bir ruble, yirmi kopek tutuyor," derken reçeteyi ve parayı Lena'ya verdi. Parmakları çok uzun ve inceydi. Parayı cüzdandan çıkarırken küçük parmağını dışarıda tutmuştu.

Lena kinini alıp getirdi, limonlu çay yaptı. Ona üzülmüştü.

Çabucak arkadaş oldular. Çocuk her akşam geldiğinde Lena'nın kapısını çalıyordu. Hasta olduğu zamanlarda Lena aşağıya inip ona bakmıştı. Lena'ya kendisinden bahsetmişti. Mühendisti. Lena çok şaşırmıştı. Mühendisler yurtlarda tren kondüktörleriyle beraber mi kalırlardı?

"İyi bir dairem vardı, eşime bıraktım," diye açıklamada bulundu Lena'ya.

Dört eşi olmuştu. Anlattığına göre hepsi de onu terk etmişlerdi. Bu durum epeyce tuhaftı. Evleri tüm eşyalarıyla hep onlara kalmış, terk edilen bariton kolayca yeni bir bekâr hayatına geçivermişti. İki eşinden çocukları vardı.

"Güzel kızlardır," dedi iç geçirerek.

"Peki nasıl olur," diye sordu Lena, "hiçbiriyle geçinemediniz mi?"

Cevap yerine ıslık çalmaya başladı. Çok güzel bir ıslıktı bu. Sokaktaki çocukların ıslıkları gibi değildi. Islık çalmayı bitirince, "Çaykovski'nin Dördüncü Senfonisi'nden bu..." dedi. Şiir sevip sevmediğini sordu Lena'ya, sonra Aseyev'in mısralarından ezbere okumaya başladı: "Hayır, sen beni sevmiyorsun, sevenler böyle olmaz..." Şiir Lena'yı heyecanlandırmıştı. Daha önce hiç böyle bir duygu olmamıştı onda. Şiir hakkındaki bilgisi sadece yedinci

sınıfta gördüğü şiir antolojileriyle sınırlıydı. Ne var ki o, sayısız şiir biliyor, gece gündüz bunları ezberden okuyordu. Gece geç saatlere kadar beraber oturmaya başlamışlardı. Onu görmeye, okuduğu şiirleri dinlemeye ihtiyaç duyuyordu...

Ama bir keresinde onun odasında "Çingeneler" şiirini* okurken son mısraları, "Tutku hep facia getirir, bundan kaçış yok..." diyerek bitirdi. Sonra aynı güzel sesle devam etti: "Sizi seviyorum..." Sonra tütün kokan dudaklarını Lena'nın ağzının üzerine kapadı. Lena bir anda sıçradı ve onu öyle itti ki, bu malaryalı vücut, sırtını kapıya yapıştırdı. O, kısa bir sessizlikten sonra: "Güçlü!" dedi.

Lena kalktı, küçük yumrukları sıkılı olarak hafif fakat hızlı adımlarla onu geçip ona bir daha bakmak için başını bile çevirmeden kapıdan çıktı.

Odasına dönünce ağzını çalkaladı, ama bu yetmedi, dişlerini de fırçaladı. Sanki pis bir şey yutmuştu.

Sonra aşk geldi.

Böyle bir aşkı kimseye karşı hissetmemişti.

"Öp beni..."

Kimse onu böyle öpmemişti.

"Uyu küçüğüm... Kollarım rahat mı?"

Kime böyle şefkat gösterilmiştir?

"Öp beni..."

Hayatında ilk kez kendi evi oldu. Tek odalıydı ama çok şükür içinde her şey vardı. Gardırop, ayna, portatif masa, yazı masası, divan, sandalyeler... Ve mutfaktarafı, tenceresi, tavası, kapları... Hepsi onundu. O da Danil'indi. Danya... Danka... Dünyadaki en sevimli isim! Yirmi yıl kimseye ait olmamıştı. Şimdi ona aitti. Sevgili eşiyle kol kola yürüyordu.

Onun epeyce büyük olduğunu düşünüyordu Lena. Yaşı yirmi sekizdi. Çok genç olmadığı hoşuna gidiyordu. Bu ona güven veriyordu. O, Lena'ya hediyeler almayı seviyordu. Lena en ufak şeylerle bile mutlu oluyordu. "Hiç böyle bir pabucum olmamıştı," diyordu, "Hiç böyle bir elbisem olmamıştı." O da içten gelerek, "Sevgilim, böyle daha on tane elbisen olması lazım," diye cevap veriyordu.

---

* Puşkin'in Çingeneler şiiri. Çn.

Lena sıradan bir çikolatayı bile öyle zevkle yiyordu ki, onu izlemesi güzel oluyordu.

Bir önlük takıp ev işlerine girişirdi. Öyle bir hali olurdu ki, sanki hayatında hep ev işi yapmıştı, kendi evini çekip çevirmişti.

Hayatında zevk ve mutluluk vardı. Aşk Lena'yı değiştirmişti. Yürüyüşü, omuzlarının duruşu değişmişti. Sesine bir hoşluk gelmişti, kuş cıvıltısı gibiydi. Gözleri çekikleşmiş, rengi koyulaşmıştı. Işık ve mutluluk saçıyordu. Caddede yürürken insanlar dönüp ona bakıyordu. Bu ona gurur, zevk veriyordu.

On ay geçti. On ay, üç yüz gün... Ve üç yüz gece...

Sonra bir anda onu askere çağırdılar.

Müthiş bir gündü. Lena ilk kez hissetti ki, onun hayatına kendisinden başka egemen olan bir şey vardı şimdi. Danil odada oradan oraya dolaşıyor, onu bunu topluyordu. Sorulan sorulara dalgınlıkla cevap veriyordu.

Lena kırılmış veya gücenmiş değildi. İşte onun bu yönünü şimdi ilk kez görüyordu, o kadar. Erkek yönü ağır basmıştı. Henüz ayrılıp gitmemişti ama artık o, Lena'nın değildi.

Başka türlü olamazdı zaten. Lena elleriyle yüzünü kapadı. Başka türlü olsaydı, onu artık daha fazla sevemeyecekti.

Yok, bu doğru değil! Onu sevmekten asla vazgeçmezdi. Fakat zaferine gölge düşmüştü. O sporcu ruhluydu, Amazon'du, yarışlarda zafer kazanandı, bunu anlayacaktı... Zafer sade güçle elde edilendeydi. Zayıf düşmüş bir kalple zafer olur muydu? Onun güçlü bir kalbi vardı. Bu Lena'ya gurur veriyordu.

Onu anladığını duyumsatmak için bir şeyler yapmalıydı... Ki, gönül rahatlığıyla gidebilsin.

İlk olarak ve en önemlisi umutsuzluğunu gizlemeliydi. O kendini tutuyordu... Basit ve sakindi, şakalar yapıyordu. Lena da yapabilirdi aynını. Sonra toplanmasına yardım etmeliydi. Ellerini kavuşturmuş, misafir gibi oturuyordu. Orada o, gömleğini sırt çantasına sokuyordu. Lena'nın aklına geldi, düğmesi dikilecekti.

"Bir dakika Danya, ona bir bakayım,"

Çantadan çamaşırlarını da çıkardı, hepsini kontrol edip elden geçirdi. Bir yiyecek paketi yaptı ama Danil, çok olmasın, dedi. Tıraş takımı, ayakkabı boyası ve fırça geldi Lena'nın aklına. Biraz kâğıt ve zarf, bir de kibrit koydu.

Danil bir köşede oturup Lena'nın eşyaları hazırlayışını izledi. Bu hep olduğu gibiydi. Savaşa giden adam oturup sigarasını içerken eşi onun eşyalarını hazırlardı. Sonra Danil gidip ona son bir kez sarıldı. Lena başını onun omzuna dayadı. Onun yüzüne şimdi yeni bir duyguyla bakıyordu. Derin bir yakınlık duygusu ve şefkat kalbini sarmıştı. O, onun kız kardeşiydi, annesiydi ve her zaman olduğu gibi sevgilisiydi. Dünyadaki her şeydi onun için.

Onunla istasyona kadar geldi. Gözyaşı dökmeden ayrıldılar.

"Ben gidince ne yapacaksın?" diye sordu Danil.

Lena özür diler gibi gülümsedi. "Bunu hiç düşünmedim."

Danil ona kederle, kaygıyla baktı. "Bir delilik yapma, olur mu?"

"Yok, çok delilik yapmam."

"Canım bak, romantizme gerek yok. Savaşmak için soğukkanlı olmak gerekir."

"Merak etme, bir kahramanlığa kalkışmayacağım."

Son kez tutkuyla öpüştüler, sonra Lena eve döndü. Çevresindeki her şeye kayıtsızdı. Evde öteberi dağılmıştı. O burada olmayınca bunlara da gerek yoktu. Ne kadar sürecekti bu savaş? İki yıl demişti. İki yıl! O yanında olmayınca, bunun bir dakikasının bile değeri yoktu. Yalnızlık onu öldürürdü. Ne için yaşayacaktı ki? Boğulacaktı.

Açık duran bavulun yanına, yere oturdu. Giysiler dağınık duruyordu. Rengi uçmuştu, gözleri donuk bakıyordu. Dudaklarının rengi bile solmuştu. Ama sonra dudaklarının kıvrımında bir gülümseyiş belirdi. Gözlerini kaldırdı, şimdi parlıyorlardı. O da aynı yola koyulacaktı.

Kalktı, üstündeki iyi elbiseyi çıkardı. Onun yerine eski, mavi bir gömlek giydi, kollarını dirseklerine kadar sıvadı.

Apartman yönetimine bir anahtar verdi, diğerini Katya Gryasnova'ya bıraktı, ondan eve göz kulak olmasını istedi. Artık orada yapacağı bir şey kalmamıştı. Her şeyi güzelce toparladı. Danilov ondan önce mi dönecekti? Yuvasından çıktı, gönüllü yazma komitesine doğru yürümeye başladı.

Danilov, Lena'yı sevdi.

"İyi bir kız," diyordu onun için, "adamı tek elle kaldırıyor."

Lena da Danilov'u sevdi. Ama kendisinden çok, soyadını sevmişti. Herkes Komiser yoldaş diye hitap ederken Lena ona Yoldaş

Danilov diyordu. Bunu duymaktan hoşlanıyordu. Danilov'un ismi ona sevgilisinin ismini anımsatıyordu: Danil... Danya... Danka...

Danilov, Lena'yı ameliyathane vagonuna vermişti. Onun hastaları ameliyat masasına kolayca, beceriklice yatırabileceğini düşünmüştü. Ama hemşire Yulya Dmitriyevna tren komutanına gitti: "Sizden rica ediyorum komutan yoldaş, bana başka bir hastabakıcı vermelisiniz," dedi.

Her zaman, herkese karşı ihtiyatlı davranan doktor; "Neden? Ne oldu?" diye sordu, "Ondan hoşlanmadınız mı?"

"Evet, hoşlanmadım."

"Hmm! Doğrusu, bana da öyle göründü ha!"

Yulya Dmitriyevna ince dudaklarını bastırarak sıktı, cetvelle çizilmiş gibi düzleştirdi. "Evet, kesinlikle böyle..."

"Sebepsiz, böyle ha?"

"Aptallık yüzünden akıyor," diye tısladı Yulya Dmitriyevna.

"Evet, evet, evet... Aptallık, evet. Peki!" dedi doktor başını amirane bir havayla salladı. "Buna bakacağım."

Komutan daha sonra Danilov'a:

"Ameliyathaneye başka bir hastabakıcı vermeye ne dersiniz ha?"

"Neden? Ogorodnikova'nın bu işi yapamayacağını mı düşündünüz?"

"Evet, öyle. Hemşireyle ben öyle düşündük. Zayıf kendisi. Bize daha zinde biri lazım."

Danilov üstelemedi. Elbette doktor bilirdi. Klava Mukhina'yı ameliyathaneye gönderdi, Lena'yı eczane vagonuna verdi.

Lena o vagona geçince tüm gün telaşla sağa sola koşarak ortalığa çekidüzen vermek için harekete geçti. Lake rafların, pencere camlarının tozunu sildi durdu. Elbette biraz kırılmıştı ameliyathaneden alınışına. Elbette o kızıl suratlı şeytanın, ameliyathane hemşiresinin işiydi bu. Ucube işte, bir ucube, ne diyeceksin... Belki onu hiç kimse, hiçbir zaman sevmemişti. O yüzden böyle yapıyordu. Peki ondan ne istiyordu? Lena'nın vagonu tüm vagonlardan daha temiz, tertipli olacaktı. Elinde bir kova, bir bez, bütün gün uğraştı. Pencereleri gazete kâğıdıyla sildi. Katya'nın annesi böyle yapardı. Sonra tüm battaniyeleri havalandırdı. Sinekler, sinekler... Nereden geliyor bunlar! Vagonda ne bir yiyecek, ne bir insan vardı. Ve sinekler uçuyordu. Bir tane, bir tane daha... Lena onları takip

etti, birini yakaladı. Diğeri bir yerlere saklanmıştı, onu bulamadı. Klava'nın lambalara bezden yaptığı süslü abajur, vagondaki ışığı azaltmıştı. Lena ona gıpta etti. Kendisi öyle el işi yapamazdı. Klava ile arkadaş olmak istedi. O zaman ona soracak, öğrenecekti. Ama Klava gece gündüz ameliyathane vagonunda olacaktı bundan sonra. Lena mümkün olduğunca o vagondan uzak durmaya, Yulya Dmitriyevna ile karşılaşmamaya çalışıyordu.

O zamana kadar her nerede olduysa, eşini daima kendi yakınında hissetmişti. Ne var ki, şimdi onunla eskisi gibi konuşamıyor, her an onu memnun etmek için uğraşma olanağı bulamıyordu. Ama o zamanların bir anını bile unutmuş değildi. Her an içinden ona hitap ediyordu. Yastıkları yatakların üzerine yerleştirip kabartırken, "işte böyle, Danya," dedi dalgınlıkla. Sonra dönüp yaptığı işe beğeniyle baktı. "Ve şimdi yerleri bir daha sileceğiz," dedi Danya'ya. Ancak dinlenme saati gelince kendisini onunla ve aşklarıyla dolu o hoş, duygulu dünyasına tamamıyla bırakabildi.

Ama bu dünyaya kendisini bırakabilmesi için çok az vakit vardı. Patates soymaya yardım için mutfaktan çağırmışlardı. Sonra Doktor Suprugov'un hijyen kuralları ile ilgili düzenlediği toplantıya gitti.

Ertesi sabah Komiser Danilov tüm personeli son haberleşmelerin bir özetini okumak için topladı. Barbar faşistlerden, henüz bir başarı sağlayamadıklarından ve Kızıl Ordu'nun sonunda zafer kazanıp Hitler'cileri çökerteceğinden bahsetti.

Lena, Danilov'u dinlerken içinden: "Ne gerek var bu kadar konuşmaya? Ben biliyorum kazanacağımızı. Danya ve ben yani... Aksi olamaz. Olursa zaten Danya'yı öldürürler, beni öldürürler, bir daha asla mutlu olamayız," diye geçiriyordu. Almanların şehirleri birbiri ardınca ele geçirmelerine pek fazla telaşlanmıyordu. Bir başka şehir daha ele geçirilmiş, hiç önemi yok, sonunda hepsinden geri çıkacaklardı. Sadece bir an önce olsun, eski yaşamına çabucak dönsün, Danya geri gelsin istiyordu. Ondan henüz mektup almamıştı. Ama hayatta olduğunu hissediyordu.

Gece Lena derin derin uyumuştu. Ne Danilov'un çevreyi teftişi sırasında ne de trenin sarsıntıyla durmasında uyanmıştı. Uyandığında hava aydınlanmıştı. Uyanmadan hemen önce harika bir rüya görmüştü. Uzanmış, gözleri kapalı, rüyasını düşünerek

gülümsüyordu. Sonra onların hiçbirinin gerçek olmadığını fark etti. Hastane trendeydi, yaralıları almaya gidiyorlardı. Tren o sırada duruyordu. Gelmiş olabilirler miydi?

Fırlayıp kalktı, pencereden dışarıya sarktı. Bir demiryolu kulübesi gördü. Çevre çayırlık, ormanlıktı. Ağaçlarda kuşlar cıvıldaşıyorlardı. Doğuda şafak pembe pembeydi. Gözlerinden yaşlar geldi. Öyle güzeldi ki! Gökyüzünde pamuk gibi ufak bulutlar pembeleşmişti. Daha önce hiç böyle bir gökyüzü görmemişti. Durmaya devam ediyorlardı. Bizimle bir aceleleri yok demek ki, diye düşündü.

Lena erken kalkmıştı. Diğerleri daha uyuyorlardı. Kalkmalarına daha iki saat vardı. Uzanıp pencereden dışarıyı seyredebilirdi. Belki güzel bir rüya da görebilirdi tekrar.

Ama Komiser Danilov kalkmıştı. Mutfak vagonundan çıkıyordu. Lena üzerine eteğini giydi, çıplak ayakla trenden indi. Taze sabah havasında kuşlar avazı çıktığı kadar bağırıyorlardı. Leylak çalıları kulübenin arka tarafında ağaç olmuş, çiçeklenmişlerdi. Öbek öbek iri çiçeklerden yapraklar görünmez olmuştu. Lena bir dal koparma arzusuyla oraya doğru yöneldi.

"Hey, Ogorodnikova!" diye seslendi Komiser Danilov trenden, "geri dön, kalkıyor! Orada kalacaksın."

Lena sadece dudaklarını büzdü. "Kalkıyor! Nedir bu ekspres mi sanıyor!" diye düşündü. Hareket ederken atlayamaz mıydı yani! Dalı koparırken çiçeklerden taze çiyler yüzüne serpildi.

Tren harekete geçmişti. Danilov kompartımana döndü. Lena rayların yanında mahsus bekledi. Tekerleklerden çıkan ılık esinti çıplak ayaklarına değdi. Son vagon yanına gelince tutamağı yakaladı, diz boyuna gelen basamağa atlayıverdi. Basamakta dururken çevikçe atılmış olmanın, güçlü olmanın keyfini duyumsadı. Hoş bir esinti alnını, omuzlarını okşuyordu... "Bak bakalım Danya, gör!" dedi gülerek, "Bak nasıl bir kadının var!" Onun beğenmesine yetecek bir süre durduktan sonra vagona girdi.

3. Doktor Belov

Hastane tren Leningrad'ta Vitebsk triyaj garında bekletiliyordu. Yarım saat içinde bir lokomotif verileceği söylenmişti ama iki saat geçtiği halde hiç ses çıkmamıştı. Doktor Belov personel vagonunun orada bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, homurdanıyordu:

"Korkunç! Nedir bu böyle?"

Ama doktorun homurdanması geç kalmalarıyla ilgili değildi. Doktor, eşine Vologda'dan telgraf çekip trenin Leningrad'a uğrayacağını bildirmiş, istasyonda buluşmalarını istemişti. Ama trenin Leningrad'ta hangi istasyonda duracağını ancak bu sabah öğrenmişti. Ve işte eşi burada yoktu şimdi. Kızgınlıkla dolaşıyordu. En kötüsü de, belki eşi gelmişti, ray yumaklarının üstünde yürüyüp bin vagonun arasında onu arıyor, bulamıyordu. Lokomotif gelmeden onu bulamayacak ve gitmek zorunda kalacaklardı. Telaşlıydı. Birkaç kez başka trenlerin arasına gidip eşini aramayı düşündü. Bir kez tam oradan ayrılacaktı ama tren kalkar onsuz gider endişesine kapıldı. Öyle olsa yetişirdi elbette ama Danilov buna ne diyecekti? Danilov'dan çekinerek durdu.

O anda da Danilov geldi, selam verdi. O gün Belov ile ilk kez karşılaşıyordu. Sabah trende bulunan Komünist Parti üyeleri arasında parti örgütçüsü seçimi vardı. Yulya Dmitriyevna seçildi. Danilov da ona oy vermişti, zaten oy verecek başka kimse yoktu. Ama şimdi pek emin değildi. Bir kere, Yulya Dmitriyevna tüm erkeksi tavırlarına rağmen bir kadındı. Doktor Belov ile parti örgütçüsü olarak aman, aman, kim bilir ne sürtüşmeleri olacaktı. Bu durumda Danilov yapması gerekeni şöyle düşündü; trenin komutanı olarak Doktor Belov'la yakınlaşacaktı. Oysa bir kadınla yakınlaşmak...

Danilov Doktor Belov'u içinden ona biraz acıyarak selamladı. Doktor bu boğucu sıcakta tüm üniformasını giymiş ortalıkta dolanıyordu. Göğüs ceplerinin üstü demirden brövelerle dolmuştu. Neler yapmıştı da, bunları almıştı acaba... Başındaki kasketinin parlak siperliği altından ileri çıkmış burnu da parlıyor, burun kanatlarının üzerinden terler dökülüyordu. Doktor güneş vurmuş çatı gibi yanıyordu.

"Hava çok sıcak!" dedi Danilov.

"Sormayın," diye cevapladı doktor, "botuma rağmen ayağımın altındaki çakılların sıcaklığını duyuyorum."

Danilov ayaklarının altına dikkatle baktı. Bunlara çakıl dendiğini bilmiyordu. Böyle şeyler öğrenmeyi severdi. Bu yaşlı entelektüeller hep böyle yabancı ifadeler kullanırlardı.

"Ne demeye bizi buraya getirdiler?" diye devam etti doktor,

"Burası tam bir demiryolu cangılı... Bunca yıllık Leningradlıyım burayı bilmiyordum."

Danilov cevap vermedi. Nerede beklediklerinin ne önemi vardı? Önemli olan bir an önce hareket edip varacakları yere varmaktı. Danilov komutanın ikircikli, bir çocuk gibi ağlamaklı halini anlamamıştı.

"İvan Yegoriç, sizin eşinizle aranız iyi midir?" diye sordu doktor.

"Ne dediniz?" dedi Danilov şaşkınlıkla. "Ne olacak, eşim işte."

"Hayır, biliyorsunuz," dedi doktor hafif bir mahcubiyetle. "Sadece sormak istedim. Yani biliyorsunuz, insanlar bazen otuz yıl beraber yaşarlar, yine de gerçek bir arkadaşlık kuramazlar. Bazen oluyor değil mi?"

Danilov uzaklara doğru baktı.

"Bazen, elbette..." diye cevap verdi.

"Ama bazen de tam tersi oluyor," diye devam etti doktor, aniden sevecen, gururlu, utangaç bir hayranlıkla yüzü aydınlandı. Danilov iyice şaşırmıştı.

Yan tarafta duran trenin son vagonunun arkasındançıkan gri saçlı, uzun boylu, doktordan bir baş daha uzun bir kadın rayları geçti. Düz, gri bir elbise giymişti, başındaki siyah hasır şapka yirmi yıl öncesinin modasıydı.

"Sonyuşka..." diye seslendi doktor zayıf bir sesle. "Gelmediğini düşünüyordum. İvan Yegoriç, sizi tanıştırayım, eşim. Sonyuşka, bu İvan Yegoroviç Danilov. O olmasa kaybolacaktım."

Kadın Danilov'a bakarak elini uzattı. Onun elini sıktı. Diğer elinde büyük, içindeki paketlerle şişmiş bir çanta asılıydı.

"Gel, sana kompartımanımı göstereyim," diye şaşkınca mırıldandı doktor, mutlulukla. "Sen yalnızsın. Ver bana çantayı. Sen yalnızsın, her zaman. Her zaman."

"İgor siper kazıyor," diye karşılık verdi eşi, "Lalya da işten ayrılamadı. Bak eldivenlerini getirdim Nikolay, eldivenlerini unutmuşsun."

"Bakar mısınız şu işe, genç biri gibi..." diye düşündü Danilov, eşini vagona bindiren doktora bakarak. Ağır çantanın kayışı kadının buruşuk, soluk, ince elinde koyu kırmızı bir iz bırakmıştı.

Kompartımanda vantilatör vızıldıyordu. Doktor ve eşi divana el ele oturdular. Çantanın içindeki paketler masanın üzerine konmuştu.

"Sonyuşka, fark ettiysen, ayrıldığım akşam da aynen böyle oturmuştuk, hatırladın mı? Hatırla, sana o zaman demiştim ki, bu son... Ama şimdi bak, yine beraberiz. Ve sadece on gün geçmiş ha? Ne düşünüyorum biliyor musun? Biz daha böyle çok, çok oturacağız. Sen ne dersin?"

Eşi onun terli, tuzlu alnını öptü ve yumuşakça, "ben de öyle düşünüyorum," dedi. "Sen bana bir bardak su ver, soğuk, dolu dolu."

Doktor hemen fırladı, başını salladı.

"Canım, özür dilerim! Düşünemedim yine her zamanki gibi! Yorgun düşmüşsün, o labirentte yürümüşsün o kadar! Bana bak! Hey canım... Bir dakika burada bir şişe su var. Ama ne yazık, soğuk değil."

O sırada arkasında ayna asılı olan kompartıman kapısı çalındı. Başında büzgülü beyaz beresiyle, pembe yüzlü, tombul Fima elinde bir tepsiyle çekinerek kompartımana girdi. Tepside kahve, bisküviler ve bir sürahi soğuk meyve suyu vardı. Meyve suyunun üstünde buz parçaları yüzüyordu. Fima'nın omzunun arkasından başka bir baş daha içeriye bakış atıyordu. Trendeki herkes komutanın eşini merak ediyordu.

Doktor neşeyle bir kahkaha attı. "Sonyuşka bu Danilov'dan. Kesinlikle. Ne adam! Fima, kim yolladı bunları? Danilov mu?"

Fima fincanlara kahve doldururken resmi bir ses tonuyla, "levazım bölümünden," dedi. "Aşçı domuz pirzolasının on dakika sonra hazır olacağını söyledi."

"Sonyuşka, kahveyi içmeden yemeği bekleyelim. Bu elbette Danilov'dan," dedi doktor. "Bize bulgur pilavından başka bir şey verdirmiyor. Bizde domuz olduğunu bile bilmiyordum. Bu Danilov seni etkilemeye çalışmış. Ne adam! Ne adamsın sen Danilov! Fima, getir pirzolaları, getir, getir."

Eşi kendisiyle birlikte onun da yemesini istedi. Sıcak havalarda o kadar yağlı yiyemezdi. Doktor istemedi ama eşi ona bir çatalla uzatınca aldı, iştahla yuttu. Ah ne mutlu, ne mutlu eşi doktoru bulabilmişti!

"Nasıl bulabildin bizi öyle? Ben olsam dünyada bulamazdım. Saçmalıyorum ben canım, affedersin. Ne diyecektim? ... Hah, seni siper kazmaya göndermiyorlar değil mi?"

"Yok, göndermiyorlar."

"E tabii, tabii... Sağlığın..."

"Kimse beni göndermiyor ama ben kendim isteyerek..."

Yüzünden bir titreme geçti. "Yeniyorlar bizi. Ah! Nasıl yeniyorlar Nikolay."

Doktor eşine şaşırmış bir ifadeyle baktı.

"Biliyorum ama o şimdilik sadece!"

"Elbette, biliyorum, şimdilik... Bir adam gördüm Vilnalı, korkunçtu. Bunun hakkında konuşmak istemiyorum. Başka şeyler sor bana. Başka ne soracaktın?"

"Lalya ve İgor?"

"Lalya çalışıyor. Birkaç güne kadar onları da gönderecekler deniyor. İgor ilk grupta gitti."

"Nereye?"

"Pskov'a..." Kadın birden ağlamaya başladı. Doktor onun elini bıraktı, endişeyle bakmaya başladı. Daha önce hiç ağlamazdı. Doktor eskiden eşinin ona karşı hep oğlunu ilk planda tutmasına nasıl içerlerdi, onu hatırladı. Oysa oğlunun pek övünülecek bir yanı yoktu. Tembel, kabaydı. Evden hep uzaklarda olur, kim bilir nerelerde gezerdi. Doktor da, eşinin delikanlıyı affetmeye hep hazır olmasından yakınırdı. En güzel yiyecekleri ona ayırır, kızını ikinci plana atardı. Fakat şimdi anlıyordu, apayrı bir kaderin oğlunu beklediği annesinin içine doğuyormuş demek ki. Bir savaş kaderi... Hep demez miydi, "okulu bitirsin diye endişe etme, askere gidecek, orası ona okul olur." Onun siper kazmaya giden ilk grupta olacağını bilmişti sanki. Demek ki, onun için onu sever, şımartırmış.

"Sonyuşka, ağlama öyle," dedi doktor, "ölmüş değil ki, neden öyle ağlıyorsun? Gerek yok!"

"Onun için ağlamıyorum ki... İşim olmasa ben de giderdim. Şu bildirileri dinlemeye dayanamıyorum."

Evet, işi... Doktor onun işiyle ilgili bir şey sormamıştı daha.

"İş hep aynı... Bazen daha kötü oluyor. Böyle oldu mu, protezlerini kendileri takıyorlar. Aptal bir kadın geldi, altın getirmiş. Ağzında iki metal kaplama var, bunları altın kapla, diyor. Dayanamayıp dedim ki, "başka bir zaman bulamadınız mı?" Gücendi, başka dişçi aramaya gitti. Defolsun aptal şey."

"Defolsun," dedi doktor mekanik bir sesle.

Sonra sessizlik oldu, uzun süre birbirlerine dolu dolu gözlerle baktılar. Kahve fincanlarının üzerinde beyaz bir tabaka oluşmuştu. Kahveyi unutmuşlardı. Meyve suyunu da unutmuşlardı.

Kapı tekrar çaldı. Bu kez Danilov gelmişti. Danilov özür dileyerek lokomotifin takılmış olduğunu bildirdi.

"Ne? Oldu mu?" dedi doktor. "Demek ki biz gidiyoruz Sonya."

Birbirlerine rahatsız edilmeden veda etmeleri için Danilov çıktı. Ardından doktorun eşi gitti. Uzun boyuyla hafifçe öne doğru eğilmiş, rayların üzerinden geçiyordu. Siyah, eski şapkasının altından gri saçları görünüyordu. Doktor daha ufak, ama üniformasının arttırdığı erkeksi bir hava ile ayaklarını sürüyerek ona eşlik ediyordu.

Doktor savaştan önce günce tutardı. Kalbinin derinliklerinden gelen bir duyguyla, emindi ki, kendisinde bir yazma yeteneği vardı. Çehov ve Veresayev de doktordular. O da romancı olmazdı da... Örneğin gazeteci olabilirdi. Mesela... "Marat..." demişti eşi, bir gün bu fikirlerini ona açtığında. Bu alaya gücenen doktoreşine bir günce tuttuğunu hiç söylememiş, ondan gizlemişti. Özellikle çocukların bu günlüğü bulmalarından çekiniyordu. Eşinin ve kızının birbirlerinden habersiz olarak bu günlüğü onun çekmecesinde bulup her cümlesini okuduklarından haberi yoktu doktorun.

Günlük tutmanın hoş tarafı, basit olaylar bile günlüğe edebi bir dille yazıldığında önemi artar, hatta bazen muhteşem olurlar. Eğer doktor tanıdıkları hakkında günlüğe hoş olmayan bir şeyler yazacaksa, onların ismini asla yazmaz, onun yerine mesela NN, X veya Z harfleri koyardı. Kendisine preferans oynamaya gelen arkadaşlarının isimlerini de, ölümünden sonra günlük bulunup yayınlanır da, isimleri ortaya dökülür diye yazmazdı.

Evden ayrılmadan önce günlüğü bir dosyaya koydu, dosyayı bir iple bağlayıp üzerini mühürledi.

"Sonyuşka," dedi, paketi eşinin ellerine bırakırken, "bunu saklamanı istiyorum ve daha önce açılmaması... Anladın..."

Eşinin trene gelişinden sonra içinde yeniden günlük yazma arzusu duydu. Kalın, boş bir not defteri aldı, defterin plastik kapağını zevkle kokladı, bir iç çekişten sonra yazmaya başladı:

"2 Temmuz 1941, Sonyuşka geldi."

Sonra birden tüm yazma isteği kayboldu. Tren hızla gidiyordu ve

kompartıman serindi. Vantilatör çalışıyordu. İşte şu köşede oturmuştu Sonyuşka. Şimdi bir tramvaya binebilmiş miydi, yoksa hâlâ bekliyor muydu? ...Doktorun başı defterin üzerine düştü, uzun süre kımıldamadan öylece kaldı.

"Garip bir adam NN," yazdı ertesi gün, içinde yeniden yazma isteği duyarak.

"Anlıyorum İ. Y. Danilov'u, anlıyorum bizim hoş ama sert cerrahi hemşiremizi. Anlıyorum benimle ilgilenen ve masadaki peçeteyi katlayışını beğendiğimde çok memnun olan beyaz bereli kızı. Anlıyorum sarhoş Z'yi. Trendeki herkesi anlıyorum. Ama NN... Onu hiç anlamıyorum. Üstelik bu kişi trende bana en yakın olan, ya da en azından öyle olması gereken kişidir. Aynı meslekteniz. Yeteri kadar konuşmak için boş vakit bulduk. Ama bilmem neden, ben onunla konuşma arzusu duymadım. Bana sigara sardı, çok kibardı ama bu kibarlığın ardında hiçbir şey yoktu. Onunla güncel konulardan konuştuk, o resmi bildirilerde bulabileceğimiz türden şeyler söyledi. Mesleki konulardan bahsettim, mahsus saçma şeyler söylememe karşın, o hepsini olumladı. Ailesini sordum, bekârmış. Yaşlı annesiyle yaşıyormuş. Belli ki kitap kurdu. Kompartımanında tam bir kitaplık var. Okumak için bir şeyler istediğimde şaşırdı, kekeledi, kem küm ederek vereceğini söyledi ama hiçbir şey vermedi. İnsancıl olmadığı söylenemez, insanlarla konuşuyor ama o konuşmalarda onların her söylediğini onaylıyor. Anlıyorum ki, İ. Y. ondan hoşlanmıyor."

Doktor kalemini mürekkebe daldırdı, eski romanların yazarları kahramanlarını nasıl tasvir ettiğini hatırlayarak yazısını tamamladı:

"Onda esrarlı, itici bir şey var."

Başhemşire Fayna da Suprugov'u esrarlı buluyordu. Ama itici değil. Yok, değil! Aslında bu esrarlı hal Fayna'ya çekici gelmişti.

"Doktor," demişti Fayna, sıcak omzuyla Suprugov'u sarsarak, "sürekli böyle ne düşünüyorsunuz? Söyleyin bana, bilmek istiyorum."

Fayna, Suprugov'dan yarım baş daha uzundu. Tombul, canlı, şen şakrak bir kızdı. Normal bir zamanda olsa Fayna'nın bu ilgisi Suprugov'un gururunu okşayacaktı. Ama şimdi hiç o durumda değildi.

Suprugov içinde bulundukları durumdan korkuyordu. Bunu herkesten saklıyordu ama aklı gidercesine korkuyordu.

Pavel Suprugov'un uzmanlığı rahat bir konudaydı. Kulak Burun Boğaz uzmanıydı. Hastaları genellikle adenoid çocuklar, işitme kaybı olan yaşlılardı. Burun poliplerini temizlerdi, ilaçlardı, yakardı. Sağır olan yaşlı insanların hayati tehlikesi olmadığını, daha yirmi yıl yaşayacağını bilirdi. Ama cerrahların, pediatristlerin, toplum hekimlerinin duyumsadığı insan ıstıraplarını bilmezdi. Suprugov ıstırap ve ölümle karşılaşmamıştı hiç. Hastaları acı çekmezlerdi. Elbette rahatsızlık duyarlardı ama acı çekmezlerdi. Onlar öldükleri zaman bu Suprugov ile ilgisi olmayan başka sebepten olurdu. Bu yüzden o, hayatından tamamen memnundu. Kendi sağlığına çok dikkat eder, en küçük şeyde bile bakım yapmayı hiç ihmal etmezdi. Bir gün parmağı iltihaplanmıştı, bunu her zaman ürpererek hatırlardı o, onun için korkunç bir şeydi bu! İnlemelerini duyan annesi şaşırmıştı.

"Gerçekten bu kadar acıyor mu?"

Annesi geniş yürekli yaşlı bir kadındı. Yedi çocuk doğurmuş, bunların altısını gömmüştü. Zamanında acı ve üzüntüden payını almıştı ama şimdi gözleri Suprugov'da görülmeyen bir hayat kıvılcımı taşıyordu. Yaşlılığın verdiği hafif bir aptallık vardı üzerinde. Kâğıt oyunlarına ve sirke gitmeye meraklıydı. Ev işlerini boş vermişti. Ana oğul gayet güzel yaşıyorlardı.

Suprugov kitap, heykel, porselen ve Palekh eşyalar topluyordu. Evindeki bir odası Çin porselenleri ve Venedik camları doluydu. Çin porseleninden, Palekh objelerden veya Verhaeren şiirinden pek anladığından değildi. Sadece güzel şeyleri seviyordu ve odasını güzel eşyalarla doldurmak istiyordu. Çağrıldığı tüm toplantılara örnek olacak bir düzenle katılır, yeni oyunları izler, ziyaretler yapar, radyo dinler, gazete okur, özel yayınlara abone olurdu ama yine de en sevdiği iş evde oturup sigara içerken koleksiyonunu seyretmekti.

Gece yarısı eve döndüğünde, "Keşke evlensen Pavlik!" derdi annesi, "Hep yalnızsın, kendi kendine oturuyorsun böyle."

Ama o evlenmek istemiyordu. Kadınlara, evlenenlere mübarek olsun. Onlara kapılıp kendi özgürlüğünü sınırlamaya izin vermezdi. Saygılı ilişkiler, o kadar. Mutlu aileler, boşanmalar, aile sorunları hakkında yeteri kadar laf dinlemişti. ...Sonra zührevi

hastalıklar? Aman, tanrı korusun! Her şeye karşın o kadar da yalnız mıydı? Zamanının çoğu diğer insanların içinde geçmişti. Bir zamanlar, gençken âşık da olmuştu. İki kez romantik bir ilişkisi olmuştu. Sonrası? İkisi de tatsız şekilde bitmişti. Yeter, daha fazlasına gerek yoktu.

"Sen beni sevmiyorsun," demişti annesi samimi bir havayla. Kuşkulu bir çehreyle ona bakıyordu. Pavel onun yumuşacık, beyaz yanaklarını öpmüştü. Zavallı annem, yaşlandıkça çocuklaşıyor. Böyle bir evlattan memnun olmayacak ne vardı? Ne istese getiriyordu. Sirk biletlerini bile o alıyordu. Her şey bir yana aileyi sıkıntılı durumdan o kurtarmıştı. Babası bir ayakkabı mağazasında satıcı olarak çalışmıştı ama o, Pavel Suprugov, doktor olmuştu işte. Bir entelektüel, bir sanat meraklısıydı. Sovyet rejimi insanın önünde kapılar açıyor, deniyordu. Evet, ama insanın iki omuzu üzerinde bir kafası olmalıydı.

O, hayatından baştan sona memnundu. Peki, kendisinden de aynı oranda memnun muydu? Bu soruya kesin bir cevap vermek çok zordu. Hemen bir cevap verecek olsa; hayır değildi. Memnun olmadığı, onu tatmin etmeyen bir şey vardı. Ama ne? Bilmiyordu. O kimseye bir şey yaptırmamıştı. Sadece rica etmişti. Başkaları hep talep etmiş, karşılığında gönüllü bir riayet bulmuşlardı. Bunu nasıl yapıyorlardı? Neden hep riayet eden oydu?

Neden o, Pavel Suprugov, kimseye komuta etmemişti hiç? Ve buna kalkışsaydı, insanlar ona riayet için atılmayacaklardı. Sadece şaşıracaklardı. Neden başkaları hep bir şey iddia ederler de, o bunun aksini düşünüyor olsa bile, onların iddia ettiği şeyleri kabul için önüne geçilmez bir eğilim gösterirdi? O ancak kimsenin ses çıkarmadığı durumlarda heyecanla fikrinde ısrar etmeye cesaret ederdi. Neden herkes birbirleriyle konuşurken çekincesiz, sözünü esirgemeden konuşur ve kimse birbirine alınmazdı ama o en ufak şeylerden alınırdı? Nahoş bir durum oluşmasın diye hep olabildiğince nazik olurdu. Herkese sigara ikram eder, herkesin gönlünü yapmaya çalışırdı.

Diğerleri hayatlarına sahip çıkarak tutunur, o ise davetsiz misafir gibi eşikte durur. Neden?

Bunları anlamıyordu.

Onun için fazla düşünmek istemiyordu. Her şeye rağmen durumu iyiydi. İstediği her şeyi vardı. Sağlam bir mesleği, temiz bir

ismi vardı. Durumu iyiydi. Hayatını güzelleştiren o güzel hobilerinden bahsetmeye bile gerek yoktu. Bir insan mutlu olmak için başka ne isterdi?

Savaşın ilk gününden itibaren her şey alt üst oldu. Güvenlik, esenlik, huzur... Hepsi mahvoldu. Hayatı duvarın öte tarafında çalan bir kemanı dinlemeye alışmış biri gibi yaşayan kişinin, şimdi kulağının dibinde davullar çalıyordu.

Askere alınmıştı! Hem de bu zayıf sağlığıyla! Nedir bu? Bir hastane trene verilmişti. Cerrah değildi ki... Mermi çıkarmayı ya da alçı sarmayı beceremezdi... Bunları başkaları yapsaydı. Yolda yaralılara refakat edecek, onlara bakacak, iyileştirmeye çalışacaktı. Ve gerekirse mermi çıkarmayı da öğrenecekti.

Ama yaralanıp sakatlanmaktan korkuyordu. Bombalardan, acı çekmekten korkuyordu!

"Savaşman lazım Pavlik, başka çare yok," diye söyleniyordu annesi başını sallayarak. Bir yandan eşyalarını hazırlıyordu. Pavel annesine korktuğundan bahsetmiyordu. O günlerde annesine karşı nefret hissediyordu. Herkesten nefret ediyordu. Neden onlar korkmuyormuş gibi yapıyorlardı? Onlar da onun gibi biliyorlardı bombaların dehşetini, dumdum kurşunlarını, hardal gazını, düşmanın korkunç zalimliğini. Nasıl olur da, bunlardan korkmuyormuş gibi görünürler! Nasıl gülüp havadan sudan bahsederler, dondurma yiyip tiyatroya giderler, içlerindeki her şey büyük bir çığlığa dönüşmüşken!

Sanki hepsi böyle görünmek için anlaşmışlardı. Öyle ustaca beceriyorlardı ki, neredeyse inanacaktı. Sonunda o da öyle görünmeye, kendisini ele vermemeye karar verdi. Çevresindekilere sigarasından ikram etmeye, şundan bundan bahsetmeye başladı. Ama gece oldu mu, uyuyamıyordu. Tren cepheye doğru gidiyordu. Suprugov umarsızca sigarasını içiyor, oturuyordu. Doktor Belov ona kendi deneyimlerinden bahsediyor, Hemşire Fayna kur yapıyordu. Elektrikçi Nizvetski de tıbbi bir şeyler sormaya gelmişti. Suprugov bunların hepsine nezaketle karşılık veriyordu ama içinde panikle kıvranan hayvan inliyordu.

Sobol, levazımcı, trenin gerçek liderinin kim olduğunu keşfetmeye mi çalışsın, yoksa şimdilik Danilov'a bağlı kalsın ve kendiliğinden ortaya çıkması için zamana mı bıraksın, kararsızlıktan

kıvranıyordu. Tren personeline sürekli bulgur pilavı ve sade suya çorba verilmesi Sobol'un günahı değildi. Bu Danilov'un tembihiydi. Demişti ki:

"Bak, trende et, tereyağı, kakao, tatlı gibi şeylerin olduğunu unut.

"Temelli mi unutalım, yoksa bazen hatırlayalım mı?"

"Ben sana hatırlaman gereken zamanı söylerim."

Trenin yola çıkışının dördüncü günüydü, Doktor Belov biraz utangaç tavırla Danilov'a: "Biliyorsunuz, yemekler iyi değil, personel de söyleniyor. Bizim levazımcıyı biraz kımıldatmamız gerekiyor," dedi.

"Levazımcı bence doğru yapıyor," diye cevap verdi Danilov, "önümüzdeki günler neler gösterecek, bilmiyoruz. Bir daha nerede erzak alırız, ne alırız, ne kadar alırız, belli değil. Beslememiz gereken yaralılar olacak."

Bir yandan ayağındaki cilalı çizmenin burnunu acemi hareketlerle yere vururken, sözünü tamamladı:

"Bence Sobol çok iyi yapıyor."

"Evet, evet!" diye aceleyle onayladı doktor, "elbette, ne zaman, ne alacağız belli değil. Sobol haklı."

Sabahları bulguru Sobol'dan tartıyla teslim alan yardımcısı Kravtsov başta olmak üzere herkes Sobol'a söylenmeye başladı. Kravtsov herhangi bir kişisel konuşmaya girmeye gerek görmedi ama Kostritsyn aracılığıyla Sobol'a bir mesaj gönderdi, bu aptalca saçmalığa son vermezse suratına bir tane indireceğini iletti.

O zaman Sobol Doktor Belov'a gidip açıkça konuşmaya karar verdi. Kravtsov'un şakaya gelir yanının olmadığını çok iyi anlamıştı. Sık sık Doktor Belov'a gelmeye başladı. Onun kanatları altında kendini güvende hissediyordu. Sobol günde birkaç kez doktorun gözüne görünüyordu. Doktor da ona eğlenerek bakıyordu. Levazımcı gözlerini çevire çevire sürekli hesap yapıyordu. Nefesini tutarak: "Yetmiş yedi çarpı yüz yirmi, eder sekiz bin kırk gram. Yani kabaca sekiz kilo..." diyordu. Abaküs kullanmayı iyi bilmediği için zihinden çarpıp bölüyordu.

Doktora iyice yaklaşsın mı, tam karar veremiyordu. Komiserin buna tepkisinin ne olacağını hiç bilemiyordu. Komiserin soğuk bakışları, küçük, sert dudakları vardı. Kravtsov ile dövüşecek değildi elbette ama kim böyle bir adamla kötü olmak isterdi?

"Entrikacı," diye içinden geçiriyordu Sobol, Danilov hakkında.

Sonra bir çıkış yolu buldu. Personel vagonunda akşam yemeği yenirken uygun bir zamanını bulup, bir kutu soğuk et aldı, bir dilim tereyağı kesti, biraz da şeker döktü. "Ne yapayım?" diye söyleniyordu. Kesme şekerleri saydı, kırk iki taneydi. Bunlarla kilo alacak, diye düşünüp, büyüklerinden on iki tanesini geri koydu. Sonra hepsini cebine yerleştirip Kravtsov'a gitti. Kravtsov üst ranzada uyuyordu. Yüzüne gazete düşmüştü. Gazetenin aralığından sadece sakalı görünüyordu. Alt ranzada Suhoyedov uyuyordu. Başka kimse yoktu. Sobol ihtiyatla Kravtsov'u dürttü: "Yoldaş Kravtsov," diye fısıldadı. Kravtsov gazeteyi yüzünden çekip uykulu gözlerle ona baktı.

"Bana kızmakla haklı değilsiniz, kesinlikle benim suçum değil."

"Ne yaptığını sanıyorsun," dedi Kravtsov, komodinin üstüne otururken, Sobol'un dizlerine koyduğu pakete bakarak: "Sen beni ne sanıyorsun? Şeker emecek çocuk mu?" dedi.

Ama Sobol'un uysal duruşunu görünce onu affetti. Sobol artık rahatlamıştı. Hatta kendini önemli bir kişi olarak görmeye bile başlamıştı. İlk günlerde olmadığı gibi, kadınlarla şaka yapmaya bile başladı:

"Ah şövalye! Onun adı Fayna'ydı..." diyordu koridorda Başhemşire Fayna ile karşılaşınca. Bunu duyan Danilov sordu: "Ne demek bu?"

Sobol iki elini de havaya kaldırarak, "Puşkin yazmış..." dedi Danilov'a.

Savaş sürüyordu, düşman ülkenin içlerine girmekteydi. Motorize birlikleri Rusya'nın yollarında dolaşıyor, uçakları Rus şehirlerinin üzerinde uçuyordu.

"Görüyor musunuz?" dedi Danilov'a Doktor, "insanlarımız sanki bir şey yokmuş gibi gülüyor, şakalaşıyor."

Danilov başını salladı: "Daha iyi ya." Bir anlık düşünmeden sonra devam etti: "Birbirleriyle şakalaşmaları iyi. İyi olmayan, belanın büyüklüğünü kavrayamamış olmaları. Stalin bunu söyledi ama bunlar hepsi birden yeteri kadar anlayamadılar durumu. Biz burada, trende sanki haklarımız kısıtlanmadan tutuklu kalmış gibiyiz."

Doktor, Sonyuşka'yı, onun gözyaşlarını hatırladı. "Bu bela çok büyük, öyle mi düşünüyorsunuz?"

Danilov neşesiz bir kahkaha attı. "Düşünmek mi? Bu çok açık!" Dudaklarını ısırarak, yavaşça konuşuyordu. Bu söylediğinden acı duyduğu belli oluyordu. "Sonu belirsiz, çok uzakta... Sonu görünmüyor bile. Daha da yeni başladı."

"Bizim insanlarımız," dedi doktor, "biliyorsunuz her fedakârlığı yapar."

"Hangi fedakârlık? Fedakârlık biri için yapılır. Değil mi? İnsan kendine fedakârlık yapamaz ya. Fedakârlık dediğiniz halkın doğal tepkisidir. Sizin, benim, bu kızların. Halkımızın kahramanlığı fedakârlık değildir. Doğal bir şeydir. Hepimiz Sovyet halkı olarak yaşıyoruz ama şimdi bazılarımızın ölmesi gerekebilir. Tutun ki, sizi, beni, Petrov'u, İvanov'u öldürdüler. Bu fedakârlık mı? Kime bu fedakârlık? Size, bana, Petrov'a, İvanov'a mı? Özür dilerim sizden, kendimi tam olarak ifade edemedim."

"Hayır, sizi gayet iyi anlıyorum," dedi doktor, "size katılmaya hazırım ama sizin kahramanlık dediğinize katılmıyorum. Şunu söyleyeyim; kahramanlık yoktur. Bir çeşit doğal tepkiden başka bir şey değildir bu. Kahramanlık, bilirsiniz, insanlığın en ihtişamlı şeyidir. İnsanlık ruhunun yücelişidir. Ancak herkeste bu kapasite görülmez. Özel bir yetenek gerektirir kahramanlık."

"Ama yetenekler geliştirilebilir," dedi Danilov, "bu savaşta böyle bir gelişmeyi tüm dünya nefesini tutmuş izliyor. Bu bize tanrıların verdiği bir yetenek değildir. Bu yetenek eğitimle, çevre koşullarıyla... İçinde bulunulan şartlarla şekilleniyor," derken gözleri öfkeyle parlayarak kompartımanda geziniyordu.

Doktor başını salladı. Danilov'a katılmıyordu. Onun konuyu basite indirgediğini düşünüyordu. Danilov haklı olsa, o zaman herkes bir Sovyetler Birliği Kahramanı oluverirdi.

"Sovyetler Birliği'nde," dedi Danilov, her insan bir kahraman olabilir."

"Yanılmıyorsam, iki yüz milyon nüfusumuz var," dedi doktor, "olur mu iki yüz milyon kahraman?"

"Gayet mümkün."

"İki yüz milyon eksi bir," dedi doktor şakayla, "benim gibi ihtiyar bir tulumdan ne kahramanı olacak?"

"İki yüz milyon eksi bir," dedi Danilov, "iki yüz milyon eksi Suprugov."

İkisi de güldüler, bu ciddi tartışma eğlenceli bir havayla sona erdi.

Sonyuşka'nın treni ziyaret etmesinden sonra bir düşünce sarmıştı doktoru.

Ne kadar işine dalsa, cephedeki durumu hayal etse, Suprugov'u, Sobol'u düşünse, yese, uyusa, günlüğünü yazsa, konuşsa, şakalaşsa, kızgın da olsa, ne yaparsa yapsın, o düşünce hemen zihnine geliveriyor, bazen şiddetleniyordu: "Duyumsa... Unutma..."

Bu düşünce oğluyla ilgiliydi.

Akşamları kompartımanında yalnız kalınca onu sıcaktan bunaltan üniformasını çıkarıyor, çizgili yazlık pantolonunu giyiyor, yarı soyunuk uzanıyordu. (Bir bombardıman olsa, böyle çamaşırlarıyla fırlayamayacaktı. Çevresinde hep kadınlar vardı.)

Kadife kaplı divana uzanıp gözlerini kapayınca hemen oğlu geliyordu gözlerinin önüne. Oğlu yanı başına oturuyor, beraberce konuşmaya başlıyorlardı. (Bir zamanlar bunun tersi olurdu. Oğlu divana uzanıp debelenir, yaramazlık yapar, babası yanında oturur, ona yatağa gitmesini söyleyip dururdu.)

"İgorik, nasıl oldu da, birbirimizi kaybettik, sevgili oğlum?" dedi doktor. "Tatlı, sevimli bir çocuktu," diye düşündü.

İki yaşındaydı, bir tamircinin bıraktığı merdivene tırmanmıştı. Bahçedeki çocuklar Sonyuşka'ya seslenmişlerdi. Sonyuşka onu orada merdivenin ucunda görünce baygınlık geçirmişti. Bir komşu yetişmiş, merdiveni tırmanmaya başlamıştı. Komşu ona ulaşınca o dama çıkmıştı. Sonunda komşu onu yakalamıştı. Yakalanınca komşuya bağırmış, tekmelemişti onu. Aşağı inmek istemiyordu.

Komşu iyi bir dayak lazım buna, diyordu. Ama Sonyuşka oğlunu öptü. Doktor eve geldiğinde, o gün olanları duyunca o da sadece öpmüştü oğlunu. O daha iki yaşındaydı. Bir yıl kadar sonra Karpovka Nehri boyunca yürüyorlardı (o zaman Karpovka'da, Literaturnaya Caddesi'nde oturuyorlardı*. İgor'un elini tutmuştu, Lalya da diğer elini tutmuştu. O zaman Lalya yedi, yok sekiz yaşındaydı. Yürürlerken caddenin bir ucundan aniden önlerine bir köpek çıkıp onlara havlamaya başlamıştı. O zaman Lalya korkuyla İgor'un

* Leningrad'ta Neva Nehri'nin bir kolu olan akarsu ve oradaki semtin adı. Literaturnaya Caddesi, Yazarlar Caddesi. Çn.

elini bırakıp babasının arkasına sığınmıştı. Ama İgor köpeğe doğru koşmuş, o da havlamaya başlamıştı: "Hav, hav!" Şaşıran köpek kuyruğunu kıstırıp kaçmıştı. O zaman İgor henüz pantolon giymiyordu, çocuk tulumu giyiyordu. Mavi bir tulumdu. Saçı kızlarınki gibi dalgalıydı.

Cesur, harika bir çocuktu!

Danilov da diyor ki, cesaret eğitimle gelir. Belki, belki... Peki, iki yaşındaki İgor'a cesareti kim öğretmişti? Yok, bu başka bir şey... Belki de iki çeşit cesaret vardır, biri elde edilen, diğeri doğuştan gelen. Ne önemi var, önemli olan oğlu İgor doğduğu günden beri cesur bir çocuktu. Sadece cesur da değil. Duygusal, ince bir çocuktu. Kısacası, sıra dışı bir çocuktu.

"Yarın çamaşır yıkama günümüz, gidip soda almalı," diyordu evdekiler. Ertesi gün bir kadın gelmiş, çamaşırları yıkamaya başlamıştı. İgor kendi aklınca, bu kadının isminin Yıkama olduğunu düşünmüş, ona Yıkama teyze demeye başlamıştı. Hemen onun yanına hoplamış, köpüklerle, baloncuklarla oynamaya başlamıştı.

Bir gün Yıkama teyze yanında küçük kızını da getirmişti. Kızı İgor'dan üç yaş büyüktü. O, İgor'a Dokuz Kare oyunu oynamayı öğretti. İgor bu kıza hayran olmuştu. Ona sarılıp öptü. Bunu gören Sonyuşka kıskançlıkla sormuştu: "Kimi daha çok seviyorsun, beni mi, Lida'yı mı?"

"Elbette Lida'yı," diye cevaplamıştı İgor.

Ama daha sonra evden oyuncaklar kaybolmaya başlamıştı. Sonyuşka bir şey demedi. Oğlunu üzmek istemiyordu. Sonunda söylemek zorunda kaldı.

"İgorik, Lida iyi bir kız değil. Sen onu çok seviyorsun ama o senin en güzel oyuncaklarını hep çalıyor."

İgor hiç sesini çıkarmamıştı. Salona gidip ayaklarını toplayarak divana oturmuş, uzun süre öylece kalmıştı. Sonya'nın sonradan söylediğine göre gözlerinde şaşkınlık ve üzüntü dolu bir ifade varmış. Sonra divandan aşağı kayıp annesine gelmiş: "Onları çaldı deme, onları ben verdim ona. Bırak o gelsin buraya," demişti.

Lida tekrar geldiğinde Sonya, İgor'un ona; "Oyuncaklarımı al, hangisini istersen. Hepsini alabilirsin. Ben istemiyorum," dediğini duydu.

Ne çocuk, ne çocuk...

Altı yaşındayken annesinin çantasından söylemeden para almıştı. Altın sarısı bukleli, güzel saçları vardı. Sonya onlarla övünüyor, saçlarını kestirtmiyordu. Çocuk saçlarının kesilmesini istiyordu çünkü bahçede diğer çocuklar onunla alay ediyorlar, küçük kız diye sesleniyorlardı. Ama Sonya annelik gururuyla, egoistçe karşı çıkıyordu.

"Aldırma onlara sen, ne dediklerini bilmiyorlar. Bak, bir yıl daha böyle kalsın. Sadece bir yıl tamam mı?"

Bir gün İgor bahçeden kayboluverdi. Geri döndüğünde saçları kesilmişti. Başı kolonya kokuyordu.

"Nerede yaptın bunu?" diye şaşkın gözlerle sordu Sonya, birazdan kıyameti koparacak gibi duruyordu. Ağlamak üzereydi.

"Berberde," dedi İgor, "üç ruble verdim bir de her tarafıma parfüm sıktı."

"Üç rubleyi nereden buldun?"

"Cüzdanından aldım," dedi İgor.

"Neden aldın?" dedi annesi, dehşetle. "Bu hırsızlık olur. Bana söylemeliydin. Söyleseydin verirdim."

İgor başını salladı: "Yok, vermezdin, vermeyecektin."

Sonya daha fazla azarlamadı, yuvarlak, kadife gibi başına hafifçe vurup, bir annenin içten gelen sonsuz sevgisiyle onun kesilmiş saçlarını öptü.

Okulda da genç öğretmeni onu şımartıyormuş. Övünerek anlatıyordu: "Tüm sınıf oturmuş, herkes toplamasını yapıyordu. Ben sınıfı gezip nasıl yaptıklarına bakıyordum."

"Sen toplama yapmıyor muydun?"

"Ben en önce bitirmiştim."

"Peki, öğretmen nasıl sana izin verdi sınıfta dolaşman için?"

"Çünkü o benden hoşlanıyor."

Nasıl olmuştu da, oğlu gönlünden çıkıp uzaklaşmıştı?

Zaman gelmişti, çocuk evde kendisine duyulan bu hayranlık havasından, anlamsız aşırı düşkünlükten sıkılmıştı.

Sonyuşka işten eve gelince sabahın üçüne kadar oturur, çocuğun ödevlerini yapardı. Çünkü çocuk tembeldi, kendisi yapmıyordu. Ve ödevin ertesi sabah verilmesi gerekiyordu. Rezalet...

Duyulmamış şey: Çocuk ne zaman isterse o zaman okula gidiyordu. Çoğu zaman da canı istemiyordu. Paten kaymaya, sinemaya

gidiyor, eve gece yarısı dönüyordu. Onun için de sabahları kalkmak istemiyordu. Ve annesi kızıyordu: Bu ne çirkin şey! Sonra okula bir pusula gönderip çocuğun başının ağrıdığını bildiriyordu. İgor'u ne yapmaya çalışıyordu annesi? Prens mi? Avare mi?

Doktorsa, Lalya'nın durumuna üzülüyordu. Kız okulda çok çalışkandı, sevimli, sevecen bir kızdı, güzel karakterliydi ama evde İgor'a gösterilen sevginin yarısını bile görmüyordu.

Lalya akşamları babasını kapıda karşılar, herkesin duyması için, "Babam geldi!" diye bağırırdı. Sonra babasının kucağına atlar, onu öperdi. Ama İgor akşam yemeğine kadar ortada görünmez, sonra asık suratla, darmadağın gelir, sandalyesine sere serpe otururdu. Azarlandığı zaman da edepsizce cevap verirdi.

Sonyuşka ise eşinin tüm karşı çıkışlarına kulağını tıkardı. Ama doktor eşiyle çekişmezdi. Sonyuşka, Sonyuşka'ydı. Kutsaldı, dokunulmazdı. İgor ile ilgili her şey babasını rahatsız etmeye başlamıştı. Oturuşu! Annesine cevap verişi! Nasıl nezaketsiz, nasıl soğuk, hep mağrur...

Bir zaman geldi, İgor'un varlığına dayanamaz oldu.

Akşam yemeğinde dana haşlama yiyorlardı. Lalya İgor'un da yaptığı gibi, kemiğin içinden iliği emmeyi seviyordu. Kemikli parça daima İgor'a verilirdi. Doktor yumuşak bir sesle: "Bugün bir istisna olsun, kemikli kısım Lalya'ya düşsün. Olmaz mı?" dedi. Sonyuşka bunu duymamış gibi davrandı. Lalya ise (güzel çocuk), "boşver babacığım, İgorik seviyor. Ben büyüğüm," dedi nazikçe.

İgor başını tabaktan kaldırıp, düşünceli ve müstehzi (evet, evet müstehzi!) bir ifadeyle babasına baktı. Sonra sakin hareketlerle kemikten iliği çıkarmaya başladı. Doktor yüzü kızarık, üzgün oturdu.

O günden sonra İgor babasından uzaklaşmaya başladı. Anlaşılıyordu ki, bu olaydan bazı sonuçlar çıkarmıştı. Ama ne olursa olsun, çocuk daha on beş yaşındaydı. "O zaman ona yaklaşmalı, açıklamalıydım", diye düşünüyordu şimdi doktor. Aman tanrım, aman tanrım, ne aptalca, ne tuhaf, ne önemsiz şey... Ne korkunç bir yanlış anlaşılma...

Evden ayrıldığı gün -doktor şimdi hatırlıyordu- İgor önce geride durmuş, sonra aniden ileri çıkıp babasının yanına gelmişti. Vedalaşırken İgor babasına doğru eğilip gözlerinin içine bakarak, güle

güle babacığım, demişti. Gözlerinde yeni bir parıltı vardı. Keskin, delici bir parıltı... Bu bir veda mıydı? Bir özür veya barışma mıydı? O anda doktor oğluna sarıldı; "İgor, oğlum..." dedi, "Aramızdaki tatsızlık silindi gitti sonsuza kadar. Şimdi önümüzde boş bir sayfa var. Beraber dolduralım bunu. Sen ve ben..."

"İgorik, aramızda olanlar yanlıştı, şimdi gerçek ortaya çıktı, beraber görüyoruz gerçeği, sen ve ben..." diye geçirdi içinden Doktor.

4. Yulya Dmitriyevna

Yulya Dmitriyevna ince dudaklarını sıkarak, "Hemşire Smirnova mandreni yerleştirmeyi unutmuş!" dedi Başhemşire Fayna'ya.

Fayna kapıdaki aynanın önünde durmuş, tülbentini bağlarken düşünceye dalmıştı. Yulya'nın elinde sıkıca tutup kendisine doğru kanıt olarak uzatmış olduğu şırıngaya ilgisizce baktı.

"Peki, siz neden ona verdiniz şırıngayı?"

"Elektrikçiye iğne yaptı. Hemoroit yüzünden acı çekiyordu, Dr. Suprugov pantapon iğnesi yapılmasını söyledi."

Fayna yüzünü buruşturdu. O çirkin hastalıktan iğrendi. İki gün önce Nizvetski ne yakışıklı, genç bir adam diye düşünmüştü. Şimdi bu hemoroit! Nizvetski, Fayna'nın ilgi alanından çıkmıştı.

"Bu tren personeli de... Yaşlılarla malullerden ibaret," diye geçirdi içinden.

Ama Yulya Dmitriyevna konudan uzaklaşmadı: "Bir hemşire mandreni yerleştirmeyi unutursa, ondan bir şey olmaz, sizi temin ederim."

Fayna başlığını bağladı, üstünü düzelttikten sonra baygın gözlerle Yulya Dmitriyevna'ya döndü. Yine ürpererek onun ne kadar çirkin olduğunu düşündü. Zavallıcık!

"Ufak tefek şeylerden sürekli kendini üzüyorsun," dedi Fayna şefkatle. "Sinirlerini sakla, daha çok zor zamanlarımız olacak."

Yulya Dmitriyevna kaşlarını kaldırdı. Aslında pek kaşları da yoktu. Gözlerinin üzerinde kızarık, şişik iki kemer, onların da üzerinde diş fırçasındaki gibi kıllar vardı.

"Yani o kadar da ufak tefek bir şey değil, iğne paslanabilirdi, bilmiyor musunuz?" dedi Yulya Dmitriyevna.

"Biliyorum," diye cevap verdi Fayna, kadınca bir sevecenlikle, "ama böyle şeyler seni üzmesin, doğrusu değmez canım."

Diş fırçası kılları daha da yukarı kalktı. "Beni başka ne üzecek ki? Benim işim bu, üzülürüm elbet."

"Acayip," diye düşündü Fayna, içindeki sevecenlik yerini sıkıntıya bıraktı.

"Ben sizden çok rica edeceğim Fayna Vasilyevna, hemşire Smirnova'yı bir ikaz ederseniz. Böyle şeyler yaparsa ona ameliyathanede güvenimizi yitiririz."

"Peki, söylerim," dedi Fayna, iyice sinirlenmişti. Çıkıp gitti.

"Türbanıyla kendini göstermeye gitti," diye düşündü içinden Yulya Dmitriyevna. Doğru düşünmüştü.

Yulya Dmitriyevna orada yalnız kalmıştı. Işıl ışıl parlayan küçük krallığında keyif içinde tek başınaydı. Her şey orada, yanı başındaydı. İşte ameliyat aletleri buradaydı. Bunlar trakeostomi içindi. Dolaplarda steril aletler duruyordu. Steril bezler kutularda... Biraz sıkışıktı. Bir kompartımanda üç kişi, dönecek yer olmayacaktı. Ama sorun değildi, böylece her şey el altında olacaktı. Yulya Dmitriyevna'nın ruhu burada huzur içindeydi.

Ne öngörü ama! Aslında trenlerde ameliyat yapmak mevzuata aykırıydı. Trende sadece pansuman yapılabilirdi ama burada tüm ameliyat aletleri vardı, hiçbiri unutulmamıştı. Gerekirse trepanasyon yapacak aletler bile vardı. Evet, burada çalışmak bir zevkti! Komiser yeteri kadar iyi adamdı. Doktorlarsa hoştular, özellikle Suprugov...

Yulya Dmitriyevna Dr. Suprugov'a âşık olmuştu. O daima birine âşık olurdu. Kendini yeni bir ortamda buldu mu, bakar ve ben şuna âşık olacağım diye karar verir, hemen âşık olurdu.

Şehir hastanesinde on dört yıl boyunca beraber çalıştığı Profesör Skuderevski'ye âşıktı. Profesör onun gözünün önünde yaşlanmıştı. Kanserin büyümesini önleme ve Malta humması üzerine çalışmalarında büyük emek verdiğinden, iki madalya almıştı. Tüm bu süre boyunca Yulya Dmitriyevna ona hep âşıktı.

Üç veya dört kez genç asistanlara kapılıp profesöre ihanet etmişti. Fakat eski tutkusu ağır başmış, kendisini suçlayarak tekrar ona dönmüştü.

Profesör bunlardan hiç kuşkulanmamıştı. Asistanlar da öyle. Hiç kimse kuşkulanmamıştı ondan. Hiç kimse Yulya Dmitriyevna'yı bir kadın olarak değerlendirmemişti. Profesör Skuderevski onun

kendisine âşık olduğunu öğrense son derece büyük bir şaşkınlığa uğrayacaktı. Hiç kimse hiçbir zaman onunla candan konuşmamıştı.

Bir keresinde profesör ona; "İyi ki evli değilsin," demişti. Oysa ona kimse Yulya'nın evli olmadığını söylememişti. Ancak evli olmadığı apaçık belliydi. Ama Yulya profesörün evli olduğunu bildiği halde kalbi çarpıyordu. Profesör, evliliğinin gümüş yılını kutlamıştı. Torunu da vardı.

"Neden?" diye sordu Yulya.

"Evli bir hemşireyle çalışamazdım," diye cevapladı Profesör, "Bir cerrahi hemşiresi kendini tamamıyla işine vermelidir."

Akşam boş, karanlık bulvarda evine doğru tek başına yürürken kendi kendine bu kısa konuşmayı tekrarlıyordu. Acı çeken insanlar için kendini feda etmiş olduğunu geçiriyordu içinden. Hayır, bu doğru değildi. Onun içindi, Profesör Skuderevski içindi. Evlilikten, annelikten vazgeçmişti. Hem tatlı hem acıydı. Nasıl alırsan... Onun için, onun aşkı için...

Finlandiya cephesinde tugay doktoruna âşık olmuştu. Ama Finlandiya seferi kısa sürdü ve bu aşk rüya gibi geçti gitti.

Hastane treninde tren komutanı, Danilov ve Suprugov arasında kararsız kaldı bir süre. Danilov'dan kısa sürede vazgeçti.

"Pek duygusal değil," diye karar verdi. Tren komutanının Profesör Skuderevski'yi andıran özellikleri vardı. Gri saçlar, gözlerinin altında torbalar, hoş bir ses tonu.

"Yok, savaş zamanı komutanla sadece resmi ilişkiler olmalı," dedi kendine. Böylece geriye Suprugov kaldı. Aşkı hiçbir şeyini değiştirmedi. Yorulmak bilmeden çalıştı, horlayarak uyudu, dört kişilik yemek yedi. Ona işini bırakması şartıyla genç, sevecen bir eş teklif edilse, kaşlarını kaldıracak ve "hayır!" diyecekti.

İşi ona tabiatın vermediği bir yaşam alanı sunuyordu. İşinin olmaması demek; kalbi, elleri olmaması, hayatının boşa gitmesi demekti.

Gayet iyi anlıyordu ki, aşk ona göre bir şey değildi. Biri onun duygularını bilse, onun gözünde zavallı, komik bir obje durumuna düşüverecekti. O gururluydu. Kendini ele vermemişti. Tüm bu kadınca fantezilerini kalbinin çok derinine, en uzak köşesine gömmüştü.

Yulya Dmitriyevna'nın ebeveynleri sıradan görünüşlü insanlardı. Ne esrarlı bir şeydi ki, iki oğulları da birer genç Apollon'a dönüşmüşlerdi ama çok beklenen tek kızları Yulyanka böyle ümitsiz derecede çirkin olmuştu. Önceleri annesi çok acı çekiyordu. Güzel oğullarından bir parça alıp da, Yulyanka'ya vermesi için her akşam dua ediyordu Tanrı'ya. Sonraları buna alıştı. Yıllar geçtikçe Yulyanka'nın o kadar da çirkin olmadığı düşüncesi geldi ona. Babası aile albümlerini karıştırıyor, uzak yakın tüm akrabalarının resimlerini acaba kim ona bu iç karartıcı çirkinliği verdi diye araştırıyordu. Sonunda aradığını buldu. Suçlu büyükbüyük babasıydı. O bir Yunanlıydı. Nijni-Novgorod'da bakkallık yapıyordu.

"Onu hatırlıyorum," diyordu Yulya'nın babası. "Bir koltukta hiç kalkmadan oturur, sürekli Pasiyans oynardı. Dizlerine bir tepsi koyar, kartları onun üstüne açardı. Yüz dört yaşına kadar yaşadı. Yaşlı adam çok yakışıklıydı."

"Yakışıklı mı?" diye sormuştu annesi, "Peki, Yulyanka ona mı benziyor?"

"İster inan, ister inanma öyle."

Annesi düşünceli, başını sallayıp duruyordu.

"Yunan kanı olduğunu bilmiyordum."

Yunan kanı ailenin üzüntüsüne biraz egzotizm, biraz misteri vermişti. Evet, Yulya güzel değildi ama ne yaparsın, Yunan kanı...

Ne çare ki, her erkeğin yanına gidip bunu fısıldayamazsın. Ve erkekler zavallı Yulya'ya merhametli davranmıyorlardı. Keşke onlardan biri ufacık bir ilgi gösterseydi, sadece biri! Ama onlar çok şey istiyorlardı. Bu kızın hazinesini anlamıyorlardı.

Bunların hiçbiri konuşulmuyordu elbette. Aile kendilerini zeki sayıyordu. Baba pratisyen doktordu. Genç doktorları azarlamayı pek severdi. Ona göre pratisyen doktorlar hasta ile iyi ilişki kurabilen tek kişilerdi. Oğulları da tıbbi meslekler seçmişlerdi. Biri eczacıydı, diğeri veteriner cerrahtı. Her ikisi de yakışıklı Yunan tanrıları gibiydiler. Tahsilleri süresince kızlarla başarılı ilişkileri oldu. Ancak yıllar geçtikçe duruldular, çirkin, kıskanç kadınlarla evlendiler, çocukları oldu, o zaman kaybolan gençliklerine üzülmeye başladılar, basit yoldan pratisyenlik yapmış olan babalarına gıpta ettiler.

Anneleri hariç tüm aile tıp alanında çalışıyordu. Ama o da tıbbi konularda bilgi sahibi olmuştu. Kocasına gelen hastalara sorardı: "Ne şikâyetiniz var?" Sonra hastalığın belirtilerine göre onlara güzelavratotu veya piramidon verirdi.

Yulya Dmitriyevna yirmi iki yıldır cerrahi hemşire olarak çalışıyordu. Ailesini pek beğenmezdi. Pratisyen olan babasını küçük görürdü. Çoluk çocuğa karışmış ağabeyleri onun karşısında çocuk gibi kalıyorlardı. Onların tabiatları zayıftı. Pek çok hata yapmışlardı. Saçları kırlaştığında bile birçok şey hakkında hâlâ belli bir görüş sahibi olamamışlardı.

Yulya'nınsa zayıf yönü yoktu. Kalbinin yedi kat derinliğindekileri kimse anlayamazdı! Hayatında hiç yanlış yapmamıştı ve her konuda sağlam fikirleri vardı. Tüm aile bunu anlamış ve ona riayet etmeye başlamışlardı. Evin idaresi annesindeydi. Para işlerine, yemek yapmaya, çamaşır yıkamaya o bakıyordu. Babası ise evin reisiydi, kapıdaki porselen tabelada onun ismi yazılıydı. Ama evin gerçek reisi Yulyanka'ydı. Çünkü her şeyi o söyler, o yapardı ki, bunlar hep doğru ve iyi şeyler olurdu.

Hastanede, ameliyathanede yetkili olan Profesör Skuderevski değil, Yulya Dmitriyevna'ydı. Tüm personel bunu bilir, onun kaşlarını oynatmasından profesörün ani patlamalarından daha çok korkarlardı. Bir keresinde Yulya gribe yakalanınca profesör yapacağı zor bir ameliyatı o iyileşene kadar ertelemişti. Bu olaydan herkes anlamıştı ki, Yulya Dmitriyevna profesörsüz olurdu ama profesör Yulya Dmitriyevna'sız olamazdı.

Ameliyathanenin kapısı sertçe açıldı, Suprugov girdi.

"Sanırım oraya geldik," dedi şaşkın bakışlarla. Tren gidiyordu. Pencereden bakan yine aynı şeyleri görürdü: Ormanlar, çayırlar... Güneş batıyordu, ağaçların tepeleri batan güneşin ışınlarıyla parlıyordu. Vagonların gölgesi yamaçta kesintisiz akıyordu.

"Pskov'a altmış kilometre var," dedi, "fark etmişsinizdir, sabahtan beri hiç durmadık." Yulya Dmitriyevna'ya bakıyordu çünkü sadece onun gözlerinde insancıl bir merak ve sıcaklık görmüştü. Diğerleri, sanki anlaşmışlar gibi, ona ilgi göstermemişlerdi. Fayna'nın onu beğendiği doğruydu fakat bu kadınca bir işveden başka bir şey değildi. Kadınlar onu hiçbir zaman heyecanlandırmamıştı, ama şimdi bir de itici geliyorlardı.

"Bizi doğruca bombaların altına gönderiyorlar," dedi.

"Bu konuda ben bir şey bilmiyorum," diye cevap verdi Yulya Dmitriyevna, biraz soğukça.

"Şu ağaçlara bakın, belki onları son kez görüyoruzdur."

Gözleri yaşlarla dolmuştu. Yulya Dmitriyevna içini çekti. Bombalar ona korku vermiyordu. Finlandiya harekâtında cephede hemşirelik yapmıştı. Şu an Suprugov'un yanında durmasından, konuşuyor olmalarından memnuniyet duyuyordu. Sevgiyle içini çekti.

"Bakın, bakın!" diye bağırdı Suprugov.

Ormanın karanlık kanatları arasından bir yol çıkıyor, yoldaki toz bulutunun içinden tam teçhizatlı askerler yürüyor, yürüyordu. Üstleri branda kaplı kamyonlar sürekli geçiyordu. Yolun kenarında duran araçların yanından bir süvari dörtnala geçiyordu. Tüm bunlar bir anda göründü ve ormanın gölgesi arasında kayboldu.

"Geri çekiliyorlar," dedi Suprugov ellerini sıkarak. "Ve biz onların çekildiği yere doğru gidiyoruz."

"Ben geri çekilme görmüyorum," diye itiraz etti Yulya Dmitriyevna. "Nereden biliyorsunuz bunun bir geri çekilme olduğunu? Belki askerin normal bir hareketidir. Böyle bir şeyi biz bilemeyiz."

"Biliriz," derken sesini yükseltti Suprugov. "Biliriz, yeniliyoruz. Bunu bildiriler söylüyor, sizse her şeyi iyi görüyorsunuz. Sorarım size, neden böyle düşünüyorsunuz? Siz de diğerleri gibi bir şey söylemiyorsunuz."

Neden sesini yükseltiyordu? Hiçbir zaman kimseye karşı sesini yükseltmemişti. Buna cüret etmemişti. Şimdi kendinde o güveni nereden bulmuştu, ona ne olmuştu ki, sesini yükseltebilmişti?

"Ben her şeyin yolunda gittiğini düşünmüyorum," dedi Yulya Dmitriyevna sakince. "Bunun bir geri çekilme değil, bir mevzi değiştirme de olabileceğini söyledim sadece. Geri çekilme olduğunu kanıtlayamazsınız."

Ağzını inatla sıktı. Hiçbir zaman taviz vermezdi. Aşk adına bile...

Pencerelerin önünden siyah dumanlar uçup gitti. Güneş hâlâ aydınlatıyordu ama belli ki akşam iniyordu. Nefes almak zorlaşmıştı.

"Yangın kokuyor," dedi Danilov. Doktor Belov ile personel vagonunun koridorunda duruyorlardı. Demiryoluna paralel geniş bir şose dümdüz uzanıp gidiyordu. Bu yolda cephane kamyonları,

piyadeler geniş bir akışla gidiyorlardı. Şimdi Yulya Dmitriyevna da bunun geri çekilmekten başka bir şey olamayacağını kabul ediyordu. Askeri birlikler trenin aksi yönüne doğru yürüyorlardı.

"Pskov'u bırakıyoruz," dedi Danilov yavaşça. Doktor çevreye bakıp havayı kokluyordu. İgor, Pskov'dan ayrılmış mıydı, ayrılmaya vakit bulmuş muydu, bunu düşünüyordu. Bir hayaldi elbette, bu insan kalabalığı arasında çocuğu bulabilmek. Öyle olsa Sonyuşka ne sevinirdi buna... Trene alırdı onu. Erkek hastabakıcı olarak... Danilov'da onu şımartacak göz yoktu. Birkaç ayda kuzu gibi olurdu. O zaman onu Sonyuşka'ya götürür; "Bak, demek ki bir erkek gibi yetişebiliyormuş," derdi.

"Pencereleri kapatmalıyız," diye bağırdı Doktor, "yataklar hep is olacak. Fayna Vassiliyevna!" Oradan geçen başhemşireye seslendi, "Söyler misiniz, tüm pencereler kapatılsın."

Ne var ki, erkek hastabakıcılar kendileri daha önce tüm vagonların pencerelerini isten korunmak için kapatmışlar ama Fayna bu yüzden onları azarlayıp tekrar açtırmıştı.

"Bu aptalca olur," diye cevap verdi doktora, "ilk patlamada tüm camlar kırılır." Omuzlarını silkerek yürüdü, gitti. Doktor ve Danilov birbirlerine baktılar.

"Peki, eczane vagonu ne olacak?" dedi doktor.

"Ne yapacaksın," dedi Danilov, kızgınlıktan rengi uçmuştu.

Eczane vagonunda tüm pencereler sımsıkı kapalıydı.

"Ah şövalye! Fayna'ydı onun adı..." dedi tekrar Sobol, Fayna'yı görünce, o arada koridordan çekilip yol verdi. Fayna bir kere bile bakmadan kompartımanına girerken etekleri onun dizlerine süründü. Sevmiyordu Sobol'u çünkü hep bulgur pilavı yediriyordu. Bugün özellikle öfkeli ve sataşkan bir ruh hali vardı üzerinde. O da Yulya Dmitriyevna gibi savaşı tatmıştı, 1940'ta. Onun için yarın neyle karşılaşabileceğini bilirdi. Hatta bu akşam bile... Kompartımanında önce uzun uzun aynaya baktı, sonra ilaç çantasını açıp içini kontrol etti. Ardından oturup ciddi bir işten önce biraz rahatına baktı.

Başına türban bağlamaktan çok daha fazlasını yapabileceğini gösterecekti onlara! Gururla ellerine baktı. Bir işçi eliydi. Bir hemşirenin kalın küt parmaklarıydı onunkiler. İyodin ve merhemden kararmışlardı. Tırnakları dipten kesiliydi.

Sobol kompartımana başını uzatıp baktı.

"Eee? Akşam yemeği yer miyiz?"

"Siz mi söylüyorsunuz? Siz hepimizin gıdasını tümden kesseniz memnun olursunuz."

"E, öyle," diye itiraf etti Sobol, "bu gıda işleri büyük bir dert. Yok, şaka bir yana, acaba bir yemek davetinin zamanı mı? Hani bir şeyler patlamadan?"

Fayna birden köpürdü: "Cehennem ol! Şimdi insanları doyurma vakti."

Sobol'un omzunun arkasında bir anda Danilov belirdi:

"Yoldaş Levazım Şefi, akşam yemeğinde ilave olarak konserve et dağıtır mısınız? Bir konserve dört kişiye... Çayın yanına da süt tozu, aynı şekilde."

Sobol'un bir olay beklediği filan yoktu. Sadece hemşire Fayna ile dalga geçiyordu. Ama şimdi hayretle Danilov'a bakıyordu. Ne? Komiser et ve süt tozu mu verdiriyordu? Önemli olaylar uzakta belirmeye başladı galiba, ha?

"Bir konserve dört kişiye," diye fısıldadı. "Altmış yedi bölü dört. Yok, olmadı. Altmış sekiz bölü dört olsa..."

"Teşekkürler, çok teşekkürler yoldaş Komiser," dedi Fayna, Sobol ürkerek oradan giderken. "Bu arpa lapası yetti artık, delirecek insan."

"Ne yapabiliriz? Cepheye doğru gidiyoruz. Kim bilir, orada neyle karşılaşacağız. Sizi ikaz etmek isterim, biraz önce söylediğiniz gibi bir şeyi tren komutanına söylemeyin. Hoş kaçmaz."

"Ne söyledim ki?" dedi Fayna şaşkınlıkla.

"Aptalca olur, dediniz verdiği emre karşılık. Yani 'aptalca' dediniz."

"Aman tanrım, bunu ona söylemedim ki, erkek hastabakıcılara söyledim ben."

"Emri beğenmeseniz de..."

Vagonda ani bir sarsıntı oldu, masadan bir bardak şangırtıyla yere düştü. Kapı Danilov'un omzuna çarpmasaydı şiddetle çarpacaktı.

"Ah!" diyerek bağırdı Fayna, gözleri alevlenmişti. "Duydunuz mu?"

Vagon ikinci kez daha şiddetli sarsıldı.

"Komiser yoldaş, elbette, özür dilerim. Ben acemi biri değilim, disiplinin gereğini de bilirim. Ama her şeyden önce bir kadın olduğumu unutmayın ve benim de herkes gibi bir asabım var."

Dinledi. Bu söylediklerini ispat için trenin bir kez daha sarsılmasını bekliyordu. Savaş, savaştı işte.

Akşam yemeğini yediler.

Tren ağır ağır, dura kalka ilerliyor, bazen tamamen duruyordu. Birliklerin geri çekildikleri şose geride kalmış, gözden kaybolmuştu. Şimdi trenin penceresinden banliyö semtleri görülüyordu. Bahçeler, kulübeler, çitlerle çevrili çayırlıklar... Uzakta is tutmuş beyaz duvarlarıyla çatısı yıkılmış bir Daça* parlıyordu. Pencereleri boş göz çukuru gibiydi. Daha uzakta alevler içinde bir köy ve arkasındaki buğday tarlaları görülüyordu. Duman tüm havaya yayılmıştı. Toprağa siperler kazılmıştı. Ortalarda hiçbir insan görülmüyordu. Tren neredeyse aralıksız sarsılmaktaydı. Tekerlek gürültülerinin yanı sıra durmaksızın gürüldeyen top atışları duyuluyordu.

Yulya Dmitriyevna pansuman kompartımanında durmuş, pencereden dışarı bakıyordu. İşte düşmanın ele geçirmekte olduğu topraklar burasıydı. Pskov... Pskov'u bilirdi. Orada yaşayan akrabaları vardı. Genç kızken onlara gidip bir süre kalmıştı. O günlerden birinde Pskov'a gelince istasyondan eve taksi tutmuştu çünkü o zamanlar kentte tramvay yoktu. (Şimdi herhalde vardır.) Ihlamurlar çiçeklenmişti. Çevrede bal kokusu vardı. Ilık hava kararmaya başlamıştı, çanlar ağır ağır, görkemli bir tonla çalıyordu. Teyzesi derdi ki: "Biz Pskov'luyuz..." Sanki tüm Rusya'da onlara emsal kimse yokmuş gibi... Ne oldu şimdi Pskov'a? Bu damsız kulübe? Dumanlar altındaki köy? Bombalar altında mahvolmuştu. Birlikler terk ediyordu. Dumanlar altında kalmıştı, siperlerle yarılmıştı toprak...

Yulya Dmitriyevna Pskov'u göremedi.

Tren uzun süre bir ray karmaşasının üzerinde, yan hatta ağır ağır ilerledi. Her iki yanından da uzun yük trenleri geçiyordu. Takırtılar, gümbürtüler Yulya'nın kulaklarını sağır etti. Pencereler dumandan kapkaraydı. Dumanlar bazen dağılıyor, o zaman yanan binalardan yükselen alevlerle kızıl kor renge bürünen gökyüzü ortaya çıkıyordu. Sonra tren durdu. Yulya Dmitriyevna hastabakıcıyı çağırdı.

---

* Daça, kır evi.

"Klava! Personel vagonuna gidin, komutan ve komiser neredeler öğrenin."

Burada hiçbir şey yapmadan beklemek ona sıkıntı veriyordu. Etrafta yardıma ihtiyaç duyan insanlar olduğu kesindi.

"Herhangi bir emirleri var mı?"

"Hemen, Yulya Dmitriyevna, trenden inip dışarıdan koşarak giderim olur mu?"

"Emirleri bilmiyor musunuz? Kimse trenden ayrılmasın dendi, vagonlardan geçin."

Klava gitti. O sırada yandaki tren hareket etmeye başladı. Mühürlü vagonları uzun uzun parıldayarak, şehirden uzağa doğru ilerliyordu. Sonunda tamamıyla geçip gitti. İlerideki raylarda başka bir tren vardı. Ama şimdi pencere aydınlanmıştı. Ötelerde yangının alevden dilleri görülebiliyordu. Bir başka yerde bir alev topu dumanlı, pembe gökyüzüne doğru uğursuzca fışkırdı... Hastane tren de hareket etmeye başladı, istasyona daha da yaklaştı. Kıpkızıl ışıklar saçan yangının yakınına geldi. Orada Kızıl Haç işaretiyle tek başına, korkusuzca duruyordu. Alevler sağa, sola doğru püskürüyordu.

Klava geri döndü.

"Evet, ne yapıyorlar orada?"

"Yulya Dmitriyevna, komutan dedi ki, neredeyseniz orada kalmalıymışsınız. Komiser tahliye merkezine emir almak için gitmiş."

"Nereye gideceğimi düşünüyormuş ki..." dedi küçümser bir tavırla.

Tren tekrar hareket etti. Şimdi istasyona iyice yakındı. Çevredeki her şey yanıyordu ve hiç kimse yangını söndürmek için bir şey yapmıyordu. Her yanda insanlar koşuşuyordu. Peronun ucunda dört kişi duruyordu. Çantalı üç sivil adam, bir de Danilov.

"Cerrahlar!" dedi Klava bilgi verircesine, "tahliye merkezi bize üç cerrah göndermiş, onlar burada ameliyat yapacaklar."

Cerrahlar! Gerçek iş görmeye başlamanın heyecanı Yulya'nın kalbini hararetlendirdi. Terapi dediğin nedir ki? Yulya Dmitriyevna'nın fikrine göre bu pek tıp biliminden sayılmazdı. El falı gibi bir şeydi... Gerçek tıp bilimi işte şimdi yeni giriyordu bu vagona, elleri çantalı üç sivil kişiyle birlikte. Trende ameliyat, ilk hazırlıklar!

Her şeyi çabucak hazırladı. Üç cerrah, üç masa... Biri pansuman kompartımanında, diğer ikisi giyinme kompartımanında. Aletler, yeterli... Önlükler, eldivenler, yeterli... Yardımcı ekip? Hiç kuşkusuz en başta kendisi, Yulya Dmitriyvna. Sonra Doktor Suprugov... Yok, onun sinirleri zayıf. Sıhhiyeci Olga Mihailovna iki, Fayna Vasilyevna üç...

"Klava! Yıkanma odasının karartma perdelerini çekip, lambaları açın, şu lamba başlıklarını çıkarın. Masayı permanganatla silin."

"Güüümmm!"

Vagonun penceresi bir bomba ile patladı, cam kırıkları her yere saçıldı.

Klava istavroz çıkardı. Böyle bir şeyi daha önce hiç yapmamıştı ama şimdi bir anda olmuştu. Yulya Dmitriyevna ona küçümseyerek baktı.

"Klava! Masayı ben silerim, cam kırıklarını temizleyin."

Gerçek mesai işte şimdi başlıyordu.

Fayna haklıydı. Yarım saat içinde ameliyathane vagonunda kırılmamış pencere kalmamıştı. Hastabakıcılar camları temizliyorlardı. Korkmuşlardı, iki kız ağlıyordu. Ama herkesi en çok üzen, Almanların bu güzel vagonu berbat etmesiydi.

"Güzelleştirmek için ne kadar uğraşmıştık," dedi Klava yumuşak bir sesle, elindeki demir kürekle cam kırıklarını topluyordu.

Tombul İya dayanamadı, emirleri dinlemeyip kendini trenden dışarı attı. Yanmakta olan istasyon binasının yakınındaki bir bomba çukurunu kendisi için güvenli bir yer olarak buldu. Onu unutmuşlardı. Ertesi gün geri döndüğünde üstü başı toprak içinde, saçları toprak doluydu. Kirpikleri yanıktı.

Danilov bir ilk yardım grubu oluşturmuştu. Hastabakıcılar, hemşireler, sıhhiyeciler, erler... Nizvetski geldi:

"Ben de sizinle geliyorum..."

"Işıklandırma ne olacak?" diye sordu Danilov.

"Kravtsov bakar. O anlıyor. Zaten hava geç kararıyor."

"Yok, bugün aydınlık hava bize yetmez. Ameliyat yapacaklar."

"Kravtsov..."

"Kravtsov'un yapacağı iş değil. O mühendis, elektrikçi olan sizsiniz. Burada kalmanız gerekiyor."

"Siz ne derseniz deyin, ben geliyorum," dedi Fayna. "Ben

cepheciyim, savaş alanlarına aitim, bombalar, şarapneller bana dokunmaz."

Danilov onun kendisini methetmesine gönülsüzce güldü.

"Sizi alamam Fayna Vasilyevna, komutan sizi ameliyathaneye verdi."

"Hay kahrolsun, ne şans! Sen al kızım benim çantamı," dedi Lena Ogorodnikova'ya. Lena peron üzerinde, elleri arkasında duruyordu. Erkek çocuğuna benzeyen başını geriye atmıştı. "Sen al, iyi kızsın sen. Ne olsa yaparsın."

"Peki doktor," dedi Danilov Suprugov'a, "tüm Avrupa bize bakıyor."

Suprugov vagonun tutamağına tutunmuştu, sanki kendini oradan ayıramayacakmış gibiydi. Ölgün bir yüzle Danilov'a baktı. Bir şey söylemeye başlamıştı ki, demiryoluna yakın bir yerde aniden bir patlama oldu. Bir toz bulutu gelip iki adamın üzerine kömür tozları döktü. Suprugov neler olduğunun farkına varıyor gibiydi.

"Finito!" diyerek trenin merdivenlerinden yere indi. Sonra duygularını kendine izaha çalışınca şöyle bir yargıya vardı: Ölümün önüne geçilemez olduğunu kabul etmiş gibiydi. Feci bir ölüm olacaktı. Şimdi tek isteği sınırı aşıp hiçliğe doğru hızla uzaklaşmaktı. Haydi, hemen... Hiçbir şey olmayacak, hiçbir şey, hiçbir şey... Huzur, sükûn, güven... Haydi, gönderin en tehlikeli yere... "Buradayım!"

Bombalarla harap olmuş ve şimdi meşum bir ışıkla aydınlanan perona atlarken Suprugov'un böyle bağıracakmış gibi bir havası vardı: "İşte buradayım, bitirin işimi. Bu korkuya daha fazla dayanamam!"

Danilov onu elinden tuttu, koşmaya başladılar. Suprugov ağır botlarını yere vura vura koşuyordu. Çok sıcaktı. Duman gözlerini yakmıştı. İstasyonun önündeki caddede bir asker belirdi, tüfeğini sürüyerek geliyordu. Arkasında bir kan izi bırakıyor, sürünen tüfek, kanı yerdeki tozlara karıştırıyordu.

"Hastane treni uzakta mı?" diye sordu, "hastane trenine gitmemi söylediler."

"İşte şurada, şu kulübenin arkasında, bak, görünüyor," diye cevapladı Danilov, "kendin gider misin, sedye mi istersin."

"Ben kendim giderim," dedi asker, "sedyeleriniz size çok lazım olacak."

Köşede on dört yaşlarında bir çocuk yerde yatıyordu. Bilinci yerindeydi ama inlemiyordu. Sadece kendisine doğru gelmekte olan sıhhiyecilere korkudan yanan gözleriyle bakıyordu.

"Sedye!" diye bağırdı Danilov. O arada Lena eğilmiş, çocuğu bir bebekmiş gibi kaldırıyordu. Çocuk bir an titremeyle sarsıldı, sonra başı geriye düştü ve bilincini kaybetti.

"Yapamayacağın şey için çıkma," dedi Suhoyedov kızarak. "Bebekle oynamıyorsun. Yatır onu sedyeye. Orada durmuş ne bakıyorsun!"

Şiddetli, yırtıcı bir uğultuyla büyük bir patlama oldu hemen yanlarında. Siyah bir duman hepsini sardı, sonra duman dağılmaya başladı. Bir anlık suskunluktan sonra, "Herkes iyi mi?" diye sordu Danilov.

Evet, hepsi iyiydi ama karaya boyanmışlardı, kulakları sağırlaşmıştı.

Simsiyah olmuş Suprugov vahşice gülümsedi.

"Çocuğu Yulya Dmitriyevna'ya götürün dedi Danilov, Suhoyedov'la Medvedev'e. "Biz devam ediyoruz, bize yetişirsiniz. Eğer yetişemezseniz, bulduklarınızı trene götürün."

Caddede ileriye doğru yürürlerken, Suprugov: "Bu neydi?" diye sordu. "Şarapnel miydi, mayın mıydı?"

"Mayın mı? Neden?"

Suprugov öksürdü, siyah renkli tükürdü. Parkası omzundan yırtılmıştı.

"Ay bu ne! Size şarapnel parçası mı geldi?" dedi Danilov.

"Ne? Nerede? A burası! Yok, bir şey değil, sadece sıyrık. Önemsiz bir şey, konuşmaya değmez."

Sarhoş gibiydi, sendeliyordu. Sendelemesi, şuursuzca kapılmış olduğu pervasız cesaretinden geliyordu.

Doktor Belov trende yürüyordu.

Boş vagonlardaki açık camlardan içeriye ılık bir esinti giriyordu. Dışarıdan vuran titrek, dalgalı, dumanlı bir ışık tüm treni aydınlatmıştı. Daha bu sabah tren öyle hoş, öyle rahat görünüyordu ki... Her vagonda bir asker, bir hemşire vardı. Çok korkmuş, huzursuz görünüyorlardı. Personel vagonu ise boştu. Hepsi Danilov'la birlikte gitmişlerdi.

"Bir şey unuttum ben," diye düşünüyordu Doktor Belov trende yürürken, "bir şey unuttum..."

Ama ne olduğunu çıkaramıyordu. Her şey hazır görünüyordu. Her önlem alınmıştı. Ameliyathanede operatörler işinin ehliydi. Bir grup yaralıları getirmek için gitmişti. Danilov güvenilirdi. Evet... Yiyecekler... Akşam yemeği hazırlanmalıydı. Sonra sabah kahvaltısı...

"Hemşire Smirnova, levazımcıyı çağırtın."

Sobol geldi. Doktor ona isteksizce baktı. Rasyonları hazırlamış mıydı acaba? Hayır, daha yapmamıştı. Sobol ürkmüştü, içinden hava sızan bir balon gibi büzülmüştü.

"Peki," dedi Doktor Belov, "akşam yemeği hazırlamamız gerek. Bakayım, yüz yirmi... Evet, yüz yirmi kişilik iyi bir akşam yemeği..."

"Akşam yemeği tamam," diye kekeledi Sobol.

"Şöyle iyi bir yemek tamam mı?" diye tekrarladı Doktor Belov, Sobol'un itirazına aldırmadan. "Yaralılar bugünden itibaren gelmeye başlıyor. Senin şu tatsız lapalarından değil, salamlı olacak. Şöyle kahve, bisküvi, reçel, tereyağı, anladınız mı?"

"Tereyağı mı?" diye sordu Sobol, acaba rüya mı görüyordu diye merakla.

"Evet, ellişer gram..."

Sobol gözlerini hayretle tavanda gezdiriyordu. "Elli kere yüz yirmi... Altı bin. Altı kilo yani..."

Sobol'la işini bitirdikten sonra Doktor Belov yine, "bir şey unuttum," diye düşündü. "Bir şey unuttum, neydi?"

Birden aklına geldi.

İgor'u bulmak için neden bir şey yapmamıştı? Yapılabilecek bir şeyler muhakkak vardı. Telefon. Bir dilekçe yazmak, bir yerleri aramak, birilerine sormak...

Saçma. Delilik. Nereyi aramak, kime sormak, nereye dilekçe? Yok, yok, bir şeyler yapılmalıydı. Bu kuşkusuzdu. Ne var ki bunlar neydi, bilmiyordu. Sonyuşka bir şeyler yapacaktı. Doktor kendisi beceremezdi. Böyle konularda o beceriksizdi. Sonyuşka zaten bir şeyler yapacaktı çünkü İgor'a çok düşkündü. Gerçek sevgi doğru yolu bulduruydu. Kendisiyse İgor'a hiçbir zaman o kadar düşkün olmamıştı. O yararsız, ihmalci, beceriksiz bir babaydı. Lalya'yı daha çok severdi. Neden onu daha çok? Hani saçlarını kıvırması, operaya gitmesi, flört etmesi... O yanıbaşında olsun, mutlu olurdu. Tatlı gözlerle

babasına bakardı. O da operaya gitsin diye ona para verirdi. Ama İgor bir şey için para istese, geri çevirirdi. Alt tarafı otuz ruble. Oğlum benim... Beni affet. Her şeyimi al, tüm hayatım senin olsun! Yeter ki hayatta ol. Yeter ki geri gel! Yeter ki bir daha böyle ani gitme!

Yulya Dmitriyevna askere gitmek üzere evden ayrılırken iki ağabeyi eşleriyle, çocuklarıyla, akrabalarla onu yolcu etmeye gelmişlerdi. Kekler, pastalar, dondurmalar getirmişlerdi. Sanki doğum günüydü. Yulya Dmitriyevna masayı açmış, üstüne en güzel beyaz örtüyü yaymıştı. Daha on iki gün önceydi. Ve şimdi de masaları hazırlıyor, beyaz örtüler seriyordu.

İlk yaralı gelmişti, bir asker... Tüfeğini bir köşeye dayayıp geldiği iş yerini inceliyormuş gibi bir havayla çevresine bakındı.

"Hangi masaya yatacağım?"

İlk bakışta anlaşılıyordu ki, düzgün, terbiyeli bir adamdı.

"Hangisine isterseniz," diye cevap verdi Yulya Dmitriyevna şefkatle. "Ama önce elbiselerinizi çıkarın. Nereden yaralandınız? Ayağınız mı? Klava! Botu kesin!"

Kendisi durmuş, elinde operatörün önlüğünü tutuyordu. Ellerini yıkayan operatör önlüğün içine kaydı. Elleri beyaz, tombuldu. Profesör Skuderevski'nin elleri gibi... Yıkanma odasının penceresi perdeyle örtülüydü, içerisi beyaz lambaların ışığıyla aydınlanmıştı. Aslında yangınların ışığında tamamı görünen trene karartma yapmak anlamsızdı.

Klava yaralı askerin botunu kesip çıkardı ve dehşet içinde arkasını döndü.

"Ne oldu, ne var, ne var?" diye sordu asker kaşlarını çatarak. "Alışmadınız mı böyle şeylere? Bilmek isterseniz söyleyeyim, önemli bir şey değil. Kemiğe bile işlememiştir."

Yulya Dmitriyevna operatörün önlüğünü bağladı, pembe avuçlarını alkolle silip eldivenleri tuttu. Yakışıklı yaşlı adam sanki artist gibiydi. Yulya'nın memnun ifadesine şaşkın gözlerle baktı.

Ama iki dakika içinde onu anladı. Hemşire olarak doğmuştu sanki. Bu mesleği kutsal bir vazife olarak görüyordu. Ondan hiçbir şey istemek zorunda kalmadı. İhtiyaç duyduğu her şey vaktinde eline uzatılıyordu.

Yaralı asker bandaj yapılırken korkmaksızın dayandı. Hiç inlemedi. Sadece arada bir nefesini verirken 'F-f-fu!' diye ses

çıkarıyordu. Yulya Dmitriyevna böyle hastalara hayran olurdu. Sızlananlara dayanamazdı. Şimdi yaptığı işe kendini tamamıyla vermiş olduğundan hiçbir şey duymuyordu. Tek sorun havanın çok sıcak olmasıydı. Vagonun içi boğucuydu. Vantilatörler havayı serinletmede yetersiz kalıyordu. Pensle biraz pamuk alıp yaralı askerin yüzündeki teri sildi.

"Teşekkür ederim anacığım," dedi asker.

Kaval kemiği kırık bir çocuk getirdiler. Çocuğun şuuru açık değildi. Adaleleri mükemmeldi. Futbolcu veya bisikletçi olmalıydı. Yulya çocuğun bacağının kesilmesi gerekeceğini bir bakışta anladı. Operatörden önce anlamıştı.

"Kahrolun aşağılıklar!" dedi Fayna çocuğa bakarken.

Delikanlının çenesi titriyordu ve dişlerini gıcırdatıyordu. Operatör Yulya'ya: "Narkoz verebilir misiniz?" diye sordu.

Narkoz verebilir mi! Doğrusunu söylemek gerekirse bacak operasyonunu bile yapabilirdi. Buna engel olan tek şey yasal kısıtlamaydı.

Narkoz maskesini çocuğun yüzüne dayadı. Kemik kesme testeresinin sesi duyulmaya başlayınca, Fayna pencerenin yanına gitti, arkasını dönüp ağlamaya başladı.

Ameliyat sırasında Doktor Belov geldi. "Bana ihtiyaç var mı?" diye sordu.

Yulya Dmitriyevna ona korkutucu bir bakış attı. Doktor Belov çekinerek masaya doğru yaklaştı, ensesini kaşıyarak yaralıya baktı. Yıkanma odasında başka bir masada bir kadın yatıyordu.

"Çocuk koğuşa, on bir numaraya," dedi doktor, yanına gelen hemşire Smirnova'ya. "Kadını..."

"Kadına gerek yok," dedi ikinci masada duran Yardımcı Doktor Olga Mihailovna, kadının yüzündeki örtüyü kaldırdı. Geniş Slav yüzünde elmacık kemikleri hafifçe çıkıktı. Samur rengi kaşları ve burnun üzerinden iki yana yayılan kahverengi çiller vardı.

"Çok geç..." dedi operatör.

Bunu derken aniden diğer masaya doğru savruldu. Çocuk o masada yatıyordu, o da yere savruldu. Vagondaki herkes sendeleyip yere düştü. Sadece Yulya Dmitriyevna kapıya çarptı, duvardaki havluluğa tutundu. Kırılan çerçevenin sivri ucu alnını sıyırdı.

"Bu çok yakındı," dedi Doktor Belov.

"Çok..." diye onayladı Yulya Dmitriyevna çocuğu yerden kaldırırken. "Sanırım bizim tren doğrudan isabet aldı."

Kostritsyn ve Medvedev diğer uçtan koşarak vagona geldiler. "On dördüncü vagonda yangın! Komutan nerede?" diye bağırıyorlardı. Komutan çoktan rayların yanına inmiş, bacaklarının olanca kuvvetiyle yanan vagona doğru koşuyordu.

Cayır cayır yanıyordu. Kuru tahtalar, kuru boyalar... Neyse ki vagona daha yaralı getirilmemişti. Herkes emniyette miydi? Nadya buradaydı, yerde yatıyordu, ağzından kan tükürüyordu. Üstü başı kan içindeydi.

"Nadya, ne oldu? Yaralı mısın?"

"Yok, değilim yoldaş komutan. Rafa çarptım, dudağım yarıldı."

"Kostritsyn iyi mi?"

"O iyi. Size bakmaya gitti."

İşte koşarak geliyor. Elinde bir kova su. Burada kovanın ne işi var? Arkasında Medvedev...

Diğer taraftan Kravtsov ve Nizvetski ağır aksak yürüyerek geliyorlardı.

"Çabuk çocuklar, çabuk!"

Nizvetski hızlandı ama Kravtsov elleri cebinde, aynı aheste havayla yürümeye devam ediyordu.

"Yardım edin, su getirin çocuklar," dedi doktor, "herkesi çağırın, hep beraber su dökelim."

"Su nerede ki?" diye sordu Kravtsov terslenerek.

"Su nerede mi? Tanklarda var, makine dairesinde var."

"Saçma. Orada su yok," dedi Kravtsov, sonra aniden askerlere kükredi:

"Hey! Vagonu ayırın! Dinamo hemen şurada, aptallar, ağızlarını açmış duruyorlar!" O arada yanından geçen demiryolu yağcısını kolundan tutarak, "Hey, bak canım! Yardım et, sen anlarsın. Bu vagonu ayırmamız lazım."

"Daha ne! Yüzlerce vagon gitti, ben şimdi bir bununla mı uğraşacağım."

"Kesinlikle yapılması gerek arkadaşım," dedi Kravtsov. "Bu tarafta yaralılar var, diğer tarafta dinamo var. Başka çaresi yok, vagonu ayırmak gerek."

"Haydi oradan! Bombalar yağarken bu vagon mu ayrılacak!"

"Ben sana gösteririm 'haydi oradan' demeyi" dedi Kravtsov gözleri öfkeyle yanarak, yağcının kulağına bir yumruk indirdi. Doktor bu beklenmedik durum karşısında şaşırmış kalmıştı. Yağcı Kravtsov'un midesine bir tekme indirerek karşılık verdi. Kravtsov da ona tekrar, bu kez ensesine vurdu. Yağcı yine küfrederek bu kez yanan vagonu ayırmak için vagonun altına girdi. O sırada kondüktör göründü. Üstü başı toz içindeydi. Herhalde yakınlardaki bir bomba çukurunda saklanıyordu. Yanan vagonu ayırdılar, sonra söndürmek için üzerine makineden su dökmeye başladılar.

Bu sırada Yulya Dmitriyevna elinde operatöre vermek için aletler ve pamuk tutuyordu. Yaralıları ameliyat için hazırlamıştı.

Şehir gece boyunca yandı, gece boyunca yaralılar geldi. Bazıları sedyeyle, bazıları kamyonla, bir kısmı da kendileri yürüyerek geldiler. Sabaha karşı operatörün gücü tükendi.

"Bu kadar yeter," dedi ve önlüğünün çıkarılmasını beklemeden kendisi bağlarını kopardı, önlüğü attı. "Yapamam daha fazla. Beş gün, beş gece oldu."

Fayna dinlenmesi için onu personel vagonuna götürdü. O arada Yulya Dmitriyevna'ya kendi kompartımanına gidip dinlenmesini söyledi. Kan kokusundan midesi kalkmıştı, çamaşırları terden sırılsıklamdı.

"Ben de bırakıyorum," dedi ve gitti diğer operatör. Ufak, siyah saçlı bir adamdı. Yüzü limon sarısıydı. Sıhhiyeci Olga Mihailovna yıkanma odasındaki kanepeye uzandı. "Bir dakikalığına, sadece bir dakikalığına," dedi ve bir çocuk gibi uykuya daldı. Son sözleri ağzından zorlukla çıkmıştı. Genç operatör orada kaldı. Sarışın, alabros tıraşlı, büyük burunlu, Danilov'dan daha uzun boylu biriydi.

"Tamam mı?" dedi Yulya Dmitriyevna'ya.

"Tamam!" diyerek onayladı Yulya, onun masasına gitti.

İkisi beraber, sessizce çalışıyorlardı. Vagon bombardımanla sarsılıp zangırdıyordu. Onlar bu gece bitecek mi, birazdan sabah olacak mı, o zaman dinlenecekler mi, bunu düşünmeksizin çalışıyorlardı. Genç doktor çalışırken dişlerinin arasından ıslıkla bir şeyler çalıyordu. Net duyuluyordu bu. Yulya bunu sevmişti.

Olga Mihailovna iki saat sonra uyandı, fırlayıp diğerlerini

uyandırmak için koştu. Önce Fayna kalktı, bir gül gibi tazeydi. Sonra yaşlı operatör kalktı. Ellerini yıkarken Yulya Dmitriyevna'ya biraz özür diler gibi: "Siz hâlâ ayaktasınız," dedi.

Yulya cevap vermedi, genç doktorun ameliyat sırasında kullandığı tamponları saymakla meşguldü. Sadece kaşının bir hareketiyle Fayna'ya operatörün önlüğünü giydirmesini işaret etti.

Tüm sabah boyunca trene yaralılar getirildi ve yerleştirildi. Yataklar dolmuştu. Sobol üç yüz kişilik kahvaltı hazırlamıştı. Doktor ona beş yüz kişilik öğle yemeği talimatı verdi.

Hemşireler artık yaralıların şarapnel kesiklerinden akan kan için kova getirmiyorlardı. Kanlar yere akıyordu.

Öğleüstü Danilov personel vagonuna geldi.

"Ee? Nasıl gidiyor, doldu mu?" diye sordu komutana.

"Korkarım, doldu. Bizim personel vagonu bile doldu. Artık yere yatırıyoruz. Biliyor musunuz, bunun için azar işitebiliriz."

Vagonları dolaştılar. Hepsi çok kalabalıktı. Antiseptik ve ter kokuyorlardı. Sinekler her yerdeydi. Yaralılardan birçoğu hafif yaralıydı. Kendileri yürüyüp gelmişler, şehirden ayrılma ümidiyle trene girmişlerdi. Çoğu sivil. Kürek kemiği kırılmış bir kadın, buraya dört çocuğuyla gelmiş. Fayna bunları kendi kompartımanına almış. Bunlar hep kurallara aykırı ama bu gece kuralları herkes unuttu. Herkes Rus halkının acısına yanıyor. Sivil olsun, asker olsun...

Doktor tüm yataklara göz gezdirmeye başladı. Bunu kim bilir kaç kez yapmıştı! Her seferinde acaba İgor burada olabilir mi, diye bakıyordu. Ama İgor yoktu.

"İvan Yegoriç," dedi Doktor, "kardeşim siz de biraz dinlenmelisiniz, bütün gece hamal gibi çalıştınız. Böyle gidemezsiniz."

Doktor kendisi de uyumamıştı. Oradan oraya koşuşmuş, işleri düzenlemiş, yaralılara bakmış, yangınla uğraşmıştı. Kravtsov'un verdiği bir bardak votkadan başka dudaklarına bir şey değmemişti. Ama hissediyordu ki, bir şey yapmayan tek kendisiydi. O bir bardak kahrolası votka beşeri ve askeri etiğe uymadığı için suçluluk duyuyordu. Danilov bu votka işini duymasa iyi olurdu.

"Bir fikrim var," dedi Danilov. "Terk edilmiş bir sürü tren var, içlerinde değerli yüklerle. Bunlar yanacaklar. İçlerinden birini biz alsak çok iyi olur."

"Nasıl çekeceğiz hepsini?"

"Neden yapamayalım, bizim lokomotifle. Buradaki nakliye subayıyla konuştum. O da memnun oldu."

Danilov onun da aynı derecede memnun olacağını düşünmüştü ama Doktor gözlerini endişeyle kırpıştırarak baktı ona, hemen cevap vermeye gayretsizdi.

"Özür dilerim, İvan Yegoriç," dedi sonunda, "bu bana hemen düşünmeden yapılabilecek bir şey gibi gelmedi. Anlamalısınız ki, ben doktorum ve her şeyden önce hastaların hayatını düşünmeliyim. Bu fazladan yük treni yavaşlatacaksa, o zaman ben bunu kabul edemem."

Çok yumuşak konuşmuştu ama yine de gözlerini kırpıştırmasından Danilov anladı ki, Doktor kendini komutan olarak kabul etmeye başlamıştı. Kızardı, demek istedi ki, siz sadece doktor değil, aynı zamanda Sovyet vatandaşısınız ve devlet malını korumak da görevinizdir!

Doktor onun düşüncesini anlamış gibi, devam etti: "Bir mukayese yapmak gerekir. Biliyorsunuz bizim taşıdığımız şey en değerlisidir. Öyle değil mi?"

Bu sırada Yulya Dmitriyevna ile karşılaştılar. Dimdik ve zafer havası içindeydi. Sadece her zamankinden biraz daha solgun görünüyordu. Alnına kurumuş kan saçılmıştı. Doktor ona selam verdi, Yulya nezaketle eğilip geçti.

"Ve her şey bir yana," dedi Doktor, "bu trendeki en değerli şey o."

Kim buldu onu, diye düşündü Danilov, ben buldum. Sen geldin, her şeyi hazır buldun. Şimdi emirler veriyorsun!

Ama sonra düşündü ki, şimdi savaş zamanıydı, o da bu birimin komutanıydı. Bir şey söylemedi.

Suprugov trene Danilov'la birlikte dönmüştü.

O da bütün gece şehirde bombalar altında yaralılara bakmıştı. Böyle bir iş için dayanıksız biriydi aslında. Tüm sinirleri ayaktaydı. Yakınında bir şarapnel patladığında sıçramıyordu bile. Sanki başka birinin sınırsız yüksekliklerden bu gece kendisini gözetlediğini hissediyormuş gibi bir hali vardı. Yine, sanki aynı engin yüksekliklerden birinin, bir doktorun her an artan ölme veya sakat kalma tehlikesi altında savaş alanından hoşnutlukla dönen halini izliyormuş gibi bir duyguya kapılıyordu. Bu cesur ve özverili doktorun

parkasını şarapnel parçası yırtmıştı. Ölesiye yorgundu ve bir zenci gibi simsiyahtı. Postalların içinde su toplamıştı ayakları. Pantolonunun dizleri kan içindeydi. Ama o personel vagonunun demirine neşeyle sarıldı. Vagona girince mutfak görevlisi Fima ondan ürktü. "Sıcak su!" dedi Doktor, yanından geçerken Fima'ya, "Temiz bir önlük, bunu da bugün yıkayın."

Fima ona hayranlıkla baktı, sonra sıcak su hazırlamak için koştu.

"Smirnova!" diye kompartımandan seslendi Suprugov, koridorda aceleyle koşan hemşireye, "görevli hemşireye söyleyin, bana bir kahvaltı göndersin."

Ceketini kendisi çıkardı, kompartımanda onun kapkara başını, dirseklerine kadar kan bulaşmış ellerini gören Smirnova korkuyla geri sıçradı, mutfağa doğru koştu.

"Nasıl kaçırttım ama!" dedi Suprugov kendi kendine. Beline kadar soyundu, askıları sallanarak yıkanmaya gitti. Fima ayakuçlarına basarak onu takip etti. Suprugov avuçlarını açıp, "dökün!" dedi.

Hastane tren yanmış ve isli, pencereleri kırık olarak üsse geri dönüyordu. Yanmış olan vagon en sona takılıydı. Trenin ön kısmındaki yeşil lambalar yakılmıştı. Diğer trenler ona yol veriyorlardı.

BÖLÜM II

Sabah

5. Doğudan Batıya

Hastane trende ilk seyahatlerini hatırlayan kişiler şaşıyorlardı, nasıl en basit şeyleri daha önce akıllarına getirmemişlerdi? Mesela, neden vagonların pencerelerine karartma yapmışlardı, çünkü tren orada açık peronda kamuflaj yapılmamış halde duruyordu. En uzaktaki Alman topçusu bile onları rahatlıkla görürdü. Trenin en güvenli sığınak olduğunu nasıl düşünmüşlerdi? Ölümü göze alarak insanları şehirden sedyelerle taşımışlardı. Oysa açık hava onlar için çok daha güvenliydi. Ama bunlar ancak artık cepheden uzaklaştıklarında akıllarına gelmişti. Şimdi hatırlayarak, kendi acemiliklerine gülüyorlardı.

"Düşünün," dedi Doktor Suprugov, trende en çok konuştuğu kişi olan Yulya Dmitriyevna'ya: "Vagondan ayrılmakla hepimiz düşüncesizce hareket etmişiz sanırım. Neden bize tek doğru yol olarak görünüyordu bu?"

Fayna buna kızmıştı: Bu adam daha ne kadar diline dolayacaktı bu sözleri? Ama ses çıkarmadı. Suprugov hakkında bir görüşü vardı zaten.

Fayna şimdi Yulya Dmitriyevna ile aynı kompartımanı paylaşıyordu. Aslında onun sıhhiyeci Olga Mihailovna ile kalması gerekirdi. Onlar trende hep benzer görevler görmüşlerdi. Olga Mihailovna ağır yaralılar vagonunda, Fayna ise hafif yaralılar vagonunda çalışıyorlardı ama gördükleri işler aynıydı. Onlar beraber

kalmalıydı ama durum böyle değildi. Olga Mihailovna iddiasız, mütevazı, tutarlı biriydi. Gürültücü Fayna'dan hoşlanmıyordu. Başhemşirenin açıkça erkeklerin arkasından koşmasını hafiflik sayıyordu. Bu yüzden, istemeden de olsa, onda hep hata bulmaktan vazgeçmiyordu, en ufak bir şeyine müsamaha göstermiyordu. Her sabah yapılan on dakikalık toplantılarda hataları nedeniyle onu iğneleme fırsatını hiç kaçırmıyordu. Bunların hepsi aslında ufak şeylerdi. Fayna'nın boğazlarından yaralı iki hastası kurallara aykırı olarak trende geziniyorlardı. Bir de, kesinlikle diyet yapması gereken bir hastası onun gözünden kaçarak istasyona kabak böreği getiren bir kadından börek alıp yemişti. Olga Mihailovna bu tatsız konuyu açarken sesi keskin bir tonda çınlamıştı. Fayna oturduğu yerde kıpkırmızı olmuş, derin derin solumuştu. Kendini savunması zordu. Hastalar trende gezinmişlerdi. Beşinci vagondaki teğmenin kabak böreği yediği de doğruydu. Sonradan kusmuştu. Ve Fayna'nın bunlara cevap vermesi gerektiği de doğruydu.

Olga Mihailovna'nın her şeyi düzgündü. Vagonunda yüz on kişi vardı. Hemen tamamı organ kesilmesi vakasıydı. Zavallı insanlar kenarları fileli portatif yataklarında çocuklar gibi yatıyorlardı. Çoğu hiç ses çıkarmıyordu. Herhangi biri kuralları bozacak, trende dolaşacak, istasyonlarda pijamalarıyla gidip börek, votka gibi şeyler alacak diye endişelenmeye gerek yoktu.

Fayna'nın vagonunda her seferinde üç yüz kadar hasta olmuştu. Öğle yemeği biter bitmez tedaviler başlıyordu, masajlar, banyolar, elektroterapi... İnsanı delirtmeye yeterdi. Hemşireler sabahtan geceye kadar ayakta, oraya buraya koşuyorlardı. İçlerinde en çok Fayna çalışıyordu. Hastaların her birinin göz önünde bulundurulması gerekiyordu. Bir şey yememeleri gerekiyordu. Bu, kurallara aykırıydı! Ama bunlar çok yaşlı veya yatalak insanlar değillerdi ki... Hey tanrım! Bunlar sağlıklı, genç insanlardı. Sadece hafif yaralıydılar. Ama hayat doluydular. Başlarda acı duyarlarken inleyip sızlanıyorlar, bir organları kesilecek diye paniğe kapılıyorlardı. Tedaviye hiç yardımcı olmuyorlardı. Ama biraz iyileşmeye başlayınca şakalar yapıyor, eğlenceli öyküler anlatıyor, şarkılar söyleyip hemşirelere kur yapıyorlardı. Her şeye hazırlardı. Cepheye dönmeye bile... Onlara: "Yoldaş, kaçak votka sizin için iyi değil!" deseniz gülerler, "Kaçak votka mı? Aha! Bir yüz gram içeyim de görün!

Anında iyi gelir!" derlerdi. Ne diyeceksiniz? Haklılardı... Öyleydi. Rus erkekleri böyleydi işte. Fayna da Rus kadını, onları anlıyordu... "Sen hayatı bilmiyorsun canım," diye düşündü Olga Mihailovna'yı sessizce dinlerken. "Bunları hep hüzünlü bir film izliyormuşsun gibi görüyorsun. Yaralı insan yattığı yerden inler: 'Hemşire, bir yudum su!' Sen onun için bir şefkat meleğisindir. Yok şekerim, öyle değil... Bir bakmışsın elinde bir bardak suyla gelmişken, hasta yüzüne ilacın kabını fırlatıverir. Çünkü adam hasta, ateşi var, sinirli... Adam ölümü duyumsamış... Sense bunu unutacak, ona ilacı tekrar vereceksin. Üstelik içmesi için onu ikna edeceksin. Hemşire olmak budur işte. Ve sen onunla meşgulken başka birisi kalkar, trende yürümeye başlar."

Fayna bunları yüksek sesle söylemedi. Sağlık yetkililerinin koyduğu kaideler vardı. REP* yetkililerinin talimatları vardı. Trende bir komutan ve bir komiser vardı. Fayna ise küçük biriydi. Kişisel fikirleriyle öne çıkmanın kendisinin yapabileceği bir şey olmadığını düşündü.

Ama Fayna'ya ummadığı bir destek Yulya Dmitriyevna'dan geldi. Yulya bir gün: "Sıhhiyeci Olga Mihaliovna'dan pek bir şey çıkmaz," dedi.

Fayna kızararak sordu: "Neden böyle düşündünüz?"

"Hayatı küçük, ıvır zıvır şeylerle dolu. Büyük şeylere ise yer kalmamış."

Fayna şaşırmıştı. "Yulya Dmitriyevna, kusura bakmayın ama sizin hayatınız da hep ufak şeylerle dolu..."

"Ama bunlar benim görevim," diye terslendi Yulya Dmitriyevna. "Cerrahide en küçük bir ihmal hasta için ciddi sonuçlara yol açabilir. Diğer yandan bir doktor, bir hemşire zararsız detayları atlama yeteneğine ve cesaretine sahip olmalıdır. Sıhhiyeci vicdanlı ama o kadar! Zamanla sıradan vakalar için ortalama bir sağlıkçı olur. Grip veya uyuz tedavisinde başarılı olur. Bilimsel çalışmalarda bir şey yapamaz, sadece gündelik vakalara bakar."

"Peki, ben?" diye sordu Fayna.

---

* REP, (распределительно-эвакуационного пункта) Sovyet Ansiklopedisinde Askeri Tıp terimi olarak geçmektedir. Savaş halinde bir bölgeden geri çekilme sırasında uygulanacak sivil ve askeri sağlık tedbirlerini ve talimatlarını düzenleyen makam. Çn.

Yulya Dmitriyevna onu dalgalı saçlarından ayaklarına kadar, moda ama yıpranmış pabuçlarına kadar eleştirel gözlerle süzdü.

"Siz bilimde ilerleyebilirsiniz. Yeteneğiniz olduğunu hissediyorum. Başka şeyler sizi alıkoymazsa tabii."

Fayna içini çekip Yulya'ya sarıldı. Onu öpmek istedi ama fikrini değiştirdi. "Haklısın," dedi, "son derece haklısın."

Ve yeni çalışma yeri yapmak için hemşirelerin artık kompartımanda ikişer kişi kalması zorunluluğu olunca, Yulya Dmitriyevna kendiliğinden Fayna'nın kompartımanına taşındı. Fayna buna samimi bir şekilde memnun oldu.

Hastane tren artık cephe hattına gitmiyordu. Bunun için sadece birkaç vagondan ibaret "uçan tren" denilen özel trenler kullanılıyordu. Bunlar daha donanımlı trenlerdi ve "Geçici Hastane Tren" diye isimlendirilmişlerdi. Cepheden yaralıları alıp yakındaki bölge hastanelerine taşıyorlardı. Ve özel trenler yaralıları savaş alanından binlerce kilometre içlere hızlıca taşıyordu. Bu öyküde anlatılan trense, yeni sınıflamaya göre tipik bir cephe gerisi hastane tren olmuştu. Cephe treni olması için fazla büyük, fazla savunmasız, fazla maliyetliydi. O mobil hastaneydi, konforlu ve mükemmel donanımlıydı. Cepheye, Pskov ve Tikhvin'e yaptığı ilk iki seyahatten sonra cephe gerisi hastanesi olarak görev yapmaya başladı.

Trenin bir kısım personeli bu değişikliği memnuniyetle karşıladı: Barışçı insanlar cephenin tehlikelerinden tasalanıyorlardı. Ateş altında ve soğukkanlılıkla çalışmak zorunda olmaları sinirlerini yıpratıyordu. Diğerleri bu değişikliğe kayıtsız kaldılar.

Ama bu değişiklikten memnun olmayanlar, mutsuzluk duyanlar, hatta kırılanlar da vardı. Nizvetski üzgündü. Yulya Dmitriyevna hayal kırıklığına uğramıştı. Fayna ise rahatsız olmuştu.

Danilov'un tutumu iki yönlüydü.

Danilov bir kere bu treni seviyordu. Onu her geçen gün daha fazla sakınmaya çalışıyordu. Kalbinin derininde bu güzel trenin düşman bombalarından kurtulmuş olmasına seviniyordu. Diğer yandan kendisini cephenin gerisinde bulmasından hoşnut değildi. Düşüncesine göre sıradan işlerle meşguldü. Bazen Suhoyedov gibi o da kendini itilmiş hissediyor, böyle zamanlarda kendisini buraya atmış olan Potapenko'ya lanetler ediyordu. Kızgın bakışlarıyla hemşireleri korkutuyordu. Bazen kendini toparlıyor,

karamsar hali geçiyordu. Ama bu kısa sürüyor, sonra tekrar bunalmaya başlıyordu.

Almanlar Moskova'dan sürülmüştü. Leningrad ilk zorlu kışına dayanmıştı. İlkbahar başlıyordu. Danilov yazın getireceklerini tasayla düşünüyordu. O sırada Almanlar yeni bir saldırı başlatmışlar, Kuban'a ve Kafkasya'ya yaklaşmışlardı. Danilov bir şey yapamamanın verdiği çaresizlik duygusuyla yanıyordu.

REP yönetimine başvurup kendisinin aktif göreve verilmesini talep etti. Ama cevap alamadı. Potapenko'ya şahsen yazdı, yine cevap yoktu. Sonunda Parti Merkez Komitesi askeri kanadına dilekçe verdi.

Pskov'da yanmış olan vagon Kirov'a tamire götürüldü. Ancak demiryolu yetkilileri bu işi üstlenmek istemediler. İşçileri cepheye gitmişlerdi. Atölyelerde çok genç delikanlılar, genç kızlar çalışıyorlardı. "Vagonun değeri kalmamıştır, kullanılamaz," diye bir cevap verdi yetkililer.

Danilov kendi personeliyle konuştu ve onlar vagonu kendileri tamir etmeye karar verdiler. Vagon ustası olan dik kafalı ve tembel Protasov'u bu ekibin sorumlusu olarak atadılar. Kravtsov ortaya çıktı, elinden gelen her şeye bakmaya başladı: Tesisatçılık, kaynakçılık, camcılık... O ve Protasov gün boyunca sesleri kısılana kadar tartışıyorlardı. İkisi de kendi dediğinde ısrar ediyor, bir işte kendisinin karar vermesi gerektiğini savunuyordu. Ama akşam olunca beraberce ortadan kayboluyorlar, sonra çakırkeyif halde ortaya çıkıyorlardı. O zaman birbirlerine karşı sevgi dolu görünüyorlardı. Suhoyedov, Medvedev, Kostritsyn, Nizvetski, Bogeyçuk, Goremykin... Doktorlar hariç tüm erkekler bu tamir işiyle ilgileniyorlardı. Hatta Danilov bile, babasından öğrendiklerini hatırlayıp Kravtsov'a yardımcılık yapıyordu. Kızlar malzemeleri taşıyor, temizlik yapıyor, herkesin yardımına koşuyorlardı. Altı sakin nisan gününde işleri bitirdiler.

Danilov son derece memnundu. Vagonun tamiri çok maliyetli olmamıştı. Kendilerine emanet edilmiş hiçbir şeyin düşman tarafından ele geçirilememiş olmasının huzurunu duyuyordu. Ama bu duyguları trendeki herkesin paylaşıyor olması daha da güzeldi. Tamir edilmiş vagona yeni bir ruhla, sahiplenen gözlerle bakıyorlardı. Protasov'un bile, karnı ileri çıkık, bacaklarını ata biner gibi

ayırmış, peronda durup kendi elleriyle neler yapmış olduğunu seyrederken tombul, tıraşsız yüzü memnuniyetle parlıyordu.

Tamiratın başarıyla tamamlanması nedeniyle bir kutlama toplantısı yapıldı. Kravtsov bu toplantıya ceket ve kravatla geldi. Bu jesti çok konuşuldu ve beğeni topladı. Danilov şaşırmıştı. Ne olmuştu o Mefistovari öfkesine? Sıkı içici, kızarık adam, bir genç kız gibi erimiş halde komplimanları dinliyordu. Ama sabaha Danilov'un karşısına yine çöküк yanaklı, bulanık bakışlı eski kavruk şeytan çıktı.

Trenin bakımı Danilov'un tüm vaktini alıyordu. Her ne kadar başka düşünceler aklına geliyor olsa da işi daima yakın ilgi gerektiriyordu. Trende yapılması gereken daha birçok iş olduğunu düşünüyordu. Her ayrıntıyla yakından ilgileniyor, insanların söylediklerine kulak veriyordu. Sobol hesaplamalarına devam ediyordu. Bir süre sonra Danilov da öyle yapmaya başladı. Yaralıların taşınmasında ayda ortalama on günden fazla çalışmamış olduklarını hesapladı. Kalan günlerde ya kırtasiye işleriyle uğraşmışlar ya da boş zaman geçirmişlerdi. Personel yapacak işin olmadığı böyle günlerde pencereden dışarıyı seyredip sohbet etmekten başka hiçbir şey yapmıyordu.

Yulya Dmitriyevna böyle günlerde parti-komsomol çalışması yapmanın önemini vurguluyordu. İyi, güzeldi de, böyle zamanlarda birilerini toplamak pek mümkün olmuyordu.

Günün birinde başka bir hastane trenin yanında durdular. Pencereden bu yabancı trende olup bitenleri seyretmeye başladılar. İki hemşire gülüp konuşuyor, aynı zamanda örgü örüyorlardı. Personel bölümünde üç adam kazaklarını çıkarmış, kısa kollu fanilalarıyla bilardo oynuyordu. "Vay canına!" diye düşündü Danilov onları izlerken. Kompartımanlar arasındaki bölmeleri söküp ortaya bilardo masası koymuşlardı. Trenlerin arasından bir ulaştırma tamir ekibi hızlı adımlarla geçti. Birkaç delikanlıyla iki genç kız vardı. Bunlar yağlı, siyah erkek tulumları giymişlerdi. "Bu çocuklar bizim trenleri tamir ediyorlar," diye düşündü Danilov, "ama sapasağlam adamlar otuz günün yirmi gününde topa vuruyorlar. Ben de durmuş, nasıl oynuyorlar, onları seyrediyorum."

Sonra düşünmeye devam etti: "Daha önce biz kendi vagonumuzu tamir ettiysek, şimdi tüm tamir, bakım işlerini kendimiz

yapamaz mıyız acaba? Personelimiz arasında her çeşit uzman var. O zaman bu çocukların bizim için yaptıkları ustalık işlerini biz yapamaz mıyız?" Sonra hesaplamaya devam etti: "Savaş zamanı tüm hastane trenlerin bakım ve tamiratını kendi personeliyle yapsa, ulaştırmaya ne büyük bir yardım olur..."

"Bize de iyi olur. Böyle haftalarca beklemek zorunda kalmayız. Duraklamalarımız azalır. Daha çok seyahat ederiz. Evet, bu çok açık, bir an önce buna başlamalıyız."

Vakit kaybetmedi. Komutanın onayını almak için ilk personel toplantısında konuyu ortaya koydu. Ve beklenmedik bir engelle karşılaştı.

"Bir noktada yoldaşlar, kuşku duymadan edemiyorum," dedi Suprugov, "bu konu üzerinde iyi düşünülmemiş. Kendi personelimize fazla yüklenmiş olmaz mıyız? Biz bilmiyor değiliz yoldaşlar, trenimiz tam dolu olduğu zamanlarda personelimiz inanılmaz bir yükle çalışıyor. Bazen de dinlenmeleri gerekir. Ya boş zamanımız olmazsa? Bu konuyu iyi düşünmek gerek yoldaşlar."

Danilov şaşkınlıktan gözleri açılmış halde Suprugov'a baktı. Ne? Bu her zaman sessiz, uysal başlı doktor kendisine açıkça muhalefet mi ediyordu? Bir rüya mıydı bu? Yumuşak konuşuyordu ama açıktı. İnsanlar onu dinliyorlardı.

Doktor Belov sandalyesinde kıpırdandı. Defterine bir şey yazıyordu. Tombul İya başını sallayarak destekliyor, gücünün ötesinde çalışmış olmaktan dertleniyordu. Danilov Suprugov'a dikkatle bakmış olsaydı, ondaki değişikliği çok daha önceden fark ederdi. Fakat Danilov Suprugov'la hiç ilgili değildi ve ondaki değişikliği göremedi. Bu, Pskov'dan sonra olmuştu. Pskov'dan sonra Suprugov aniden farkına vardı ki, kendisi artık bir kulak-burun-boğaz uzmanı değil, üçüncü dereceden askeri doktordu, tarihi çatışmalara katılmıştı. Üstelik objektif olarak bakıldığında, tevazuya gerek olmadan, bu çatışmalara kahramanca katılmıştı. İnsanların bunu fark etmemiş görünmelerine, ona aldırmamalarına kırılıyordu. Mesela Kravtsov'un ıvır zıvır boru tamir işleri konu edilirken, Suprugov'un Pskov sokaklarındaki olağanüstü cesur hareketlerinden kimse bahsetmedi bile.

Onun için, yiğitliğini herkese kabul ettirip ekipte bir yeri olduğunu, söylediklerinin bir ağırlığı olduğunu, herkesin bunları

dinlemesi gerektiğini anlatacaktı. Bu duygusu öyle güçlüydü ki, davranışları makullük sınırlarını aşıyordu. Söz istediği sırada öyle tereddütlüydü ki, bu duygu tıpkı deneyimsiz bir yüzücünün derin sulara dalmak istediğinde duyduğu gibiydi. Ya boğulursa? ... Bir an boğulmuş hissetti: Danilov'un gözlerinde yıldırım gibi müthiş bir parlama olmuştu... Suprugov kendini çılgınca itti ve yüzmeye başladı.

"Beni yanlış anlamayın," dedi, "tek korkum, personelimizin yorgunluğunun vatan için yaralananların bakımına olumsuz yansımasıdır."

Evet, suyun yüzüne çıkmıştı: Doktor Belov onu onaylayarak başını sallıyordu, Yulya Dmitriyevna'nın yüzündeki düşünceli ifade ise bakışlarına çok az yansımıştı. Danilov susuyor, herkesin fikrini duymak istiyordu. Suprugov'un söyledikleri suya atılan bir taş gibi etki yaratmıştı. Halkalar halinde yayıldı ve dağıldı.

"Şu var ki;" dedi Protasov, "bu tamirat konusu toplantı gündemine alınmış ancak bu konu eğer mevzuata uygunsa emir olur, toplantıda görüşülmesine de gerek yoktur, bu böyle. Ama size eski bir demiryolcu olarak söyleyeyim, hastane personelinin trenin altında kıvrılıp tamirat yapması ve hiç dinlenmemesi diye bir şey yoktur mevzuatta."

"Biz, yoldaşlar, disipline kayıtsız şartsız uymaya mecburuz," dedi Goremykin kızgınlıkla. "Eğer komutan böyle söylerse, Goremykin trenin altına yatar. Tek kelime etmez. Bana tuvaletleri boya derse, boyarım. Mevzuatta asker tuvalet boyar diye bir şey olmasa da... Bizim işimiz disipline uymaktır."

Suhoyedov öne doğru çıktı.

"Komiser yoldaş!" dedi boğuk, astımlı sesiyle, "konuyu devlet açısından ele alıp Bolşevik'çe ortaya koydunuz. Ben yoldaş Goremykin ve yoldaş Protasov'un söylediklerine katılmıyorum. Onların söylediklerinin politik bir temeli yok. Cephede durum buyken, ülkenin durumu böyleyken onların dediklerini dikkate alamayız."

O arada Kravtsov aniden: "Seni lanet sıçan" dedi Protasov'a nefretle bakarak. "Elimizden geliyorsa neden yapmayalım? Biz yapmazsak kim yapacak?" Protasov yüzünü çevirdi, gözleri kısılmış, sanki tokat yemiş gibiydi. "Tek yatmak, votka yutmak olsun sana, işe yaramaz tembel..."

Danilov ayağa kalktı: "Yoldaşlar!" dedi sakin bir sesle, Suprugov'a kısa bir bakış attı: "Siz beni tam olarak anlamadınız. Ben sağlık personelinin de tamir işine bakmasını önermedim. Uzmanlarımız arasından düzenli bir tamir ekibi kurmamızı önerdim. Ama eğer sağlık personelimizden biri de boş zamanlarında buna el atarsa, siz onun gerçekten yaralılara bakmasına engel olacağını mı düşünüyorsunuz? Gerçekten böyle mi yoldaşlar?" diye nazikçe, ihtimamla sordu. Cevabın ne olacağını gayet iyi biliyordu. Kızlar hemen bağırdılar; "Hayır, hayır, engel değil!" Yulya Dmitriyevna gururla doğruldu, Doktor Belov komutan koltuğunda gönül rahatlığıyla oturuyordu. Konu anında çözülmüştü. Kolayca, oybirliğiyle...

Danilov o günden sonra Suprugov'u daha yakından izlemeye başladı. Ama kayda değer bir durumla karşılaşmadı. Suprugov kendi kabuğuna çekildi, yine eski tarz çekingen, dikkatli davranışlarını devam ettirdi.

"Ne diye toplantıda böyle bir çıkış yaptı?" diye soruyordu Danilov kendi kendine ama bir cevap bulamıyordu. Sonunda keşfetti. Suprugov personel içinde bir popülerlik peşindeydi. Bir gün onu personel vagonunda buldu. Bir öykü anlatıyordu. Danilov durdu ve dinledi. Eski bir fıkraydı. İnsanlar içten gülüyorlardı. "Bir iki eğlence mi lazım bunlara, ne?" diye düşündü Danilov. O zaman ona öyle geldi ki, Doktor Suprugov personeli yanına çekmekte istekliydi. Zaten neden isteksiz olsun ki? İnsanlarla hoşça vakit geçirmek kukumav kuşu gibi kompartımanında oturmaktan iyidir elbette.

Başka bir gün Danilov, ona müthiş kızdı. Yine Kirov'dalardı ve boşlardı. Ama uzun zaman kalmadılar, hareket emri aldılar. Birden fark etti ki, trende tek bir hemşire bile yoktu. Suprugov kendi başına personele sinemaya gitmeleri için izin vermişti.

Bu yüzden hareketleri üç saat gecikti. Danilov komutandan yazılı bir kınama verilmesini talep etti ama Doktor Belov bunu nezaket çerçevesinde reddetti. "Bakın, tek niyeti personelin biraz eğlenmesiydi," dedi yatıştırıcı bir tarzda. "Sinemanın, dansın, eğlencenin, operetin onlara hava, su kadar lazım olduğu bir çağdalar. Belki o kadar çabuk hareket edileceğini bilememişlerdir. Onun yerine kendisini sözlü olarak uyaralım. Daha iyi olmaz mı?" dedi.

Danilov komutanla tartışmak istemedi. Ancak onun yanından çıktıktan sonra Suprugov'a gitti ve: "Doktor, bir daha benim veya komutanın haberi olmadan personele bir emir verirseniz, başka bir birime devredilirsiniz, hiç hoş olmaz. Her ikisini de size garanti ederim. Anlaşıldı mı?" dedi.

Suprugov okuduğu kitaptan gözlerini kaldırarak onu dinledi ve o odadan çıkarken arkasından sakince seyretti.

Doktor Belov oğlu İgor ile ilgili bir haber aldı.

Bütün bu geçen sürede Leningrad'tan tek bir mektup almıştı. 5 Eylül tarihliydi mektup. Doktor'un eline geçtiğinde 1 Ocak, yeni yılın ilk günüydü. Sonya kendisini depresif hissettiğini yazıyordu ama kendisini merak etmemesini istiyordu. Evlerinin altına çok iyi bir sığınak yapmışlardı. Çamaşırlarını kim yıkıyor, böbrek taşları ne durumda diye soruyordu. (Böbrek taşlarını neyse ki, askere çağrıldığından beri düşünmemişti.) Sonya bir gün önce İgor'dan mektup geldiğini yazıyordu. Bir tank birliğiyle Pskov'dan ayrılmış ve Almanlar yenilinceye kadar eve dönmeyecekmiş yazdığına göre. "Buna şaşırmadım," diye yazıyordu Sonyuşka, "ama kendi tepkime şaşırdım. Üç ay önce olsa bir gece bile eve gelmese çıldırırdım. Ama şimdi ağlamadım bile..."

Mektubun altına Lalya da bir not yazmıştı. Annesinin harika olduğunu söylüyordu. Kendisinin şimdi bir askeri hastanede memur olarak çalıştığını ekliyordu. İgor'un davranışını tümüyle onaylıyordu. Sadece eve vedalaşmak için gelmemiş olmasına üzüldüğünü belirtiyordu.

Başka mektup yoktu.

Kuşatmadan ilk korkunç haberler gelmeye başladığında, Leningrad'ta açlık başladığı haberlerini duyunca çılgına döndü. Yemeği boğazında kaldı. Şimdi çok acıktığı zamanlarda bile bir şey yiyemiyordu. Danilov ona destek oldu.

"Aileniz halen Leningrad'ta mı, yoksa ayrılmışlar mıydı?" diye sordu.

"Hayır," dedi Doktor mırıltıyla. "Ayrılmış olduklarını hiç sanmıyorum."

"Belki bir koli ulaştırabiliriz onlara." Zor bir yolla bir şeyler başarabilirdi. Partkabinet'ten tanıdığı bir kütüphanecinin kızı bir havacıyla evliydi. Onun vasıtasıyla Sonya'nın Leningrad'taki adresine

bir koli ulaştırıldı. İçinde peksimet, un, tereyağı ve başka şeyler vardı. Koli ulaşmış mıydı, Doktor bunu elbette bilemiyordu. En iyisi ulaştığını düşünmekti. Koliyi gönderdikleri gün ona öyle gelmişti ki, Sonya ve Lalya'yı artık hiç acıkmayacak kadar peksimet ve tereyağı ile beslemişti. Şekeri, bisküviyi ve diğer güzel şeyleri Sobol'dan almıştı. Danilov'un yeni bir koli göndermelerini teklif edeceği bir zamanı beklemeye başladı.

Çok günler geçti, Leningrad'tan mektup yoktu. Bu aylar boyunca trene iki kez posta geldi ama içinde Doktor Belov'a mektup yoktu.

Doğallıkla iyimserdi. Elbette endişeliydi ama o kadar değildi. Leningrad'ta durum biraz düzelmişti. O arada birçok insan şehirden çıkarılmıştı. Doktor Belov kendisi de bir tren dolusu insan görmüştü. Korkunçtu, korkunçtu tanrım! Bitmiş, tükenmiş insanlar açlıktan, ishalden perişandılar. Çocuklar yaşlı görünüyorlardı, ciltleri pörsümüştü. Ama Sonyuşka ile Lalya'nın yiyecekleri vardı. İvan Yegoriç göndermişti. Onlarda açlık ve ishal olamazdı. Sadece mektup gelmemişti, o kadar.

Belki de kuşatma başlamadan onlar Leningrad'tan ayrılmışlardı. Sonyuşka her zaman dirayetli olmuştu. Belki de şu anda Ural'larda bir yerde sakin, yaşıyorlardı. Lalya her zaman olduğu gibi tombul, pembe yanaklıydı herhalde.

Yakında bir mektup gelirdi. Elbette, elbette gelecekti... Bir dahaki postaya bir deste mektup gelecekti. Belki bir tane de İgor'dan gelebilirdi. Annesi ona adresi yazmıştı. O da babasına yazacaktı. Bir daha yolları hiç ayrılmayacaktı. Akıllı çocuktu. Büyüyecekti, babasını öyle kırmaması gerektiğini anlayacaktı. Sonyuşka onları tekrar bir araya getirecekti.

Ah! O gün ne zaman gelecekti? Dördü beraber küçük yemek odasında küçük bir masanın başında oturacaklardı. Kenarlarından boncuklar sarkan eski abajurun altındaki lambanın ışığı sevgili yüzlerine vuracaktı! O gün gelecek miydi?

"Evet, gelecek!" diye üsteledi Danilov sakince, heybetli görünüşüyle duruyordu. "Olmaması için bir sebep mi var ki?" diyerek araya girdi Yulya Dmitriyevna da, Doktor onun kaşlarını kaldırışında bir gurur okudu. "Neden gelmesin? Elbette gelecek," dedi Lena, tatlı, sevimli, tasasız yüzceğiziyle. Sadece Suprugov bir güvence vermedi, kim bilir belki evet, belki değil...

Biri Danilov'a tahsilini sorsaydı, temel eğitim diyecekti.

Bu doğruydu. O, bir köylü ailesinin çocuğuydu ve on sekiz yaşına kadar köyden hiç çıkmamıştı. Köyde temel eğitim almıştı ki, bu eğitim yazı, aritmetik ve din dersinden ibaretti. Bunların hepsi tek bir köy öğretmeni tarafından öğretiliyordu. Ama bir yandan da bu doğru değildi, çünkü devrim sırasında ara vermeden okumuştu. Komsomol'da, Parti'de, Kızıl Ordu'da sürekli eğitim görmüştü. Özel okullarda öğrenim görmüş, kurslara, mesleki eğitimlere katılmıştı. Kurslar ortalama 10-15 gün sürerdi. Mesleki eğitimler ise yıllar alırdı.

Öyle anlaşılıyordu ki, daima meşguldü. İşleri yoğundu ve bir şeyler öğrenmeye vakti kalmıyordu. Ama yine de bir şekilde vakit bulmuş, sonunda çok bilgi sahibi biri olmuştu.

O, pratisyen ziraatçı, pratisyen veteriner, pratisyen inşaatçıydı. Tesisatçılıktan, doğramacılıktan, demircilikten anlıyor, muhasebeyi ve ticari işleri biliyordu.

Köydeyken tarım üzerine çok sayıda kitap okumuştu. Şimdi hastanedeyken tıbbi kitaplar okuyordu. Konunun özünü anlamaya çalışıyordu. Doktor Belov ona Pirogov'un* kitabını vermişti. Danilov bu kalın kitabı saygı ve gizli bir huşu duyarak açmıştı ama bu üstat tıpçının yazdıkları ona fazla teknik gelmeyecek miydi? Ancak kitap ilk sayfadan itibaren vuzuhuyla, tutkulu içtenliğiyle, aktüel içeriğiyle onu sardı. Şu anlaşılıyordu ki, ta 1854 Sivastopol savunmasından beri, insanları saran duygular bugün, 1942'de, Danilov'unkilerle aynıydı: Yaralıların geriye getirilmesinde daha iyi bir düzenin sağlanması...

Elbette, doksan yılda yaralıların geri çekilmesi teknikleri çok yol almıştı. Keşke Pirogov bu hastane trenleri görseydi. Ameliyathane vagonu, modern cerrahi aletler... Ne var ki, henüz her şey başarılmış değildi. Her şeyin modern ve iyi olması için daha yapılacak çok şey vardı. Ve Danilov, her zaman olduğu gibi, bu yeni ve iyi şeylere el atacaktı.

Aniden vagonlara karşı bir beğenmezlik duydu. Gri bir hal almış, göz alıcılıklarını yitirmişlerdi sanki. Koğuş vagonlar bile öyle... Bunun neden olduğunu hemen anlamadı. Fakat sonra fark

---

* Nikolay Pirogov (1810-1881) Ünlü Rus tıp bilimcisi ve doktor. Çn.

etti: Çarşaflar... Hastalar hastaneye nakledildikten sonra çarşaflar kaldırılıp şehirdeki bir çamaşırhaneye veriliyor, temizleri alınıyordu. Çamaşırhanede personel sıkıntısı olduğundan çarşaflar iyi temizlenemiyordu. Çoğu zaman yeni çarşafların yerine yırtıkları geliyordu.

"Sizin ameliyathanede nasıl bembeyaz oluyor her şey?" diye sordu Danilov yanındaki Yulya Dmitriyevna'ya.

"Çünkü bunları Klava yıkıyor. Doktorlara kirli önlük giydirebileceğimi düşünmüyorsunuz değil mi?"

"Peki, siz yaralı hastaların kirli çarşaflarda yatmaktan hoşlandıklarını düşünmüyorsunuz değil mi?"

Yulya onun kinayesine aldırmadan: "Ben de düşünüyordum ki," dedi, "tüm çamaşırlarımızı biz kendimiz yıkasak iyi olacak."

"Bunu düşünüyordunuz da, neden sessiz kaldınız?" diye sordu Danilov onaylamaz bir tonla, "söylemeliydiniz."

"Yani... Ben bu tren için birçok şey düşünüyorum. Daha fazla donanıma sahip olsa çok iyi olacak. Bir çamaşırhane, hatta bir de yumuşak eşyalar için dezenfekte odası..."

Danilov başını salladı. Bir dezenfekte odası bu tren için önemli bir şey... Birçok kez battaniyelerin, termal giysilerin sağlık merkezinden gelişine şahit olmuştu. Önce kamyonlarla istasyonlara getiriyor, sonra yerde sürükleyerek trene taşıyorlardı. Arada bir bunları istasyonda duran trenler boyunca sürüklediklerini oluyordu. Bazen eşyalar istasyona mazot lekeli ve kömür tozu bulaşmış halde geliyordu ve bunun sorumlusu tespit edilemiyordu. Sobol ve Bogeyçuk kamyonu tespit etmenin çok zor olduğundan yakınırlardı hep. Arada bir Sobol'un uyanıklığı sayesinde buldukları oluyordu.

Bir keresinde Sobol, Danilov'a: "Size bir şey söyleyeyim," dedi, "bu döktüklerimizi düşündükçe içim acıyor."

"Döktüklerimiz mi? Hangi döktüklerimiz?"

"Hangisi olacak, mutfakta döktüklerimiz." Sobol bu sözleri ürkerek ve gözleri kapalı halde söylemişti. Danilov ona ilgiyle bakıyordu.

"Çok miktarda sebze kabuklarını, kovalar dolusu yemek artıklarını, yemek sularını rayların kenarından hendeğe döküyoruz."

"Peki, ne yapalım yani?"

"Ne mi yapalım?" dedi Sobol, söyleyeceğinin ilgi uyandıracağını anlamıştı, onun için nazlanarak: "Mesela hayvanlara yedirebiliriz."

"İyi de Sobol, bunu nerede yapacağız, biz tekerleklerin üstünde gidiyoruz?"

"Tekerleklerin üstünde yapacağız tabii Komiser yoldaş!"

Danilov, Sobol'un bu önerisini düşündükten sonra kabul etti. Doktor Belov'u da ikna etti. "Hastane rasyonlarında taze et çok faydalı olacak," dedi.

Yük vagonunda bir köşe, iki domuz yerleştirmek için ayrıldı. Bunlara bakma görevini Danilov tarımdan biraz olsun anlayan yaşlı asker Kostrisyn'a verdi.

"Hiç merak etmeyin Komiser yoldaş, hepsinin üstesinden geleceğiz," dedi Sobol. Memnun, mesut gülerek ekledi: "Belki bir de tavuk kümesi kurarız."

Bunu da yaptılar. Yirmi tavuk ve bir horoz aldılar. Trene Sobol'un tasarladığı özel bir kümes koydular. Doktor Belov bu yapılanlara baktı, "Bunlar böyle yaşamaz ki, toprağa basıp gezinmeliler," dedi.

"Komutan yoldaş," diye cevapladı Sobol, "her tavuk yerde dolaşıyor ama bunlar da yumurtalarını bu koşullarda yapmaya alışsınlar."

Sobol sonradan Danilov'a ilk yumurtayı korkarak beklediğini itiraf etmişti. Hareket eden bir trende tavuk yumurtlar mı, merak ediyordu. "Şimdi anlıyorum ki, bu ortam onlara yarayacak bile," derken elinde ilk sıcak yumurtayı tutuyordu.

Trenin yaralıları cepheden iyice gerilerdeki hastanelere teslim edip, yeni yaralılar toplamak üzere boş hareket ettiği o uzun yolculuk günleri boyunca insanları küçük, gündelik kaygılar meşgul ediyordu. Hayat monotonlaşmaya, her şey grileşmeye başlıyordu. Bir yerlerde silahlar ateşlenip kan dökülmekte olduğunu fark etmeden, kendi özel vagonlarında, içi beyaz, dışı koyu yeşil boyalı şık vagonlarında yaşıyorlardı.

Ama trene yeni yolcular aldıklarında her şey değişiyordu. O zaman Sobol, domuzlarla Komiser'in başını ağrıtmaya cüret edemiyordu. Hatta kendisi bile bu işle ilgilenmiyordu. İnsanların hepsi, ya da hemen hemen hepsi, bir sorumluluk ve ciddiyet duygusuna kapılıyor, kendilerine verilmiş olan bu büyük, zor, çetin göreve, daha önce de hep yaptıkları gibi, aylarca, yıllarca, zafer gününe

kadar omuz omuza devam etmek için sıkı bir disiplin duygusu içine giriyorlardı. Savaş o zaman koğuş vagonlarına, itinayla düzeltilmiş yatakların arasına girer, dağdağası inlemelerle, oflamalarla, koltuk değneklerinin takırtılarıyla duyulur, tüttürülen onlarca sigara dumanı tavanı kaplar. Battaniyeler buruşmuş, yastıklar kaymıştır. Cerahat, ter ve ağır nefes kokuları dezenfektan kokusunu bastırır. Tren yolcularıyla koşmaktadır...

6. Batıdan Doğuya

Lena üzerine düşen görevi hakkıyla yapıyordu.

Vagonları tertipleyip temizliyor, yaralıların soyunup giyinmesine yardım ediyor, yaraların sarılmasına yardımcı oluyor, yemek getiriyor, yüksek sesle gazete okuyordu. Okurken yabancı şehirlerin adlarını kekelerdi.

Hastalar ona hayrandı. Daha yaşlı olanları onu "kızım" diye çağırıyorlar, kısa saçlı başını okşuyorlardı. Gençlerse, "Ondan ne eş olur ama!" diye konuşuyorlardı.

O, sabırla onların bakımlarını yapıyor, bir bakışıyla yulaf lapalarını yemeleri için ikna ediyordu.

"Şaşıyorum size," diyordu, "tam bir çocuk gibisiniz. Mümkün olan en besleyici yiyecek bu. Bilmek isterseniz diyetisyene sorayım, kaç kalori var bunda."

"Hadi, hadi... Bırak diyetisyeni," diye bağırıyorlardı. "O kendi alsın kalorileri, ne sanıyor, at mıyız biz?"

Ama veda ederlerken Lena'nın elini uzun uzun sıkıyorlar, ona sevgiyle bakıyorlardı. "Bana adresini ver hemşire, sana yazmak istiyorum. Seni hiç unutmayacağım," diyorlardı.

"Adres vermiyorum," diyordu Lena, "nasıl olsa yazmayacaksınız, yazsanız bile cevap alamazsınız çünkü ben mektup yazmayı sevmem."

Mektup yazmayı sevmezdi ama sık sık da yazdı. Hepsi tek bir adrese, tek bir bölge postanesine...

Yazarsın, yazarsın... Sanki onları posta kutusuna değil de dipsiz bir kuyuya atmışsın gibidir. Kuyudan cevap gelmez. Sadece üç veya dört ay sonraydı, tren kayıtlı olduğu yere bir kez uğradığında posta geldi trene. İçinde mektuplar zarflı, zarfsız, üçe katlanmış, açık, posta kartları, üzeri kızıl yıldızlı asker postaları...

Mektubu aldıktan sonra Lena'nın içi ışıklanmıştı. O'nun sesini, duyabildiğini hissediyordu. Sesi kulaklarındaydı. Şefkatle titreyen erkek sesi...

Sıcak, boğucu bir yazdı. Siyah bir toz pencerelerden girip beyaz perdelerin, çarşafların, bandajların, her şeyin üzerine yayılıyordu. Hemşirelerin işi iki katına çıkmıştı. Perdeleri, yatak takımlarını sürekli çırpıyorlar, yerleri yıkıyor, masaları, çerçeveleri, duvarları ıslak bezle siliyorlardı. Yaralılar sıcaktan halsiz düşmüşlerdi. İştahsızlardı.

Hastaneden yeni yolcular almış, doğuya, Urallar'a götürüyorlardı. Lena'nın baktığı koğuşta yirmi yaralı vardı. Hepsi kaprisliydi, sigara içiyorlardı. Kaynamış su içmek istemiyorlardı. Buzlu, taze su içmek istiyorlardı. 17 numarada yatan, sol bacağı dizden kesilmiş yaralı ne sigara içiyor ne bir şey istiyordu. Durumu gittikçe kötüleşiyordu. Bir şey yemiyor, uyumuyordu. Beyaz yastığın üzerinde, koyu bronz rengini almış, keskinleşmiş yüzündeki nefret hiç geçmiyordu. Olga Mihailovna ona doğru eğilip yavaşça, bir anne ses tonuyla konuştu.

"Neden hiçbir şey yemiyorsunuz? Yemekleri beğenmiyor musunuz?"

"Yemekler iyi, teşekkür ederim," dedi 17 numara, kapanmış dişlerinin arasından.

"Belki başka bir şey istersiniz, taze yumurta? Peynirli poğaça? Çilekli tart? Söyleyin, yapalım size."

"Teşekkür ederim, bir şey istemiyorum."

Olga Mihailovna'yı bekleyen yüz dokuz ağır yaralı hasta vardı. Yüz dokuz sorun, yüzlerce istek, yüzlerce şikâyet... Sıcaktan şikâyet, yulaf lapasından şikâyet, kendilerine kaynamamış taze su vermeyen hemşirelerin kötülüğünden şikâyet... Kendilerine verilen ilaçları içmemekte direnen, vagonda içki içmek isteyen hastalardan hemşirelerin şikâyetleri...

Olga Mihailovna 17 numaranın dosyasına baktıktan sonra: "Yoldaş Gluşkov, siz denizciymişsiniz, kendinizi biraz toplamanız gerek," dedi.

"Denizciydim," diye cevap verdi 17 numara.

Lena hastaya baktı, alnı beyaz kalmış güneş yanığı yüzü, siyah gözleri ona kocasını anımsattı.

"Lena," dedi Olga Mihailovna, "teğmenin yastığını düzeltin." Sonra diğer hastaya geçti.

Lena yastığı düzeltirken öfkeyle acı çeken Gluşkov'un gözlerine baktı.

"İsmin Lena mı?" diye sordu Gluşkov.

"Evet."

Gluşkov Lena'ya baktı, bakışları yumuşadı.

"Güzelim..." diye kekeledi, "benim kardeşim de Lena..." Sonra sustu.

Lena'yı başka bir yataktan çağırdılar. Onlara lazımlık verdi, su içmeleri için ikna etmeye çalıştı, ıslak bezle tozları sildi, yatakları düzeltti. Tren durunca hemen dışarı çıkıp istasyona koştu, yaralılar istedikleri için onlara gardan bir sepet ahududu satın aldı. Neşeli bir yüzbaşı, ayağı alçıya alınmış tombul bir adamdı, espriler yaparak ahududuyu paylaştırdı. Lena'ya bir kavanoz dolusu ayırdı.

Lena yemek vakti yine Gluşkov'un yanına geldi.

"Bir şeyler yiyin," dedi ona. "Bu özel bir yemek... Sağlık memuru sizin için hazırlattı. Domatesli koyun eti, sonra peynirli poğaça... Bir şeyler yiyin!"

"Yiyelim bakalım," dedi Gluşkov sabırsızlıkla, sonra ağzına küçük bir parça domates attı. "Dur biraz burada güzelim, bir yere gitme, hep gidiyorsun. Burada durursan yerim."

"Peki," diyerek onun yanına oturdu Lena. Biraz sonra, "Ama yemiyorsunuz, yiyor gibi yapıyorsunuz. Yemeniz gerek," dedi.

"Yaşamak için mi?"

"Evet, neden olmasın? Yaşamak için elbette."

"Kız kardeşim diye yalan söyledim. O kardeşim değildi. Evlenmek istediğim kızdı. Artık başka birini bulacak. Ama umurumda değil... Dedikleri gibi: benim için önemi yok artık. Bu özel eti sen ye istersen. Ben yemiyorum."

"Başka birini bulacak mı, bu belli olmaz," dedi Lena.

"Benim için fark etmez. Bulsun, bulmasın. Ben artık dönmeyeceğim," diyerek dişlerini gıcırdattı Gluşkov. "İğrenç bir kötürüm... Tahta bacağıyla ortaya çıkıyor... Kahrolsun bu Fritz'ler! Annemi çağıracağım. Onunla başka bir yerde yaşarız. Anneler her yerde yaşamaya hazırdırlar..."

"Hiç de iğrenç değil," diye cevap verdi Lena, önündeki bir

noktaya bakıyor gibiydi. "Anlamıyorum neden iğrenç olsun. Anneniz için olsun, her kim için olursa olsun, siz bir bacağınız olmadan da sevilecek birisiniz. Ve söyleyeyim, durumunuz da öyle kötü değil. Hâlâ çalışabilirsiniz, her zamanki gibi iyi görünüyorsunuz, gençsiniz, her şeyi öğrenebilirsiniz, evlenebilirsiniz, önünüzde koca bir hayat var. Tahta bacak takmayacaksınız. Güzel bir protez yapacaklar size. Pabuç giyeceksiniz. Hiçbir şey belli olmayacak."

Gluşkov gözlerini kapadı, sustu. Lena da kalktı, vagonun diğer ucuna doğru ilerledi. Çünkü bir anda Gluşkov'un tıraşlı başını okşamak, onun güneş yanığı yüzünün yanında bembeyaz kalan alnına elini koymak için müthiş bir istek duyduğunu hissetmişti. Ah! Danya...

Uzun, sıcak gün nihayet yandı, bitti. Akşam telaşı da sona erdi. Akşam yemeği, muayeneler, gece için yatakların düzeltilmesi... Olga Mihailovna son bir kez koğuşu dolaştı, ışıkları söndürdü. Sadece nöbetçi hemşirenin oturduğu masadaki lamba açık kaldı. Lena kalın halı üzerinde sessizce aşağı yukarı dolaştı. Bölmesiz vagon ferah, konforluydu. Yataklarıyla, başuçlarındaki küçük masalarıyla tam bir hastane koğuşuydu. Farklı olarak sadece ranzalar vardı. On sağda, on solda... Beşer alt, beşer üst yatak... Her bir yastığın üzerinde tıraşlı bir kafa, güneş yanığı bir yüz... Mavi abajurlu lamba bu esmer yüzlerin, kapalı gözlerin, uykuda sıkılmış dudakların üzerine hafif bir ışık yayıyordu. Yalnız Gluşkov uyumuyordu. Lena yanından her geçişinde onun gözlerindeki parıltıyı görebiliyordu.

Onunla konuşmak istedi ama korkuyordu. Neredeyse onun bronz yüzünün üstündeki beyaz alına dokunacaktı. Neden?

"Sadece üzülüyorum onun için," dedi kendi kendine. "Onu rahatlatmak istedim, bir kız kardeş gibi... Danya'ya benziyor. Yanına gidip yüzünü okşayacağım. Az bir şey... Bunda özel bir şey yok. Ona âşık değilim ki! Hiç değilim. Yarın buradan ayrılıp hastaneye gitse, benim için bir şey fark etmez."

Bu doğruydu.

Gideyim, gideyim. Kara gözleri var. Ne tatlı konuştu benimle... Onunla arkadaş olayım, şefkat göstereyim, bütün o tasalarından kurtarayım. Hatta elimi alnına koyabilirim. Bir kız kardeş gibi...

Gluşkov'a doğru gitti. Ama şimdi uyumuştu.

Uykuda yüzü acılıydı. Çocuk gibi yavaşça nefes alıyordu. Lena orada durdu. Gömleğinin altında göğsünün nefesle şişip inmesini seyretti. "Ne iyi, uyumuş," diye düşünmeye zorladı kendini. Ama kalbinin derinlerinde üzgündü. Hatta kırılmış hissediyordu.

Gluşkov uykusunda aniden iç geçirdi. Bu neredeyse inlemeye benziyordu. Uyumadan önce ağlamıştı herhalde. Ağlıyordu ama Lena bunu fark etmemişti demek.

Şafak sökmeye başlamıştı. Kısadır yaz geceleri...

"Kimseye şefkat göstermem ben, bir kişi hariç... Benim için dünyadaki tek kişiye... O benim kocam, onu savaşa gönderdim ben. Bana inanarak gitti. Devam et bana güvenmeye Danya, sevgilim... Tek istediğim sensin. Orada uyuyan benim erkek kardeşim. Böyle binlerce kardeşim var. Ama Danya, tüm bunlar neden olsun? Bu yaralılar, bu acılar... Bu yataklar, bu cam lazımlıklar... Bu özlem... Hayat öyle güzelken, öyle mutluluk doluyken...

Vagonun diğer tarafından biri seslendi; "Hemşire!"

"Geliyorum," diyerek usulca ona doğru gitti.

Kramin 18 numaralı yatakta, Gluşkov'un üstündeydi. Çelimsiz, sıska bir adamdı. Parlayan çıplak başı, yüzünün kuru, keskin hatları vardı. Bakışları müstehziydi. Kalın çerçeveli gözlüklerinin arkasındaki yuvarlak gözleri yüz hatlarını daha da keskinleştiriyordu. Tam bir baykuşa benziyordu.

Omurgasından yaralanmıştı, iki bacağı da tutmuyordu. Çektiği acılar onu bitirmiş, bir çocuk kadar zayıflatmıştı. Yaşamının geri kalanı ne kadarsa, koltuk değnekleriyle geçirecekti. Bazen üzerindeki yorganı fırlatıp atar, alt dudağı sarkmış halde incelmiş, sararmış, buruşmuş bacaklarına bakardı.

Vagona getirildiğinde kitap istemişti. "Mümkün olduğu kadar çok olsun lütfen," demişti. Lena trenin yetersiz kitaplığında ne bulduysa getirmişti. Yevgeni Onegin, Zoşçenko'nun komik öyküleri, 1939 yılından kalma bir dergi fasikülü ve isminin ne olduğu hiç bilinemeyecek bir kitap... Çünkü ilk ve son sayfalarından sigara sarılmıştı.

"Fevkalade!" demişti Kramin.

Daha ilk gün, hepsini okumuş, bitirmişti. Sırtüstü uzanıp kitabı yüzüne yaklaştırıp öyle okuyordu. Gözleri satırları takip ederken

başı soldan sağa kayıyor, sonra yerine geliyordu. Ama dikkat çekecek derecede hızlı okuyordu. Aç tavuğun taneleri gagalayıp yediği gibi kitapları yutup bitiriyordu. Trende yeni yaralılar grubu karşılanırken her bir ranzanın yanındaki sehpaya bir kitap koyma adeti vardı. Kramin bunların hepsini kısa sürede okuyup bitirmişti. Başka birinin tüm seyahat süresinde bitirebildiği bir kitabı bir saatte bitiriveren bu adamı bütün tren konuşuyordu. Danilov, Doktor Belov, hemşireler ona kendi kitaplarını getirmişlerdi. Ve Kramin hepsini, Pigorov'un tıp kitabını, Krokodil dergilerini ve Fayna'nın verdiği "Mutluluğun Anahtarı" romanını* aynı yoğun ilgi ve hızla okudu.

Daha başka kitap kalmayınca gözlüğünü çıkarıp ellerini başının arkasına attı (belli ki, elleriyle halâ bir şeyler yapabilmek ona keyif veriyordu), sohbete katıldı. Konuşkan biri değildi, oraya buraya kısa yorumlar yapıyordu.

Kramin her şeyi fevkalade buluyordu. "Fevkalade lapa!" diyordu boş tabağı Lena'ya geri verirken, parlak ama neredeyse renksiz gözleriyle gülerek. "Mutluluğun Anahtarı" içinse, "Fevkalade kitap!" demişti.

"Sahi mi, sahi mi?" diye sordu Fayna, bu akıllı adamın trendekilerin hep alay ettiği bu kitabı beğenmesine sevinerek.

"Elbette!" dedi Kramin.

Bandajlarla ona boş yere sıkıntı vermediler. Bazen usulca, çok kibarca bir parça morfin istiyordu ve o zaman hemen enjekte ediliyordu. O, koltuk değnekleriyle yürüyebileceği zamana kadar hastanelerde çok zaman geçirecekti.

Leningrad'ta çok büyük bir fabrikanın hukuk müşaviriydi. Kitaba, tiyatroya, zevkli yaşama meraklı biri olarak bilinirdi. Eşi harika güzellikte bir kadındı. Arkadaşları onun askerlikten muafiyeti kabul etmeyip orduya katıldığını, gönüllü olarak asteğmen eğitimi gördüğünü duyunca şaşırmışlar, inanmamışlardı. Nihayet biri onu Nevski Bulvarı'nda Kızıl Ordu üniformasıyla görünce inanmışlardı. Verilen eğitimi ilk sıralarda bitirenlerden biriydi. Birliğine katıldıktan sonra bir ay boyunca küçük keşif görevlerinde bulundu.

* "Mutluluğun Anahtarı" Rus romancı Anatstasiya Verbitskaya (1861-1928) tarafından yazılan roman. Yazarın romanları devrimden sonra burjuva tarzı romanlar olarak nitelenmişti. Çn.

Birçok görevi yerine getirdi ama üstleri ona pek güvenmediler. Bu çelimsiz hali fazla güven uyandırmıyordu çünkü.

Leningrad için korkunç günler gelmişti. Gatçina, Puşkin, Çarskaya Selo beldeleri Almanların eline geçmişti. Daha önce yazları tatil için gittiği bu büyüleyici yerlerde şimdi keşif görevi için birliğiyle dolaşıyordu. Eşini yazın Leningrad'tan göndermişti.

Bir gün tabur komutanı onu çağırtmış. Onun gözlerine bakmadan: "Birliğinizi Teğmen Nikolayev'e devretmeniz gerekiyor," demiş.

"Sorabilir miyim neden?"

"Çünkü sizin birliğiniz Dubrovka'ya gönderiliyor."

Dubrovka denilen ufak bölge Neva Nehri'nin sol yakasında bulunuyordu. Bir buçuk kilometre uzunluğunda ve yedi yüz metre genişliğinde bir bölgeydi. Burası birliklerimizce Almanlardan geri alınmıştı. Buranın güçlendirilip genişletilmesi isteniyordu. Almanlar burayı ve çevresini sürekli top atışı ve otomatik silahlarla ateş altında tutuyorlardı.

"Fevkalade... Peki, neden Teğmen Nikolayev'e devretmem gerekiyor?"

Kombat ısrarla onun kemerinin tokasına bakıyordu: "Kompolka'nın* emri böyle."

O günlerde astlarla üstlerin arasında bu tarz konuşmalar mümkündü. Kombat'ın kızdığı belli oluyordu. Sonunda kaşlarını çatarak Kramin'in gözünün içine baktı.

"Siz Dubrovka için uygun değilsiniz," dedi doğrudan doğruya, kaba bir tonda. "Bırakalım şimdi dalga geçmeyi, orası için sağlam adamlara ihtiyacımız var."

Kramin'in rengi attı.

"Kombat yoldaş, söylememe izin verin," dedi, "bir aydan fazladır, askerlerimi eğitiyorum, onlara hep birlikte hayatımızı verebileceğimizi söylüyorum. Hep birlikte... Anlıyor musunuz? Ama şimdi onlar gidiyor, ben geride kalıyorum! Mümkün değil! Bu herkesin önünde tokat yemek gibi bir şey."

Ses tonu heyecandan ince, delici bir hal almıştı. Kombat personel sınıfıydı. Anladı.

---

* Kombat Tabur Komutanı, Kompolka Alay Komutanı. Çn.

"Peki," dedi pek heves göstermeden, "gidin birliğinizle."

Mehtapsız, karanlık, yağmurlu bir gece Kramin askerleriyle Neva'yı geçti. Daha geçerlerken askerlerinin on dokuzu Alman şarapnelleriyle öldü. Kramin sağ yakayı bir takım komutanına bıraktı, kendisi sol yakaya geçti. İki takım komutanı nehri geçerken ölmüşlerdi. Onların askerleriyle birleşerek harekete geçtiler.

Yarısına kadar cesetlerle dolmuş siperlerden sürünerek düşmandan alınmış bölgenin ortasına ilerlediler. Dubrovka üzerinde Alman roketleri uçuyordu. Alman makineli tüfekleri sürekli siperleri tarıyordu. Ertesi gün ağır ateş altında bütün gün siperlerde oturdular. Akşama doğru Kramin gece ile beraber taarruz emri aldı.

Siperden sipere sürünerek gitti, birliğini hazırladı. Yağmur durmadı. Dubrovka su ve ateş altındaydı. Kramin siperden çıkmak istemeyen bir korkağı vurdu.

Taarruz ettiler ve yedi esir aldılar. Dönmek üzerelerken Kramin omurgasından kendisini yaşamı boyunca sakat bırakacak bir yara aldı. İki asker, biri Rus, biri Özbek, onu ölülerle dolu siper boyunca nehir kıyısına kadar sürüklediler. Orada bombalardan korumalı, derin yamaca yapılmış sahra pansuman istasyonu vardı. Oradan nehrin karşı tarafına geçirilirken Kramin kendinde değildi. Cepheye yakın bir hastaneye yatırıldı, bir süre sonra oradan Leningrad'a gönderildi. Onun için askerlik bitmişti.

Leningrad hastanesinde tüm pencerelerin camları bombardımanlar sonucu kırılmış, buralar kalaslarla, kontrplaklarla kapatılmıştı. Bir şey okuma olanağı yoktu. Kramin günlerce acısıyla baş başa kalmak istemiyordu. Hatırlayabildiği tüm tanıdıklarına kısa mektuplar gönderdi. İstediği şey bir cetvel ve bir top kâğıttı. (Kâğıdın bir top olmasını istiyordu.)

Yazmaya başladı.

Cetveli kâğıdın üzerine yerleştiriyor, oraya yazıyordu. Satırın sonuna gelince cetveli biraz aşağı kaydırıyordu. Böylece yazı daha düzgün oluyordu.

Eşine, arkadaşlarına ironi dolu mektuplar yazdı. Radyoda dinlediği şiirsel parodileri yazdı. Ama bunları zor beğeniyordu. Mısraların zayıf olduklarını düşünüyordu. Parodiler iyiydi. Onu eğlendiriyordu. Bombalardan korkmuyordu. Dubrovka'dan sonra onlardan korkmamaya başlamıştı. Acıya dayanıyordu ama soğuk

çok berbattı. Yaralılar kazaklarla, yün başlıklarla, hatta bazıları yün eldivenlerle yatıyorlardı. Kramin hep giydiği fanilasıyla yatmayı tercih ederdi fakat buna izin vermediler.

Çevrede insanların açlıktan öldüklerini biliyordu. O da onlar gibi aç kalıyor, bir de omurgasında acı duyuyordu. Mum gibi eriyip gidiyordu ama bu arada komik mektuplar yazmaya devam ediyordu.

Bir kadın, bir arkadaşının eşi ona güzel bir paket getirdi. Haşlanmış patates, bir kavanoz bal ve eski bir parfüm şişesine konmuş salata yağı. Bu kadını moda düşkünü, akılsız bir kadın olarak tanırdı. Şimdi pis bir şala sarınmıştı, ayağında kocaman erkek postalları vardı. Sanki otuz yaş yaşlanmış görünüyordu. Kramin duygulanmıştı. Kadının elini tuttu, öptü. Sonra ona mizahsız mektuplar yazdı.

Şimdi trende yazmak istemiyordu. Sadece okuyor ve konuşuyordu.

Diğerleri ona karşı sessizdiler, pek ilişmiyorlardı. Personel ise dikkatli, nazik davranıyordu. Belli ki, biri sıkı tembihte bulunmuştu. Kramin romanın yazarı Verbitskaya'yı övdüğü zaman çok sevinen hoş, alçak gönüllü, kısa kesilmiş kıvırcık saçları olan kadın ise ona harika davranıyordu.

Bir yerlere doğru gidiyor olmanın verdiği duygu Kramin'in hoşuna gidiyordu. Seyahat etmeyi hep sevmişti, pek çok güzel yere gitmişti. Hatta bir buzkıran gemi ile bir Arktik sefere gitmeyi bile düşünmüştü. Ama o sıralar âşık olmuştu, romantizm, evlilik gibi konularla meşguldü, bu isteğini ertelemişti.

Artık şüphesiz oraya hiç gidemeyecekti.

Neyse, boş ver.

Pencereden geçip giden o tanıdık, sakin peyzajları geride bırakarak yolculuğa devam ediyor, okuduğu kitapları tekrar okuyordu. Kaderin kendisinden yapmasını istediği her şeyi yapmıştı.

Trende yaralıların nereye götürüldükleri söylenmezdi. Bu kurnaz taktik önceki seyahatlerde yaşanmış acı deneyimlerden sonra uygulanmaya başlamıştı. Mesela trenin Moskova'dan geçeceğine dair en küçük bir ip ucu bile bir düzine Moskovalının hemen orada kalmak için harekete geçmesine sebep oluyordu. Herkes kendi memleketinde tedavi görmek istiyordu. Trenden kaçma gibi istenmeyen olaylar olmuştu. Onun için gidilen yer saklanırdı.

Ama Kramin'i kandırmak olanaklı değildi. O demiryolu coğrafyasını iyi biliyordu. Üçüncü gündü, Danilov'u çağırdı.

"Komiser yoldaş," dedi usulca, "Sverdlovsk'dan geçeceğiz."

"Öyle bir şey yok, yanılıyorsunuz," dedi Komiser.

"Sizden bir ricam olacak. Eşim Sverdlovsk'da bulunuyor. Ona Sverdlovsk'dan geçeceğimizi haber verin. Onu görmeyi çok istiyorum. İşte adres. Eğer sizin için sorun olmayacaksa, sonsuz mutlu olacağım."

"Bakın söyleyeyim, yanılıyorsunuz," dedi Danilov ama yine de adresi aldı ve oraya telgraf yolladı.

Vagondaki yaralılardan biri de Kolka'ydı.

Dosyasında isminin Nikolay Nikolayeviç olduğu yazıyordu ama trendeki herkes ona Kolka diyordu ve onunla "sen" diye konuşuyordu.

On sekiz yaşındaydı ve savaşa gönüllü katılmıştı. Vyazma civarına gitmek istemişti. Orada yaralanmış, iyileştikten sonra tekrar cepheye dönmüştü. Bu kez Orel'e gönderilmiş, orada yine yaralanmıştı. Şimdi esaslı bir tedavi için uzak cephe gerisine gönderiliyordu.

Şimdiden iki madalya almıştı. Üçüncüsü de verilecekti. Madalyalarından bahsederken saf bir hoşnutlukla, bu hoşnutluğun herkes tarafından paylaşılacağından, kendisine saygı gösterileceğinden, hakkında eksiksiz bir iyi niyet duyulacağından emin bir havada konuşuyordu.

"Kolka be," dedi alçılı tombul yüzbaşı, "savaş bitene kadar tüm madalyalardan birer tane alacaksın. Gel şimdi ahududu ye biraz."

Kolka ahududuları yiyip bitirdikten sonra parmaklarını yaladı. Kramin ona şekerinden verdi. Günlük rasyon Kolka'ya yetmiyordu.

Ancak madalyaları almış olmak için ne kahramanlık yaptığını tam anlatamıyordu. Koşmuş, ateş etmişti. Sürünmüş, ateş etmişti. Oturmuş, ateş etmişti. Ama taktik nedir, bilmiyordu. Sadece işini yapmıştı, iyi yapmıştı. Bu, madalyalarından da konuşmalarından da belli oluyordu.

"Belli ki, iyi komutanların varmış," diye yorum yaptı yüzbaşı onu dikkatle dinledikten sonra, "iyi bir komutanın olmazsa, bir yere gidemezsin."

Kolka, Voronej kentindendi. Orada üç yıl önce yedi yıllık okulu

bitirdikten sonra bir Kolhoz'da gençlik örgütünün lideri olarak çalışmıştı. Kramin ona askere çağırılmayı beklemeden neden gönüllü olduğunu sordu.

"Çünkü onlar Kolhoz'ları yıkmak, toprakları yeniden toprak ağalarına vermek istiyorlar."

Kolka bunları söylerken sinirlenmeden, sakince konuşuyordu. Sanki kuduz bir köpekten, onun kuduz olduğundan bahsediyordu. Ona göre Almanların korkulacak bir tarafı yoktu. Korkmaya gerek yoktu.

"Onlar bizi yıldırmak istiyorlar. Hem de neyle? Motosikletle... Üç yüz adam motosikletlere oturuyorlar, yol boyu gidiyorlar. Neyse belki de dört yüz... Motor gümbürtüsü, takırtısı, duman, sana doğru geliyorlar. Birinin sinirleri bozuksa o korkabilir. Ama motosikletin ne korkunçluğu var? Savaştan önce benim de bir tane alma hayalim vardı."

"Peki, şimdi?" diye sordu yüzbaşı, "şimdi almak istemiyor musun?"

"Şimdi mi? Şimdi bedavadan bir tane alırım."

Saf, çocuk yüzlüydü. Henüz hiç tıraş olmamış bir yüzü vardı. Vagonda birçok kadın çevrede dolaşırken çıplaklığından, çaresizliğinden utanan tek oydu. Mavi gözlerindeki düşünceli, şaşkın bakışları Lena'nın üzerine takılı kalıyordu. Utangaçtı ama kendisiyle ilgili konuşulmasından kaçınmıyor, bunu yaparken yaşı büyük olanların kendisiyle eğlenebileceğinden çekinmiyordu.

"En kötü an, ilk kez yaralandığım sıradaydı. Öleceğim korkusundan midem bulanıyordu."

"Ölmekten mi korkuyordun?"

"Yok!" diye cevap verdi Kolka, "Daha hayatı hiç yaşayamadan öleceğimi düşünmekten çıldıracaktım. Hiç..."

Sert, meydan okuyan bir ifadeyle önüne bakıyordu.

İki ayağından da dumdum kurşunuyla yaralanmıştı. Hastanede gazlı kangren denmişti ama güçlü bünyesi ilaçların da yardımıyla onu iyileştirmişti. Enfeksiyonu yenmişti. Şimdi kendini iyi hissediyordu. Hemşirenin yardımıyla pansuman vagonuna kadar yürüyebiliyordu. Şezlonga oturmayı seviyor, büyük çocuk ellerini dizlerine koyuyordu. Çocuksu olmayan bir ağırbaşlılık, kendine güven vardı oturuş pozunda.

"Bir şeyler yaptım, daha da yaparım," diyordu, kalın dudaklı, mavi gözlü aydınlık çehresiyle.

Doktor Belov 11 numaralı vagona gelip konuşan Kolka'yı dinlemekten hoşlanıyordu. Yok, İgor böyle değildi elbette. Hiç benzemiyordu. Siması farklıydı, karakteri farklıydı. "İgor sera çiçeği, Kolka ise temiz, taze kır çiçeği..." diye geçirmişti içinden Doktor. Ama İgor da Kolka gibi bir delikanlıydı. Daha da gençti. Doktor Kolka'ya bakmaktan hoşlanıyordu.

Danilov omuzlarının üzerine acemice attığı beyaz önlükle Gluşkov'un yanına oturmuş, ona günün bildirilerini anlatıyordu. Sonra vagonun orta kısmına gelerek yerde halının üzerindeki Karadeniz ve Kırım haritasını postalının ucuyla göstererek konuştu.

"Elbette, ne olacağını söylemek çok zor," dedi, "ama en azından Sivastopol'da birkaç dişini kıracak."

Bahsettiği Fritz'di, Alman'dı, Hitler'di, faşist düşmandı.

"Evet, Sivastopol tarihindeki ikinci madalyasını alacak," dedi ayağı alçılı yüzbaşı.

Moskova'dan konuştular, Leningrad'tan konuştular, onların yiğit savunmalarından konuştular.

Danilov konuşurken hep Gluşkov'a dönük kalmıştı, sanki onu da konuşmaya davet ediyor gibiydi. Ama Gluşkov sıkı dudaklarını sadece "Selam olsun şehirlerimizin savunmasına," demek için açtı.

"Almanlar güçlerinin sonuna geliyorlar," dedi yüzbaşı, "bu bir gerçek."

"Bekliyorum hep, bakalım nerede tökezleyecekler," dedi üst ranzada yatan soluk yüzlü, yakışıklı, kanca burunlu Gürcü, başından yaralıydı. "Atlastan bakıp tahmin ederdim bunları nerede durdurmaya başlayacağımızı..." Hafif aksanlı konuşuyordu, böyle kehanette bulunma fikrine kendisi de güldü.

"Kehanet için atlas gerekmez," diye eğlendi yüzbaşı. "Penza'da bir kâhin görmüştüm, hayret edilecek kadar doğru tahmin ediyordu!" dedi sonra.

Herkes kahkahalarla güldü, Danilov da gitmeye hazırlandı. Her sabah kahvaltıdan sonra vagonları dolaşıp son bildirileri iletmeyi adet edinmişti. Giderken elini Gluşkov'un omzuna sıkıca koydu.

"Umudunuz kırılmasın teğmen yoldaş," dedi sadece onun duyabileceği bir sesle, "umudunuz kırılmasın, yemek, uyumak, yaşamak gerek."

Gluşkov ona güvensiz bakışlarla baktı.

"İki bacağın varsa hayat keyiflidir," dedi yüksek sesle.

"Evet, tek bacaklı olmaktan iyidir. Aksini kimse söyleyemez. Ama bir düşünün, nereden geldiniz. Çokları hayatını kaybetti. Ama siz yaşıyorsunuz. Şimdi çok iyi protez bacaklar yapıyorlar. Sizin bacağınız iyileşiyor. Kolay yürüyeceksiniz. Kendinizi şanslı hissetmelisiniz."

"Bir kötürüm ne için yaşayacak?" dedi Gluşkov, "en iyisi at, gitsin."

"Bu doğru değil," dedi Kramin'in sakin, kararlı sesi. Gözlüğünü çıkardı ve camlarına hafifçe hohladı. Herkes susmuştu, onu dinlemek istiyorlardı. Kramin gözlüğünün camlarını dikkatle çarşafın ucuyla siliyordu.

"Komiser haklı," dedi, "aslında siz epeyce şanslısınız. Siz oraya ölmek üzere gitmiştiniz..." (Gözlüğünün camlarını ışığa doğru tutup kontrol etti.) "Ve hâlâ yaşıyorsunuz. Bu demek ki, ikinci bir hayat süreniz olacak. Bundan daha güzel bir şey var mı?"

Başka bir şey söylemedi. Herkes devam etmesini bekliyordu. Sonunda yüzbaşı sordu: "Sevgili arkadaşım, sizin düşüncenizin mantıki sonucunu merak ediyorum. Siz kendinizi de şanslı kabul ediyor musunuz?"

"Hiç şüphesiz," dedi Kramin.

Danilov gitti. Hepsi susmuştu. Konuşmaktan yorulmuşlardı. Vagon sessizliğe gömüldü.

"Daha önce Kolka'ya neden askere gönüllü katıldığını sormuştunuz," dedi Gluşkov, ranzanın alt katından kendini belli edercesine Kramin'i kabaca sarsarak, "peki, siz neden gittiniz?"

Kramin başını yatağın kenarından aşağı sarkıttı, Gluşkov'a baktı.

"Özür dilerim," dedi Gluşkov, "o kadar genç olmadığınızı görüyorum, cepheye gitmek için uygun da değilsiniz, herkes anlar ki sizin özel bir haliniz var. Neden cepheye gittiniz? Gösteriş olsun diye mi?"

"Bakın, ben zengin bir adamım," dedi Kramin, kitabına geri dönerek, "servetimi korumak için gittim."

Lena, Gluşkov'un yatağının yanından geçerken onun ağladığını fark etti. Omuzları ve başının arkası trenin hareketiyle değil, kendiliğinden sarsılıyor, arada omuzu kasılıyordu. Lena eğilerek usulca "Saşa!" diye seslendi, "Ne oldu?"

O başını yastığa daha çok gömdü. Utanmış ama birinin kendisine yaklaşıp şefkat göstermesine sevinmişti aynı zamanda. Lena onun tıraşlı başını iki eliyle okşadı.

"Saşa, bir şey yok, bir şey yok..."

O zaman sıcak, yaşlı yüzünü döndü: "Benim korkak olduğumu düşünüyorlar," dedi.

"Saşa, ne diyorsun... Kimse öyle düşünmüyor. Sen bunu kurmuşsun, rahat ol."

"Ben... Bu başka bir şey... Deniz... Bir daha hiç geri gelmeyecek, anlamıyor musunuz?"

"Sakin ol canım, sakin ol. Biraz su... Bir şey yok..."

Bardaktan bir yudum içti.

"Kahretsin," dedi, "sinirlerim bozuluyor."

"Sinirler evet... Tekrar eski gücüne kavuşacaksın, dinlen, hayata yeniden başlayacaksın."

Ama o gözyaşlarını tutamıyordu. Arkasını dönüp battaniyeyi başına çekti. Komiser diyordu ki, "memnun olmalısın, başın yerinde ya, ayaksız da yapabilirsin." Oradaki felçli adam diyordu ki, "ikinci kez bir yaşamın olacak..." Kimse anlamıyordu ki, onun için en önemli olan şey; o bir daha gemiye dönemeyecekti.

Gözlerinin önünde canlı gibi, yüksek bir dalga belirdi. Bir yüzü cam gibi koyu yeşil ve dümdüzdü, diğer yüzü ise küçük küçük kıvrımlarla buruş buruştu; dalganın tepesi köpürüyor, kıvrılıyordu. Soğuktu, tuz kokuyordu, yürekleri donduracak denli enginlik kokuyordu.

Her zamanki gibi sıkıcı bir dolaşmaydı: Doktor, sağlık memuru, hemşireler... Gluşkov onların tanıdık, lanet seslerini duyunca dişlerini gıcırdattı.

"Dostum, siz terlemişsiniz," dedi Doktor Belov yüzbaşıya, alçısına dokundu. Üzerinde ıslak bir cerahat lekesi vardı.

"Evet, dediğiniz gibi, terliyorum doktor," diye karşılık verdi yüzbaşı, "onun dışında durum iyi."

"Umarım bir dren açmak gerekmeyecek," dedi Doktor endişeyle.

Yüksek dalga rüzgarla oynaşan, güneşin altında pırıl pırıl parlayan uzak maviliklerin içinde kayboldu. İnsanları kavgalardan, gözyaşlarından ne koruyacaktı?

Çavuş Nifonov vagondaki sohbetlere katılmıyordu. En gerekli sözcüklerle, "evet", "hayır" ve "biraz su" ile sınırlamıştı kendisini.

Yeni birini gördü mü, soruyordu: "Makineli tüfekçi Bereza'yı tanımıyor musun? Semyon Bereza..." Ardından taburunu, bölüğünü ekliyordu. Ama ne komşuları ne doktorlar ne hemşireler makineli tüfekçi Semyon Bereza'yı bilmiyorlardı. İnsanlar soruyorlardı: "Ne olmuş ona?" Ama Nifonov cevap vermiyor, gözlerini kapayıp uyukluyormuş gibi yapıyordu.

Bereza'nın sağ olduğunu bilmek ne güzel olurdu. Yaşıyorsa eğer, şimdi onun nerede olduğunu bilebilseydi.

Nedir bu sırf konuşmak için konuşmak? Çene çalmak, neye yarayacak? Önemli olan şey belli değilse, neyi konuşacaksın. Onun konuşmak istediği Semyon Bereza'ydı.

Birbirlerini sadece on dakika tanımışlardı ama Nifonov'a öyle geliyordu ki, hayatta daha yakın bir arkadaşı olmamıştı.

Sıcak tozun boğaza yapıştığı o lanet cephede siperdeyken Nifonov'un sağ yanına başka bir bölükten tanımadığı bir adam düşmüştü. Nifonov önce onun omuzunu, miğferini ve kızarmış kulağını görebiliyordu. Adam makineli tüfekle ateş ediyor, ateş ettikçe omuzları sarsılıyordu.

Sonra bir sessizlik anı oldu, adam döndü, dışarı fırlayan umutsuz mavi gözleriyle Nifonov'a baktı.

"Tanımadığım arkadaş," dedi, "biraz tütün versene!"

Yüzü tozdan kararmıştı. Nifonov'un kesesinden bir tutam tütün aldı, başını sallayıp sigarayı yaktı, sonra sıkıca kapalı duran asabi dudaklarının arasına sıkıştırdı.

Nifonov biliyordu ki, o bu cepheden yara almadan çıkacaktı. Ama bunu ona söylemedi. Bir sigara da kendisi sardı. "Uzatsana," dedi, diğer adam yakması için sigarasını tuttu.

Birbirlerine isimlerini söylediler, o anda ağaçların ilerisinde bir şarapnel patladı.

"Cehennem gibi..." dedi Semyon Bereza usulca.

Almanlar bir saldırı başlattı, topçuları tekrar dövmeye başladılar. Bereza ileri doğru baktı. Ne hiddetlenmiş ne de ürkmüştü. Sert

yüzü sanki döküm demirden yapılmıştı. Nifonov o an Bereza'nın sağlam, güvenilir omuzunun hemen yanında olmasından memnuniyet duymuştu. Ona öyle geldi ki, dostluk etmek mükemmel bir şeydi. İnsanların arkadaşlığı... Sonra düşüncesi, varlığı son buldu uzun süreliğine.

Rüyadaymış gibi, belli bir konuşma hatırlıyordu. Hastanedeydi, iki doktor onun bilincinin kapalı olduğunu düşünerek konuşuyorlardı. Birisi iki kolunun ve iki bacağının alınması gerektiğini söylüyordu. Diğeri sadece sol bacağın alınması gerektiğini söylüyordu. Görüşme uzun süre devam etti. Nifonov söylenenlere tamamıyla kayıtsızdı. O, gerçek Nifonov'un öldüğünü, doktorların konuştuğu kişinin başka bir Nifonov, bir yabancı, gerçek olmayan biri olduğunu sanıyordu. Onun yaşamasına gerek yoktu. Neyi isterlerse kessinler, isterlerse kafasını bile...

Doktorların sesleri kulaklarında zayıf bir çınlama gibi kaldı. Sonra burnuna, ağzına çektiği hava tatlı, boğucu bir şeye dönüştü, boyun eğerek onu içine çekti, derin bir uykuya daldı. Bitmeyecek bir uykuya... Ona göründü ki...

Sonunda uyandı. Onu uyandıran şeyin acısı olduğunu düşündü. Ama acı neredeydi, bunu ayırt edemiyordu. Her yerdeydi sanki. Ama özellikle sol bacağında, parçalanmış kaval kemiğinde. Usulca inledi bir çocuk gibi. Gerçek Nifonov asla böyle inlemezdi. Acı yaşlar gözlerinden dökülüyordu ama gerçek Nifonov asla ağlamazdı.

Başucunda oturan gözlüklü yaşlı kadın ayağa kalktı. "İşte! Çok şükür geri geldi, şimdi ağlıyor. Ağla oğlum, ağla, iyi gelir," diyordu.

O gitti, başka bir kadın gelip dudaklarını sildi, küçük bir çocukmuş gibi başını okşadı.

Ardından doktorlar geldiler. Artık tartışmıyorlardı, alçak sesle konuşuyorlardı. Gözlüklü yaşlı kadın geri göndü, Nifonov'a bir glikoz iğnesi yaptı.

"Neren acıyor delikanlı?" diye sordu.

"Bacağım."

"Hangi bacağın?"

"Sol."

"Ah, ah, ah!" diye içini çekti yaşlı kadın.

Nifonov'un sol bacağı artık yoktu ki... O bunu ertesi gün öğrendi.

Bu gerçek Nifonov'a nasıl olabilirdi? Olmayan bacak nasıl acırdı?

Hastanedekiler onun sağ bacağıyla kollarını kurtardıkları için gururlanıyorlardı.

"Doktor Çeremnykh çaresiz kaldı," dedi yaşlı kadın, "hem senin hayatını hem kendi itibarını riske attı. 'Bu iyi adamı kötürüm bırakmak istemem,' dedi. İşte tehlikeyi göze aldı ama kazandı. Tanrı yardımcısı olsun, cesur adam. Bak, buradan çıktıktan sonra tam damatlık olacaksın!"

Gururla göz kırptı:

"Senin ameliyatın tüm tıbbi bildirilerde yer alacak."

Doktor Çeremnykh'ın başarısından ona neydi ki? Bu zayıflamış, acı çeken, bacağı sargılı adam Nifonov değildi. Nifonov usta, saygın bir işçiydi. Bu işe yaramaz kütükse, kendi yatağında dönmeyi bile beceremeyip hemşireye ihtiyaç duyan biriydi. Sırt üstü yatmaktan omuriliği uyuştuğu için altına şişme kauçuk halka konulmuştu. Acz içinde yatan, hiçbir şeye gücü olmayan, hiçbir şey istemeyen bir adamın yaşıyor ya da ölmüş olmasının ne önemi var?

O yaşlı kadın Nifonov'a kendisini cepheden bir yoldaşın ilkyardım yerine taşıdığını söylemişti. Öğrenmişti ki, o kendisi de yaralıymış ama yine Nifonov'u pansuman yerine sürükleyerek getirmiş. "Bu Semyon Bereza!" diye düşünmüştü Nifonov, hemen sormuştu:

"O yaşıyor mu?"

"Canım, bilmiyorum, hiç bilmiyorum," diye cevaplamıştı kadın.

O hastanede yatarken bir gün ona başka bir şehirdeki hastaneye transfer edileceğini söylemişlerdi. Onu giydirip sedyeye yatırdılar, dışarı çıkardılar. Taze, parlak, sıcak hava onu sardı, gözlerini kamaştırdı. O sırada rüzgâr başlığını sıyırdı ve Nifonov onu uçup gitmeden önce yakalayıverdi.

"Dikkat et sargına!" diye bağırdı hemşire.

Nifonov yıldırım çarpmış gibi eline baktı. Eli bir anda açılmaya başlamıştı. Gerçek miydi bu? Demek doktor gücünün yavaş yavaş yerine geleceğini söylerken yalan söylememişti. Bu, gerçek Nifonov muydu?

Taze hava onu sersemletmişti, kulakları çınlamaya başlamıştı. Birazdan esnemeye, sonra sedyede uyuklamaya başladı. Son uyuklama, güçsüzlüğe son tatlı hücum...

Nifonov trende tamamen açıldı. Artık uyumak istemediğini, çok acıktığını hissetti. Kendisini eski, canlı, gerçek Nifonov olarak duyumsadı. Bandajların, sargıların altında eski gücünün yerine geldiğini hissediyordu. Yattığı yerden tavana bakıyordu. Ranzanın üstüne iyice yakın olan dar plakalar birbirlerine ustalıkla birleştirilmişti, bembeyaz tertemizdi. Boyası parlıyordu.

Asılı yatak trenin hareketiyle beşik gibi, hafifçe sallanıyordu. Ama Nifonov'u artık hiçbir şey uyutamazdı.

Bir bacağı yokken gücü neden yerine gelmişti? Diğer bacağı yerindeydi ama yürüyemezdi ki... Doktorların belirsiz konuşmalarını anlamıştı. Bu yerine gelen güçle ne yapacaktı?

Fabrikada tornaları vardı. Bir dizi torna... Kesici bıçakları parlardı. O işini yaparken aralarından hayranlıkla, usulca, telaşsız bir çeviklikle yürürdü.

O zamanlar gazeteciler gelir, sonra eğlenceli şeyler söylerler, mesela Nifonov'un çalışırken atölye içinde bir günde tahminen kaç kilometre yürümüş olduğunu yazarlardı.

Maaşı, itibarı iyiydi. Babası ve dedesi de bu fabrikada çalışmışlardı. O bu işi kendi seçmemişti, ona miras kalmıştı. Dede ve babasının içinde doğup öldükleri, kendisinin de içinde doğduğu ev gibi...

Evliydi. Arkadaşları onunla eğlenirlerdi: Kader ona güzel bir aile hayatı bahşetmişti işte! Eşi fabrikada sendika başkanıydı. Akşamları eve geç dönerdi. Yorgunluktan gölgelenmiş gözlerle kocasına şefkatle bakar ve mekanik bir havayla sorardı: "Sana söylemek istediğim şey neydi?"

Nifonov akşam yemeği hazırlar, çay demlerdi. Eşine şakalar yapar, onun için üzülür, ona çok saygı duyardı. İki kızları vardı. Kendi kendilerine yetişiyorlardı. Kışları okula, yazları genç öncüler kampına gidiyorlardı.

Bacağını kaybettiğini öğrendiklerinde ne kadar ağlayacaklardı. Fabrikadaki yaşlı kadınlar eşine, sendikaya gelecekler, ağlayıp sızlayacaklar, onu teselli etmeye çalışacaklardı. Bunların ne önemi var... Ayağını kaybetmiş, kızları eşi ağlayıp sızlanmışlar ne önemi var. Asıl önemli olan makineci Nifonov sargılar çıktıktan sonra neye benzeyecekti? Ne olacaktı? Hayatın neresinde yer bulacaktı şimdi? Ne eşi ne kızları ne de tüm akıllı kitaplar söyleyebilirdi bunu. "Bunu kendim çözmeliyim," diye düşündü.

Komiser oradan geçiyordu.

"Komiser yoldaş!" diye seslendi Nifonov.

Komiser ona geldi.

"Komiser yoldaş," diye tekrarladı Nifonov utangaçlıkla, "siz hiç Semyon Bereza'yı trende götürmüş müydünüz, hatırlamıyor musunuz? Makineli tüfekçi?"

Danilov biraz düşündü, "yok hayır, hatırlamadım," dedi. "Akrabanız mı?"

"Yok, sadece bilmek istemiştim. Tanıdığım biri."

Hissediyordu ki, sadece Semyon Bereza ona bir şeyler söyleyebilirdi.

Durum böyleydi.

Eski mutlu günlerde Nifonov'un onu adeta utandıran küçük bir düşkünlüğü vardı, akordeonu... Ona Birinci Dünya Savaşında ölmüş olan ağabeyinden kalmıştı. Nifonov çalmayı kendisi öğrenmişti. Müziği severdi, iyi bir kulağı vardı. Çalmayı ilk öğrendikleri Chopin'in Vals'leri olmuştu. Evlenmeden önce düğünlerde, doğum günü partilerinde çalardı. Eşi bunu iyi bir şey olarak görmedi. Bununla birlikte akşamları kulüpte amatörce çalmasına karışmadı. Nifonov geçen yıllarda o kadar çok çalmadı. Artık her istediğini yapan genç bir çocuk değildi. O saygıdeğer bir vatandaş oluyordu. Gazetelerde onunla ilgili yazılar çıkıyordu. Eşi de fabrikada toplumsal bir görev görüyordu. Böyle akordeon çalma merakının bir şey ifade etmediğini hissediyordu.

Şimdi tüm bu olanlardan sonra yatağına uzanmış düşünüyordu: Akordeon çalmanın yanlışlığı neredeydi? Hep Olga'nın önyargıları... Ne olmuş fabrika sendikasının başkanı olduysa? Tamam, çok iyi, bırakalım devam etsin buna. Ben de akordeon çalarım.

Takma bacağıyla, koltuk değneğiyle ağır ağır sahneye doğru yaklaştığını gözlerinin önüne getirdi. Tüm salon sessizdi. Herkes koltuk değneklerine bakıyordu. Nifonov sandalyesine oturdu, bir öğrenci ona akordeonu verdi...

Belki de onun işi akordeon çalmaktı, makine işi değil... "Ne yapalım Olga, sen de bir akordeoncuyla yaşayacaksın."

Ama en berbatı, ya doktor yanıldıysa? Ya ellerini tam olarak kullanamazsa? Ellerini gayet iyi kullanır ve akordeon çalarsa ne harika olur... Daha önce bunun ne harika bir şey olacağını

düşünmemişti. Ve kırk yaşına kadar doğru düzgün yaşamış bir adam, şimdi yeni bir hayata başladı, derlerse de ne olmuş... Keşke bunları konuşacağı yakın bir arkadaşı olsaydı... Cesur, kararlı, ön yargısız bir insan...

"Hemşire! Gelin. Hatırlamıyor musunuz, hiç Semyon Bereza, makineli tüfekçi, bu trende bulundu mu hiç?"

Sverdlovsk'ta çok güzel, genç bir kadın Doktor Belov'a geldi, tahliye merkezinden yazılmış bir kâğıt verdi. Kâğıtta Üsteğmen Kramin'in Sverdlovsk'taki hastaneye teslim edilmesi bildiriliyordu.

"Çok mu kötü sakatlandı?" diye sordu kadın ve ekledi: "Ben eşiyim."

"Koltuk değneğiyle yürüyecek," dedi Doktor, "ama zihinsel faaliyetleri sağlıklı olacaktır. Kesinlikle. Ve biliyor musunuz..." diye devam etti kadını rahatlatacak bir şeyler bulmak için, "kendini fevkalade güzel kurtaracaktır."

"Öyle mi? Çok iyi," dedi kadın. Dimdik duruyordu, başı geriye atılmış, sakin bir sesle konuşuyordu. Yüzündeki sevimli hava doktora Kramin'i anımsattı. "Herhalde Kramin ona çok şey öğretmiştir," diye düşündü içinden. Kadını 11 numaralı vagonun oraya götürdü. Kramin sedyeyle taşınıyordu. Doktorun yanında dik ve sessiz duruyordu kadın. Sıcak güneş Kramin'in sarı kafatasında ve ince, sararmış boynunda parlıyor, gözlüğünden yansıyordu. Kadın ani bir hareketle sedyeye doğru bir adım attı, üzerine eğildi. Kramin onu nazikçe biraz kenara çekti, güneşten kaşları biraz çatılmış olarak: "Merhaba, merhaba İnnoşka," dedi, onun esmer, narin ama güçlü elini öptü. "Dur, doktora veda edeyim."

"Ve daha çok şey de öğretecek," diye düşündü Doktor yine, kadının peron boyunca sedyenin yanında yürüyüşünü seyretti. Kocasına bir şeyler anlatıyordu, sevimli başını tutkuyla, teslimiyetle ona çevirmişti.

7. Mektuplar

Omsk'tan dönüşte hastane tren batıya doğru giden trafik akını arasında sıkıştı. Sinyal ışıkları yük trenleri için hep yeşil yanıyordu. Hastane tren yavaş ilerliyordu çünkü savaş gereçleri taşıyan trenlere sürekli yol vermek zorunda kalıyordu. Perm'de sekiz gün beklediler.

Trendekiler yaralıları taşıdıkları uzun yolculuklardan değil ama bu boş, işsiz günlerde kafalarını aileleri, yakınları nasıllar, onlardan ne zaman mektup gelir diye düşüncelere takmaktan yoruluyorlardı.

Özellikle Doktor Belov bunalıyordu. Eylül ayının 5'inde yazdığı o mektubun üzerinden hemen hemen bir yıl geçmişti. İkinci paketi Leningrad'a Omsk'tan göndermişti ama hiçbir işaret gelmemişti.

V...'de posta kutusuna elbette mektuplar gelmişti ama tren ne zaman V...'ye gelecekti?

Danilov oraya gidip postayı getirmesi için birini göndermeye karar verdi. Bu işe gönüllüler oldu. Bazıları oralıydılar, bir gidip aynı zamanda evlerine de bakmak istiyorlardı. Danilov kendisi de memnuniyetle giderdi ama...

Lena'yı seçti.

"Yıldırım gibi git, gel," dedi ona. "Merkezde bizimle nerede buluşacağını öğrenirsin. Yolcu treni bekleme. Yük treniyle daha çabuk dönersin. Trenlerle aktarma yap, söylememe gerek yok."

Ona iki-üç kilo ağırlığında bir paket verdi. Güzelce bağlanmış, ipin altına adres etiketi yapıştırılmıştı.

"Bu paketi benim eve bırak, çocuk tam yetişme çağında, çok ihtiyacı var," derken oğluna olan düşkünlüğünün verdiği gülümsemeyi saklamak için hafifçe kaşlarını çattı. "Bir bak bakalım, iyi miymiş? Eşim arada bir yazıyor ama çocuk akıl edemez. Mektuplara not da eklemiyor."

Lena bir çanta dolusu mektup ve adresle geçen ilk yük trenine binip gitti. Gittiği günlerde hastane tren her zamankinden daha yavaş ilerliyordu.

Olga Mihailovna'nın aklına yaralılar için reçel yapmak ve mantar kurutmak geldi. Kovaları alıp ormana gittiler. Yulya Dmitriyevna acaba Suprugov da gelir mi, diye dertleniyordu. Sonra Suprugov: "Ben de geleyim mi?" diye sorunca keyiflendi. Olga Mihailovna ve Fayna da gidiyorlardı ama Suprugov soruyu ona sormuştu.

Beraber yürümeye başladıklarında Yulya önce biraz utanmıştı. Herkesin önünde sevdiği adamla beraber yürümekten sıkıldı. Neyse ki Fayna ve birkaç hemşire daha onların yanına geldiler. Fayna başına sarı bir baş örtüsü sarmıştı. Konuşmayı o ele aldı. Gülünecek bir şey olsun olmasın, başını geri atıp gülüyordu. Yulya

Dmitriyevna sessizdi. Kendisinin hiçbir zaman böyle gülmemiş olduğunu düşünüyordu. Ve o, hiçbir zaman bir sohbet ortamı yaratamadığından konuşmaları hep ciddi, öğretici tarzda oluyordu. Belki erkekleri uzaklaştıran buydu. Evet, erkekler parlak, canlı, başını geri atarak kahkaha atan, anlamı belirsiz küçük şakalar yapmakta duraksamayan kadınlardan hoşlanırlardı. "Ben böyle değilsem, ne yapabilirim?" diye aklından geçirdi. Ama Fayna'nın kendileriyle beraber gelmesinden rahatsız oldu.

Ormanda hemşireler dağıldılar ve Fayna, Yulya ve Suprugov yalnız kaldılar. Mantar yerini ilk bulan Fayna olmuştu, Suprugov'a kendisine yardım etmesi için seslendi. Suprugov bir köknar ağacına sırtını dayamış, sarma sigarasını içiyordu, acele etmedi -hali o anda Yulya Dmitriyevna'ya özellikle çekici gelmişti- Fayna'nın coşkusu onu eğlendiriyordu. Gülümseyerek Yulya Dmitriyevna'ya baktı ve: "Neşeli biri, öyle değil mi?" dedi. Yulya bundan hemen mutluluk duydu. Demek Suprugov Fayna'ya kapılmış değildi, sadece eğleniyordu. Neden ona kapılmış olduğu aklına takılmıştı? Hayır, onun trendeki tüm kadınlar içinde Yulya Dmitriyevna'yı tercih ettiği açıktı. Ama Fayna o kadar kolay pes edecek biri değildi. Geldi, Suprugov'u koluyla sıkıca tutup omzuna dayayarak, hatta diziyle sürükleyerek götürdü. Yulya Dmitriyevna kendi kendine gülümseyerek onu takip etti. Fayna'nın hareketleri artık onu rahatsız etmiyordu. Aksine, bunlar Yulya'nın Suprugov'la arasında dostça bir bağ oluşmasına, anlamını sadece kendilerinin bildiği karşılıklı bir paylaşımın, bir gülümsemenin ortaya çıkmasına vesile oluyordu.

Ne yazık ki bu hoş gezinti uzun sürmedi. Çünkü o kadar çok mantar vardı ki, kovalar kısa sürede tıka basa doldu. Ama Fayna durumu kurtardı. Orman havasının sağlıklı olduğunu, hemen çabucak geri dönüp trene tıkılmanın gereksiz olduğunu ileri sürdü. Kendince en baştan çıkarıcı pozunu takınmaya özen göstererek, ormanın kenarında yumuşak çimenlerin üzerine uzandı. Arkasında ormanın heybetli siyah ağaçlarının manzarası vardı. Yulya Dmitriyevna ve Suprugov hoşgörürlükle yanına oturdular.

"Doktor," dedi Fayna, gözleri kapalı, "söyler misiniz, siz hep böyle cansız mısınızdır?" Suprugov anlamamış gibi baktı.

"Ne demek istediniz, cansız mı?" diye tekrarladı Suprugov,

Yulya'ya bakarak, "ben her zaman yeteri kadar canlı hissetmişimdir kendimi."

"Hissettiğiniz sizi yanıltıyor galiba," diye karşılık verdi Fayna, sözcükleri ağzında yayarak. Suprugov suskunluğa dalmışken onu bir kez daha sıçrattı:

"Hiç âşık oldunuz mu?"

"Ne tuhaf bir soru bu böyle," dedi Suprugov.

"Çünkü şaşırtıcı bir fenomensiniz siz. Sizin gibi kırklı yaşlarında ve hâlâ bekâr biri az görülür zamanımızda. Nerede varsa, hepsi evlidirler. Yirmi yaşında çocuklar bile... Ya evlidirler ya nişanlı. Sizin nişanlınız var mı?"

"Ben çocuk değilim ki," dedi Suprugov alaylı bir tonla.

"Yok, yok," diyerek çocuk gibi çimenlerde döndü Fayna, yüzünü ona çevirdi: "Bu, sorudan kaçmaktır!"

Yulya Dmitriyevna yukarıları seyrederek dinliyordu bu konuşmayı. Havanın en güzel haliydi o sırada. Ne mavi ne altın sarısı... Yüksek, belirsiz bir renkte, insanı rahatlatan bir ışık etrafı kaplamıştı. "İyiyim," diye düşündü içinden Yulya, gökyüzüne doğru baktı ve bu konuşmaya gülümsedi, o anda kalbinde müphem, hafif bir ümit belirmeye hazırdı: "Çok iyiyim..."

Trene dönerlerken Fayna ona: "Ne budalaca bir konuşmaydı..." dedi.

Lena çok iyi bildiği caddelerde yürüyordu. Ne yazık ki tramvay çalışmıyordu çünkü hatlara bir şey olmuştu. Merkez'e bir an önce ulaşmak, Danya'nın mektuplarını almak istiyordu. Caddede yürürken insanların neredeyse tamamının kadın olduğunu, çevrede ancak birkaç erkek olduğunu hemen fark etti. İstasyonda ise çoğunlukla üniformalı erkekler vardı.

Huzur veren, geniş gövdeli karaağaçların gölgelediği bulvara ulaşınca adımlarını yavaşlattı. Şimdi bulvarı geçtiği yerde yan sokakta köşeden ikinci evi buldu. Üç katlı gri bina onun kısa süren mutluluk sığınağıydı. Bir yıl önceki gibi duruyordu ama biraz yıpranmıştı. Ön kapısı sanki ön kapı değilmiş gibi duruyordu. Biraz dar, biraz alçak... Yok, oraya sonra gidecekti. Önce Merkez'e gidip mektupları almalıydı.

Merkezde bir yığın mektup, iki düzine paket ve gazeteler verdiler. Paketler küçüktü, Lena hepsini bir torbaya doldurdu. Mektuplara çabucak göz gezdirdi, kendisine hiç mektup yoktu.

Tozlu bir odadaki kanepeye oturdu, tekrar dikkatle, tek tek baktı. Danilov'a bir tane, arkasındaki gönderici adresinden eşinden olduğu belliydi. Bir diğeri Parti merkez komitedendi. Bir mektup Leningrad'tan Belov'a gönderilmişti. Sonra bir tane Nadya'ya, bir daha, bir tane daha... Herhalde nişanlısındandı. Bogeyçuk'a yaklaşık otuz mektup vardı. Neredeyse herkes için bir mektup vardı. Ama kendisine bir tane bile yoktu. Mektupları da paketlerle aynı torbaya doldurdu, sonra eve gitti. Belki orada mektup olabilirdi. Önce Lena'nın savaş zamanı adresine yazmıştı. Belki şimdi fikrini değiştirmiş, ev adresine göndermiş olabilirdi mektubu. Komşulara veya apartman yöneticisine soracaktı. Omuzunda torba, dimdik, üç katı çabucak, nefes almadan çıktı. Kapıda İngiliz kilidi vardı. Danya Lena'nın anahtarını giderken yanına almıştı. Onun anahtarı ise biraz bozuktu, hemen açmıyordu kapıyı. Lena, Danya'nın kapı kilidini acemice açmaya çalışmasını hep duyardı ama mahsus açmazdı. Kilit içinde anahtarın yaptığı gürültüyü dinlemekten hoşlanırdı.

Komşularda mektup yoktu. Hiçbir şeyleri de yoktu. Ne odun ne petrol ne sabun ne örgü ipliği... Hepsi Lena'nın çevresini sardılar. Bu yaşlı kadınlar neler yok, saymaya başladılar. Gençlerin hepsi işteydi. Lena onları başından savıp yönetim yerine gitti. Orada da mektup yoktu. Odasının anahtarını alıp ağır ağır yukarı çıktı. Aniden korkunç bir endişeye kapıldı. Üç gündür çok az uyumuştu, üstünü bile çıkarmamıştı. Odadaki her şey bıraktığı gibi duruyordu. Her şeyin üstünü kalın bir toz tabakası kaplamıştı. Beyaz perdeler sararmıştı. Kül tablasında yarım bir sigara duruyordu. Danya'nın sigarası...

Lena çizmelerini çıkarıp divana uzandı, bir kez öğretilmiş olduğu gibi dinlenmeye geçti. Tüm kaslarını gevşetip vücudunu serbest bıraktı. Anlamıyordu, neden hiç mektup yoktu? Ama kaygılı değildi. Danya sağdı. Sigarasının kokusu odaya sinmişti. Ancak hayatında bir yarık olan insanlar ölürler. Ölüm gelir, bu yarığı doldurur. Ama Danya'da ölümün dolduracağı bir yarık yok ki... Onun hayatı fevkalade dolu. Yoluna ne çıkabilir? Danya öldü mü? Yok canım, herkes ölebilir ama Danya ölmez!

Gözlerini kapatıp onu öptü, sonra uykuya daldı. İki saat sonra tamamen dinlenmiş, dirilmiş vaziyette uyandı, odayı toplamaya

başladı. Kirli perdeleri indirdi, yıkadı. Yerleri sildi. Sigarayı kül tablasında bıraktı.

Komşunun büyükannesi mutfakta gürültü yapıyordu. Elektrik sobasında bir şey pişiriyordu. Lena'yı görünce çabucak fişten çekti.

"Bir sınırlama getirdiler, elektrikli aletlerin kullanılmasını istemiyorlar," diye belirsizce şikâyet edip, sobayı odasına götürdü. Lena ona kıymalı börek yedirdi ve şekerli çay verdi. Kadın çayı içti, torununun bütün tatlıları bitirdiğinden şikâyet etti.

"Bu sivillerin hayatları çok kötü," diye düşündü Lena, "bizimki daha iyi."

Soğuk bir duş yaptı, yumuşak, bol sabahlığını keyifle üzerine giydi. Bu sabahlıkla tamamen değişik bir Lena olmuştu. İnsanları kendine baktıran Lena'ydı. Aynanın önünde durup kendine gülümsedi. "Evet," dedi sol kaşını kaldırarak, "biz böyleyiz, olabileceğimiz gibiyiz, olmayı arzu ettiğimiz gibiyiz. Ve aniden üzerindeki sabahlığı çıkarıp attı. Ona öyle geliyordu ki, mektuplar Katya Gryasnova'daydı. Neden onda olmalıydı, bilmiyordu. Kocası Katya'nın pek hayranı değildi. Onun aptal ve burjuva tavırlı olduğunu söylerdi. Ama mektuplar bir yerdeydi ve şimdi yapması gereken onları bulmaktı.

Katya onu gözyaşlarıyla karşıladı. Kocası, mandolinli genç adam ölmüştü. İki ay önce bildirilmişti.

"Bilemezsin beni ne kadar severdi," diye hıçkırdı Katya, "bana tamamıyla hayrandı."

Lena, Katya'nın kocasının kendisine gönderdiği itiraf mektuplarını hatırladı. Tam aksine onun Katya'ya pek düşkün olduğunu sanmadığını düşünmeden edemedi. Ama Katya'nın acısı gerçekti, şiddetliydi. Askerlik şubesinden çağırılışını, önce onu oturtup hazırladıklarını anlattı. Ama Katya durumu hemen anlamış ve bayılmıştı. Biraz su vermişler. Şimdi hâlâ müthiş acı çekiyordu ve bu azalmayacaktı. Gözyaşları tombul, sevimli yanaklarına sel gibi akıyordu.

"Danya'dan mektup yok," dedi Lena.

"Acı her yanda, her yanda," diye fısıldadı Katya'nın annesi yan odadan, "tek bir evden geçmiyor, hepsini sıralıyor."

Mektup yoktu tabii.

Akşam Lena, Danilov'un evini aramaya çıktı. Ev banliyödeydi.

Savaştan hemen önce yapımına başlanmıştı. Eve bahçeden giriliyordu, kapı kapalıydı. Eve vardığında karanlık bastırmıştı. Çok zayıf bir ışıkla aydınlanmış pencereye hafifçe vurdu.

Pencere köy evlerindeki gibi sokağa doğru açıldı, perde çekildi. Başında örtü bağlı, gösterişsiz bir kadın pencereden dışarıya uzandı.

"İvan Yegoriç'ten bir paket var," dedi Lena.

"Aman tanrım!" diye söylendi kadın. Lena'yı bahçeden karanlık mutfak yoluyla salona aldı. Dikiş makinesinin yanındaki masada bir lamba yanıyordu. Tüm koltuklar ve divan büyük yün balyalarıyla ve hâkî renkli bir malzemeyle kaplıydı. Divanın bir köşesinde başını yün balyasına dayamış beş yaşlarında bir çocuk garip, komik bir tarzda uyuyordu.

"Lütfen oturun," dedi kadın hafif, çekingen bir ses tonuyla. "Siz trenden misiniz?"

Lena'yı oturttu, kendisi de karşısına geçti. Yakasına tutturduğu dikiş iğnesini tekrar çıkardı.

O nasıl? İyi mi?"

"Evet, iyi."

"Yakınlarda bitme şansı var diye bir şey söylüyor mu?"

Lena tam anlamadı: "Neyin bitmesi?"

"Savaşın... Herkese yetti artık."

Lena ona şaşırarak baktı. Danilov'un eşini başka türlü hayal etmişti.

"Hayır," dedi, "nasıl bilebilir? İşte gönderdiği paket."

"Yine şeker," dedi Bayan Danilova paketi alırken, "neden böyle sıkıntıya giriyor, Vanyuşka aç değil. Ona söyleyin, bizde yeteri kadar var. Söyleyin, sıkıntıya girmesin. Zaten yeteri kadar sıkıntısı var."

"O uyuyor," dedi, Lena'nın çocuğa baktığını görünce. "Soymaya vaktim olmadı, o da öylece uyumuş. Görüyorsunuz, çalışıyorum. Evde iş kabul ediyorum. Ordu için parka dikiyoruz. Çocuğu kreşe bırakmak istemiyorum. Orada iyi besleyemiyorlar. Onun için evde çalışıyorum. Bana işçi tayını veriyorlar işte. Bekleyin, semaveri yakayım."

Lena reddetmeye çalıştı.,"Yok, yok olmaz. Nasıl yapmam? İvan Yegoriç'ten haber getirmişsiniz, size bir çay ikram etmeyeceğim, olur mu? Hayır, hayır."

Mutfakta biraz odun kırarken kapının aralığından konuşmaya devam etti: "Şimdi çok şükür iyiyiz. Bize tayın bağlandığı zaman aklım gitmişti. Vanyuşka ile nasıl yaşayacaktık? Savaştan önce durumumuz çok iyiydi. Buna alışmıştık. İvan Yegoriç'e yazmadım. O bize nasıl yardım edebilirdi ki? Karnesini bize gönderdi. Daha ne yapsın? Bir gün kendisi gelip her şeyi gördü. Neyse ki bahçe işi var, patates satıp süt alıyorum. Bir de işçi tayını var. Onun için iyiyiz. Köyde tanıdıklar var, onlar bazen smetana gönderiyorlardı da onunla Vanyuşaka'ya tereyağı yapıyordum. İşletme müdürü Merkulov da yardım ediyor. Geçen ilkbaharda yakacak odun gönderdi. Daha da göndereceğine söz verdi. Ona söyleyin, biz gayet iyiyiz. Bizi düşünmesin."

"Kendiniz ona yazsanız," dedi Lena.

"Ben yazayım ama bu işten hiç vakit bulamıyorum," diye cevap verdi Danilova.

Mutfaktaki muşamba kaplı masanın üzerinde sobada pişmiş patates yediler, çay içtiler. Evdeki her şey tertemizdi. Bunun için Lena, Danilov'un evinin tam beklendiği gibi olduğunu düşündü. Danilova paketten şekeri çıkarıp cam kâseye koydu. Ama tereyağı yoktu.

"Çoktandır smetana gelmedi," dedi Danilova özür diler bir havada, "bu ayın tayını da henüz dağıtılmadı."

Lena tekrar kendi kendine düşündü: "Evet, ev hayatı çok zor."

"Vanya'ya iş yapmasını da öğretiyorum. Tanrı korusun bir şey olur da yalnız kalırsak, bir işler yapabilmesi gerekir."

Lena daha da şaşırdı. Danilov eşine trenin artık cepheye kadar gitmediğini söylememiş olabilir miydi?

"Biz artık cepheye kadar gitmiyoruz," dedi, "hep gerideyiz, onun için merak etmeyin."

"Yine de her şey olabilir. Savaş zamanı... Her an her yere bir bomba düşebilir," diyerek düşünceye daldı. Yorgun yüzünde her an bir kader darbesi yemeye hazır bir ifade vardı.

"Onların birlikte yaşantıları nasıldı?" diye düşündü Lena eve dönerken, "birbirleriyle ne konuşurlar? Ne sıkıcı bir şey... Benimle Danya gibi değil hiç."

Ertesi gün geriye kalan işlerini bitirdikten sonra trene dönmek için merkeze gitti. Orada ona hastane treni nerede bulacağını söylediler.

Tren Z... kavşağında bekliyordu. İstasyondaki trenlerin hepsi askeri, hepsi öncelikli trenlerle doluydu. Vagonda nefes almak imkansızdı. Doktor Belov peronda tren boyunca yürüyor, yürürken yerdeki kömür tozu iğrenç şekilde ayaklarının altında eziliyordu. Personel vagonunun oradan bir horoz öttü. Bu, tavukların durduğu özel kafesten geliyordu. Peronda birkaç Kızıl Ordu askeri ve birkaç çocuk duruyordu. Bir hamal arabasıyla durdu, trenin altına doğru baktı. Küçük bir kız çığlık attı:

"Tren giderken kanatlarını çırpıyorlar!"

Kostritsyn orada sert, asık yüzlü duruyordu. Kızıl Ordu erleri güldü. İçlerinden biri: "Horoz memnun kalınca trende bile ötüyor. Zapt edilemez bir erkek!"

Kabak çekirdeği yiyen bir başka er: "Asker örnek alsın," dedi.

Doktor oraya geldi. Kızıl Ordu erleri gülmeye devam ediyordu.

"Görüyor musunuz komutan yoldaş, neler oluyor?" dedi Kostritsyn.

"Boş ver, kötü bir şey değil," diye karşılık verdi Doktor.

"Bu alaylar yüzünden bir gün kendimi trenin altına atacağım," diye homurdandı Kostritsyn.

"Saçmalama, odama gel, konuşalım," diye cevap verdi Doktor.

Yürüdüler. Suprugov 8 numaralı vagonun tepesinde güneşleniyordu. Üzerinde bir şort, başında takke vardı. Mutfak vagonunun penceresinden bir tavuğun tüylerini yolan İya'nın çıplak, tombul kolları görünüyordu. Patates soyucusunun tıkırtısı duyulabiliyordu. Bir de Sobol'un sesi: "Ogorodnikova yok ki, neden porsiyon sayısını aynı sayıyorsunuz? Bir eksik olacak. Bir de Nizvetski olmayacak. O kolit olmuş."

"Bizim trendeki yaşam manzarası da tam..." diye düşündü Doktor Belov. İlk yolculuğunu hatırladı. Şu an oturduğu vagon yanmış, tüm pencereleri patlamıştı. Şimdi trenlerinde tavuk bile besliyorlardı. Tren onlara bir hayat vermişti. Bir sığınak, yaşanacak bir yer, bir ev olmuştu.

"Eh!" dedi Doktor, "Hayatın doğal akışı bu..."

Bunları kaygıyla düşündü. Çevresindeki her şeyden kaygı duyuyordu. Lena gittiğinden beri endişe onu harap etmişti. Kendisini teselli etmek için bulduğu fikirler ona şimdi hep çocukça geliyordu. Her şeyin yoluna gireceğine kendini ikna etmiş, bu hayaller

onu biraz rahatlatmıştı. Paket yerine ulaşmış olsaydı bile onları ne kadar idare ederdi? Bir ay, belki biraz zorlayarak daha fazla... Ne olmuş olduğunu bugünlerde öğrenecekti. Sonyuşka'nın el yazısıyla karaladığı o mektubunun zarfını bu elleriyle tutacaktı. İçinden onun her harfini, her harfin kıvrımını biliyordu. Peki, neden bir zarf olsun? Birçok zarf... Aman, olsun da bir tane olsun. Hayatta olduklarını söyleyen tek bir zarf olsun.

Geçen yıl temmuz başlarındaki sıcakla aynı sıcak vardı. Leningrad Vitebsk garındaki günlerdeki gibi... Şimdiki gibi tüm hatlarda trenler vardı. Yok, orada daha azdı. Sonyuşka gri elbisesiyle birden ortada belirivermişti.

Danilov'a Lena'nın ne zaman döneceğini sordu.

"Yaklaşık sekiz gün," dedi Danilov.

Sekiz mi? On gün olur bu her durumda. Doktor defterine on mavi kutu çizdi. Her gün geçince kutunun üzerine kırmızı kalemle çarpı işareti atıyordu.

Danilov trene hareket izni almak için tüm sabah boyunca Sverdlovsk garı hareket amiriyle görüştü. Öğlen vakti lokomotif çalıştı. Bu seyahat çok sıkıcı olmuştu. Her sinyalde durmuşlardı. Neyse şimdi az da olsa bir hareket başlayacaktı.

Bir anda kendilerini son sürat bir yarışta buldular. Birçok istasyondan geçip büyük bir mesafe kat ettiler. İstasyonlardaki hareket şefleri ellerindeki bayrağı kaldırarak onların süratle geçişini seyrediyorlardı. Bir telgraf gelmişti. Acilen gelinip yaralıların alınmasına gereksinim vardı.

Akşam vaktiydi, Doktor Belov eline defterini almıştı. Bir kutunun daha üzerine kırmızı çarpı koyacaktı: Yedinci kutunun... Lena gideli yedi gün olmuştu. Kapı çalındı, gelen Kostritsyn'dı. Kompartımana girdi, beyaz saçlı, hantal, elleri pantolon çizgileri üzerinde...

"Oturun," dedi Doktor, "aramızda konuşalım, erkek erkeğe..."

Kostritsyn oturdu.

"Peki, sizin sıkıntınız nedir?"

Kostritsyn elini kapatarak öksürdü.

"Komutan yoldaş, siz de genç biri değilsiniz. Kendinizi benim yerime koyun. Dişlerini gıcırdatmayacak hiç kimse yoktur dünyada."

"Evet, elbette. Bu gırgır bir şey. Tavuklardan bahsediyorum. Ama

biliyorsunuz, taze yumurta yaralılar için iyi bir şey. Çok iyi oluyor."

Tren yavaşlamaya başladı. Bir istasyona yaklaşıyorlardı. Birazdan durdular ama bir an sonra bir düdükle tekerlekler tekrardan takırdamaya başladı.

"Komutan yoldaş," dedi Kostritsyn tekrar, "ben bu tavuklara bakmaya gönüllü olmadım. Hastane trenin askeri bir görev olduğunu düşünmüştüm. Şimdi burada halime bakın, rica ederim."

"Bana dediler ki," diye saf saf pohpohlamaya çalıştı Doktor, "siz ziraat konularında bir uzmanmışsınız. Bir hobi olarak yani."

Kostritsyn başını salladı.

"Öyle. Çocukken bu konudan anlardım. Şehirde hepimiz bu işi yapardık. Evde bir keçim vardı. Ama orası başka, şimdi burası başka. Domuzlara aldırmam. Onlar yük vagonunda. Kimse göremez. Sakin duruyorlar, sesleri çıkmıyor. Ama tavuklar... Kahrolasıcalar! Herkes görüyor!"

"Ah Kostritsyn!" dedi Doktor içini çekerek, "Tüm bunlar anlamsız şeyler. Günü gelince hepsini yiyeceğiz beyaz sosla..."

Kostritsyn dinlemiyordu.

"Onları salmamız gerek. Öyle değil mi? Canlı hayvan kafeste sürekli tutulmaz. Uygun bir yer olunca salarım, gider dolaşırlar trenden üç yüz metre uzağa kadar... Kızlardan onlara bakmaları istenir, tabii onlar gençler, kafalarında hep prensler, teğmenler... Bilmezler tavuk yetiştirmek nedir. Yani bunda zor olacak ne var? Onlar ne yapacaklarını bilirler. Düdük çaldı mı, hepsi paldır küldür koşarak kafeslerine dönerler. Ben sıkıntısından bahsetmiyorum, bu beni gülünç duruma düşürüyor..."

"Dur bir dakika," dedi Doktor.

Kostritsyn'ın son söylediklerini dinlememişti. Vagondaki birtakım koşuşturma seslerine dikkat kesilmişti. Bağırışlar tekerleklerin takırtısını bastırmıştı. Ayak sesleri, kapıların çarpması... Kostritsyn yardım etme düşüncesiyle kalktı:

"Gidip bakayım mı?"

"Evet, bak bakalım neymiş."

Kostritsyn gitti ve ağzı kulaklarında gülerek döndü:

"Komutan yoldaş, posta gelmiş."

Doktor gözlerini kırpıştırarak ayağa kalktı. Danilov aralık kapının orada neşeli, gülümseyerek duruyordu:

"Doktor, size Leningrad'tan mektup!"

"Verin, verin," diye kekeledi Doktor, titreyen elleriyle zarfı aldı.

Danilov'a Merkez Komite'den gelen mektup kısaydı. Nezaketli fakat kuru bir ifadeyle yazılmıştı. Nezaket sözleri bir yana bırakılırsa, içeriği şöyleydi: Nerede görevliyseniz orada kalınız yoldaş ve işinizi hakkıyla yapınız. Çünkü öyle olması gerekiyor...

Evet, anlaşıldı.

Hafifçe kızaran Danilov mektubu katlayıp ceketinin üst cebine, parti üyelik kartının yanına koydu. Eşinden bir mektup, şöyle hızlıca gözden geçirdi. Her şey yolunda. Akrabaların, arkadaşların selamı var. Lena daha fazlasını anlatırdı. Ah, ne iyi kız... Ne çabuk atladı geldi. Tren onu bir dakika zor bekledi.

Danilov genel havayı şöyle bir yoklamak istedi. Kimler mektup almıştı? Koridora çıktı. Yulya Dmitriyevna, Fayna ve Suprugov pencere kenarında duruyorlardı. Fayna bir şeyler anlatıyordu, eli Suprugov'un omzundaydı. Suprugov'un bakışları melankolikti.

Danilov ona doğru yaklaşırken, "Kötü haber aldım," dedi ağır başlılıkla, "annem ölmüş." Danilov ne diyeceğini bilemedi, gerçekten hoşlanmadığı bir insanın sıkıntısı karşısında. Nezaket kuralları bir şeyler söylemeyi gerektiriyordu. Bir anlık sessizlikten sonra sordu: "Kaç yaşındaydı?"

"Yetmiş sekiz," dedi Suprugov.

"Evet," diye devam etti Danilov sempatikçe, "ileri yaş..."

Yürümeye devam etti. Daha ne söylenebilirdi ki? Yaşlı bir kadının eceliyle ölmesi olağanüstü bir şey değildi ki. Komutana gitti, onun Leningrad'tan ne haber almış olduğunu öğrenmek için. Doktor Belov kanepede oturuyordu. Eşiyle beraber oturmuş olduğu o divandı. Danilov yıldırım çarpmışa döndü. On dakika önce yanından ayrıldığında canlı, neşeli, heyecanlı adam şimdi zavallı yaşlı, çökük, ışığı tamamen sönmüş biriydi.

Mektup masada duruyordu. Danilov aldı, okudu.

Doktor ona boş gözlerle bakıyordu. Yanına oturdu, hiçbir şey söylemedi. Aniden yüksek sesle içini çekti Doktor. Gözleri yaşlarla dolmuştu. Elleri çaresizce dizlerinin üstünde, kanepenin kumaşında geziniyordu.

"Olanak yok, tahayyül edemezsiniz... Edemezsiniz," diye fısıldadı. Danilov'a söylemek istediği Sonyuşka'nın nasıl melek olduğu,

Lalya'nın nasıl melek olduğuydu. Doktorun tek söylemek istediği buydu. Ama konuşacak gücü yoktu. Omuzları sarsılıyordu, elleriyle yüzünü kapatıp ağlıyor, inliyordu. Gözyaşları parmaklarının arasından akıp gömleğinin kollarına damlıyor, titreyen dudaklarına sızıyordu. Yuttuğu gözyaşları onu boğuyordu.

Danilov hâlâ ses çıkarmadan, gözlerinde öfkeli bir bakışla, solgun, rahatsız bir vaziyette duruyordu. Doktor 'un sakinleşemeyeceğini görünce koridora çıktı, hemşire Fayna'yı çağırdı. Fayna bromür iğnesi ve uyku ilacı getirmişti. İkisi Doktor'u ilaçları alması için ikna etmeye çalıştılar, uykuya dalana kadar yanında kaldılar. Sonra oradan çıktılar. Giderlerken Fayna gözyaşlarına boğuldu. "Onu teselli edebilmek için her şeyi verirdim," diyordu.

"Ben şimdi bunlardan birini kendi ellerimle öldürmek istiyorum. Bize bunu yapan alçaklardan birini..." dedi Danilov.

O gece tren yaralıları aldı. Doktor'u uyandırmadılar. Danilov tren komutanının hasta olduğunu bildirdi, yaralıların kabulünü Suprugov yaptı.

Ama Danilov sabah komutanın yanına gelerek, altıncı vagonda 20 numaradaki hastanın ayağından hafif yaralı ve beyin sarsıntısı geçirmiş olduğunu, çekilmez kaprisli olduğunu bildirdi. Beş dakikada bir doktoru çağırıyor, banyo yapacağım diye tutturuyor, diğer yaralıları huzursuz ediyordu. Onlar da ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Komutan gelebilirse iyi olacaktı.

Danilov'un anlattıklarından Doktor 'un tek anladığı, kendisinin bir yere gitmesi gerektiğiydi. Önlüğünü giydi, sürüklenerek dışarı çıktı. Vagondan vagona belirsizce yürüdü. Tek tek her yaralının yüzüne sanki acilen keşfetmesi gereken bir sorun bulmalıymış gibi ısrarla bakıyordu. Hemşire Fayna ve hemşire Smirnova ardından geliyorlardı. Smirnova ona hasta raporlarını veriyor, o da bunları alıp aynı bakışla, yoğun ilgiyle okuyordu. Bazen teşhisi yeterli bulmuyor, o zaman daha uzun durup tüm gidişat raporunu uzun uzun okuyordu. Bir şeyi yanlış okumaktan, yanlış bir şey yapmaktan korkuyordu. Hangi tedavinin gerekli olacağını, nasıl düşüneceğini, ne okuyacağını temelli unutacağından korkuyordu. Dünya onun içinden çekilmişti. Sesini, kokusunu, algısını yitirmişti. Çok doğaldı. Sonyuşka olmadan, Lalya olmadan hayat nasıl eskisi gibi olabilirdi?

Fakat Doktor koğuştan koğuşa dolaştıkça çevresi onun için giderek daha gerçek haline gelmeye başladı. Raporlarda yazılı sözler, çevresinden duydukları bilincine daha çabuk yayılmaya başladı. Bu, düşünce ve reaksiyonlarının yerine gelmesine yol açtı. Dikkati eskisi gibi alışık olduğu nesnelerin üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Bu nesneler eski karakterlerine döndüler. Sesler uzaktan, ötelerden geliyormuş gibi değildi artık. Hemen yanındaydı. Her sesin kendine özgü kadansı vardı şimdi. Bandajların, alçıların kendilerine özgü kötü kokusu geliyordu. Stetoskop eski aşina sesleri yansıtıyordu. İşte tecrit kompartımanına alınacak hasta... Sağ ciğerinde zatürree belirtisi vardı.

Hayat devam ediyordu. İçinde Sonyuşka ve Lalya olmasa da... Bu tasavvur edilemezdi, korkunçtu ama Doktor bir şey yapamazdı. O kendisi hayattaydı. Danilov'un bahsettiği kaprisli hastayı görmek istedi.

20 numaradaki hasta otuzlarında gösteren, güçlü, kıvırcık saçlı, pembe yanaklı biriydi. Gömleğini çıkarmış, beline kadar açık, buruşmuş çarşafın üzerinde yatıyordu. Bedeni pembe, omuzları kadınlarınki gibi yuvarlaktı. İvan Mironoviç Lutokhin, diye okudu Doktor rapordan.

"Şikâyetiniz var mı?" diye sordu.

Lutokhin sıcaklıktan yakındı.

"Hep fazla sıcak geliyor bana. Hastanede banyo yaptırırlardı. Beni serinleten tek şey bu."

Sonra yüksek sesle, teatral bir tavırla inlemeye başladı. Başını geriye atıyor, gözlerini yuvarlıyordu.

"Hadi, hadi, hadi... O kadar acımıyor," dedi Fayna.

"Nefes alamıyorum."

Doktor onun raporunu okudu, ayaktan hafif yaralı, beyin sarsıntısı geçirmiş. İki haftadır bir kötüleşme yok. Yara normal seyrinde iyileşiyor. Hastanede banyo yaptırılıyor, banyolar rahatlatıyordu.

"Bizde banyo yok," dedi Doktor, "duş alabilirsiniz veya kısmen yıkanabilirsiniz."

"Lanet olsun, ne yapayım ben duşu?" diyerek küfür etti. "Banyoya uzanmak ve orada kalmak istiyorum, cehenneme kadar yolunuz var!"

Sonra daha da yüksek sesle inlemeye başladı.

"Kapa çeneni sahtekâr," diye bir ses geldi üst kat ranzalardan bir yerden. "Doktor yoldaş buna neden canınızı sıkıyorsunuz, sahtekârın teki..."

Doktor, Lutokhin'in ateşinin ölçülmesini istedi. Baktılar, ateşi 37.1'di.

"Gördünüz mü?" diye gürledi Lutokhin.

Muayenede tansiyonunun hafifçe yükselmiş olduğu görüldü. Gözbebeklerinin ışığa tepkisinde zayıflık vardı. Uzun zaman ve çok sigara içenlerde görülen nefes darlığı da vardı.

"İştah iyi, bağırsaklar normal," dedi Fayna.

"Sizi temin ederim, kötü bir şeyiniz yok," dedi Doktor. "Birkaç günlük seyahat süresince sabırlı olmalısınız. Hastanede banyolarınıza tekrar başlayabilirsiniz. O zaman ateşiniz de daha iyi olacak."

Lutokhin fırladı ve kabaca küfürler etmeye başladı.

"Sakin olun, sakin olun, burada kadınlar var," dedi Doktor ve gitmeye davrandı.

"Nereye gidiyorsunuz? Bana bir duş yazın."

"Bir duş," dedi Doktor, Smirnova yazdı: "Yirmi numaraya duş."

"Onun için yapılması gereken bir şey yok," dedi Fayna.

Duş yirmi dakika sonra hazırdı ama hemşire Smirnova Lutokhin'e gelince onu uyur buldu.

"Uyukluyor," dedi komşusu, "siz buradan gider gitmez sustu ve uyuklamaya başladı. Siz onun yanında fazla dolaşmayın, onun için daha iyi."

Lutokhin yüzünü yastığa gömmüştü. Sadece pembe yanağının kenarı ve kiraz gibi kulak memesi görülüyordu.

"Uyusun," dedi Smirnova ve gitti.

Bunlar sabah 11'de oluyordu. Öğle yemeğinden biraz önce Fayna şaşkınlık içinde Doktor'a koşup haber verdi.

Lutokhin beyin kanamasından ölmüştü.

Bu, trendeki ilk ölümdü. Eğer ameliyat masasında ölmüş olan karnından yaralı Pskov'lu kadını saymazsak... Ama o, trene getirildiğinde zaten ölmek üzereydi.

Lutokhin'in ölümü bir moral bozukluğu yarattı. Kimse suçlanamayacağı halde, herkes suçluluk duyuyordu. Bu, bilimin henüz önceden anlayamadığı veya önleyemediği olaylardan biriydi. Beyin sarsıntısı bazen böyle beklenmedik şekilde sonuçlanabiliyordu.

Ölüm sinsice kendini gizler, saklardı hastanın vücudunda. Aniden onun boğazını kapar, dişleriyle zafer kazanırdı.

Ne olursa olsun, hastaneden çıkarılmamalıydı, diye düşündü Doktor Belov acıyla. Trenin sarsıntısı beyindeki rahatsızlığı arttırmış olabilirdi. Ölüm böylece gelmişti. Fakat bunu kim tahmin edebilir? İki hafta boyunca bir şeyi olmamıştı, onun için sağlıklı olduğu izlenimi vermişti. "Ama bu belki de benim hatam," diye düşünüyor, muayenesini tüm detaylarıyla hatırlamaya çalışıyordu.

"İyi sayılabilecek yüzeysel belirtilerle oyalanmaya meyilliydim, önlem almadım. Evet, gözbebeklerinin ışığa tepkisindeki zayıflığa yeteri kadar önem vermedim. Bunu gördüm, gayet iyi hatırlıyorum ama hiçbir adım atmadım."

Ama Doktor biliyordu ki, köklü tedbirler alamayacaktı. Bu pek görülen bir durum değildi. Karmaşık bir vakaydı. Ancak bir tıp dâhisinin önceden sezebileceği aldatıcı bir haldi. Bir çeşit ilham, bir çeşit içgüdü... Ama yine de Doktor'un vicdanı onu rahat bırakmıyordu.

Belki eşi, çocukları vardı, diye düşünüyordu. "Bir eş... Çocuklar... Şimdi yetim kaldılar. Çünkü yaşlı, çaresiz bir doktor onun gözbebeklerinin reaksiyonuna dikkat etmedi. Benim kendi sıkıntım varsa, bunun için neden başkaları acı çeksin? Neden benim yüzümden Lutokhin'in eşi, çocukları acı çeksin? Bu korkunç bir şey. Buna verilebilecek bir ceza varsa, itiraf etmeliyim. Cezalandırsınlar beni: Benim kendi ıstırabım yüzünden bir insanın hayatının yitmesine neden oldum. Benim acım yüzünden, İvan Mironoviç Lutokhin öldü... Benim kusurum olmadığını söyleyecekler. Bunun sadece şanssız bir tesadüf olduğunu söyleyecekler. Keşke benim kusurum olmadığına inanabilseydim. Ne kadar iyi olurdu, beni ne kadar rahatlatırdı bu."

Ve masada, camın altında dostundan, preferans oyunundaki ortağından gelen, Sonyuşka ve Lalya'nın Eylül 1941'de Leningrad'a yapılan ilk saldırıda bir bombayla öldüklerini bildiren mektup duruyordu.

8. Anılar

1942 sonbaharında Alman orduları Stalingrad'a ulaştılar ve tüm dünyanın dikkatini çeken, beş ay sürecek büyük bir savaş başladı.

Başlangıçta Almanların Volga'yı geçeceklerine dair bir korku vardı. Sonradan bunu yapamayacakları ümidi doğmaya başladı. Nihayet burasının Almanların hiçbir zaman geçemeyecekleri bir sınır olduğuna, Kızıl Ordu'nun düşmanı batıya sürdüğü ve işgal edilmiş toprakları kurtarmaya başladığı bir nokta olduğuna kesin bir güven oluştu.

Şimdi tren boş gidiyordu ve Danilov günlük haberleri tartışmak için personeli sabah ve akşam günde iki kez topluyordu. Konuşmaların değişmez konusu Stalingrad üzerineydi. Diğer her şey ikinci planda kalıyordu.

Danilov vagonların hepsinde nerede boş yer bulursa oraya üzeri kesilmiş gazete kupürleriyle dolu panolar koymuştu. Stalingrad tüm kalplerde ve düşüncelerdeydi. Stalingrad ümit demekti, yaklaşan zafer demekti, yeni bir günün şafağı demekti.

Muharebeye uygun tüm erkekler trenden ayrılmıştı. Orduya çağırılmışlardı. Ancak Danilov çağırılmamıştı. Merkez Komite'nin mektubunu hatırlayıp susuyordu.

Kızlar da orduya gönüllü yazılmaya başlamışlardı. Çoğu tüfek, makineli tüfek kullanma eğitimi alıyordu.

Danilov, Lena Ogorodnikova'nın gönüllü yazılmasına şaşırmamıştı. Fakat gönüllü başvurusu imzaları arasında tombul İya'nın imzasını görünce hayretle bir ıslık çaldı. Geçen yıl onu bir bomba çukuruna sinmiş, korkudan yarı ölü halde bulmuşlardı.

Danilov trende konuşmaktan çok, dinlemeyi severdi. İnsanlar Komiser'in gelip sessizce oturarak bir iki dakika konuşmaları dinlemesine, dinlerken acemice bir sigara sarmasına alışıktı. (Kısa süre önce sigara içmeye başlamıştı.) Sonra kalkar giderdi.

"Her şeyden sıkıldı artık," dedi Suhoyedov, "bizden, konuşmalarımızdan... Baksanıza, o genç ve biraz hareket edecek alan istiyor."

"Kim sıkılmadı ki?" dedi biri.

Ama yanılıyorlardı. Danilov onları her zamankinden daha çok ilgi çekici buluyordu.

Yulya Dmitriyevna bir örgüyü sarıp ipi yumak yaparken Suprugov'la konuşuyordu.

"Eh, herhalde onları durdurduk. Pskov'u hatırlıyor musunuz? O zamanki direnişimizin karakteri tamamen farklıydı. Hatırlıyor musunuz? Birliklerimiz gözümüzün önünde geri çekiliyordu.

Evet, önce siz göstermiştiniz. Ama şimdi onlar ilerleyemiyorlar. Biz bu savaşı kazanacağız. Orada neler oluyor, görebiliyorum. Sokak sokak... Ev ev..."

Ses tonunda bir içerleme vardı: Kendisi de Stalingrad'ta olmalıydı.

Kravtsov'un yorumu hepsinin en ilginciydi.

"Bak Davut'a..." dedi Nadya'ya, "önce çobanlık yapıyordu, sonra genç delikanlı olunca dev Golyat'ı sapanla taş atarak öldürdü."

"Sapan mı? Sapan ne?"

"Yani, çocukların taş attıkları şey... Bu sebeple Yahudiler onu çarları olarak kabul ettiler."

"Çarları mı? O zamanlar Yahudilerin çarları mı varmış?"

"Ne aptalsın be!" dedi Kravtsov, "çarpım tablosundan başka bir şey bildiğin yok."

Bir süre sessizlikten sonra Kravtsov'un anlatan sesi yine duyuldu:

"Onların ünlü çarları vardı. Onlar hem çar hem peygamber hem yazar hem yargıçlardı. Hepsini üzerlerinde toplamışlardı. Davut'un binlerce yıl önce yazdıkları bugün bile kalbi sarar. Demiştir ki: 'Gerçekler senin silahın olsun.' Bunu anlayabiliyor musun? Silahın havan topu değil, gerçekler olacak. Gerçi kendisi dev Golyat'ı sapanla yani diyelim havan topuyla öldürmüştür ama aynı zamanda diyor ki, gerçekler senin silahın olacak. Şöyle de söylenebilir, gerçekler olmadan havan topu hiçbir şeye yaramaz. Başka bir yerde de şöyle demiş: 'Barış senin krallığın olsun.' Mutluluğu savaşta değil, barışta bulabiliriz. Ama savaş barışa giden tek yoldur. Eee? ne diyorsun?"

"Okuldayken çocuğun teki az kalsın birinin gözünü çıkarıyordu..."

Kışın başlarında tren Moskova yakınında, ray hatlarının labirenti arasında yirmi dört saat sıkışıp bekledi. Boş gidiyorlardı. Danilov personelin sinemaya gitmesine izin verdi, kendisi de onlarla gitti.

Sinema nakliye işçilerine ait ufak bir kulübün salonundaydı. Salonun üzeri üstünde sloganlar yazılı büyük kırmızı kumaşlarla kapatılmıştı. Kumaşların yarısı sonbahar yağmurlarıyla ıslanmıştı. İzleyicilerin çoğu gürültücü, her şeye bağırıp çağıran çocuklardan oluşuyordu. Heyecanlılardı, sürekli ıslık çalıyor, bağırıyorlardı.

Önce savaş haberleri verildi, sonra bir savaş filmi başladı. Filmin kahramanı resimlerdeki gibi yakışıklı bir genç ve onun gibi güzel bir kız, beraberce yiğitlik yaptılar. Sonra kız faşistlerin pençesine düştü ve işkencede öldü. Ekrandaki Almanların aslında Alman olmadıklarını herkes biliyordu ama sahne öyle canlı ve günceldi ki, gösterilen kahramanlığı, faşistlere duyulan nefreti, güzel kızın ülkesi için hayatını feda etmesini büyük heyecanla izlediler. Seansın sonuna doğru çocukların bağrışmaları en üst seviyeye çıktı.

Sinemadan çıkarlarken kar yağıyordu. Pamuk gibi lapa lapa kar gökyüzünden caddeye ağır ağır düşüyordu. Yanakları gözyaşlarıyla lekelenmiş hemşireler gruplar halinde yürüyorlar, heyecanla konuşuyorlardı. Yulya Dmitriyevna ve Fayna, Danilov'u geçtiler. Sobol onlara yaklaştı ve: "Ah şövalye! Fayna'ydı onun adı..." diyerek hemşirenin koluna girdi.

Danilov hepsinin geçmesini bekledi, elleri paltosunun cebinde, yüzünü yağan kara çevirerek ağır ağır yürüdü.

Bir film seyredilsin, bir kitap okunsun, hep aşk, aşk... Gerçek hayat da böyle değil mi? Aşk her insan için bu kadar gerekli mi? İşte kendisi... Aşksız yaşamıştı. Kim söyleyebilir iyi bir hayat sürmemiş olduğunu? Her günü gayet dolu geçmişti. Şu aşk denilen saçmalık olmadan... Bir kez âşık olmuştu, o da yanlış gitmişti. Onu bırakmış, hayatına onsuz devam etmişti.

Filmdeki gibi bir delikanlıydı -ama o, o kadar yakışıklı değildi- öyle bilinçliydi. Gençlik güzel şeydi. Maziye mutlulukla bakıyordu. Biraz özlemle, biraz sıkılarak... Ama yine de hep mutlulukla. Peki, nedir o zaman? Şimdi bu olgun adam, yirmi beş yıl önceki delikanlıdan sorumlu değil ki... Üç takma dişi vardı şimdi, şakaklarına ak düşmüştü. Altı, yedi yıl önce onun fotoğrafını cebinden çıkarmıştı.

Delikanlı acemiydi. Şanslı değildi. Ama Danilov bu beceriksiz, acı tatlı anılar için ona müteşekkirdi.

Danilov on beş yaşındayken doğup büyüdüğü memleketinde Komsomol örgütü kurulmuştu. Ayağında büyük postallarla zayıf, genç bir çocuk posta treniyle şehirden oraya gelmişti. Tüm kızları, oğlanları okul binasında toplamış, uzun uzun, heyecanla konuşmuştu. Sonra örgüte katılmak isteyenlerin ismini kaydetmişti.

Danilov da formu imzaladı ama pek o kadar bilinçli olduğundan değil, annelerin arzu etmemesine rağmen imzalamak içindi bu. Anneler kapının, pencerenin önünde toplaşmışlar, bağırıyorlardı: "Mişka! Tanya! Sana eve gitmeni söylemiştim."

Bazıları fısıldıyorlar, bazıları yüksek sesle bağırıyorlardı. Danilov kendi annesinin onların arasında olmamasından gurur duymuştu. Eve dönünce haber verdi: "Hey! Ben Komsomol'lu oldum."

"Oraya böyle yeni gömlekle mi gittin? Sanırım şehirden gelen o adam seni ayıplamıştır," dedi annesi. Söylediği tek şey bu oldu. Ondan sonra ne annesi ne babası onun işine karışmadılar. (Bir kez hariç.) Kendilerinin istikrarlı, dürüst ve hep çalışmayla geçen hayatlarının ona örnek olmuş olduğundan, seçtiği yol ne olursa olsun hem onu hem kendilerini utandıracak bir şeyi asla yapmayacağından tamamıyla emindiler.

Evde herkes birbirine karşı ölçülü, saygılı bir davranış gösterirdi. Sakin, az konuşulur, çok çalışılırdı. Danilov ebeveynlerinin kavga ettiklerini, sarhoş olduklarını, aylak dolaştıklarını hatırlamazdı. Babasının ufak bir nalbant dükkânı vardı. Dindar adamdı. Ama eğer biri nallanacak bir at getirmişse, pazar günleri bile tulumunu giyer işe giderdi.

"Tanrı çalışmaya bir şey demez," derdi.

Marangozluk ve saraçlık da yapardı. Balık ağları örüyordu ve bölgedeki en iyi tırpancıydı. Eski günlerde hasat zamanı geldiğinde ilçe halkına katılır, tırpan yapmaya giderdi. Yaşlılık zamanlarında bile üzerine temiz beyaz bir gömlek giyer, tıraş olur, tırpanını bileyip Sovhoz'a ot biçmeye giderdi. İşinde bir sanatçıydı. Yaptığı işi durup seyretmekten hoşlanırdı.

Danilov hayatının yarıdan fazlasını anne ve babasından uzakta geçirmiş, yaşlıları çok az görmüştü. Ama onların çalışma tutkularını hep aklında tuttu, yaptığı işi hep saygın insanların "Aferin çocuğa," dedikleri tarzda yaptı. Bu değerli bir şeydi.

Annesi ona yemek pişirmesini, çorap yamamasını, çamaşır yıkamasını öğretmişti.

"Askerde sana faydası olur," demişti. Küçükken bazen onu okşardı. Ama büyüyünce bunu bıraktı. Danilov annesinin onu öptüğünü hatırlamıyordu. O öldüğünde özel bir anma töreni de yapmadı. Ama hatırasını gururla taşıdı.

Devrim geldi. Yeni söylemiyle, yeni anlayışıyla... Danilov Komsomol'a katıldı. Ama hayatında pek az şey değişti -köyü demiryolundan doksan kilometre uzaktaydı.

Komsomol'a postayla kitap geliyordu. Çocuklar bunları okuyorlar ama anlamıyorlardı. İzah edecek kimse de yoktu. Arada büyük botlu, zayıf, genç bir yoldaş Gubkom'dan* geliyordu. Şimdi bıyık bırakmıştı. O bir konferans verdi, konu biraz daha açık hale geldi ama yine de tamamıyla açık değildi.

Pazar günleri Komsomol'lular -bunlar dört kişilerdi- kiliseye gidiyorlardı. Niyetleri dua etmek değildi ama orası insanlarla temas etmek için en iyi yerdi. Bir keresinde Danilov düğünde sağdıç olmuştu. Damadın başına tacı yerleştirdi. Damat da Komsomol'luydu ama kilisede evlendi çünkü kız başka türlü evlenmeyi kabul etmeyecekti.

Köy okulunun öğretmeni emekli olduktan sonra yerine gelen yeni öğretmenle her şey değişti. Yeni öğretmen Fayna çok gençti -ancak yirmi yaşındaydı- güzeldi. Kalın saç örgülerini taç gibi başına dolamıştı.

"Siz ne halt ediyorsunuz burada? Sizin Komsomol kartlarınızı geri alırım," dedi çocuklara.

Okulun yanında bir kulübe yapılmasını talep etti. Köy Sovyeti bunu duymazdan gelince bölgedeki ilçe komitesine gitti, onlar bir talimatla binanın yapılmasını Köy Sovyeti'ne bildirdiler. Burası kulüp olarak kullanılacaktı. İlçeden dönerken yanında iki sandık dolusu kitap getirmişti. Akşamları bunları çocuklara yüksek sesle okuyordu.

Önceleri yalnızca öğrencileri geliyordu ama giderek yetişkinler de, hatta yaşlılar bile bu okumalara gelmeye başladılar. Öğretmenin okuma tarzını beğeniyorlardı. Böyle bir şeyi daha önce hiç duymamışlardı. Alçak sesle okumaya başlıyordu. Parafin lambasının ışığını yakalayabilmek için hafifçe öne eğiliyor, omuzlarındaki gri şalın kıvrımları altında kamburlaşıyordu. Ölçülü, hatta kayıtsız bir tarzda okuyordu. Ama okumaya başlar başlamaz yüzü aydınlanıyor, genç gözleri yarı kapalı gözkapaklarının arasından parlıyordu. Coşkuyla, bazen yüksek sesle, bazen neredeyse fısıltıyla

---

* Gubkom İl Komitesi (Çn.)

okurken şalını çıkarır, sandalyede diz çökmüş, iki elini pembe yanaklarına destek yapmış şekilde dururdu. Dinleyiciler bazen başkalarının acı kaderlerine üzülürken içlerini çekerler, onunsa kirpiklerinde yaş damlaları parıldar, sonra kitaba düşerdi.

Danilov bir insanın nasıl böyle güzel, böyle zengin, böyle çekici olabileceğini ilk kez fark etti. Gözlerini bu şahane varlıktan ayıramıyordu. Onun gibi olmak istiyordu. Farkına varıyordu ki, bunun için çok şey gerekliydi. İşte okuyuşu... Tek bir sözcükte bile takılmıyordu. Değişik insanlar için değişik ses tonları kullanıyordu. Eğlenceli olan bir şey, o okuduğu zaman daha da eğlenceli oluyordu. Acıklı şeyler de öyle acıklı hale geliyordu ki, ağlamak isterdiniz. Nasıl bir şeydi bu? Yaşı Danilov'dan büyüktü. Yetkindi. Çok şey öğrenmişti. Danilov'un henüz öğrenme fırsatı bulamamış olduğu şeyler... Peki, kimdi o? Basit, sıradan bir şahıs... Kendisi gibi... Ayağındaki botlar yamalıydı. Üzerindeki şal, annesininki gibiydi. Tahsil görmüştü. Bak tahsil onu ne hale getirmişti. Danilov da tahsil yapacaktı. Onun gibi olacaktı.

"Kendi zarafet timsali, yürüyor tavus misali," diye okuyordu mırıldanan tatlı bir sesle. Konuşurken sanki bir dere çağıldıyordu...

"Ay parıldıyor perçeminden, alnında yıldız yanıyor."

"Tavus sensin, kraliçe kuğu," diye düşünüyordu içinden Danilov coşkuyla, "sen ırmağım, yıldızımsın benim..."*

Fayna Komsomol üyelerine kitap dağıtıyor, onların kitap kurdu olmalarını istiyordu. Danilov da evleri dolaşıyor, insanları kitap okumaya ikna ediyordu. Fayna amatör bir drama grubu oluşturacaklarını söyledi, ardından provalara başladılar. Piyes, içinde eski devirlerin baronları, prensleri olan devrimci bir eserdi. Grupta delikanlılar kızlardan daha azdı, kızlar da erkek rollerinde oynamak istemiyorlardı. Örnek olsun diye Fayna yaşlı bir prens rolünü üstlendi. Bu prens zorba, katil bir feodal beydi. Biraz keçe bulup bununla kendine Yehova resimlerindeki gibi uzun, gri bir sakal yaptı. Fakat son dakikada yüzünü çirkinleştirmekten hoşlanmadığı için yanmış mantarla boyayarak kısa bir sakal ve bıyık yaptı. Bu durumda yaşlı prens, manastıra gitmek isteyen gözü yaşlı bir

* Aleksandr Puşkin'in, Çar Saltan Masalı şiirinden. Dilimize çeviren Uğur Büke.

dul olan kendi kızından daha genç durdu. Prens rolündeki Fayna piyesteki tüm kontes ve prenseslerden daha kadınsı ve sevimli duruyordu. Seyircilerin en beğendiği rol, yaptığı tüm kötü işlere rağmen bu prens rolü oldu. Bunu alkışlarla, ayaklarını yere vurarak gösterdiler.

Oyun büyük bir başarı kazanmıştı. Grup genişlemeye başladı. Fayna'nın çocuklarını doğru davranışlara yönelttiğini, onları şımartmadığını, kitap okuduğunu gören veliler çocuklarını bu genç öğretmene kendi istekleriyle göndermeye başladılar. Gençler günlük işlerini bitirdikten sonra akşamları onun evinde toplanmaya başladılar. Yalnız Danilov her sabah o gün okula hangi bahaneyle uğrayacağını düşünüyordu. İki kez ders saatlerinde uğradı ama Fayna sıkı ve kesin şekilde bunu men etti. Danilov onu görmeden bir saat bile geçiremiyordu. İş yerinde tembelleşmeye başlamıştı. İş bekleyebilirdi. Tek yapmak istediği hemen gidip o ne yapıyor görmek, neler söylüyor duymaktı. O ilçeye gidince Danilov sıkıntıya giriyor, dönünceye kadar saatleri sayıyordu. Onu görünce etrafa bir ılıklık, bir ışık yayılıyor gibi oluyordu. Her şey yeni bir anlam, yeni bir cazibe, yeni bir güç kazanıyordu. Şarkı başka türlü duyuluyor, sözleri daha anlamlı oluyordu. "Vanya öğretmene âşık olmuş," diye dalga geçiyordu arkadaşları. Ama onlara aldırmıyordu Danilov. Ne biliyorlardı ki? Danilov ona saygı duyuyor, onun gibi olmak istiyordu. Aşk mı?

O zor biriydi, ulaşılmazdı. Birisi onun birçokları gibi sadece sıradan bir Komsomol öğretmeni olduğunu söylese, o kişiye yumruklarını sallardı.

Danilov on sekiz yaşında, uzun boylu, geniş omuzlu, kolları güçlü bir gençti. Fayna'dan bir baş boyu uzundu. Yüzünün narin cildi beyazdı, üst dudağının üstünde tüyler parlıyordu. Bir zaman sonra gücü kendisine sıkıntı vermeye başladı. Kendi vücudu ona yük oluyordu. Zamanla şen şakrak, eğlenceli hali yerini istemeden düşünceli bir dalgınlığa bıraktı.

Bir gün annesi evlilikten bahsetmeye başladı. Halinin kalmadığından, galiba daha uzun zaman yaşamayacağından söz ediyordu. (Jinekolojik bir rahatsızlığı vardı. Bunun için İvan'dan başka çocuk yapmamıştı.) Evi gönül rahatlığıyla devredebileceği iyi bir gelin arzu ediyordu. Elbette Danilov için evlilik henüz erkendi, daha

birkaç yıl rahatlıkla bekleyebilirdi. Ama onun gözünü şimdiden uygun bir kıza çevirtmekte zarar yoktu. Danilov beklenmedik bir atılganlıkla sözünü kesti annesinin. Kızgın bir gülümsemeyle sordu: "Kimi ima etmeye çalışıyorsunuz?"

Kimi olduğunu gayet iyi biliyordu. Değirmencinin kızı Dusya Kasatkina... Herkes Dusya ile ilgili takılıyordu ona. Sözde kız ona aşkından ölüyormuş diye. Neden ona tutulmuştu ki? Neyin hatırına onunla iki yıl içinde ya da on yıl içinde evlenmek durumunda olsun?

Annesi gücenmişti. Çünkü kabaca sözünü kesmişti. Sonra 'ima etme' sözüne de gücenmişti. "Çok şükür ima etme huyum yoktur," dedi. "Ama söylemeliyim kız iki talibini senin yüzünden reddetti. İyi bir kız, iyi de iş görüyor."

Danilov şapkasını aldığı gibi evden çıktı.

"Nereye gidiyorsun? Öğretmene mi?"

Kapı çarpılırken acı bir iç çekiş geldi: "Ah, başımın belası!"

Ayaklarının onu götürdüğü yer okuldu. Köy kış alacakaranlığına gömülmüştü. Nedense, okulun penceresi karanlıktı. Oysa büyük sınıfta hep lamba yanardı. Bir yere mi gitmişti? Belki... Kalbi duracaktı.

Yaklaşırken Komsomol'lu birkaç gençle karşılaştı. Ona bu akşam ne prova ne okuma olmayacağını, öğretmenin hastalanıp yattığını söylediler. Danilov onları dinledikten sonra yürümeye devam etti. Ona doğru... Çocuklar arkasından bir şeyler söylediler ama o dinlemedi. Dudakları titriyordu.

Sundurmaya girdi. Yerde kar çiğnenmişti. Loş koridorda yürüdü, karanlık, boş sınıfı geçti ve aşina kapıyı vurmadan açtı. Fayna giyinik yatıyordu, yüzünü duvara dönmüştü. Sıçrayarak, "Kim o?" diye sordu.

"Benim," dedi Danilov.

"Vanya Danilov? Ne var? Bugün prova yok."

"Biliyorum. Öylesine geldim."

Neden gelmişti? "Ben evlenmek istemiyorum," demek için değil miydi? "Ben senden başkasını istemiyorum, hep seninle olmak istiyorum!" demek için değil miydi?

İşte gelmiş, şimdi kapıda kütük gibi duruyordu. Fayna ona gitmesini söyleseydi, gözlerinden acı yaşlar boşanacaktı.

Bunu anlamıştı Fayna galiba.

"Öyle gelip beni korkuttun," dedi, "kestiriyordum, rüyamda bir şeyler görüyordum."

Rahatça, hafif bir iç çekerek gerindi: "Yak lambayı, masanın üstünde. Kibrit çekmecede. Sonra şu şapkanı çıkar. Hiç öğrenemeyeceksiniz... Köylüler!" dedi.

Danilov şapkasını çıkardı, lambayı yaktı. Kendini tuhaf hissetti. Fayna'nın gözünde bir önemi yoktu, ilgi çekici bir yönü yoktu onun için... Buna rağmen çıkıp gitmeyi düşünmedi bile.

Fayna yatağa oturdu, dağılmış saçlarını başının arkasına tokayla tutturmaya başladı. Yılan gibi kıvrılarak kollarının üzerine düşmüş olan saç örgülerini başına sarıyor, o arada tarağı dişlerinin arasında tutuyordu. Dirseğe kadar çıplak olan kolları sağlam ve yuvarlaktı. Çabuk, keskin hareketlerle ustaca iş görüyordu. Tuhaf çoraplar giymişti ayağına. Kırmızı-mavi şeritliydi, ayakucundaki delikten küçük, pembe parmağı görünüyordu.

"Ne diye bana öyle bakıyorsun?" derken donuk, uykulu bir ses tonu vardı. "Bende ne görmeye geldin? Otur, ışığımı kapıyorsun."

Yıpranmış çizmelerini ayağına geçirerek kalktı, masanın yanına geldi. Oturdu, şalına sarındı.

"Öyle hasta değilim," dedi düşünceli bir halle. "Vanya, bugün mektup aldım, anneannem ölmüş. Ne var ki, anneannemi ben üç kez gördüm hayatımda ve ona hiçbir bağlılığım yoktu. Neden bilmem, üzüldüm işte. Artık hiç yakın akrabam kalmadı. Sadece uzaktan birkaç kuzen var. İkinci kuzenler, üçüncü kuzenler... Onlarla işim olmaz benim. Onlar tüccarlar! Biliyorsun Vanya, bir insanın alıp satması için dükkânı olması da gerekmez. Onlar biz komünistlerden nefret ederler. Anneannem de bizden nefret ederdi. Bu aptal kafa o öldü diye neden ağlar?" Güldü, sonra mendilinin ucuyla gözlerini kuruladı.

"Sadece babam iyi adamdı. Öğretmendi. İç savaşta beyazlar öldürdü. Üç yıldır yalnızım," diye ekledi.

Gözyaşları yanaklarından sel gibi akıyordu. Sonra kalktı, "ben kafamı dağıtayım," dedi, "çay içelim hadi, sana bir kitap vereyim, ona bak. Bana bakmandan daha ilginç olur."

Danilov'un önüne kalın bir kitap bıraktı ve gitti. Danilov kıpırdamaya kalkışmadan öylece oturdu kaldı. Onun odasını

seyretmekten memnundu. Oraya daha önce de gelmişti ama bunlar hep diğer gençlerle birlikteydi ve o kadar uzun süreli değildi. Hep de arkalarda kalır, bir şey göremezdi. İşte şimdi oradaydı ve her şey gözünün önündeydi. Küçük odanın duvarları ahşaptı. Dar bir yatak vardı, üzeri pamuklu bir örtüyle örtülmüştü. Masanın üzerinde bir kitap rafı, köşede yıkama malzemeleri vardı. Tüm bunlar fakir, sıradan şeylerdi. Ama Danilov'a göre onların değerli ve hayati bir önemi vardı. Bu duvarların arasında o nefes alıyordu, şurada o uyuyordu. Şurada yıkanıyordu. Bu masada oturuyor, alıştırma kitaplarına bakıyor, şu kitapların sayfalarını çeviriyordu, okuyordu. Onun kişisel eşyaları olduğu belli olan şeyler en aziz, en ilginçleriydi. Onun iç dünyası hakkında bir şeyler gösteriyordu. Duvarda bir fotoğrafta Rus gömleği ve ceket giymiş yaşlı bir adam vardı, çerçevenin kenarları parlak bronzdandı. Kendisine benzemiyorsa da babası olmalıydı. İşte bir yüksük, onun yüksüğü... Üstünde yaldız gül deseni olan kutuda nesi olabilirdi? İplikler? İğneler? Kurdeleler? Gri şalı bir sandalyenin üstüne atılmıştı. Askıda tatil günleri giydiği pembe bluz... Onun gibi narin, yaşamsal objeler...

Ayak seslerini duyunca aceleyle kitabı açtı. 1913 yılına ait Niva dergisinin resimli sayfası vardı. Denizde yüzen bir buzdağı ve ufak bir geminin resmi görülüyordu. "Titanic'in kaybı," diye okudu Danilov. O sırada Fayna çay demliğiyle gelmişti.

"Oraya mı geldin? Biliyor musun Titanic nasıl yok oldu?" Danilov'a çay verdi. Anneannesi için yine ağlamıştı.

Danilov orada büyülenmiş gibi oturdu. Gözlerini tümüyle açmış bakıyor, kulaklarını tümüyle açmış dinliyordu. Ancak Fayna açıkça gitme vaktinin geldiğini söylediği zaman kalktı.

Artık gece olmuştu. Sokağa çıktığında görülecek tek bir ışık yoktu. Derin sessizliği bozan tek ses bir yerlerde damlayan su sesiydi. Etrafına baktı, onun penceresinde hâlâ ışık vardı.

Yalnızken ne yapıyordu? Pencereye yaklaştı, usulca içeriye baktı. Masaya oturmuş, elleriyle yanaklarını kapamış, düşünceye dalmıştı. Ne düşünüyordu? Fayna kalktı, pencereye uzandı, beyaz perde çekildi. Işık soldu. Fayna lambayı söndürdü.

Danilov eve döndü. Uzun, uzun zaman boş sokaklarda dolaşıp onu düşünmek istemişti.

Ondan sonra her akşam gitmeye başladı. Fayna ona özel bir seremoni göstermiyordu. Geldiği zaman eline bir kitap veriyor, kendisi işleriyle meşgul oluyordu. Alıştırma kitaplarına bakıyor, çorap yamıyor, kitap okuyor veya bir yerlerde bir iş görüyordu. Danilov da orada nöbetçi gibi duruyordu. Birisi ona orada neden oturup durduğunu sorsa, "bundan hoşlanıyorum," diyecekti. Birisi onu öpmek istiyor musun diye sorsa ürkecekti. Daha önce onun elini bile tutmamıştı.

Bir gün onu evde bulamadı. Okula bakan yaşlı kadın onun banyoya gittiğini, birazdan döneceğini söyledi. Danilov odaya girdi, lambayı yaktı, Niva dergisinin kopyasını açtı ve beklemeye başladı.

Fayna pembeleşmiş, neşeli halde geldi. Ilık ve temiz kokuyordu. Başına havluyu türban gibi sarmıştı. "Aa, gelmişsin!" diyerek kollarını kaldırıp havluyu çıkardı. Islak saçları omuzlarına, sırtına döküldü. "Tara Vanya," diyerek tarağı ona uzattı.

Danilov riayet ederek serin, kaygan, ağır bukleleri taramaya başladı. Onları eline alıyor, nemli ağırlığını duyumsuyordu. Parmakları yumuşak, ipek gibi perçemlerin arasında dolaşıyor, o sırada anlayamadığı bir sebeple titrediklerini fark ediyordu.

Fayna aynaya dönük dururken Danilov onun arkasında kalıyordu. Aynadan onun neşe ve kurnazlık dolu yüz ifadesini görüyordu. Tarağı düşürdü, o zaman kollarını Fayna'nın omuzlarına doladı. Başını geriye eğdirip onu dudaklarından sıkıca öptü. Fayna onun öpüşüne karşılık verdi... Karşılık verdi! Fakat aynı anda ondan uzaklaşıp kızgınca gülerek: "Hey, hey, çocuk!" diye bağırdı.

Kendini nasıl caddede bulduğunu hatırlamıyordu. Şapkasını unutmuştu, şapkasız gitti. Kafası karışmış, kaybolmuştu. Çocuk! Elbette çocuktu. Aptal çocuk... Bu ne cüret... Tamam ama neden gülmüştü? Neden saçlarını taramasını istemişti? Mahsus yapmıştı. Öpmesine neden karşılık vermişti? Hissetmişti, hâlâ hissedebiliyordu. Nasıl şefkatle, nasıl şefkatle yumuşak dudakları dudaklarının altında titremişti. Öpüşüne mahsus karşılık vermişti, daha sonra alay etmek için herhalde! Hayır, hayır... Gözleri parlamıştı. Öpmüştü! Öpmüştü!

"Neyin var senin, sarhoş musun?" diye sordu annesi usulca, üzüntüyle.

Ona bir şey söylemedi. Aceleyle odasına, yatağına gitti. Elbisesini

çıkarmadı. Oturdu, kollarıyla dizlerini sardı, yanan alnını dayadı. Uyuduğunda şafak sökmüştü. Rüyasında onun mavi gözleri gözlerinin önünde parladı, onun yumuşak dudakları dudaklarının altında şefkatle titredi.

Sabah okuldaki arkadaşlarından biri şapkasını getirdi. Şapka değil de Fayna'dan bir mektup gelmiş gibi titredi.

Ona gidecekti! Ama utangaçlığı onu durdurdu. Nasıl gidebilirdi? Ne diyecekti? O gülecekti. O zaman ne yapacaktı? Öyle sessizce duracak mıydı? Resimlere mi bakacaktı? Susup hiçbir şey demeden resimlere bakmaktan usanmıştı zaten. Onu öpmek istiyordu. Daima onunla beraber olmak istiyordu. Hep onun yanında, onun odasında!

Akşama onu kulüpte görecek, ona diyecekti ki... Cesareti kaybolmasaydı...

O akşam kulübün açılışı yapılacaktı. Danilov geç kalmıştı çünkü ona ne söylemek istediğini düşünmüş ancak bulamamıştı. Oraya perdeleri takmak, posterleri asmak için de gitmedi. Tüm Komsomol üyeleri oradalardı. Ama Danilov gitmedi, onunla karşılaşmaktan korkuyordu.

Oraya gittiğinde resmi toplantı devam ediyordu. Fayna prezidyum yerinde Köy Sovyeti başkanının yanında oturuyordu. Diğer yanında il komitesinden tanımadığı biri oturuyordu, şehirli kıyafetli adam kulübün açılışı için gelmişti. Konuşmalar yapıldı, alkışlandı.

Danilov da alkışlıyordu ama bir şey anlamamıştı. O sadece Fayna'ya, onun özgür, gururlu duruşuna, şehirli adamla fısıldaşmasına bakıyordu. Ne kadar sevimliydi... Onun bakışını yakalamaya çalışıyordu. Ama o bir kez bile bakmadı. Toplantıdan sonra dans vardı. Banklar duvarlara itildi, akordeoncu çalmaya, çiftler dönmeye başladı.

Danilov nihayet Fayna'ya yaklaşmaya karar verdi. Fayna şehirden gelen adamla dans ediyordu. Danilov vals nasıl yapılır bilmiyordu. Orada duvara yaslanmış duruyor, pembe bluzun odada dönüşünü izliyordu. Endişe, hüzün sarmıştı ruhunu.

Onu kendisinden temelli uzaklaştırır mıydı? Aralarını tekrar düzeltmek için yapılabilecek hiçbir şey yok muydu? Şimdi şehirden gelen adamla kol kola odadan çıkıyordu. Onu takip etse miydi?

Fakat gururu ona fısıldadı: Gitme! Birkaç dakika tereddüt etti, sonra ona bakmak için koştu ama o kulüpte değildi.

Ceketli adamla herkesin önünde çıkmış gitmişti. Nereye? Bir öfke yükseldi, gözleri karardı. Yumrukları sıkıldı, onları nerede görecekti? Caddeye çıktı, kimseler yoktu. Sadece yıldızlar ve buz vardı. Tüm köy kulüpteydi. Okula doğru yöneldi. Önce koştu, sonra durdu. Penceresinde ışık vardı. Demek evdeydi. Bir an için öfkesi yatıştı. Penceredeki bu ışık ona hep mutluluk, huzur vermişti. Demek yorulmuş, eve dönmüştü. "Sevgilim yorulmuş, şimdi yatıp uyuyacak..." Pencereye yaklaştı.

Fayna duvara arkasını yaslamış, duruyordu. Başı hafifçe arkaya atılı, yüzü bir garip, değişik görünüyordu. Dudakları korkmuş gibi aralanmıştı... Şehirli adam yatağın üzerinde oturmuş konuşuyor, sigara içiyordu. Sonra kalktı, pencereye geldi, elini uzatıp perdeyi çekti, lambanın fitilini çevirdi.

Işık sönmüştü.

Danilov ağlıyordu. Ilık gözyaşları yanaklarından akıyor fakat o bunları hissetmiyordu. Yanında kalın, beyaz bir buz sarkıtı vardı. Onu tutup yerinden kırdı, geriye doğru koştu. Sonra sarkıtı tüm gücüyle pencereye doğru fırlattı. Camın şangırtısıyla beraber Fayna'nın çığlığı yükseldi. Danilov hızla koştu.

Koşarken ağlıyordu. Her şey bitmişti. Aşka elveda, Fayna'ya elveda, rüyaya elveda...

Şehirli adam bir açıklama beklemedi. Aptal değildi. Ertesi gün köyde öğretmenin kulüpten eve dönerken düştüğü, yüzünün yaralanmış olduğu konuşuluyordu. Galiba elmacık kemiğinin üzerinde bir kesik vardı. Kadınlar hep üzüldüler. Yara güzelliğini bozarsa yazık olacaktı. Onu seviyorlardı.

"Gideceğin bir yer yok mu tanrı aşkına?" dedi annesi Danilov'a. O sustu, bir şey demedi. Gidecek bir yeri yoktu. Bir süre sonra ağaç kesme işine gitti. Bir aydan fazla ormanda çalıştı. Acısını dindirmek için canla başla, ölesiye çalıştı. Öyle yoruluyordu ki, neresi olursa olsun hemen uyuyabiliyordu. "Canavar gibi çalışıyorsun İvan," diyorlardı tomrukçular ona merakla bakarak. Ardından Komsomol bölge yönetiminden bir mesaj geldi. Parti okuluna birinin gönderilmesini istemişler, onlar da Danilov'u bildirmişlerdi. Danilov bu işte kimin parmağı olduğunu gayet iyi biliyordu.

Gitmeden önce onu görmek istedi. Kesin bir karar vermişti, her şeyi bitirmişti. Ama bir kez gidip hoşça kal dememek için bir sebep görmedi. Odasına akşam geç bir saatte geldi. Fayna masaya oturmuş çalışıyordu. Galiba Danilov'un koridor boyunca yürürken çıkan ayak seslerini tanımıştı. Ama ayağa fırlamadı. Önüne bakıyordu. Parmaklarının arasında kalem tutan güçlü eli açık defterin üzerinde duruyordu. Sakin ve soğuk bir bakışla doğrudan Danilov'un yüzüne baktı. Danilov daha iyi görebilmek için ona yaklaştı ve elmacık kemiği üzerindeki ufak, pembe, yıldız şeklindeki kesiği gördü. Bu onun işaretiydi. Fayna onu asla unutmayacaktı.

Ertesi gün Danilov köyden ayrıldı.

O, saygıdeğer bir ailede yetişmiş tüm köylü çocuklarının sahip olduğu meziyete sahipti. Gençti, sevecendi. Kalbi tutkulara açıktı. Rüyalar, güneşin ılıklığı, kadın sesi onu dalgalandırıyordu. Ama açık zihni onu ucuz cazibelerden koruyordu.

"Elbette, evleneceğim," diye düşünüyordu bazen, "ama biraz bekleyeyim, büyüyüp adam olayım, sonra benimle dürüst ve huzurlu bir hayat yaşayacak bir kızla evlenirim, annemin babamla yaşadığı gibi... Sonra bakarsın o tekrar düşünür... Arar mı?" Bu çılgınca düşünce kalbini yaktı, ayaklarını yerden kesti.

Ama bununla ilgili ümitleri giderek azaldı, aklına daha az gelir oldu ve sonunda tamamen kayboldu. Bunu kendinden zorlayarak uzaklaştırdı.

Önceleri aptallık etmişti. Ah, ne aptallık! Acı çekiyordu, özlemle, pişmanlıkla bekliyordu. Annesinden onunla ilgili haber yazmasını istemişti. O hâlâ grubu yönetiyor muydu? Evlenmiş miydi? Annesi yazdı. Öldüğü güne kadar yazdı. Oğlunu hem suçluyor hem acıyordu. Onun hakkında ne duyuyorsa yazıyordu. O iyiydi, sağlığı yerindeydi. Çocukları eğitiyordu, gruba liderlik yapıyordu. Evlenmemişti. Köyde evlenebileceği kim vardı ki? Sonra onun bölge komitesine alındığını yazdı. Şehre yerleşiyordu. Herkes üzülüyordu. Aralarında para toplayıp ona hediye almışlardı. Danilov heyecana kapıldı. Onu bulmayı, görmeyi ümit ederek iki kez bölge komitesine gitti. Ama son anda uygunsuz kaçacağını düşünerek, utanarak geri döndü.

Ondan sonra annesi öğretmenin köye gelip bir seminer verdiğini, ardından evlerini ziyaret ettiğini, o arada evlenmiş olduğunu,

Vanya nerede diye sorduğunu, selam söylediğini yazdı.

O zaman artık onu düşünmeyi kendisine yasakladı. Yine de zordu. Ama olacaktı. Yavaş yavaş onu zihninden çıkardı. Onun kendisine göre biri olmadığı düşüncesine kendisini alıştırdı. Anısı, saçlarının kokusu hafızasından giderek silindi, geçmişte gördüğü bir rüyaya dönüştü.

Şimdi önemli olan, Parti Okulu'nu bitiriyor olmasıydı. Kızıl Ordu'ya katılacaktı. Aklında hep önündeki hayatı vardı, hayata her yönüyle hazırlanıyordu. Bunun çok önemli ve saygın bir şey olduğunu duyumsuyordu.

İşte böyle... Hayır, hayır, onu yine de hiç beklenmedik bir anda karşısında buluyordu. Aynı saf parlaklık, aynı canlılık, her zaman olduğu gibi... İleri doğru çıkık boynu, gülen ağzı, alnına, omuzlarına sarkmış nemli saç bukleleri... "Tara Vanya..." der gibiydi. Ama zaman geçmiş Vanya olgun bir adam, bir işçi olmuştu. Bu görüntüler giderek daha az geliyordu gözünün önüne. Çok şükür...

Kızıl Ordu'da iki yıl askerlik yaptı. Bu süre boyunca çok şeyler, özellikle siyasi kitaplar okudu, Komünist Parti'ye üye oldu. Sonra terhis olup eve dönünce bölge komitesine alındı, başkan yardımcılığına getirildi. Ondan sonra partide her işi gördü. Yerel yönetimde, tarımda, sanayide...

Fayna'dan hiçbir iz yoktu. Eşiyle doğuda bir yerlere gitmişlerdi. Şimdi Danilov'un yanında başka bir kadın vardı: Eşi...

Sonunda değirmencinin kızı Dusya ile evlenmişlerdi. Bunu sırf annesini memnun etmek için yapmamıştı. Terhis olup geldikten sonra bölge yönetiminde çalışmaya başlayınca, evlilik kendiliğinden gündeme gelmişti. Daha askerdeyken evlenmesi gerektiğini anlamıştı. Şimdi kalıcı bir işi vardı. Saygın, saçma sapan şeylerin hayatının ekseni olan çalışmaktan onu alıkoyamayacağı bir yaşam sürmek istiyordu.

Bir keresinde babasını ziyarete geldiğinde Dusya ile karşılaştı. Dusya kuyunun başında durmuş, kolla kovayı çekerken Danilov'un geldiğini görünce kızardı. Danilov ona selam verdi, hatırını sordu. O şimdi yirmi beş yaşındaydı, Danilov'la yaşıttı. Zindeydi, sağlıklıydı ama öyle mükemmel güzelliği yoktu. Ama Danilov'un yüzüne takılı kalan ufak, mavi gözlerindeki utangaç mutluluk bakışı önemliydi. "İşte, iyi bir eş..." diye düşündü Danilov.

Akşam değirmenciyi ziyaret etti, bir hafta sonra köye tekrar geldi. Bu sefer Dusya'nın eşyalarını topladı. Ceketleri, bluzları, yıllardır biriktirdikleri çeyizleri dikkatle katlanıp sandığa yerleştirildi. Doğruca şehre, Danilov'un iş yerine gittiler. Dusya oradan Danilov'un evine gitti, hemen ev işlerine başladı, camları sildi, yemek pişirdi, çamaşırları silkeleyip, naftalin kokularını gidermek için astı. O sırada Danilov çalışıyordu. Onu bekleyen acil işler vardı.

Böylece yaşamaya başladılar. Danilov çalışıyor, toplantılara gidiyor, seyahate çıkıyor, Dusya ise ev işlerine bakıyordu. Danilov'un Dusya'ya karşı tutumunun Fayna'ya olan hisleriyle benzer hiçbir yanı yoktu. Kalbi hiç öyle hızlı atmıyordu, Dusya'yı bir an önce görmek için sabırsızlanmıyordu. Evlerine misafir geldiği zaman Danilov ev sahibi olarak masada oturuyor, konuklarla ilgilenip ikramda bulunuyor, Dusya ise yemek servisi yapıyordu. Danilov her şeyin temiz, tertipli olmasını istiyordu. Eve hangi saatte dönerse dönsün, onu bekleyen sıcak bir yemek bulmak istiyordu. Dusya her şeyi Danilov'un istediği gibi yapmaya çalışıyordu. Bunun için onun kısıtlı kazancını yetiştirmeye çalışıyordu. İyi yiyecek, iyi giyim, konuklara ikram edilecek şeyler...

Danilov bazen Dusya'nın bunları yerine getirmek için ne kadar zorlandığını görünce vicdan azabı duyuyordu. Sonra vicdan azabına sebep oluyor diye ona karşı kızgınlık duyuruyordu.

"Neden kendini bu çamaşır yıkama işiyle tüketiyorsun? Çamaşırhaneye gönder," diyordu.

"Onlar berbat ediyorlar çamaşırları," derken, içinden: "Evet, çamaşırhane... Bunlara altı ruble istiyorlar, ondan sonra da ayın sonu gelmiyor. Sonra ne yapacağız?" diye düşünüyordu Dusya.

Danilov ilk zamanlar Dusya'ya hep diyordu ki: "Çalışmalısın, hiçbir şey bilmiyorsun. Ne yap yap, çalış." Ama içinden: "Ne zaman çalışacak? Sabahtan akşama kadar ev işiyle meşgul," diyordu. Dusya da aynı şeyi düşünüyordu tabii.

Ama diğer yandan yemek yandı mı ya da güzel olmadı mı kızıyordu. Raflar tozlu olduğunda veya temiz gömleğinin düğmesi eksik olduğunda da kızıyordu. Dusya'nın hayatı bunlara bakmakla geçiyordu. Bir de şık olmalıydı. Danilov öyle istiyordu. Dusya'nın güzel olmayan bir kıyafetle ya da saçları dağınık sokağa çıkmasına

dayanamıyordu. Artık çalışması gerektiğini söylemeyi bırakmıştı. "Ne yapalım, onun doğası bu. Sadece ev işi..." diye düşünüyordu.

Ama onun çok mutlu olması gerektiğine emindi. Ne olursa olsun, bir kadının istediği gibi bir kocası varsa, nasıl olur da mutlu olamazdı? Seyrek olarak gösterdiği müşfik davranışının Dusya'yı nasıl memnun ettiğini görüyordu. Buradan belliydi ki, o çok mutlu bir kadındı.

Önemli bayramlarda -Ekim Devrimi yıldönümü, 1 Mayıs gibi- herkes işyerlerinde verilen partilere giderdi. Danilov daima Dusya'yı yanında götürürdü. Dusya en güzel elbisesini giyer, saçlarını kıvırır, kolonyalanırdı. Danilov onu karşılar, iyi bir yere oturtur sonra ilginç kişilerle konuşmak için giderdi. Dusya partilerde sıkılıyor mu acaba diye asla sormuyordu kendine. Herkes eşlerini getiriyordu, Danilov da eşini getiriyordu. Dusya'nın kıyafeti diğerlerinden aşağı değildi. Herkes onunla önemli bir kişinin eşi olarak konuşuyordu. Yani her şey iyiydi.

Oğluysa... O başka bir şeydi. Oğlu, kendisiydi, Danilov'du. Onun eti, onun ruhuydu. Onun her zaman alevlenen erkeklik gücüydü. Ona kendi ismini vermişti: İvan... Eşi iyi ki bir oğlan doğurmuştu. Doğurmaya doğurmuştu ama oğlan Danilov'undu. Bütünüyle, tamamıyla... Hatta oğlan bir gün sobada yaktığı için komik duran gür, kızıl kirpiklerine kadar onundu... Peki, annenin ilgisi? Annesi onu yıkıyordu, besliyordu. Ama o, babası, oğluna yeni, güzel, ferah bir hayat hazırlıyordu. Oğullarının yaşamı için düzgün, aydınlık bir yol hazırlarken babalar kendi hayatlarını ortaya koyarlardı, işte böyle...

Gece bir kar fırtınası çıktı. Islak kar taneleri kompartımanın penceresini dövüyordu.

Tren Moskova şehrinin çevresinde dönüp duruyordu. Bazen düdük çalarak son sürat gidiyor, o zaman dışarıda fenerler, mavi ışık veren birtakım lambalar parlayarak pencereden hızla kayıyorlardı. Bazen de kim bilir nerede, karanlığın içinde durup kalıyor, fırtınanın içinde kederli bir düdük çalıyordu. Bu şekilde sürekli dolaşmak zorundaydılar. Moskova tren garlarından biri onları kabul edebilene kadar.

"Böyle dön, dön... Hep dönüyorlar," diye düşünüyordu Doktor Belov. O da kendi döngüsünü tamamlayacaktı onuruyla. Önemli

olan onuruyla tamamlamaktı. Öyle değil mi Sonyuşka?

Bu düdükler yüreğine işliyordu. Büyük kar taneleri pencerenin siyah camında tutunup kalıyordu. Küçükken bir kitabı vardı, çeşit çeşit şekilli kar taneleri siyah bir zemin üzerine çizilmişti. Şu camdakiler de onlar kadar hoştu.

O kitabı ve resimleri çok net hatırlıyordu. Sayfalardan birinin kenarına mürekkep damlamıştı. Kız kardeşi de o damlanın etrafına kollar ve bacaklar çizmişti. Anneleri kız kardeşine çıkışmıştı: Ne saçma bir şey... Kız kardeşi büyüyünce Bestujev'e gitmişti.*

Kız kardeşi şimdi hayatta değildi. Annesi zaten daha önce ölmüştü.

Herkes ölmüştü.

Doktor kalın perdeyi çekti, lambayı yaktı. Masada soğumuş bir bardak çay duruyordu. Hep yiyecek bir şeyler olurdu. Koymamalarını hep tembih ediyordu ama yine de getirip koyuyorlardı.

Bugün bir yerlere gitmişler, onu rahat bırakmışlardı. Tüm akşamı yalnız geçirmişti. Her zaman odaya takılan biri mutlaka olurdu. Galiba onları türlü bahanelerle İvan Yegoriç mahsus gönderiyordu.

İyi adamdı bu İvan Yegoriç ama ne düşünüyordu yani? Sürekli işlerle ilgili konuşursa Sonyuşka'yla Lalya'yı unutacağını mı sanıyordu?

Aleksander İvaniç evin artık olmadığını, sadece bir moloz ve taş yığını kaldığını yazmıştı. Felaket sadece evi değil, eşyalarını, giysilerini, Sonyuşka'nın çalışma masasını, Lalya'nın Doktor'un sakladığı okul kitaplarını, günlükleri, mektupları yok etmişti.

Geriye tek anılar kalmıştı.

Bunlar yazılamazdı. Bir zamanlar bir kız vardı, okula gitmişti, başarmıştı. Alıştırma defterleri temiz, düzgün bir yazıyla doldurulmuştu. Sayfalarda öğretmenlerin kırmızı kalemle yazdıkları notları vardı: Pekiyi... Kız büyüdü. Babası onun alıştırma defterlerini kaldırmış, saklamıştı. Kızı yaşlı bir insan olduğunda bunlara bakıp anımsayacaktı. Faşistler eve bir bomba attılar, ev yıkıldı, geride ne kız ne defterler kaldı...

Hiçbir şey kalmadı.

Bu nasıl yazılsın?

---

* Bestujev, Petersburg Kız Enstitüsü.

Ufak masa muşambayla kaplıydı. Üstünde ilaç ölçü kapları, büyük bir cam kavanoz ve beyaz, porselen bir kap vardı. Bunun içinde Sonyuşka alçı karıyordu. Bu masa neredeyse otuz yıldır üstündekilerle birlikte yerinde duruyordu. Sonyuşka çalışırken mavi bir önlük giyerdi. Bu eski önlüğün düğmelerinin hiçbiri diğerine benzemiyordu. Hatta düğmelerden biri bir pantolondan alınmıştı. Bunlar nasıl yazılabilirdi? Bir anlamı yoktu. Anlamsızdı. Ne olacaktı pantolon düğmesinden bahsetmekle?

Doktor düşünmekten çıldıracaktı. Sonyuşka onun arkadaşıydı. En iyi, en gerçek arkadaşıydı. Otuz yıl beraber yaşamışlardı. Bir kez bile kavga etmemişlerdi. O veya çocuklardan biri hastalandığında Sonyuşka nasıl bakardı... Bütün gece nasıl baş ucunda otururdu...

İşte hafızası böyle ısrarla ufak şeyler üzerinde dolaşıyordu. Sanki hiçbir şeyi atlamadan tümünü toplamak istiyordu.

Bazen Sonyuşka ile düğünden sonra evlerine nasıl gittiklerini hatırlıyordu. Bir at arabasına binmişlerdi çünkü arabaya verecek paraları yoktu. Sonyuşka dantel yakalı beyaz bir elbise giymişti. Boynunda ince altın zincirli bir madalyon vardı. Kilisedeki törenden sonra duvağını hemen çıkarmıştı. "Dışarıda gülünç durur, herkes bakacak," diyordu. Madalyonun üzerine isminin baş harfleri S.K. kazınmıştı. Danilov artık bunun S.B. olması gerektiğini söyleyince, "bunu yapamam, çünkü annemin madalyonu bu," demişti.

Bazen 1919'daki hayatlarını düşünüyordu. Tifüs salgını nedeniyle doktor olarak köylere gönderilmişti. Oralarda dört ay kaldı ve hastalığı kendisi de kaptı. İyileştikten sonra nekahet dönemi için eve gönderildi. Dönerken eve un ve tereyağı getirmişti. (Orada herkes ona un ve tereyağı alıp eve götürmesini söylüyordu. O da aldı) Bunları eve getirerek ekonomi yaptığı için gururluydu. Evde hayat çok sıkıntılıydı. Küçük bir demir sobaları vardı. Bunda eski dergileri yakıp ısınıyorlardı. Elektrik yoktu. Mutfak teknesinin borusu tıkalı olduğundan tüm pis suyu ve çöpleri dördüncü kattan aşağı kadar taşımak zorunda kalıyorlardı. Sonyuşka bunu kendisi yapıyor, onun yardım etmesine izin vermiyordu. Doktor bir gün buna kızdı. Çocuk muydu, engelli miydi? Bakın tifüsten sonra nasıl demir gibi olmuştu. Bir boğa kadar kuvvetliydi! Kovayı kaptı ve yürümeye başladı. Merdivenler karanlıktı ve daha önce orada

gezinen biri yere bir şeyler döküp çamur yapmış, sonra bunlar donmuştu. Doktor'un ayağı kaydı, düştü. Kova gürültüyle aşağıya kadar yuvarlandı. Hepsi yere dökülmüştü. Kovayı arıyordu ama karanlıkta bulamıyordu. Kapı açıldı ve elinde mumla Sonya belirdi. Acele etmeden aşağı inerken sadece "evet, tabii," dedi. Kovayı bulduktan sonra yerleri bir bezle silmeye başladı. Doktor'un işi burada mumu tutmaktı artık.

"Sevgilim ben sana nasıl yardım edebileyim, hiç bilemiyorum," diyordu.

Sonyuşka ev işlerine fazla vakit ayıramıyordu çünkü hep çalışıyordu. Böyle çalışması bazen değişik olaylara da yol açıyordu. Bir gün hamur hazırlamış sonra onu unutmuştu. Çünkü o arada birinin dişiyle uğraşıyordu. Hamur kabarmış, kabarmış tencerenin kapağını atıp masaya, yere taşmıştı. O gün Lalya'nın doğum günüydü ve arkadaşları çaya çağırılmıştı. "Boşver," demişti Sonya, çarşıdan hazır hamur almışlardı. Pasta yetişmişti.

Sonya'yı hiçbir zaman iyi giydirememişti Doktor. Sonya tüm parayı eve, çocuklara, eşine harcıyor, kendisi eski şeylerle idare ediyordu. Bu, Doktor'u üzüyordu. Kadınların giyime çok meraklı olduğunu hep duyuyordu, Sonya'nın iyi bir şeyi olmadığından üzüleceğini düşünüyordu. Bir gün biraz para ayırdı, ona bir hediye almaya gitti. İpek bir bluz almak istiyordu ama elindeki paranın buna yetmeyeceğini gördü. Daha ucuz bir şey bakmaya başladı. Daha önce kadınların mağazasına hiç girmemişti. Sonsuz çeşitte düğmelerden, el çantalarından, mendillerden başı döndü. Sonunda bir çift eldiven aldı. Manşonları işlemeliydi (bunun şimdi moda olduğunu söylemişti satıcı kadın). Ama sonra eldiven çok küçük göründü gözüne. Belki Sonya bunu giyemez diye korktu. Ama Sonya güldü, eliyle çekince eldiven iyice büyüdü. Küçük görünsün diye parmaklarına pliler konulmuştu. Doktor'un bu işe canı çok sıkılmıştı. Sonya ona bir daha hediye almamasını söyledi. Büyük gelen eldivenleri birisine doğum günü hediyesi olarak verdi.

Doktor otuz yıldır Sonya ile Volga'ya bir gemi seyahati hayal ediyordu. Güzel, rahat bir kamara olacaktı, Sonya'ya evi, çocukları, dişleri, her şeyi unutturacaktı. Tam bir dinlenme olacaktı. O çok zayıftı. Ona bakmak, dileklerini yerine getirmek, kendisini ne kadar sevdiğini göstermek, onun huzuru, mutluluğu için her şeyi

yapmak istiyordu. Evdelerken ona yeteri kadar bakamıyordu. Çocuklar tüm vaktini alıyorlar, Sonyuşka hep meşgul oluyordu. Ona yardım etmeye kalksa, "bırak Nikolay, ben yaparım," diyordu. Her zaman işleri o yapar, Doktorsa ona ayak bağı olurdu. Odunları yukarı çıkaran oydu, evdeki tamirat işlerine bakan oydu.

"Bu yaz seni kesinlikle Volga'ya götüreceğim," derdi Doktor her ilkbaharda. Fakat her seferinde bu plan daha hesaplı, daha kolay olduğu için Pargolov veya Tarkbovka'da bir daça tatiline dönüşürdü. Ya İgor hasta olurdu, bırakılamazdı ya da Doktor'a ihtiyacı olan kışlık bir kaban alınmış olduğu için Volga gezisine para biriktirilememiş olurdu.

İşte böylece Sonya ona kendisine bakma fırsatını hiç vermemişti. Onu ne kadar sevdiğini belki hiç bilmeyecek miydi? Kendi duygularından bahsetmekte hiçbir zaman iyi olmamıştı. O gülünçtü, bunu biliyordu. İnsanlar onunla hep dalga geçmişlerdi, haklılardı da. Ama Sonyuşka ona karşı hep nazik, sevecendi.

Ağarmış başını ellerinin arasında kavradı, umutsuzca düşünüyordu. Ne kadar korkunçtu... O, o adam değildi, savaşa çağrılan, aziz tuttuğu her şey için hayatını veren o adam değildi. Ama onlar, o huzurlu kadınlar, onlardı... Öyle neşeli, öyle nazik, öyle...

"Canlarım, sevgililerim, ne yapabilirdim, hep sizinleyim..."

BÖLÜM III

Gündüz

9. Yulya Dmitriyevna

Moskova gazetelerinden birinde, Üçüncü Derece Askeri Doktor Pavel Suprugov imzalı uzun bir makale yayınlandı. Bu makale hastane trenin sağlık personelinin çalışmalarını alçakgönüllülükle ve isim vermeden anlatıyordu: Vagonların onarımından, trenin çamaşırhanesinden, diğer tüm işlerden, yaralılara mükemmel yiyecek sunulmasından, taze etin, taze yumurtanın, taze soğanın vagonda yetiştirildiğinden, ev yapımı reçellerden, kurutulmuş mantarlardan söz ediyordu. Treni ziyaret etmiş olan kişilerden bazılarının takdir ifadelerinden de bahsediliyordu. Makalenin sonu şöyleydi: "Bunlar hasta ve yaralı vatan savunucularımızın seyahat şartlarının her yönüyle iyileştirilmesi niyetimizi çok iyi göstermektedir."

Makale trende büyük bir ilgiyle karşılandı. Çokça okundu, üzerinde duruldu.

Suprugov yarı utangaç, yarı doğum günü çocuğunun zevkiyle dolaşıyordu. Doktor Belov da makaleyi okumuştu ve Danilov'a sordu: "Bu makaleye ne diyorsunuz İvan Yegoriç?"

"İyidir, deneyimlerimizi paylaşmalıyız," dedi Danilov, "tabii yaptıklarımızın paylaşılması eğer bunlar tüm ülkeye örnek olacaksa devlet bakımından bir yararı var. Suprugov'un düşüncesi iyi. Ama ne yazık ki bir şeyi uydurmuş, soğan yetiştirmeye sadece niyetlenmiştik."

"Ama bakın İvan Yegoriç," dedi Doktor kızararak, "neye dayanarak sürekli biz, biz, biz diye yazmış? Bizim ne katkımız var? Suprugov ve ben bu işlere hiç karışmadık. Bunları yapan hep sizsiniz ama isminiz geçmiyor."

"Bu önemli değil."

Doktor yüzünü buruşturdu: "Bunu özellikle yaptığını düşünmüyor musunuz?"

"Hayır," dedi Danilov, "öyle düşünmüyorum."

Oysa öyle olduğuna kesinlikle emindi. Önemli değilmiş gibi davranıyordu. Canı cehenneme, gazetelerde adı geçsin istemiyordu ki zaten! Ama aklına bir kurt düşmüştü. O, bunları düşünerek uykusuz geceler geçirmişti. Kendisi ve onunla çalışan diğer başkaları bunları düşünmüş, heyecan duymuştu. Ne var ki, onların hiç adı geçmiyordu. Gazeteyi okuyanlar her şeyi doktorlar yapmış diye düşüneceklerdi. Ama Suprugov'a sadece: "Başımıza iş çıkardınız Doktor, şimdi hemen soğan yetiştirmemiz gerekecek," demekle yetindi.

Makaleyi en çok beğenen Yulya Dmitriyevna oldu. Ne güzel yazılmıştı! Örnek pansuman kompartımanından bahsetmeyi de unutmaması ne düşüncelilikti...

Yulya Dmitriyevna'nın Suprugov'a karşı duyguları daha önce hiç yaşamadığı şekilde büyüdü ve güçlendi.

Suprugov onun arkadaşlığını arayan ilk erkek olmuştu. Böyleydi çünkü her şeyden önce Danilov, Suprugov'a karşı kabaydı. Fayna ise onun kendisine yöneleceğinden korkuyordu. Diğerleri fıkralarına, şakalarına gülseler bile, arkalarını döndüklerinde ona karşı kayıtsız kalıyorlardı.

Yulya Dmitriyevna'nın varlığı Suprugov'a güven veriyordu. Sebebini bilmiyordu ama Yulya Dmitriyevna'nın kendisine karşı daima nazik ve sevecen olduğunu anlıyordu. Başta sadece bir arkadaşlıktı ama Suprugov annesinin ölüm haberini aldıktan sonra onunla neden evlenmeyeyim, diye düşünmeye başlamıştı.

Evlenmek mi? Bu düşüncede bir çekicilik vardı. Bir kere evin bakımı... Sonra evde bir kadın olması çok daha iyiydi. Yemek, temizlik, çamaşır, çorap, yakalık gibi ıvır zıvırın derdi olmazdı. Entelektüel bir yaşam sürmek... Lokantalara gitmek zorunda değilsin, kantinler doktorlara göre bir yer mi? Hem tatsız şeyler...

Evini hatırladı. Güzel kaplar, sürahiler, "Almanak Şipovnik"*, gökkuşağı renklerle parıldayan gül pembe Venedik camları. Kalbi sıkıştı. Gündelikçi kadınlar her şeyi kırıp döküyorlardı.

Sonra bir erkek evlenmeliydi.

Ama şu da var ki, hem gerçek hayatta hem edebiyatta insanların duygularının nasıl değişiverdiğine dair pek çok örnekler vardı. İstikrarlı bir çift var mıydı? Her ailenin kendi trajedisi vardı. Onun kendisinden yana bir endişesi yoktu. Kiminle evlenirse evlensin, ideal bir koca olurdu. Yeter ki eşi onun alışkanlıklarını, isteklerini dikkate alsın. O evcimen biriydi. İçmezdi, flört etmezdi. Ama sorun şuydu: Eşi de aynı düzgün hayatı sürdürmeye niyetli olacak mıydı? Her akşam birilerinin gelmesini istemeye başlarsa ne olacaktı? Bu masraftı, gürültüydü, sigaraydı... Ya da başka birine âşık olursa... Onu kıskanırsa... Kadınların kıskançlığı daima temelsizdir. Çocuk da isteyebilirdi. Çocuk demek dağınıklık demektir. Her şeyi kırar dökerler. Yulya Dmitriyevna çocuk ister mutlaka. Muzipçe güldü kendi kendine. Annelik de Yulya Dmitriyevna'ya gitmezdi. Gider miydi? Bir de çirkin kadınlar vardır, hep iyi giyinmek isterler. Yulya Dmitriyevna'yı öyle hayal etti!

Anlaşılan Yulya Dmitriyevna kendisinden hoşlanıyordu. O mantıklı biriydi. İyi bir ev hanımı olurdu. Ona düşkün olacaktı.

Olur muydu?

Olgun bir kadın olduğu düşünülürse, onunla evlendiği için kendisine sonuna kadar sadık ve müteşekkir kalacak olmalıydı.

Ama içinden bir ses, eğer Yulya Dmitriyevna ile evlenirse onun kendisinden, Suprugov'dan yerine getiremeyeceği isteklerde bulunmaya başlayacağını söylüyordu.

"Benden sosyal sorunlarla ilgilenmemi de isteyecektir," diye düşünceye daldı. "Bu alanda isim sahibi olmak öyle zor değil. Bunun benim için bir sakıncası da yok. İnsana mevki, güç verir. Ama benden işin içine tamamen girmemi isterse, ben de öyle yapıyormuş gibi görüneceğim, o zaman tüm hayatımı buna adayacağım... Benden çocuk isterse, hele bir de olursa, ben buna karşı ne

---

* Альманах Шиповник (Almanak Şipovnik), 1900'lerin başlarında faaliyet göstermiş ünlü Şipovnik (Kuşburnu) Yayınevi'nin bastığı pahalı kitaplar serisi. Genellikle sembolist yazarların eserlerini basıyorlardı. Devrimden sonra 1922'de kapatılmıştır. Çn.

yapabilirim? Evet, hayatıma sağlam bir destek olacaktır. Çünkü o hayret edilecek kadar katı, erkek karakterli biri ama bu katılık, bu erkeksi karakter fazla olmaz mı? Bu güçlü iradesiyle beni büsbütün bastırmaz mı? Evde bir düzen olacak ama onun düzeni... Bana da tek kelime etmeden riayet etmek düşecek. Eşinin kocası önünde diz çökmüş olması hoş bir şey ama Yulya Dmitriyevna'yı böyle düşünebiliyor muyum? Elbette hayır. Oysa benim evdeki otoritem tartışma konusu bile olamaz.

Ne var ki, koruyucu olacağını hissettiği bu güçlü kanatlarına sımsıkı tutunmak istiyordu farkında olmaksızın. Adil olalım: Yulya'nın bir kadın olarak ne kadar cazibesiz biri olduğunu elbette görse de Suprugov'u tereddüde düşüren şey onun görünüşü değildi ama ona trende neredeyse çekingenliğe varan bir saygı gösterildiğini de görüyor, bu onun gururunu okşuyordu. Herkes tarafından saygı duyulan otoriter bir kadın onunla, Suprugov'la ilgileniyordu, onunla konuşmaktan, beraber olmaktan hoşlanıyordu. Suprugov'un hayatında ilk defadır ki, ciddi bir kadın ona herhangi bir ilgi gösteriyordu.

Yulya Dmitriyevna ile istediği herhangi bir konuda konuşabilirdi ve o bunları derin bir dikkatle dinleyecek, öyle ki, konuşurken kendi gözünde yücelecekti. Bu dikkat Suprugov'un istisnai nitelikleri içindi ki, bunları ilk kez sezen ve takdir eden kişi olduğundan, Yulya Dmitriyevna da onun gözünde son derece yücelmiş oluyordu.

Yulya'ya zor ve mahrumiyet içindeki çocukluk yıllarını, öğrenciliğinde mavnalarda yükleme işleri yaptığını, bu yüzden sağlığını bozduğunu abartarak anlatmıştı. Ama sonradan gerçek değeri nasıl anlaşılmıştı, deneyimlerini nasıl arttırmıştı, kendisine nasıl konforlu bir yuva kurmuştu... Ölen annesi -denir ya, tanrı affetsin- onu umursamamış, o rahat yuvadan kaçmıştı. Zorlukla kazandığı paraları kâğıt oyunlarında ziyan etmişti. Hep yalnız kalmıştı Suprugov, hep yalnız, yalnız...

"Umarım, bu yalnızlığım sürüp gitmeyecek," dedi bir gün, "neredeyse eminim, yakında son bulacak." Yulya'nın bu boş ifadeyi duyunca içi ürperdi.

Sonra bir başka gün evini tarif etmek geldi Suprugov'un aklına. Hatta neredeyse evin planını çıkarmıştı. Yulya içinden: "Belki de bu evde oturmak benim kaderimde var," diye geçirdi.

Duygularını herkesten saklayabildi ama Fayna'dan değil. Fayna olan biten ufak ipuçlarından hemen bir romantizm sezdi ve buna hüsnüniyetle yaklaştı.

Fayna'nın, kendisine ilgi göstermediği için Suprugov'a kızgın olduğu gerçekti. Ve şimdiye kadar yolunun üstüne başka bir kadının çıkmasına izin vermemişti. Ama Yulya Dmitriyevna'nın yolunun üstünde durmak da insani bir hareket olmazdı. Böylece Fayna doğmakta olan bu aşkın koruyucu meleği olma rolünü severek üstlendi.

Bu romantik ortamın seyrini engellememek için, Suprugov geldiğinde türlü bahanelerle kompartımandan ayrıldı. Böylece trenin boş seyahat zamanlarında akşamları Yulya Dmitriyevna ile Suprugov'un sohbetini bölecek kimse olmadı. Tabii kompartımanın kapısı daima açık duruyordu. İkisi de ama öncelikle ve özellikle Yulya Dmitriyevna bir kadın olarak itibarını koruyordu.

"Hayatımda iki kere âşık oldum," dedi Suprugov, "ama aşk bana gerçek mutluluğu getirmedi."

İlk kez âşık olduğunda öğrenciydi. NEP döneminin başıydı. İnsanlar açlardı, üşüyorlardı. Zinoçka kayışlarla ayağa bağlanan tahta bir sandal giyiyordu. Caddede yürürken bazen kayış kopuyordu, o zaman Zinoçka sekerek bir kenara gidiyor, orada kayışı sağlam bir çengelli iğne ile tutturuyordu.

Suprugov yıpranmış bir pantolonla dolaşıyor, öğrenci kafeteryasında yemek yiyordu. Küçük bir akşam partisinde tanıştılar. Arkadaşlarının hepsinin aç oldukları halde neşeleri yerindeydi. Çünkü gençtiler. Dans edip şarkı söylüyorlardı:

"Markiz güzel gözlerini indirdi onun karşısında..."

Zinoçka ve Suprugov beraber sinemaya gittiler. İvan Mozjukhin'i *"Satana Likuyuşiy"* filminde ve Vera Holodnaya'yı *"Pozabud Pro Kamni"* adlı filmde* izlediler.

Filmler bitip ışıklar yanınca Suprugov nazikçe Zinoçka'nın koluna girdi. Büsbütün âşıktı. Hatta onu ekrandaki aktör İvan Mozjukhin'den bile kıskanmıştı.

Yazın mezarlıklara yürüyüşler yaptılar. Buraları zengin, tertipli yerlerdi. Bir ayağını incelikle yerden kaldırmış mermer melekler

---

1917 yapımı filmler ve aktörleri. Çn.

çimenliklerin, çiçek tarhlarının arasından yükseliyordu. Meleklerin hafifçe tozlanmış kanatlarının gölgesinde Suprugov Zinoçka'yı öpmek için kendine izin verdi. Zinoçka talepkâr hatta utanmazca davranmasaydı çok hoş olacaktı. Zinoçka'ya göre kendisi bir oyuncak bebek değil, bir canlıydı. Kimsenin ona bu şekilde davranmasına izin vermezdi. Suprugov ondan yeteri kadar hoşlanmıyorsa, ayrılacaklardı.

Suprugov bu beraberlikten iyi bir şey çıkmayacağını Zinoçka'ya kanıtlamaya çalıştı. Çok gençtiler, hiçbir düzenleri yoktu. Ama Zinoçka zorladı. Kaprisi tatmin edilmeliydi. Bir kadının ilgisi Suprugov'a anlık bir mutluluk veriyordu ama Zinoçka ile beraber olduktan sonra eve döndüğünde hep yanlış bir şeyler yaptığını düşünüyordu. Aşınmış pantolonlarından hep utanmıştı ama bu şimdi iyice utanç verici görünüyordu.

Zinoçka ondan nikâh dairesine gelmesini istiyordu. Suprugov gitmediği taktirde alçaklıkla suçlanacağından korkarak gitti. Ama ondan sonra da ayrı çatılar altında yaşamaya devam ettiler. Zinoçka küçük bir evde anne ve babasıyla oturuyordu, Suprugov ise, ondan da küçük bir evde annesiyle beraberdi. Zinoçka'nın anne ve babası kendi on bir metrekarelik evlerine, ortada kızgın demir soba varken, bir de aşınmış pantolonuyla Suprugov'un girmesine karşıydılar. Suprugov'un rahat ve kalender bir kadın olan annesi, altı buçuk metrekarelik evine Zinoçka'yı memnuniyetle kabul edecekti. Ama Suprugov burada demir gibi sert bir tavır koydu: "Ne o ne o olacak, rica ederim." Yapamazdı. Bir yere girip çalışması gerekecekti o durumda. Gözyaşının, kavganın bir yararı yoktu. Zinoçka bunu kabul etmeliydi. Böylece ne sevgili olarak ne eş olarak yaşamaya başladılar. Kim bilir neydi bu. Ne şiir kaldı ne başka bir şey, huzursuzluk ve aşağılamadan başka... Her şeyin suçlusu Zinoçka'ydı. Suprugov onu ikaz etmişti. Sonra aniden Zinoçka'nın hamileliği çıktı ortaya. Bundan daha beteri olmazdı. Suprugov bunu duyunca buz kesildi, tüyleri diken diken oldu.

Çocuk mu? Kayın validesi ve kayın babası bebeği Zinoçka'yla beraber Suprugov'un başına, altı buçuk metrekarelik odasına göndereceklerdi hemen. Duygusuz ve egoisttiler. Suprugov'un ne yapacağı onları ilgilendirmezdi. Sabahtan gece yarılarına kadar zırıltı, kap kacak, çocuk bezi demekti bu. Suprugov çıldıracaktı.

Sonra bir çocuk yetiştirmenin masrafı... Artık okulu bırakıp sağlık memuru olarak bir köye yerleşmesi gerekecekti. Ama olmaz, teslim olmayacaktı. Zinoçka'nın düşük yapması gerektiğini ileri sürdü. Nereden bakılırsa bakılsın, onun kendi suçuydu bu. Düşük yapmanın özel bir yanı yoktu, binlerce kadın yapıyordu.

Burada Zinoçka'nın annesi işe karıştı: "Bu kadar yeter! Zinoçka'nın hayatını mahvettiniz. Sağlığını da bozmanıza izin vermem." Nasıl bağırmıştı Suprugov'a! "Alçak!" bile dedi. Bunu duyunca Zinoçka da bağırmaya başladı. Babası her ikisine de bağırmaya başladı. Ana kız ağlaşmaya başladılar. Suprugov sessiz duruyordu. Dizleri titriyordu. Annesi sonunda gözyaşlarını silip, "haydi gidin, sizi görmek istemiyorum," dedi. Suprugov da çıktı, gitti.

Sonunda Zinoçka kürtaj yaptıktan sonra ona geldi. Zayıflamış, çirkinleşmişti. Aynı zamanda Suprugov'dan boşanmıştı. Ne korkunç şeylerdi bu içine sürüklendiği olaylar. Bu kadarı yetmişti ona!

Ama sonra bir kez daha âşık oldu. Belki bu eski kitaplar doğruyu söylüyorlardı. Belki de dünyayı döndüren aşktı.

Günün birinde bir hasta geldi. Ah, hatırlıyordu ne güzel burnu vardı... Ne güzel kulakları vardı. Karakteri Zinoçka'nın karakterinden çok daha sağlamdı, yürekliydi. Aynı zamanda cazip ve kadınsıydı her yönüyle.

İlişkileri kısa fakat fırtınalı oldu. Kadın Suprugov'a hayrandı. Ona her gün hediyeler getiriyordu. Küçük, güzel şeyler, antikalar... (Suprugov onları hâlâ saklıyordu.) Ama sonradan durum değişti. O da karşılığında Suprugov'dan bir şeyler bekliyordu. Açgözlü biriydi. Eski eşi çok iyi kazanırmış ama Suprugov'un annesiyle birlikte ancak geçinebilecekleri kadar kazancı vardı. Suprugov ilke olarak paraya, hediyeye dayalı bir aşka karşıydı.

Kısa keselim, kadın önce iğneli laflamalara, daha sonra kavga, gürültü çıkarmaya başladı. Suprugov anlıyordu ki, kopuş kaçınılmazdı. Gerçekten de kısa süre sonra ayrıldılar. Yazık oldu. Hoş bir karşılaşma olmuştu. Ama belki de aşk sadece kitaplarda güzeldi, güçlü duygular mutluluktan çok, acı getiriyordu.

Suprugov bu iki öyküyü anlatınca etkisi çarpıcı oldu. Bu öykülerde onun payı hüzün ve asaletti. Yulya Dmitriyevna da onda hüzün ve asalet görmek istiyordu zaten. Onu nefesini tutarak dinledi.

Bir erkeğin kaderinin gizemini ilk kez fark ediyordu. İlk kez dürüst kalbi kıskançlığı tanıyordu. O iki kadını kıskanmıştı. Profesör Skuderevski'yi hiç kıskanmamıştı. Ama şimdi kıskançlık duyuyordu. Skuderevski bir hayaldi ama şimdi Suprugov, sonuçta ister acı versin ister mutluluk, giderek bir umut oluyordu.

Trene yeni insanlar geldi.

Danilov ince işler yapabilecek bir marangoz arıyordu. Sedyelere bağlantı parçaları, fizik tedavi için hafif, ince aletler yapılacaktı. Ayrıca Danilov koğuş vagonlarında her ranza için küçük asma raflar yaptırmak istiyordu. Bunlar ranzaların yanında istenilen mesafeye konulabilecek, böylece yaralıların sigara, kitap ve bunun gibi ufak eşyalarının ellerinin altında bulunmasına olanak sağlayacaktı. Ayrıca vagonlarda ranzaların arasına sehpa yerine tahta sıralar koymak daha iyi olacaktı.

"Keşke tanrı bana bir marangoz gönderse," diyordu.

İvanovo istasyonunda tanrı ona Boguçov'u, yani Saşa dayıyı gönderdi.

Saşa dayı demiryollarında kondüktördü, ailesiyle Luga'da yaşardı. Annesi, eşi, dul kız kardeşi, iki kızı ve genç yeğeni, hepsine birden kısaca "altı kadınım" derdi Saşa dayı. Almanlar Luga'ya yaklaşınca, Saşa dayı altı kadınını yanına alarak geri çekilenlerin bindiği trenle Luga'dan ayrıldı. Kendisinin kondüktör olduğu ilk vagonda bir yer ayarlayamadığı için onları son vagona yerleştirdi. Vagonun kondüktörü eski bir arkadaşıydı ve iyi huylu bir adamdı. Yolda Almanlar treni bombaladılar. Son iki vagon isabet aldı, kurtulan olmadı. Saşa dayı vagon enkazının altından ölülerin çıkarılması işine yardım etti. Altı kadının ve iyi huylu adamın cesetlerini buldu. Saşa dayı uzun süre hasta yattı. Yaklaşık on sekiz ay İvanovo'da akıl hastanesinde kalmıştı. Daha sonra iyileşip taburcu oldu. Danilov da onu işte orada buldu.

Saşa dayı karantina vagonunda ufak bir tezgâh kurup çalışmaya koyuldu. Şen, canlı bir çalışma tarzı, hafif bir eli vardı. Tam Danilov'un aradığı biriydi. İlk olarak fizik tedavide kullanılacak, bacakları ve el parmaklarını çalıştırmaya yarayan çeşitli aletler yaptı.

Tüm bunları boş vakitlerinde yapılan işler olarak yapıyordu çünkü yönetmelikte hastane treni için marangoz kadrosu

bulunmuyordu. Saşa dayı resmen kondüktör olarak çalışıyordu.

Görünüşe göre Saşa dayı hastanedeyken ıstıraplarından kurtulmuştu. Geçmişten bahsetmiyordu ve onu hiç kimse üzgün veya moralsiz görmüyordu. Ama hep bir şeyler yapmak zorundaydı. Boş kaldığı zaman huzursuz oluyor, elleri titremeye başlıyordu. Nöbette olduğu zamanlarda ameliyathane vagonunun ısı kabininin yanında oturur, çorap örerdi. Çorap örmeyi akıl hastanesindeyken öğrenmişti. Şarkı da söylüyordu. Eskiden herhalde gayet güzel tenor bir sesi olmalıydı. Şimdi sesinin eski gürlüğü kalmamış olsa da tiz sesleri hâlâ güçlü çıkarabiliyordu. Ancak o zaman tüm vücudu geriliyor, uzun sakallı küçük yüzü kıpkırmızı kesiliyordu. Gitarı alıp bir tele vurduktan sonra yüzüne, "Bakın şimdi!" der gibi bir ifade yayılıyordu.

Hep eski şarkılar söylüyordu: "*Savaşa gidiyor şimdi Oleg*", "*Moskova'nın yangını ateş saçıyor*", "*Ateşim siste parlar*" ve diğerleri...

Oleg'in şarkısını söylemeye başlayınca çevresindekiler birer birer kaçıyorlardı çünkü şarkının sonu gelmiyordu.

Danilov bir gün onu duydu. "Yaralılara da söylemelisiniz," dedi. Saşa dayı hemen cevap verdi: "Evet, istasyonda askerler beni dinlerlerdi. Yüksek rütbeliler bile beni beğenirlerdi. Bir keresinde bir tuğgeneral vardı, Moskova yangını şarkısını söylediğim için bana yüz sigara verdi."

Artık Saşa Dayı tedaviler tamamlanıp akşam yemeği başlayınca ceketinin üzerine beyaz bir önlük giyip sakalını taradıktan sonra gitarını alarak vagonlara geliyordu.

Bu başarısının sırrı neydi söylemek zor ama başarılı olduğu kesindi. Vagonun ortasına taburesini koyup oturur, başlardı söylemeye: *Ateşim siste parlar...*

Kim bilir sevgilim yarın,
Göğsüme attığın düğümü kim çözer...

Sakallı başını sallayarak hüzünle söyler, o sırada dinleyenlerden hiç kimse gülmezdi. Ama sonra diğer vagona geçmek için çıkınca, arkasından seslenirlerdi:

"Bir şey daha söyle dayı!"

"Gitmesin, bir şarkı daha söylesin!"

Saşa dayı bazen şarkılarına politik yorumlar da ekliyordu. Moskova yangını şarkısında:

O büyük düşünürdü,
Elini göğsünde gizlerdi
Önünde ateş denizini gördü
Önünde ölümü gördü, *

diye söyledikten sonra durup: "Hitler bunu göz ardı etti..." demiş, ardından tutkulu şarkı söyleyişine dönmüştü:

Kader adamla oynar,
Kahpedir değişiverir,
Önce yükseklere çıkarır,
Sonra bakmadan uçuruma atıverir...

Dinleyenler sıralardan: "Tekrar dayı! Tekrar!" diye bağırıyorlardı.

"Daha ne kadar zaman bir amatör topluluk kurmayacağız?" diyerek Komsomol yöneticisi hemşire Smirnova'ya çıkıştı Danilov. "Daha ne kadar söyleyeceğim gençler! Bu sizin işiniz. Şu yaşlı, hasta adama bakın, nasıl sevinç dağıtıyor kendinden."

Danilov'un söylediği gibi, bir grup kuruldu hemen. Tren personeli için yaralılarla uğraşmaktan çok, bu iş aranır olmuştu. Şimdi hepsi şarkı söylemek, dans etmek istiyordu. Nizvetski ve Fayna, hatta Suhoyedov buna katıldılar. Suhoyedov balalayka çalıyordu. Danilov birkaç enstrüman daha aldı. Kızlar Suhoyedov'dan ve Saşa dayıdan bunları çalmayı öğrenmeye başladılar. Tombul İya'nın beklenmedik bir yeteneği olduğu görüldü. Çok iyi şov yapıyordu. İnce espri yapma yeteneği pek yoktu ama neşeli bir havayla anında kurnazlıklar, hazırcevaplıklar yapıyordu. Gelen topu atıveriyormuş gibi oradakilere anında cevap yetiştiriyordu. Yeteneği çocukların ve askerlerin bayıldığı eski zaman panayır palyaçolarını andırıyordu.

"Ne zeki bir kız," diye düşündü Danilov.

Almanlar Stalingrad'tan çıkarıldı, Rusya topraklarından sürülmeye başlandı. Savaş şiddetlendikçe hastane treninde sağlık hizmetleri de yoğunlaştı.

Kızıl Ordu düşmanı sürekli olarak batıya doğru sürüyor, işgal edilmiş bölgeler birbiri ardınca kurtarılıyordu. Bu bölgelerden

* 1812'de Moskova'yı yakan Napolyon kastediliyor. Çn.

büyük bir ıstırap dalgası sel gibi yayılıyordu. Buralar mahvolmuştu, insanlar evsiz, çocuklar yetim kalmışlardı. Her yanda karmaşa, şaşkınlık vardı.

Kırsal bölgede, sadece yanık bacaları ayakta kalmış, şimdi tüm hizmetlerin aceleyle yapılmış olan bir ahşap kulübede görüldüğü küçük bir istasyonda Vaska hastane treninin orada ortaya çıktı. Zayıf, sarı saçlı, ince saç örgüleri ipek gibi, gri gözlü bir kızdı. Bitkin görünüyordu. Onu trene Kostitsyn getirdi.

"Buyurun bakalım," dedi, "gerçek bir kolhozcu, benden çok daha iyi anlar işlerden. Ve tavuklara bakabilecek doğru kişi. Hiçbir orduda böyle bir kural yoktur, ne derseniz deyin."

"Kaç yaşındasın?" diye sordu Danilov kıza.

"On yedi."

"Nerelisin?"

"Pyotryayeva köyünden. O köy artık yok."

"Yok mu oldu?"

"Yaktılar," derken yavaşça içini çekti Vaska. Soruları cevaplarken hafifçe çıkık gözleriyle yanında bulunan Danilov'u ve Yulya Dmitriyevna'yı aceleyle inceledi. Hızlı hızlı, sanki her an durdurulacakmış gibi nefes nefese konuşuyordu.

"Belgelerin var mı?"

"Var," dedi Vaska, bluzunun altından dikkatle katlanmış, mürekkebi herhalde gözyaşlarıyla bozulmuş bir kâğıt çıkardı. Kâğıtta Vaska Burenko'nun 1941 yılında Sagaydaskoy Ortaokulu'nda beşinci sınıfa iftiharla geçtiği yazıyordu.

"Bu kimlik değil ki..." dedi Danilov.

"Ne peki?" diye cevap verdi Vaska.

"Ukrayna'dan buraya nasıl geldin?"

"Geldik işte. Almanlardan kaçmak istiyorduk. Ama buraya da geldiler."

"Burada kimsen var mı?" diye sordu Yulya Dmitriyevna.

"Evet, babaannem var. Şimdi burada değil ama yakınlarda. Lokhoreva'da, ormanın oradaki derenin yanında. Altı kilometre."

"Peki, neden bıraktın babaanneni?" diye sordu Yulya Dmitriyevna.

"Tanıdıklarıyla beraber kalıyor. Ben istemedim. Evleri yandı, sığınakta yaşıyorlar."

"Annen, baban?"

"Annem yok. Babam nerede, bilmiyorum. Cephede... Hiç haber almadım."

Vaska bunları aynı rahat ses tonuyla söyledi ama sonunda kaşlarını kederle yukarı doğru hafifçe kaldırdı.

"Seni alacağım ama bir şartla..." dedi Danilov, "bundan sonra doğruyu söyleyeceksin. Yaşın on yedi değil..."

"Yemin ederim, öyleyim."

"Almanlara seni götürmesinler diye kaç yaşında olduğunu söyledin?" diye sordu Danilov, işgal altında bulunan bölgelerdeki uygulamaları biliyordu.

"On üç," dedi Vaska.

Danilov ve Yulya Dmitriyevna güldüler.

"Bu daha doğru gibi duruyor. Peki, adın ne?"

"Vaska."

"Peki o zaman Vaska," dedi Danilov.

Vaska'nın tüm eşyası kareli gri bir eşarpla bağladığı bohçası, omzunda kendisine büyük gelen eski erkek paltosu ve ince botlarıydı.

Yulya Dmitriyevna onun bohçasını işaret ederek sordu: "Bunda ne var? Belki bırakmak istersin?"

"I-ıh," dedi Vaska, bohçayı göğsüne bastırdı. Kendisine ne olacağını düşünüyordu. Yaralılara nasıl bakacağını öğretmeden önce kendisine yiyecek bir şeyler verecekler miydi? Ama Yulya Dmitriyevna onu yük vagonuna götürdü. İlkin içeride çitle çevrili bir yerin önüne geldiler. Çitin arkasında iki semiz domuz vardı. Yıkanmışlardı. Burunlarını çekiyor, bir şeyler çiğniyorlardı. "Ne temizler," diye düşündü Vaska, "gübre bile kokmuyorlar." Yulya Dmitriyevna alçak bir kapıyı açtı, Vaska daha geniş bir odayla karşılaştı. Duvarlarında büyük taslar, aletler, çamaşır tahtaları asılıydı. İki duvar boyunca metal masalar vardı. Üçüncü duvarda anlayamadığı bir şeyler asılıydı. Yeşile boyanmış, üzerinde borular bulunan büyük dolap gibi bir şeydi. Yanına termometre takılmıştı. Beyaz önlüklü, elleri arkasında bir adam durmuş, bu termometreye bakıyordu. "Doktor," diye düşündü Vaska.

"Suhoyedov," dedi Yulya Dmitriyevna, "önlükleri bitirdikten sonra bir hemşire çağır, bu kızı yıkasın, elbiselerini dezenfekte etsin. Kızım sen otur burada."

Sonra çıktı. Vaska bir sandalyeye ilişti. Burası sıcaktı ve asit kokuyordu. Bir anda sarsılıp, yana doğru kaydı. Az kalsın sandalyeden düşecekti. Düşmemek için metal masaya tutundu.

"Ah tanrım, gittik!" diye düşünüyordu o anda.

Masanın üzerinde yığılı mavi battaniyeler duruyordu. Suhoyedov saydı, "on dokuz," dedi, içini çekerek Vaska'ya baktı. Vaska da o anda onunla konuşmaya niyetlenmişti.

"Amca, bunlar ne olacak?"

"Geriye doğru ittir, dursun," derken Suhoyedov içinden bu kızın burada ne aradığını düşünüyordu.

"Ne olacak bunlar?"

"Kaynatacağız."

"Neden?"

"Mikroplar kırılsın diye."

"Ölüyorlar mı?"

"Hepsi."

Vaska sustu. Ama kısa süre sonra, "Amca, ben neden burada oturuyorum?" diye sordu.

"Sıranı bekliyorsun."

"Ne sırası?"

"Uyanık şey," diye geçirdi içinden Suhoyedov, "bacak kadar boyuyla..." Sonra ona dönerek, "yirmi dakika sonra önlükleri çıkaracağım, sen gireceksin," dedi.

"Nereye?" diye sordu Vaska.

"Nereye mi? Buraya, sterilizasyon kabinine," derken Suhoyedov o yeşil dolaptan bir şeyler söküyor, takıyordu.

"Kaç derece orası?" diye sordu Vaska.

"Yüz dört."

Uzun bir sessizlik oldu.

"Amca..."

"Ne?"

"Eğer istemezsem?"

"Senin isteyip istememen fark etmez. Hepimiz, doktorlardan ateşçilere kadar, girmek zorundayız."

Vaska başını salladı. "İyi o halde, onların hepsi girdiyse, bana bir şey olmaz," diye düşündü.

Suhoyedov ona üzülmeye başladı. "Korkmana gerek yok," dedi.

"Korkmuyorum ki amca."

Vaska'ya kuşağı yırtık bir önlük ve başını bağlaması için bir parça muslin verdiler. Önlük uzun olduğu için Vaska bir makas alıp alttan kesti, sonra kenarını bastırdı, yakasını ve kollarını dikti. Fayna'nın muslini başına türban gibi sarışını gördüğünden o da öyle yapmak istedi ama Yulya Dmitriyevna ona "başını düzgün ört," dedi.

Vaska hastabakıcı olmak için çok gençti. Onun için Saşa dayı onu yanına yardımcı ve öğrenci olarak aldı. Vaska ameliyathane vagonundan çok hoşlanıyordu. Duvarları tertemiz, bembeyazdı. Ukrayna'daki köyünün evleri gibi... Şimdi Almanlar oraları yakmışlardı. Ama burası çok hoş, çok temizdi. Ah tanrım!

Kazan dairesinde oturuyordu ama orası da temiz ve sıcaktı.

Saşa dayı ona dedi ki; "Bizim yolcularımız sıradan kişiler değiller, çok değerliler. Sağlığını, gücünü bizim için harcayanlardır. Kan kaybından zayıf düşmüşler, ısınmak isterler. Öyle olmasını sağlamak biz kondüktörlerin görevidir. Ama diğer yandan kömürü ziyan etmemek gerekir. Bakarsın... Kapıyı açarken sürgüyü kapat, ya da tersi... Zorlukları yenmeyi öğreneceksin. Ölçüler bellidir. Eğer çok soğuksa günde altı, bazen yedi kova... Kömürü yettirmek bizim işimiz."

Saşa dayı gereken miktarda kömürü şöyle temin ediyordu: Bir istasyona geldiklerinde bir kova alıp, bir yerden kömür çalıyordu. Bir keresinde demiryolu muhafızları onu yakalayıp Demiryolu Nakliye Komutanlığı'na teslim etmişler. Danilov'a haber verilmiş, Danilov oraya gidip onu kurtarmıştı.

Artık kazanın kömürünü doldurduktan sonra Vaska vagon aralığındaki pencerenin yanına gider, yıkanma odasının kapısının açılmasını beklerdi. Sık sık açılan kapıdan içeriye, palmiye ağaçlı beyaz bir cennet gibi duşlara, duvarlardaki parlak şeylere, ameliyat odasına açılan kapıda asılı aynaya göz atardı. Burada yaralılar portatif sandalyelerde oturur ya da beyaz örtülü divanda yatarlar, sesi hafifçe açılmış radyoyu dinleyerek ameliyat sıralarını beklerlerdi. Burada her şey düzen içinde, konforlu ve hoştu. İşgal sırasında Vaska'yı sarmış olan dehşet havasından ne kadar, farklıydı... Yaralıların hepsi aynı tip açık mavi önlükler giymişlerdi. En gürültücüleri bile burada sessizce oturur, sigara içmez, elindeki

derginin sayfalarını yavaşça çeviririlerdi. Vaska'ya öyle geliyordu ki, bunların hepsi Yulya Dmitriyeva'dan çekiniyor.

Yulya Dmitriyevna ameliyathaneye sabahları saat altıda geliyor, gece on birde gidiyordu. Vaska ameliyathaneden bir günde kaç kişinin geçtiğini saymaya çalıştı. Akşam yemeğinden önce kırk altı kişi saydı ama sonra sayıyı karıştırdı. Pansumanlar sabah kahvaltısından hemen sonra başlıyor, akşam saat dokuza kadar sürüyordu.

Bazen yıkanma yerinin kapısıyla, karşısındaki ameliyathanenin kapısı aynı anda açılıyor, o zaman Vaska, Yulya Dmitriyevna'yı bembeyaz önlüğünün içinde olduğu gibi görebiliyordu. Yulya Dmitriyevna'nın beyaz başlığının altındaki yüzü kıpkırmızı olurdu, onun kızarık ellerini sanki birini tehdit ediyormuş gibi yüzüne doğru kaldırmış olduğunu veya ameliyat masasına eğilmiş, maharetle esrarengiz bir şeyler yaptığını görürdü.

Vaska vagon aralığında öyle sessiz duruyordu ki, kızgın hemşire Smirnova bile onu oradan kovalamazdı. Akşam dokuzda vagon boşalır, orada sadece Yulya Dmitriyevna ile Klava (ne şanslı!) kalırdı. Ameliyathaneden metal şıngırtısı duyulur, Klava sıcak su için koşarak gelirdi. Burnuna asit kokusu gelirdi. Sonra Yulya Dmitriyevna da çıkar, Klava tek kalırdı. O her şeyi yıkayıp parlatırken arada bir Vaska'yı yıkanma yerine, hatta bazen fizik tedavi bölümüne bile alırdı. Klava koridorda yumuşak yer halısının üzerinde yürürdü. Ama ameliyathane hep kapalıydı. Klava onu oraya sokmazdı. Klava Vaska'nın sorularından bunalmıştı, artık ona cevap vermiyordu. Onun için kız vagonda sessizce geziniyor, aynayı inceliyor, sert palmiye yapraklarını okşuyordu.

Klava gece saat üçte yorgunluktan sendeleyerek yatmaya giderdi. Vaska da o büyülü diyarda tek başına kalırdı. Klava ameliyathanenin kapısını kilitler, anahtarı yanına alırdı ama yıkanma yeri de çok ilginç bir yerdi. Vaska oradaki divana uzanır, dergiye bakarken içinden şöyle geçirirdi: "Burada divana uzanmış, dergiye bakıyorum. Üzerimde palmiye yaprakları... Bir gören olsa der ki, bu kız kimdir burada uzanmış dergiye bakıyor, bunun nasıl bir hayatı var?"

Vaska'nın keskin bir kulağı vardı. Uzakta bir kapı çarpılsa hemen divandan kalkar, hiç iz kalmasın diye örtüsünü düzeltir, sonra aceleyle kazan dairesine koşardı. Fakat bir akşam Saşa dayı kazan

dairesine bakmaya gelmiş, Vaska'yı divanda uyur bulmuştu. Önce onu uyandıramadı. Fakat uyandıktan sonra bağırarak ayaklarına vurdu.

"Ne yapıyorsun burada? Ah sen..." diye alçak sesle tısladı. "Burada yaralı askerler oturuyor, bu kız da gelmiş pis parkasıyla burada yatıyor, her yere mikrop bulaştırıyor. Ya Zampolit* çıkıp geleydi? Ah kız, bir daha burada bulmayayım seni!"

Saşa dayı Vaska'yı şikâyet etmedi ama çalıştığı zaman gözü hep onun üzerinde oldu. Vaska da artık ne olur ne olmaz, divana uzanmıyordu.

Danilov artık komiser değildi. Zampolit olarak rütbesi yüzbaşılığa yükseltilmişti. Suprugov üsteğmen, Doktor Belov binbaşılığa yükseltilmişti. Kadınların çoğu yıldızlı apolet takmışlardı. Vaska vagon aralığında duruyor, "bir gün ben de apolet takacağım, Yulya Dmitriyevna gibi ameliyat hemşiresi olacağım," diye düşünüyordu. "Onun yaptığı her şeyi ben de öğreneceğim. Hatta fakülteye gider doktor bile olurum istersem, görürler. Dur bakalım..."

Yulya Dmitriyevna, Vaska'nın sürekli yıkanma bölümünün oralarda dolandığını fark etti. "Bu kızın kurnaz bakışları var," diye düşündü. Bir gün kazan dairesine gelince orada Vaska'yı dizlerinin üzerine çökmüş, elindeki eski bir tenekeyi kazana doğru tutarken gördü.

"Ellerini yakacaksın Vaska," dedi, "ne kaynatıyorsun orada?"

"Bu marangoz tutkalı, Saşa dayı için."

"Dikkat et, yanarsın."

"Yok, bakıyorum."

Kazandan yayılan sıcak ışık yüzüne vuruyor, şeffaf pembe bir renk veriyordu, saçlarını saf altın bir ışın demetine çevirmişti. "Çocuk bu..." diye düşündü Yulya Dmitriyevna, "sadece bir çocuk..."

Elini uzatıp Vaska'nın alnındaki saçları acemice düzeltti. "Saçlarını böyle yüzüne dökme," dedi, gösterdiği ilgiden hafifçe utanmış gibiydi. "Pansumandan sonra yaralıları giydirir misin?" diye sordu.

"Evet."

---

* Zampolit, Sovyetler Birliği'nde politik lider anlamında bir sıfat.

"Çok dikkat et, canlarını yakma. Bir de çabuk olacaksın, diğerleri bekliyor olacak."

"Olabilirim."

"Peki, hadi bakalım."

Yulya Dmitriyevna dönüp giderken ona tekrar baktı, Vaska kazana doğru eğilmişti, lepiska saçlarının örgüsünün ucu kömür kovasına girmişti.

Trenin geri dönüşünde bir gün Yulya Dmitriyevna, Vaska ile karşılaştı.

"Ameliyathaneye gel, sana bir şeyler göstereyim. Klava'dan bir önlük al," dedi. Böylece Vaska o kutsal yere, ameliyat odasına ilk kez girdi.

Yulya Dmitriyevna ciddiyetle elini yuvarlak, ayna gibi parlak metal bir kutunun üzerine koydu.

"Bu steril kutu," dedi Yulya Dmitriyevna.

"Steril kutu."

"Steril malzemeleri koyuyorum. Orada sterilize ediyoruz. Otoklav'da."

"Otoklav'da sterilize..."

Vaska söylenenleri bir solukta tekrarlıyordu. Gözleri Yulya Dmitriyevna'nın parmaklarına takılıydı.

"Sana söylediklerimi tekrarla," dedi Yulya Dmitriyevna.

"Bu steril kutu," diyerek iki elini kutunun parlak kapağına koydu Vaska.

"Elini koyma oraya. Gerek olmadıkça hiçbir yere elini sürme. Eller enfeksiyon toplar ve yayar. Yani hastalık."

Ama Yulya Dmitriyevna'nın kendisi elini sürdüğünü geçirdi aklından Vaska çabucak ama kırılmadı. Aklına bir sözcük daha girmişti: Enfeksiyon.

Ders bittiğinde, "peki..." dedi Yulya Dmitriyevna, "gidebilirsin."

Sonra Danilov'a "gayet akıllı bir kız," diye bahsetti.

"Sahi mi?" diye pek inanmayarak cevapladı Danilov.

Danilov, cerrahiye ve cerrahi aletlere derin bir saygı duyardı. Vaska'nın böyle hassas bir işte yararlı olabileceğine inanmakta zorlanıyordu.

"Bu kıza eğitim vermek nereden aklınıza geldi?" diyordu Suprugov da. "Hele böyle bir çocuğa..."

"Çok ilgili," diye cevapladı Yulya Dmitriyevna, "güzelce öğretilirse ondan bir şeyler olabilir."

"Ama şu da var, sizin vaktiniz çok kısıtlı."

"Çocukları eğitmek bizim görevimiz," diye cevap verdi Yulya Dmitriyevna, uzlaşmaz bir ses tonuyla.

Bir gün Vaska bir şırıngayı elinden düşürüp kırdı. Yulya Dmitriyevna'nın gözleri kızgınlıkla açıldı ve kızı ameliyat odasından çıkardı. Akşam Suprugov'la konuşurken aklı kıza takılmıştı. Şimdi ne yapıyordu acaba? Gözünün önüne onun açık kazana doğru üzüntüyle eğilmiş olduğu, altın gibi parlak saç örgüsünün ucunun kömür kovasına girdiği geliyordu.

"Belki de bir daha gelmez," diye düşündü.

Ama ertesi gün Vaska hiçbir şey olmamış gibi derse geldi.

10. Doktor Belov

Bir yıl daha geçmişti.

"Tuhaf şey, madalyanın D'a değil de bana verilmiş olması," diye yazıyordu Doktor Belov günlüğüne, "tüm bu yıllar boyunca doktorluk yapmaktan başka hiçbir şeyle meşgul olmadığım ve hatta sıklıkla ilgisiz, dikkatsiz olduğum halde (L'nin ölümünü hatırla) ... Mahcup oldum. D'a dedim ki, adaletin yerine gelmesi için her şeyi yaparım. Ama D benim bu işte herhangi bir payım olmadığını anlamıştır. Bu madalyayı hak ettiğime beni ikna etmeye çalıştı. İyi niyetli bir kişi.

"Onun hakkını ben aldım. Trenin idaresi için, personelin düzenli çalışması için öyle çok uğraştı ki, ben boş kaldığımdan utandım. S mesela... Çok iyi görünüyor. Göbeği bile çıktı. Eminim adı geçmedi diye üzülüyordur. Özür dilerim ama, sen de sadece benim kadar hak etmişsindir. Bana diyor ki: "Kabul etmelisiniz ki, doktor, benim makalem olmasaydı bu kadar kısa sürede fark edilmezdik." Bu doğru. Ona askeri tıp konferansındaki konuşmasının da olumlu rol oynamış olacağını hatırlattım. Konferansı kırk dakika kadar teslim almıştı ve oturum başkanı kesin kaidelere rağmen onu kesmemişti. Onu dikkatle dinlemiş, sık sık alkışlamış ve sevinçle onaylamışlardı. Çekingen başlayan S, sonradan cesaretlenmiş, etkili ve zekice tamamlamıştı konuşmasını. Sonunda bir alkış tufanı kopmuştu. Ara olunca bir grup delege tarafından çevrelenmiştik.

Komite Başkanı Albay Voronkov elimizi sıkmış, yaptığımız işlere dair bir raporun hazırlanıp kendisine verilmesini istemişti. Bunu Moskova'ya Sağlık Bakanlığı'na götüreceğini söylemişti. Makaleye olduğu gibi, buna da benim bir katkım olmamıştı. S bir kez bile D'den bahsetmemiş, hep "biz, biz, biz" demişti. Bunu ona söyledim. Bana dedi ki: "Bir kişiden bahsetmek kolektif çalışmanın anlamını bozar. Bunu kolektif çaba bakımından doğru bulmam."

"Hepimiz adaletten bahsetmeyi seviyoruz."

"Başarılarımızdaki gerçek inisiyatif ve esin sahibini konferansa bildirip S'nin yanlışını nezaketle düzeltmek istedim. Ancak bir sonraki oturum vitamin yetersizliği ile mücadele hakkında olduğundan bizim kazanlarımıza ve domuz yavrularımıza dönmek olanaklı olmadı. Ayrıca ben yazdığımdan daha kötü konuşurum. D hakkında bir rapor yazıp albaya verdim."

"D'nin rolünü kasten gizlemek isteyen S hakkındaki nahoş düşüncemden sıyrılamadım."

Kalın, ekose kaplı defter hemen hemen dolmuştu. Doktor'un günlük tutma tutkusu geri gelmişti. O da Saşa dayı gibi hep bir şeylerle meşgul olmalıydı. Yapacak bir iş olmadı mı, zihinsel bir çöküntüye yuvarlanıyordu. Başı titremeye başlıyor, anılar hücum ediyor, kalbi sıkışıyordu.

Trendeki yaşantıyla, işlerle meşgul olmayı deniyor, böylece anılardan kaçmaya çabalıyordu. Ama nereye giderse gitsin, yanında daima yaşayacak olan o iki aydınlık çehre vardı.

Bir üçüncü çehre daha vardı: Oğlunun belirsiz hayali...

Hiçbir mektup veya yaşadığına dair hiçbir iz yoktu. Ölmüş müydü? Doktor'a Moskova'ya, belli bir mercie yazmasını tavsiye ediyorlardı, bir cevap gelecekti. Doktor yazdı fakat herhangi bir cevap almış değildi.

Herhalde ölmüştü... Öldüğünde nasıldı? Kaç yaşındaydı? Yüzü neye benziyordu?

"Ukrayna'nın kurtarılmış bölgelerinde seyahat ediyoruz," diye yazıyordu Doktor, "bazen cepheye epeyce yaklaşıyoruz. Almanlar savaşın başlarındaki hava üstünlüklerini kaybettiler. Artık saldırıdan pek fazla korkmuyoruz. Almanların şehirlerimizden, köylerimizden geri çekilirken bıraktıkları korkunç yıkımı görmeye alışamıyoruz, bu görüntüler bize ıstırap veriyor. Ancak bu arada,

atasözündeki bilgeliği kavradım: 'Tek başına olmadıkça ölüm bile o kadar korkunç olmaz.' Almanların çekildiği yerlerde sivil halk çok ıstırap ve acı içindeydi, ki ben... (silinmiş), bana... (silinmiş)... Elbette demek istemiyorum ki, bu benim şahsi kayıplarıma katlanmamı kolaylaştırıyor, beni rahatlatıyor... Ama ... (silinmiş) ..."

"Buralarda istasyonlar harap olmuş. Çoğunda su pompası olmadığından trendeki tankları doldurmak için nehirden, kuyulardan kovalarla su getiriyoruz. O zaman herkes, memurlar, subaylar dahil, bir kova alıyor ve su taşımaya gidiyor. Tankları, varilleri, dezenfekte odasındaki kazanı dolduruyoruz. Yine de ne olur ne olmaz tasarruf yapmalıyız, taze bir kaynakla bir daha ne zaman karşılaşırız, bilmiyoruz. Brateşki yakınlarında arkadaşlar bir su tankı buldular. Şarapnellerle dört yerinden delinmişti. Demiryolcular bir hastane trenin böyle bir hurdayı neden istediklerini anlamayıp sordular. Boguşev ve Protassov yük vagonunun kapısını tamamen çıkardılar, su tankı buraya yüklendikten sonra kapıyı tekrar taktılar. D uygun bir yere gelir gelmez su tankının deliklerini yamayacaklarını söylüyor. Böylece yedek bir tankımız olacak, iki bin litre yedek suyumuz olacak. Kravtsov su tankına lastik bir boru takarak bunu yandaki yemekhane vagonunun kazanına bağlamayı düşündü."

"Arkadaşlarıma duyduğum hayranlığın sonu yok. Sabırları, çalışkanlıkları, tükenmez maharetleri... Onlara hayran oluyorum, gıpta ediyorum. Ben de onlar gibi olmak istiyorum."

Hastane tren boş giderken K... istasyonunda durdu. Mutfağa yemek kazanı almak gerekiyordu. Burada beş gün beklemek zorunda kalacaklardı.

"Ben birkaç gün için Leningrad'a gitmek istiyorum," dedi Doktor Belov, Danilov'a bakarak.

"Neden o?" dedi Danilov.

Doktor arkasını döndü, bir süre cevap vermedi.

"Gideyim ben," dedi sonunda "burayı etkilemez değil mi?"

"Yok, hayır. Gidin isterseniz," diyerek cevapladı Danilov. Bir yük treninde konforlu bir oda ayarladı komutana. Tren Leningrad'tan çekilmiş olanları oraya geri götürüyordu. Danilov yatağını komutana veren şef kondüktörün kulağına bir şeyler fısıldadı. Vagon küçük bir demir sobayla ısınıyordu, içerisi sıcaktı. Doktor oradaki

diğer insanlara konserve domuz eti ikram etti. Kendisine terk edilen yatağı çekingenlikle kabul etmek istemedi, çekindi ama buna zorlanınca kabul etti.

Şef kondüktör ile yaptığı sohbette anladı ki, hastane tren demiryolcular arasında iyi biliniyordu.

"Sizin hakkınızda yazılar vardı gazetelerde," dedi adam, "sizi örnek alıyorlar. Daima tertemiz, dışı bile öyle. Camları parlıyor. Hatırlarsınız Vologda'da durmuştunuz, birinci perona nakledildiniz. O zaman bir general gelmişti. Buradaki demiryolunun komutanı. O emir vermişti, o güzel treni ofisimizin pencerelerinin önüne getirin, demişti."

Doktor gözlerini kırptı, hatırlamıştı. Evet, ilk perona alınmışlardı, bir general treni ziyaret etmiş, ziyaretçi defterine takdirlerini yazmıştı. Trene dönünce bunu İvan Yegoriç'e anlatmalıydı. Hareketsiz kalmak bugün Doktor Belov'un çok zoruna gitmişti. Uykusu da gelmiyordu. Oysa epeyce yorgundu. Kondüktörün baş ucunda bulduğu bir romanı okumayı denedi fakat roman kişilerinin aşk acıları onu sarmadı. Kondüktör ona Pravda gazetesinin o günkü nüshasını getirdi. Doktor bunu sonuna kadar, tiyatro ilanlarına kadar okudu. Moskova Bolşoy Tiyatrosu'nda İvan Susanin, Moskova Sanat Tiyatrosu'nda Çar Feodor vardı. Her şey eskisi gibiydi. Hayat devam ediyordu.

Trenin Leningrad'a yaklaşmakta olduğunu aklına getirmek istemiyordu. Ne bulacaktı, neden gidiyordu oraya? Boşuna gidiyordu. Hepsi fanteziydi. Fantezileri onun sıkıntılarını gidermezdi. Yüz kez gözünde canlandırmıştı Leningrad'a gittiğini.

Rüyalarında da görmüştü. Rüyalarında Sonyuşka ve Lalya sağdılar, eve bir şey olmamıştı, dışarı çıkıp onu karşılamışlardı. Güldüler, konuştular... Aleksandr İvaniç karıştırmıştı. Yaşlı adamdı, kafası çok meşguldü.

Başka bir rüyada ise ev yoktu, yerinde az bir kül vardı. Sonyuşka ve Lalya orada duruyorlardı, hayattaydılar. Bu kül yığınının evden arta kalanlar olduğunu söylüyorlardı.

Bu rüyalardan sonra uyanmak en kötü şeydi. Gerçeğe dönünce elbette Sonyuşka ve Lalya'yı görme ümidi taşımıyordu. Öyle bir yanılgı yaşamadı. Saygıdeğer, güvenilir yaşlı adam yazmıştı, onların cenazelerini mezara kadar götürmüştü.

Uyumadığı zamanlarda gözünün önüne başka bir hayal geliyordu. Leningrad'ta İgor'u bulabileceğini düşünüyordu. İgor ölmüş değildi.

Doktor Leningrad'a varınca evinin olduğu yere yürüyecekti. Moskova tren garından Nevski Bulvarı'na gelecekti. Oradan Liteyni Caddesi'ne, sonra Pestel Caddesi'ne çıkacaktı. Mihailovski Kalesi'nden devam edip Mars alanını geçecekti, Suvorov Anıtı'nı geride bırakacaktı, Kirov Köprüsü'nün oradan Petrogradski semtine varacaktı.

Orada bir cami vardı. (Sonyuşka caminin minarelerinin yılanın başı gibi uzandığını söylerdi. Bir keresinde de Kazan katedralinin kanatlarının onu sarmalayıp yerden yükselttiğini söylemişti. Bazen ev işleri onu bunalttığı zaman, "bıktım hepinizden!" derdi. O zamanlar tek başına dışarı çıkar, camiye bakmaya gider, oradan Kazan katedralinin, Nevski Bulvarı'nın oraları gezerdi. Sonra eve yorgun ve yumuşamış bir şekilde dönerdi. Pabuçları tozlu olurdu. Özür diler gibi, "E, bensiz ne yaptınız bakalım?" diye sorar, çay yapardı.)

Sonra kendi sokağına gelecekti ve uzaktan yıkık evini görecekti. Diğer köşeden İgor, üniformasıyla ona doğru geliyor olacaktı. Narin, uzun boyluydu. Hafifçe öne eğilmiş, birazcık ayakları dolanıyordu. Birbirlerine yaklaşacaklardı. "Baba!" diyecekti İgor ve kollarını ona uzatacaktı. "Babacığım, sensin! Parka içinde seni tanıyamadım." Ve ikisinin de gözlerinde mutluluk gözyaşları...

Belki de başka türlü... İgor'un gözlerinde yaş yoktu. Ona doğru eğilmeyecekti. "Merhaba baba!" diyecek, el sıkışacaklardı. Doktor boğmaya çalıştığı gözyaşlarını yutacaktı. Oğlunun yanında duracak, beraberce evlerinin yıkıntısını seyredeceklerdi. Hava kararmaya başlayınca, "haydi, gidelim," diyecekti İgor, beraberce Aleksandr İvaniç'e gideceklerdi. Geceyi orada geçirebilirler miydi, soracaklardı. Ciğerlerindeki iltihabı tedavi etmiş olduğu yaşlı Polina Alekseyevna açacaktı kapıyı. Ellerini sevinçle çırpacaktı. "Aman tanrım, sizsiniz!" diyecekti. Ağlayacaktı. "İgor da burada, yeni geldi. İgor! Gel bak!" Ama olmaz ki, nereden gelecekti bu İgor? Onunla zaten buluşmuştu. İşte buradaydı. Geceyi orada geçireceklerdi. Rüyaları karıştı, düşünceleri karıştı. Polina Alekseyevna kuşatma sırasında açlıktan ölmüştü. Bu karşılaşma sadece rüyada olabilirdi, gerçek hayatta değil.

Ne oluyordu? Geriye bir şey kalmış mıydı? Yoksa bu dünyada acıdan başka bir şey kalmamış mıydı?

Sonunda uykuya daldı. Uyandığında akşam olmuştu. Lamba yanıyordu. Vagon boştu. Tren duruyordu. Doktor yatakta doğruldu. Daha gidecek çok yolları var mıydı, merak ederken kondüktör içeri girdi:

"Leningrad!"

Hastane trenin K'daki duraklaması uzayacaktı. Trenin acilen yapılması gereken bir işi yoktu. Danilov personelin bir kısmına dışarı çıkmaları için izin verdi. Kızlar çizmelerini temizlediler, yüzlerini pudralayıp kendilerini aynada kontrol ettiler sonra şehrin sokaklarında dolaşıp sivilleri görmek, sinemaya gitmek için dışarı koştular. Vaska ve İya ise kuaföre gittiler. Oradaki kır saçlı vestiyer görevlisi Doktor Belov'a çok benziyordu. Ceketlerini çıkarmalarını istedi. Onlar da üstlerini çıkarıp sakince oturdular.

Berber salonunda her şey o kadar ilgi çekiciydi ki, gerçek hayatla hiçbir benzerliği yoktu. Bir köşede küçük bir masaya oturmuş olan iki kadın vardı. Biri beyaz bir önlük giymişti ve küçük aletlerle diğerinin parmaklarına bir şeyler yapıyordu.

"Bu ne?" diye sordu Vaska.

"Sersem!" diye fısıldadı İya, "manikür yapıyor."

Yaşlı, genç kadınlar kendi uysal çehrelerini yansıtan büyük aynaların karşısındaki koltuklarda oturuyorlardı. Boyunlarında havlular sarılıydı. Genç, orta yaşlı kuaförler bu kadınların çevresinde dolanıyorlar, makaslarını şakırdatıp açık, koyu renk saçları uçlarından keserek havada uçuşturuyorlardı. İlerideki sandalyede esmer bir kadın uysallıkla oturuyordu, kaşlarına ve kirpiklerine kalın bir krem sürülmüştü. Kuaför kız elindeki uzun maşaya üfleyerek bu esmer saçları kıvırıyor, saçlardan duman çıkıyordu. Esmer kadın kalın krem sürülmüş kirpiklerini ihtiyatla kırpıştırıp yapılanlara dayanıyordu.

Fakat yandaki odada yapılan şey her şeyden farklıydı. Burada bir kadın oturuyordu, başında kırk tane, belki de daha fazla elektrik kablosu vardı ve bunlar başından duvara kadar uzanıyordu. Kadın başını kımıldatamıyordu bile. Sadece gözlerini oynatıyordu.

"Bu nedir?" diye sordu Vaska heyecanlı bir ilgiyle.

"Perma yapılıyor," dedi İya.

Kuaför kız kadına yaklaştı, eline aldığı kablolarla kadının başı üzerinde, Nizvetski'nin elektrik panosunda çalıştığı gibi çalışmaya başladı.

O arada masadaki kadın kalktı, ellerini havada sallamaya başladı. Vaska onun parlak kırmızı, bonbon şekeri gibi parlayan tırnaklarına hayran kalmıştı.

Ardından esmer kadın da kalktı. Vaska onun ne kadar güzelleşmiş olduğuna imrenerek baktı. Saçları başından küçük sıkı sosisler gibi sarkıyordu. Kirpikleri kömür siyahıydı ve yukarı doğru kıvrılmışlardı. Kaşlarıysa... Bu kadar sevimli bir şey olabilir miydi? Burundan alnına kadar uzanıyordu ve gerçekte olamayacağı kadar inceydi. Vaska acı bir gıpta hissetti içinde. O da böyle güzel olmak istiyordu.

"Oturun kızlar," dedi kuaför.

İya aynanın karşısına oturdu, Vaska ise manikür yaptırmaya karar verdi. Manikür kabındaki su korkunç sıcaktı. Manikürcü Vaska'nın parmaklarından nasırları çıkarmak için çok uğraştı. Kaba ve sert hareketleri yüzünden Vaska'nın parmaklarından kan aktı ama Vaska gözünü bile kırpmadı. Herkes dayanıyorsa, o da dayanacaktı. Parlak kırmızı tırnaklarına tutkulu bir beğeniyle bakıyordu. "Bu kızın ne hoş tırnakları var..." diyeceklerdi, "tırnaklarına bakın!" diyeceklerdi.

Sonra aynanın karşısına oturdu. Kuaför "perma mı?" diye sordu. Vaska tam evet diyecekti ki, araya İya girdi:

"Perma için vaktimiz yok. Bir saat içinde dönmemiz gerek. Sadece bir ondüle yaptır."

"Ondüle..." diye fısıldadı Vaska.

Kuaförler canla başla çalıştılar. Bu askeri üniformalı kızlardan hoşlanmışlardı. Kim olduklarını nereden geldiklerini, nereli olduklarını sorup durdular. Diğer müşteriler de konuşmalara katıldılar. Hatta manikürcü kız ve kır saçlı vestiyer görevlisi bile gelip konuşmalara girdiler. Sadece kablolu kadın susmuş, yan odadan örümcek gibi olan biteni izliyordu.

"Kaşlarınız kızlar?" diye sordu kuaför. Vaska başını sallar sallamaz bir tıraş bıçağı kaptı ve kaşları almaya başladı. Neredeyse tümünü alacaktı.

Vaska "Ay, bu çok ince olmayacak mı?" diye sorunca, "geniş mi seviyorsunuz, peki geniş yapalım o zaman," diye cevap verdi kuaför.

Sonunda bu eğlenceli işler bitti.

Kuaför: "Altı ay garanti canım," dedi Vaska'ya sevgiyle bakarak. "Ne solar ne rengi akar. Hiçbir şey etkilemez. İyi günlerde olsun."

Vaska ve İya paralarını ödeyip paltolarını giydiler ve mutluluk dilekleriyle istasyona doğru yola koyuldular.

Danilov trenin yanında dolaşıp duruyordu. Vaska'yı görünce, "Bu ne bu böyle?" dedi. Yüzündeki sarı saçlı, çilli, çocuksu ifade burun köprüsünden başlayıp alına kadar inen kalın siyah kaşlarla bir anda değişmişti, göze batıyordu. Yüzüne yaşlı, gamlı, kasvetli bir ifade getirmişti.

"Güzellik salonuna mı gittiniz?" diye sordu Danilov, şapkalarının altından sarkan buklelere bakarak. Parfüm kokusunu duymuştu. "Ondüleler tamam. Ama bunu hemen yıkayın."

Vaska hazırol vaziyetinde duruyordu.

"Açıklamama izin verin yoldaş Zampolit," dedi, "istediğiniz kadar uğraşın onlar çıkmaz ve rengi değişmez."

"Ben yıkarım onları," dedi Danilov, "çıkartırım."

"Ama çıkmaz," diye cevap verdi Vaska.

Aynı gün tren hakkında yeni bir makale ortaya çıktı. Danilov bunu ilgiyle okudu. Yine bazı şeyler abartıyla ön plana çıkarılmış, bazı şeylerden bahsedilmemişti. Tekrar okudu ve kendi kendine güldü: İlk okuduğunda en önemli hususu fark etmemişti. Bu makale daha çok trenle ilgili değil de Suprugov'un kendisiyle ilgiliydi. Doktor Suprugov'un bize anlattığına göre hastane treninin personeli coşkuyla çalışarak ağır bir su tankını omuzlarında yük vagonuna taşımışlar... Suprugov diyor ki... Suprugov bize gösterdi... Suprugov, Suprugov, Suprugov... Her yerde Suprugov... Gösteriyormuş, tanımlıyormuş, ilham veriyormuş!

"Ne düzenbaz bir orospu çocuğu!" diye düşündü Danilov, uzandığı yerden kahkahayla güldü. Yulya Dmitriyevna onu tam güldüğü sırada buldu.

"Neden gülüyorsunuz?" diye sordu.

Danilov gazeteyi ona uzattı.

"Evet okudum. Komik mi buldunuz? Ben komik bir şey

görmedim." Yulya Dmitriyevna bu makaleyi beğenmişti. Suprugov isminin sürekli tekrarlanması onu memnun etmiş, onda içten bir tatmin yaratmıştı.

Şef kondüktör, Doktor Belov'dan hava aydınlanana kadar bir yere gitmemesini istemişti. Doktor kabul etti. Kanapeye gidip orada sessizce oturdu. Genç bir kondüktör odun getirip sobayı yaktı, bir çay demledi. Sonra Doktor'a bir kupa çay koydu, Doktor bunu içti. Genç adam elinde satranç takımıyla kondüktörün peşinden ayrılmıyordu:

"Mişka, hadi oynayalım!"

Mişka cevap vermiyordu.

"Hadi oynayalım!"

"Yetmedi mi sana? Hâlâ mı istiyorsun?"

"Şimdi anladım yanlışımı. Şimdi taktik değiştireceğim."

Sonunda Mişka razı oldu. Çocuk yine çabuk yenildi.

"Al bakalım, hep yeniliyorsun, seninle oynamak sıkıcı oluyor."

Sonra uyumak için sandıkların üzerine uzandılar. Ve gece bitti.

Doktor şef kondüktöre hoşça kalın dedikten sonra vagondan indi, eve doğru gitti. Nevski Bulvarı'ndan Liteyni'ye, oradan Pestel Caddesi'ne geçti. Mihailov Kalesi'nden sonra Mars alanını geçti, Suvorov Anıtı'nı geride bıraktı, Kirov Köprüsü'nü geçti, Petrograd semtine doğru yürüdü. Bu yol gördüğü hayallerde sık sık yürüdüğü yolun aynıydı.

Birisi ona Nevski Bulvarı'nın ne durumda olduğunu, Liteyni Caddesi'nde neler gördüğünü sorsa, cevap veremezdi. Hiçbir şeye dikkat etmiyordu. Camiyi görmedi bile.

Evine doğru yaklaştığında ortalık iyice aydınlanmıştı.

İşte ev... Ama her zamanki gibi duruyordu? Ah, evet! Hatırladı... Yıkıntıları kontrplakla kapadıklarını ona söylemişlerdi. Yıkımın acısı görülmesin diye... Caddeler her zamanki canlı görünümlerini kaybetmesinler diye... Evin önündeki kontrplak boyanmıştı. Gayet gerçek görünüyordu. Ama aslında ev yoktu.

Taklit evi daha iyi görebilmek için kaldırımın ortasına kadar yürüdü. Bir anda başı döndü, bir baygınlık hissetti. Kendine geldiğinde kapıcının evinde bir sandığın üstünde oturuyordu. Kapıcı kadın ona doğru eğilmiş, "Sofya Leontiyevna olsaydı da onu görebilseydi. Ne iyi bir genç yetiştirmiş. Tanrı korusun," diyordu.

Kadın, Doktor'u tanıyormuş gibiydi. Ama Doktor onu tanıyamadı, bunu ona söyledi.

"Ama beni hatırlamadınız mı? Ben yıkama teyzenin kardeşiyim."

Yıkama teyzeyi hatırlıyordu ama onun bir kız kardeşi olduğunu hatırlamıyordu. Kadın konuşmaya devam ediyordu ama Doktor onun ne dediğini önce anlamadı. Sonra anladı ve ayağa kalktı ama dizleri bükülmüştü.

İgor bir ay önce buraya gelmiş. Kapıcı dairesinde oturmuş ve sorular sormuş, annesinin ve kardeşinin nasıl öldüklerini sormuş. Ağlamamış, kendisi hakkında bir şey söylememiş. Sadece soru soruyormuş. Babasının nerede olduğunu sormuş. Ama kadında adres yokmuş. İgor eğer babası buraya gelirse diye bir not yazıp bırakmış. Oraya gelebilecek arkadaşları için de notlar bırakmış.

"Nerede o not?" diye sordu Doktor.

Not kardeşindeymiş, o da işteymiş. Gece vardiyasında çalıştığı için neredeyse birazdan gelirmiş.

Sonunda geldi ama öyle çabuk değil. Neredeyse yüz yıl geçmişti. Çok yaşlıydı. Yine de çalışıyordu. Kızı Lida da çalışıyordu. Evlenmiş, hamileymiş. Yıkama teyzenin notu bulması için bir asır daha geçti. Lida onu okumak için almış, bir yerlere sokmuştu. Sonunda notu buldu. İşte Doktor'un elindeydi.

"Baba, neredesin? Hayatta mısın? Hayatta ol..."

Doktor okudu. Daha birkaç söz, beş rakam. Onun posta kutusu adresi. Askeri adresi. Yaşayan bir adres... Hayattayım İgorik, hayattayız! İşimizi bitirip yine buluşacağız. Tamam mı? Hayattayım oğlum, hayattayım!

11. Lena

Tren personeli sürekli eğitim görüyordu. Yulya Dmitriyevna hemşirelere cerrahi aletlerin kullanılması ve karmaşık pansuman teknikleri ile ilgili eğitim veriyordu. Sağlık personeli doktorların verdiği derslere katılıyorlardı. Hemşire Fayna bir fizik tedavi hastanesinde bir ay boyunca fizyoterapi üzerine çalıştı. Hemşire Smirnova fizyoterapi kursuna gitti.

Fima, aşçı kadın, yemek kursuna gönderildi, bir sertifika alarak döndü ve şef oldu. Önceki aşçıdan yaralılar memnun kalmamışlardı.

Lena fizik tedavi aletlerine ilgi duyuyordu. Kısa sürede Smirnova'dan bu işin prensiplerini öğrendi. Eski kültürfizikçi olarak vücut yapısını ve özelliklerini iyi bildiğinden bu işte kısa sürede başarı sağladı. Smirnova'da bu bilgiler yoktu.

"Ogorodnikova şimdi işinde çok daha ciddi," diyordu Yulya Dmitriyevna.

Lena kendi kendine gülümsedi. O, her zamanki ciddiyetini hep koruyordu.

Kimse yaralılara onun gibi bakamıyordu. Eğer aksi huylu bir yararlı gelirse Lena'ya teslim edilir, o yaralıyı sakinleştirirdi. "Bunları nasıl böyle uysallaştırıyorsun" diye sorarlardı diğer hemşireler.

"Bilmem," diye cevaplardı Lena.

Acılarını unutturmak için yararlılarla konuşurdu. Onlara nereli olduklarını, hangi okulda okuduklarını, ailelerini sorardı. Bir insana sorulacak birçok şey bulunur. Yaralı ağlıyorsa başını okşar, öperdi. Onu yatıştırırdı. Kaprisliyse kızdırmaz, isteklerini yerine getirmeye çalışırdı. Sonunda onları güldürene kadar şaka yapardı.

Lena'ya çavuş rütbesi verildi. Apoleti takarken, bir zamanlar aldığı spor madalyalarını takarken duyduğu erinci yine duydu.

"Ah Lena! Yaşlanıyorsun artık," dedi tombul İya.

Lena palet şeklindeki küçük aynasına baktı, evet gözlerinin kenarında çizgiler belirmeye başlamıştı. Nereden çıkmıştı bunlar? Yüzü de solgundu, yeteri kadar hava almıyordu. İdman da yapamıyordu. Oysa çocukluğundan beri her gün idman yapardı.

Yakında hepsi bitecekti, tekrar idmanına dönecek, çocuklara eğitim verecek, yarışlarda madalya kazanacaktı. Ve Danya'yı sevecekti, Danya'yı sevecekti!

Danya'dan hiç mektup yoktu. Bu saçma iletişimsizlik ayrılığı daha da zor hale getiriyordu. Ama bunlar savaş zamanlarında hep olan şeylerdi.

Yakında bitecekti. Almanlar dışarı çıkartılıp Polonya'ya kadar sürülmüşlerdi. Tren artık yaralıları getirmek için yurtdışına kadar çıkıyordu. Kahrolası faşistler, neden bir an önce teslim olmuyorlardı? O halde iyice hezimete uğratıp sonuna kadar kovalamalıydı bunları.

Bir gün neredeyse Danya'nın ölmüş olduğu fikrine kapılacaktı. Neden öyle? Çünkü o gün hava çok kasvetli ve sıkıntılıydı, yağmur

dört gündür durmaksızın yağıyordu. Gündüz vakti tüm lambaları yakmak zorunda kalmışlardı. Trende herkes bunalıma girmişti. O sırada Nadya nişanlısının ölmüş olduğunu bildiren bir mektup aldı. Nadya onu ziyaret etmek için gidecekken birliği cepheye gönderilmişti. Orada haritada bile yer almayan küçük bir dereyi savunurken ölmüştü. Yoldaşları Nadya'ya bunu bildirmek için mektup yazmışlardı. Lena kızı teselli etmeye uğraşırken birden bu fikir aklına giriverdi. Ya Danya da öldüyse? Ama bu bir anlık zayıflıktı. Ölüm onların üzerinde galip gelemeyecekti.

Yakında her şey bitecek, onlar bir araya geleceklerdi. Lena aynaya gittikçe daha çok bakmaya başlamıştı. Bir gün fark etti ki, artık güzelliği bozulmaya başlıyordu. Yirmi beş yılda ha! Kızmış, sinirlenmişti. İçindeki her şey "Hayır! İstemiyorum," diye haykırıyordu.

Çünkü mutsuz yaşıyorum, sadece o da değil, mutluluk arzumu her gün ayaklarımın altında çiğniyorum, onu hep uzağa, daha uzağa iteliyorum. Böyle gitmez bu... Haydi yoldaşlar, haydi! Çabuk olun, bitirin faşistlerin işini. Mutsuzluktan büsbütün solup gitmeden ben!

Neden kimse bana âşık olmuyor? Birileri olmalı. Kim olursa... Nizvetski mesela... O hasta, zavallı bir adam. Fark etmez ki... Hasta veya sağlıklı... Bana âşık olsun, o kadar...

Kendini Nizvetski'nin önüne çıkarmaya başladı. Yüzüne baksın diye duruyor ya da yakınına oturuyordu. Kısık gözleriyle şakalar yapıyor, gülüyordu. Hepsi onun kendisine âşık olması içindi. Ona doğrudan hitap etmiyordu. Başkalarıyla konuşuyordu. O da şaşkınlıkla, hüzünlü bir ifadeyle Lena'ya bakıyordu. Çirkin kaşlarını kaldırıp, sarı alnını kırıştırarak bakıyorken, Lena içinden soğukkanlılıkla: "Haydi, âşık ol, çabuk!" diye düşünüyordu.

Çabucak âşık oldu Nizvetski. Lena'nın vagonundan sık sık geçmeye başladı. Lena ona başını bile çevirmiyordu. Tamam işte geç hep buradan... Senden istediğim bu!

Yulya Dmitriyevna'nın isteği üzerine Vaska hastabakıcı yapıldı ve altıncı koğuşa verildi.

Bu sırada altıncı koğuşta Vaska'nın gece nöbetinde kötü bir olay oldu. Kolu kesilmiş bir hastanın bandajından kan gelmeye başlamıştı. Vaska etrafı geziyordu, yastıkta koyu bir leke gördü. Yakına gelip baktı; Kan! Adam uyuyordu. Vaska aceleyle diğer koğuşa

koşup oradaki görevliye hemşire Fayna'yı çağırmasını söyledi. Kendisi temiz bir çarşaf alıp adamın yanına koştu. Aksilik adam derin uyuyordu. Vaska onu uyandırmaya çekindi. Diğer hastalar rahatsız olabilirdi.

Çaresizce "Amca!" diye fısıldadı adamın kulağına. "Amcaaa... Ah amca..."

Adam birden sıçradı, "Ne var?" diye sordu.

"Sakin olun amca, heyecanlanmayın. Ama kanamanız var."

Çarşafla omuzundan sıkaç yaptı, dizini yatağa dayayıp dişlerini kenetleyip sıkmaya başladı.

"Amca, diğer kolunuzla bana yardım edin," dedi nefes nefese.

"Peki, tamam. Haydi... Kanıyor mu?"

"Evet. Daha sıkı amca!"

Hemşireler ve Doktor Belov geldiklerinde kanama durmuştu. Adam temiz bir çarşafın üstünde yatıyordu. Vaska adamın ona verdiği şekeri yiyordu.

"Günlük raporda senden bahsedeceğim. Aferin sana," dedi Doktor Belov.

"Bana Yulya Dmitriyevna öğretti. Onun dediği gibi yaptım," diye cevapladı Vaska, ağzındaki şeker yanağını şişirmişti.

Tren güney hattında boş ilerliyordu.

"Buralar benim memleketim işte," dedi Vaska, pencerenin yanında duran Lena'ya.

Kış başlangıcıydı. Tüy gibi yağan kar geniş Ukrayna düzlüklerini tutmaya başlamıştı. İstasyon civarlarında kahrolası faşistlerin geride bıraktıkları küllerin, moloz yığınlarının üstünü kar kaplamaya başlamıştı. Vaska yaşlı kadınlar gibi kollarını dar göğsünün üzerine kavuşturmuştu.

"Birazdan Tri Duboçka... Onlardan daha uzakta önce Sagaydak istasyonu, şimdi artık olmasa da... Burayı bilirim, okula giderdim. Ondan sonra Ereski, bizim Kolhoz'umuz..."

Sohbet burada kesildi. Lena'yı çağırmışlardı. Vaska pencerenin yanında kaldı. Üç meşe hızla geçip gitti. Vaska geriye doğru atılıp pencereden uzaklaştı, parkasını ve eşarbını kaptı. Tren Sagaydak'ta duracak zannetmişti.

Fakat tren, şimdi eski istasyon binasının yerinde bulunan, üzeri karla kaplı barakanın yanından hızla geçti. Sonraki

istasyon Yereski'ydi. Tren orada mutlaka duracaktı. Çünkü Vaska, Kravtsov'un Protasov'a: "Onu Yereski'de alırız," dediğini kendi kulağıyla duymuştu.

Ah kar, ah kar... Her yeri kapladın, tüm izleri sildin... Ama o kadar değil! İşte genç kavak... Üç yılda nasıl büyümüş. Artık bebek değil, bir delikanlı ama Vaska onu tanıdı.

Soğuk tırabzanı kavradı, en alt basamağa kadar indi. O esnada bir kar yığını belirdi, Vaska bir çığlıkla kendini oraya attı. Tüm vagonlar geçip gidene kadar orada uzanıp kaldı. Sonra kalktı, üstündeki karları silkeledi, eşarbını düzeltti. Şimdi karla kaplanmış olan Kolhoz yolunu bulmak için oradaki sete koştu, etrafına bakındı.

Trenden atlamıştı çünkü Kolhoz'daki akrabalarının babasıyla ilgili bir bilgisi olabileceği aklına gelmişti bir anda. Belki mektup göndermişti, Vaska nerede, babaanne nerede diye arıyordu onları. Onlar da bilmiyorlardı elbette.

Kolhoz'dakilere kolu kesik yaralının kanını nasıl durdurduğunu anlatmak hoş olmaz mıydı?

Vaska trende kaybolmuştu. Suhoyedov, Sagaydak istasyonundan beş kilometre sonra personel vagonundan birinin atladığını görmüştü. Trendeki herkesi aradı, kayıp olan Vaska'ydı .

"Köyünün buralarda olduğunu söylemişti bana," dedi Lena.

Danilov can sıkıntısıyla söyleniyordu: "Çocukla iş yapmanın sonu budur." Yulya Dmitriyevna ise: "Ölmüş olmasın da..." diye geçirdi içinden.

Tren Yereski istasyonunda iki saate yakın durdu. Danilov, Vaska gelir diye duraklamayı mahsus uzattı. "Dönecek!" diye düşünüyordu. İkinci saatin sonunda Vaska göründü. Elma ve kar kokuyordu.

"Eee? Eve mi gittin?" diye sordu Danilov.

"Evet, evdeydim," diye cevap verdi Vaska, neşeyle gülümsedi.

Onu azarlamak gelmedi Danilov'un içinden.

"İyiler mi?" dedi.

"Sorun yok, yaşıyorlar," diye şakıdı Vaska eşarbını çözerken. "Sığınakta yaşıyorlar ama olsun. Bana elma verdiler. Babam mektup göndermiş, bana sevgilerini yollamış. Partizanlarla birlikteymiş."

Nizvetski'nin bocaladığını görmek Lena'ya ilginç geliyordu. Nizvetski bazen Lena'nın vagonunun oradan geçmeyi bırakıyor,

bazen bütün gün acele acele bir o tarafa, bir bu tarafa o vagondan geçiyordu. Bazen hiç bakmıyor, bazen de Lena onun hüzünlü, şaşkın bakışlarını yakalıyordu. Yani tam Lena'nın istediği gibi olmuştu. Kendisi kayıtsızca işine devam ediyordu.

Dolu bir seyahatten sonra bir gün Lena vagonunu herkesten önce düzeltti. İşi olmayınca personel vagonuna gitti, dolabından bir gömlek ve bir çift çorap aldı, bunları onardı. Sonra oturup bir mektup daha yazdı. Yazması zordu. Yazılacak tüm sözcükleri birçok kez yazmıştı, birçok kez ifade etmişti. Yazamadığı, ifade edemediği sadece yüreğinin yangını kalmıştı. Pabuçlarını çıkarıp yatağa uzandı, Lermontov'un şiirlerini eline aldı. Kitabı trenin kitaplığında bulmuştu.

"İncelikle sevdiler birbirlerini uzun zaman..." diye okudu.

Öldüler sonunda, mezar ötesinde buluştular...
Fakat orada da tanımadılar birbirlerini.[*]

Demek sevememişler birbirlerini, hepsi bu...

Bölmenin hemen arkasında üç yaşlı adam, Suhoyedov, Kostritsyn, Protasov sanki evlerinin sundurmasında oturuyorlarmış gibi oturmuş, sessizce sohbet ediyorlardı. Onların karşısındaki kanepede, hastalıktan parşömen sarısına dönmüş yüzüyle, kararıp çukura kaçmış gözleriyle Nizvetski uzanıyordu.

"Bakın bana," diye mırıldandı Protasov, "eklemler şişmiş, bakın, parmak düğümlerine, damarlara bakın, böyle yaşamaya değer mi?"

"Neden?" dedi Suhoyedov, "gayet güzel yaşarsın. Skleroz, yaşlılarda olur. Votka yerine iyodin iç, yüz yaşına kadar yaşarsın."

"Yok..." dedi içini çekerek Protasov, "savaştan sonra her şey düzene girince bizim işimiz biter. Emekli olurum, tamamdır artık."

"Sana göre sorun yok," diye cevap verdi ona Kostritsyn, "iki oğlun da iyi. Emeklilik günlerini büyükbaba olarak huzur içinde geçireceksin. Ama benimki eve kolsuz dönüyor, dört de çocuğu var. Hepsine bakıp, büyütmek lazım."

Nizvetski hafifçe inledi.

"Berbat hastalık," dedi Ksotritsyn, "bu, bombadan beter."

Lena, Lermontov'un şiirleri arasında kaderine uyanı arıyordu.

---

[*] Mihail Lermontov, çeviri: Ataol Behramoğlu.

Gözlerini kapatıp kitabı açtı, parmağını bir dizenin üzerine koydu:

Nasıl biliriz senin hayallerini?
Karşımda durduğun için mi?

Ona uyan bir şey değildi bu. Bir dize daha...

Unutmak? Vermedi ki Tanrı unutmayı
Ve de sanmam onun da alacağını!...

Bu daha da ilgisiz kalmıştı.

Tren B... şehrine vardı.

Lena mektubu göndermek ve biraz hava almak için istasyon binasına gitti. Danya'nın ona savaş başladığında verdiği adrese hâlâ yazıyordu. İstasyon binası harabe haldeydi. Binaların çatısı, penceresi yoktu. Sadece iskeletleri kalmıştı. Her yan gri, cansızdı. Ne sonbahardı ne kıştı, yerde ayakların altında kalın, yapışkan bir tabaka vardı. Lena ellerini parkasının ceplerine sokmuş, kalpağı ensesine doğru kaymış bir şekilde yürüdü.

O sırada asker taşıyan bir tren istasyona girdi. Kızıl Ordu erleri vagonlardan perona boşalıyorlardı. "Bizimle mi geliyorsun devuşka?" diye seslendi Lena'ya, geniş omuzlu, kırmızı yanaklı bir asker. Lena ona gülümsedi. Asker yanından koşarak geçerken beyaz dişleri parıldadı.

"Danya!"

Parkalı kalabalığın arasında yürüyordu. Önce onu duymadı. Uzaktaydı. Ama Lena onu tanımış, bağırmıştı. Uzaktan nasıl tanımıştı? Onu asker kıyafetiyle görmemişti ki hiç... Kalpağının kulakları inikti. Yüzü yanmış, kabalaşmıştı. Yürüyüşü oradaki diğer yüzlercesi gibiydi. Ama Lena onu tanımıştı. Gözüne çarpar çarpmaz tanımıştı.

"Danya! Danya!"

Mutlulukla, içten gülüyordu. Ona doğru geldi, Lena kollarını uzattı. O Lena'nın kollarını aldı, sıktı. Lena onu herkesin içinde öpmekten utandı. Gerçekten, ondan utanmış olması mümkün müydü? Başını ellerinin arasına aldı ve öptü.

"Buradasın ha?" dedi Danya.

"Evet," diye cevap verdi Lena hafifçe, onun gözlerine neşeyle, sevinçle bakarak, "hayattasın!"

"Hayattayım. Başımdan geçen tehlikeli anları hesaba katarsak, epeyce şanslıydım... Çavuş..." Lena'nın apoletlerini işaret etti.

"Şu benim trenim," dedi Lena.

"Öyle mi? Biz de Varşova'ya gidiyoruz. Orayı almaya. Senin işlerin nasıl? Zayıflamışsın."

"Danya!" dedi Lena, "konuşmak istemiyorum. Sadece sana bakmak, seni dinlemek istiyorum. Bak bana. Neden yazmadın?"

"Yazmadım mı? Yazdım. Herhalde sana ulaşmadı." Danya sustu. Bir endişe ifadesiyle Lena'ya baktı. "Nasıl rastlaştık Lenoçka..."

"Hayattasın," dedi Lena onun yüzünü okşadı. Danya hafifçe ondan uzaklaştı.

"Yapma Lenok."

Lena bir şey fark etmedi. Mutluluktan gözleri görmez olmuştu.

"Gülüyorum, neden biliyor musun? Bilmiyorum neden güldüğümü... Canım bak, hepsi koşuyorlar. Vakit geldi galiba."

"Evet, şimdi," diye mırıldandı Danya, trene doğru yürümeye başladı. Lena da yanında gidiyordu.

"Hey tanrım, sıcak su alacak zaman kalmadı. Bir sobamız var ama istasyondan almak daha kolaydı."

"Bir mektup gönderdim şimdi. Sana verseydim çok daha iyi olacaktı," dedi Lena, gözlerini Danya'nın yüzünden ayırmıyordu. "Mektuplarımı almış mıydın?"

"Hayır," dedi, "yani şimdiye kadar aldım ama bundan sonra hangi adresten bana ulaşır, bunu hiç bilmiyorum."

Vagonun yanında duruyorlardı. Açık kapıda iki subay durmuş, sigara içiyorlar, aşağı doğru onlara bakıyorlardı.

"Seni seviyorum!" dedi Lena yüksek sesle, Danya'ya sarıldı, öpmek için ona doğru eğildi.

"Lena! Seni aldatmak istemiyorum," dedi Danya, Lena'yı dirseklerinden tutup, özür dilercesine sıktı. "Affet beni. Oluyor işte, anlarsın..."

Lena ona baktı, ne demek istediğini anlamıyordu. Aldatma derken ne demek istiyordu? Ne için affedecekti Lena?

"Oldu işte, kader böyleymiş. Felek..." diye alçak sesle devam etti Danya, garip bir ifadeyle gülümsedi. "Ben bir kadınla karşılaştım... Kızma bana Lenoçka, böyle şeyler oluyor ister istemez. Anlarsın, savaş bazılarını ayırıyor, bazılarını birleştiriyor... "Tabii ki, evi, her şeyi sen al," diye ekledi telaşla, kaşları çatık, duruşu tatsızdı.

Neleri? Neden evi alıyordu? Öleceğini mi düşünüyordu?

"Affet beni," dedi Danya tekrar, gözlerini indirdi.

Lena sonunda her şeyi anladı, aniden omuzları çöktü. Danya kekeleyerek konuşmaya devam ediyordu: "Hep düşündüm. Neden böyle olması gerekiyordu? Bilmiyorum. Belki birbirimizi çok erken, bir anlık rastlantıyla bulmuştuk. Saman alevi gibi... Biz ayrılınca söndü..."

"Bende sönmedi," dedi Lena soluk dudaklarının aralığından. Danya bunu duymadı. Ama manasını gözlerinden, başının hareketinden anladı.

"Koruyabilirdin..." diyerek arkasını döndü Lena ve ondan ayrıldı.

Ellerini cebinde sıkıp yavaş, ağır adımlarla, kendisininkine benzemeyen bir yürüyüşle gitti. Kendini tükenmiş hissediyordu. Ona güç, güzellik, neşe veren aşk şimdi onun omuzunda taşımak zorunda olduğu ağır bir çarmıh gibiydi. Bunu kaldırıp atacak gücü bulana kadar omuzunda taşıyacaktı.

12. Danilov

Danilov'un doğaya karşı özel bir ilgisi yoktu. Daha doğrusunu söylemek gerekirse, bunu aklına hiç getirmemişti. Kırlarda, ormanlarda yetişmiş ama bunların güzelliğini fark etmemişti. Güneşe, bulutlara, çayırlara bakar, "bu yıl iyi geçecek," derdi. Ormana bakar, "bunlardan iyi inşaatlık kereste olur," derdi. Zihnini dolduran şey insanlardı, onların işleri ve ilişkileriydi.

Şimdi de Varşova'ya doğru giderken, ormanların güzelliğini fark etmekte gecikmedi. Yolun her iki yanında dümdüz, upuzun yükselen köknar ağaçları görkemli, muhteşem, zengin görünüyorlardı ve her biri elit bir orduya seçilmiş savaşçılar gibiydi. Tertemiz, beyaz, yeni düşmüş karlarla yüklüydüler.

"Masal diyarı gibi," diye düşündü Danilov, vagon sahanlığında duruyor, önünden sürekli, sessizce akıp giden bu gümüş beyazı görkemli, göz kamaştırıcı, nurlu parıltıdan korunmak için gözlerini kısıyordu... Güneş batarken karların beyazı üzerine kısa bir süre pembe bir ışıltı döküldü, sonra kayboldu. Ormanı yumuşak, koyu mavi bir renk kapladı, tatlı bir huzur getirdi... O sırada tren durdu.

Rus ve Polonyalı bir grup asker tarafından durdurulmuşlardı. Başlarında genç bir asteğmen vardı. Askerlerin çizmeleri dizlerine kadar karla kaplıydı, kar omuzlarının üstüne, kalpaklarının

tepesine yığılmıştı. Masal ormanının içlerinden geliyorlardı. Varşova çevresinde ormanlara sığınmış olan haydutları temizlemeye gidiyorlardı. Genç asteğmen trene alınmalarını istedi.

"Bu bir iç iş," dedi, "Almanlar tamamen sürüldü, geride bu makineli tüfekli haydutlar kaldı. Almanlar büyük silahları yanlarında götürmüşlerdi. Çervonni ormanı ancak dün haydutlardan tamamen temizlendi."

Tren Çervonni ormanına doğru gidiyordu. Askerleri yönetim vagonuna aldılar, sıcak çay ikram ettiler. Sonra onlar üçüncü istasyonda trenden indiler. O akşam geç saatlerde trene ormanın içindeki bir hastaneden yaralılar getirildi. Hastane orman içinde tek başına, dört katlı bir binaydı. Resmi ama güzel bir mimarisi vardı. Yanında hiçbir ek bina yoktu. Ambulanslar ormanın içinden tepe lambaları parlayarak geldiler, yaralıları trene getirdiler. Yükleme çabucak, üç saat içinde tamamlandı ve tren dönüş yolculuğuna hemen başladı. Cepheden uzakta değillerdi ve yaralılar da cepheden geleli çok olmamıştı.

"Biliyor musunuz, altıncı vagonda iki kadın var," dedi Doktor Belov, Danilov'a. "Birinin bacağı kalçasından kesilmiş. Ne yazık ki onları sert yataklı koğuşa yatırdım, diğer koğuşlarda hiç yer kalmamıştı."

Koğuşlar fazlasıyla doluydu ve hepsi ciddi vakalardı. Tecrit vagonunun kompartımanları bile doluydu. Sabah Danilov vagonları dolaşırken kadınlara baktı. Son kompartımanda yatıyorlardı. Doktor Belov'un talimatıyla aralarına perde olarak bir çarşaf asılmıştı. Danilov onlara dikkatle baktı. Kadınlar uyuyorlardı. Birinin neredeyse tüm yüzü yastığa gömülmüştü. Başının arkasındaki kısa, yumuşak saçları trenin hareketiyle sallanıyordu. Diğeri battaniyeyi burnuna kadar çekmişti. Alnı kırışık, arada kömür karası perçemler olan saçları griydi. Gözkapakları geniş ve esmerdi. Bu gözkapaklarında öyle yorgun, öyle hüzünlü bir ifade vardı ki, Danilov ayaklarının ucuna basarak oradan ayrıldı. Orada görevli olan Vaska'ya fısıldadı: "Kadınlara bakacaksın. Rahatsız etme, bırak uyusunlar. Sık sık göz kulak ol ama rahatsız etmeden. Seni biliyorum, ortalık aydınlanır aydınlanmaz termometreyi insanlara uzatmaya başlarsın."

Vaska, Danilov'dan korkuyordu. Hemen hemşire Smirnova'yı buldu. "Yüzbaşı Danilov buradaydı, kadınları rahatsız etmememi,

uyandırmamamı söyledi," dedi ona. Hemşire Fayna'ya da aynını söyledi.

Ne Smirnova'nın ne Fayna'nın uyuyan kadınları rahatsız edecek durumları yoktu zaten. Onlar nereye koşacaklarını şaşırmışlardı. Epeyce zor bir seyahatti bu. Herkes tüm sabah boyunca doluydu. Öğle yemeği zamanı da personel vagonuna kimse gelmedi. Suprugov hariç...

"Ben düzenli yaşamaya alışmışım, iyi çalışma için düzenli yaşamak gerekir," diyordu. Önlüğünü çıkardı, ellerini yıkadı, öğle yemeğinin servis edilmiş halde olduğu, kar gibi beyaz peçetelerin konduğu masaya memnuniyetle oturdu. O sırada Sobol geldi:

"Söyler misiniz, herkes nerede? Yemekler soğumaya başladı, tekrar ısıtamam."

"Gelirler," dedi Suprugov, peçetesini açarken. "A! Ne görüyorum?"

"Evet," diyerek içini çekti Sobol, "dolu seyahatlerde 1940'ta tanrıya şükrettiğimiz gibi yiyoruz."

Yemek başlangıcı kapının gürültüyle, münasebetsizce çalınmasıyla kesildi. Gelen Smirnova'ydı.

"Doktor!" dedi kendisininkine hiç benzemeyen bir sesle nefes nefese, "altıncı vagona gelmelisiniz hemen."

"Ne var?" dedi Suprugov, o anda domuz rostosundan bir parça kesip hardala bulamış, yanına da bir soğan halkası eklemişti.

"Yaralı kadın doğuruyor."

Suprugov anlamadı. "Ne demek doğuruyor?"

"İşte normal, nasıl doğuruluyorsa..." diye kabaca cevap verdi Smirnova. Suprugov'un elinde çatala geçirmiş olduğu domuz parçasını burnunun önünde hareketsiz tutuşu sinirine dokunmuştu. Tabağı burnunun altından itip atmak isterdi. Smirnova gençti ve fevri bir mizacı vardı. Tüm basit ve doğal duyguları asabi gri gözlerinden okunuyordu.

"Trenin sarsıntısıyla doğum yapmaya başladı. Tek ayağı kesik kadın..." diye izah etti durumu.

Suprugov eti ağzına götürdü, ardından bir parça ekmek aldı. Hardalın acısından gözleri yaşarmıştı.

"Affedersiniz," dedi çiğnemesi bitince, "epikrizinde hamilelikle ilgili bir şey var mı?"

"Bir şey denmemiş."

"Başhemşire orada mı?"

"O dokuzuncu vagonda. Saralı biri var. Hepsi oradalar."

"Olga Mihailovna?"

"Pansuman yapıyor."

Suprugov düşündü. Hep böyle oluyordu. Bir şey oldu mu, hepsi birden meşgul oluyorlardı. O ne yapsın, doğum uzmanı değildi ki... Kulak Burun Boğaz... Ebelik değildi ki onun işi...

"Panik neden? Siz kadınlar bu durumda neler yapılacağını bilirsiniz."

Smirnova rahatsız olmuş, yüzünün rengi morarmıştı. Açılmış gözlerindeki ifadeden bir tokat indirme isteği açıkça belli oluyordu. Suprugov kalktı, "siz gidin, şimdi geliyorum," dedi.

Fakat önlüğünü giyip ellerini yıkadıktan sonra altıncı vagona gittiğinde Vaska'nın çağırmış olduğu Olga Mihailovna ve Yulya Dmitriyevna'nın orada bir şeyler yaptıklarını gördü. Biraz tiksinme ve merakla doğum yapan kadına baktı. Bir örtüyle örtülmüş dağ gibi şişkin göbeğiyle iri vücudu kasılmalarla sarsılıyordu. Siyah perçemli kır saçları yastığa boylu boyunca saçılmıştı.

"Bağır canım, bağır," diyordu Olga Mihailovna, "çekinme, bağır seni rahatlatacaksa."

Ama kadın bağırmıyordu. Boncuk gibi terler başının iki yanından yastığa akıyordu, şiş dudaklarını ısırmıştı. Uzun, inek böğürtüsü gibi bir inilti çıkardı. Karanlık çukura kaçmış gözlerindeki sabit bakış yüzüne vahşi bir ifade veriyordu.

"Bağır bir kez, iyice bağır!" diye ona sesleniyordu Olga Mihailovna. Yulya Dmitriyevna, Suprugov'u görünce ona doğru geldi.

"Burada size ihtiyaç yok," dedi genç kız gibi sıkılarak. "Siz olmadan hallederiz."

Suprugov ona baktı, işe yaramama duygusuyla gözlerini kıstı. Elbette, bunların hep bir anlamı vardı. Bakışlarını eğmesi, Suprugov'u gördüğünde tutuk, acemi halleri... İşte böyle, demek ki... Böyle bir şeyi bir süredir gözlemliyordu zaten.

Vay canına, eğlenceli...

"Bir şeye çok şaştım," dedi Suprugov kızgınca, "dosyasında hamileliğe dair tek bir şey yok."

"Olsa ne olacaktı," diye cevap verdi Yulya Dmitriyevna, "olacakları önleme olanağımız yoktu ki..."

"Bu suç," dedi Suprugov, "bu koşullarda birini yollara salmak suç..."

"Ama unutuyorsunuz, onu kimse bu halde cephede bırakmak istemez. Bu, prematüre doğum olacak. Daha iki ayı varmış."

Yulya Dmitriyevna utangaç halini iyi idare ediyordu. Özgüvenle konuşuyordu. Ama yine de Suprugov'un gözlerine bakmıyordu.

Doktor Belov koşarak geldi. Dokuzuncu vagondaki ağır sara vakası sona ermiş, Doktor aceleyle yeni hastaya koşmuştu. Bacağı kalçasına kadar kesilmiş olan bu talihsiz kadının başına bunların gelmesi gerçekten zorunlu muydu?

"Ne haber?" dedi Doktor, Suprugov ve Yulya Dmitriyevna'ya araştıran gözlerle baktı. "Nasıl?"

"Fena değil. Sağlam bir bünyesi varmış. Normal bir doğum olsa daha çabuk hallolurdu. Ama tek bacakla yapamadı."

Bunları Yulya Dmitriyevna söylemişti. Suprugov üzgün bir çehreyle içini çekti. Duygulanan Doktor Belov, Suprugov'a karşı bir şükran hissetti.

"Ne iyi azizim, siz buradasınız. Kalbini dinlediniz mi?" dedi.

Suprugov geriye doğru çekildi. Onun yardımına Yulya Dmitriyevna yetişti:

"Ben baktım," diye cevap verdi, "iyidir, kadının iki bacağı da sağlam olsa bebek çoktan doğmuştu."

Perdenin arkasından çığlık duyuldu. Çığlık vagondaki tüm erkeklerin sinirlerini tırmaladı. Kır saçlı kadın sonunda bağırmıştı.

Cılız, yedi aylık bir oğlan bebek doğdu. İlerideki ilk istasyon M..'ye telgraf çekilerek bir araba göndererek treni karşılaması ve anne ile bebeği teslim almaları rica edildi.

Danilov tüm bu olup bitenleri tek bir ilgi göstermeden dinledi. Onun aklı dokuzuncu koğuştaki adamda kalmıştı. Belirli sınırların dışına çıkan her olgu gibi, anlaşılması zor her durum gibi, bu adamın rahatsızlığı da Danilov'u tedirgin etmişti. Yaralar, enfeksiyonlar, kangrenler, insan vücuduna metalle, mikropla tahribat veren tüm vakalar Danilov için alışılmış şeylerdi. Ama bu sabah iki saat boyunca korkunç bir sıkıntı yaşatan adam bir yaralı değildi. Bir şarapnel patlamasının yarattığı dalgayla bacağından savrulmuştu ama bacağında bir zedelenme bile yoktu. Bir damla bile kan kaybetmemişti. Ama şuurunu kaybetmişti. O da uzun

süre değil. Sonra aniden bu nöbetler başladı. Sanki onu şeytani bir güç ele geçirmişti. Vücudu sanki içinde bir yay varmış gibi kıvrılıyor, kasılıyordu. Ağzından beyaz köpükler çıkarken başını yere çarpmıştı. Bu adam daha önce hiç epilepsi vakası yaşamamış. Sinir sistemi iyiymiş. Ebeveynlerinin ve atalarının sağlıkları yerindeymiş. Anlaşılmaz bir şey... Danilov doktorların açıklamalarını karmaşık ve müphem bulmuştu. Böyle bir şeyi okumuş olsa inanmaz, bir yanında eksik bir şey olduğunu düşünürdü. Fakat vakayı kendi gözleriyle görmüş, adamla kendisi konuşmuştu. Nöbetlerden birinde adamın başını tutmuştu. Şeytani bir güç yatakta tüm vücudu kasıyordu. Adamı ancak güçlü kuvvetli dört kişi zapt edebilmişti. Evet, yeteri kadar gerçekti. Ama bu bir insana olmamalıydı. Anlamsız, karanlık hiçbir şey olmamalı, insan vücudu acı çekmemeliydi.

Günün sonunda Danilov personel vagonuna döndü. Yemek istemiyordu. Açlık duymuyordu. Yorgun ve üzgündü. Bir sigara sarıp yaktı. Zihnindeki çalkantı durulmaya, heyecanı yatışmaya başlamıştı. Bilim bu kötü hastalığın nasıl iyileştirileceğini de sırası gelince öğrenecekti. Tüberkülozun, frenginin, kangrenin tedavisini öğrendiği gibi...

Sonra doğum yapan tek bacağı kesilmiş kadını hatırladı, onu ziyaret etmeye karar verdi. Kadın üstü örtülü yatıyordu, içerisi sıcak olduğu halde titriyordu. Bebek orada değildi. Onu tecrit kompartımanına almışlardı.

"Nasılsınız?" diye sordu Danilov. Kadının yüzü üstteki rafın gölgesinde kalmıştı ama gözleri parlıyordu. Işıklar daha yanmamıştı.

"İyiyim."

Kadının sesi kırık, boğuktu.

Danilov karşı tarafta yatan kısa saçlı sarışın kadının yatağının ayak ucuna oturdu. Kadın büyük bir dikkatle sigara sarıyor, ince, nasırlı parmaklarıyla battaniyenin üzerine düşen tütün parçalarını topluyordu.

"Burada sigara içilmesi size kötü gelmez mi?" diye loğusa kadına sordu Danilov, onaylamaz bir tonla.

Kadın büyücek ağzının ucuyla gülümsedi. Sarışın kadın da sıkıntıyla, "bunu onun için sarıyorum," dedi. "Bütün gün sigara içti. Bana sardırıyor. İşte!" diyerek sardığı sigarayı loğusa kadına doğru uzattı.

"Daha sonra içerim," dedi kadın, sigarayı masanın üzerine koydu. O arada sarışın kadın yeni bir tane sarmaya koyuldu. Loğusa kadın belirgin şekilde üşüyordu. Battaniyeyi neredeyse gözlerine kadar çekti. "Siz kimsiniz?" diye sordu Danilov'a. Parıltılı gözlerini onun yüzünden alamıyordu. "Doktor musunuz?"

Danilov kim olduğunu açıkladı.

"Uzun zamandır mı buradasınız?"

"Savaşın başından beri."

"Savaştan önce ne yapardınız?"

Danilov ona sorular soracağına, o Danilov'a soruyordu. Ama sohbete böyle başlamak daha kolaydı. Kadına kısa cevaplar veriyordu Danilov. Sonra o sordu:

"Siz ne iş yapıyorsunuz?"

"Ben mi?" dedi kadın. Bir süre sustu, sonra kısa, kuru bir cevap verdi.

"Sovyet idaresinde çalışıyorum."

"Eşiniz?"

"Cephede öldü."

Belliydi ki kadın kendisi hakkında konuşmak istemiyordu. Danilov buna sıkıldı.

"Sizin için çocukla zor olacak," dedi doğrudan. Oysa onu rahatlatmaya, ümit vermeye, çocukla, tek bacağıyla yaşama devam edeceğini söylemeye gelmişti. Kadın da kuru, sivri cevaplar vermiş, onun hakkında sorular sormuş, böylece bunlardan sana ne der gibi aralarına bir duvar örmüştü.

"Evet, zor olacak," diye kabul etti.

"Akrabalarınız var mı?"

"Evet."

"Onlar size yardım edebilirler..."

Kısa bir kahkaha attı kadın.

"Dizlerimin üzerinde sürünerek gidersem yardım ederler."

Asabi kahkahası onun akrabalarına dizlerinin üzerinde sürünerek gitmeyeceğini açıkça anlatıyordu. Danilov kadının hastaneden çıktıktan sonra caddede yürüyen halini gözünün önünde canlandırdı. Takma bacak yapılamayacaktı. Çünkü kesik çok yukarıdandı. Hayatının sonuna kadar koltuk değneği kullanacaktı. Çocuğu taşıyamazdı. Bunu bir başkasının yapması gerekecekti.

Danilov gözünün önüne net olarak getirdi bunu. Ama şimdi onu buraya getiren acıma duygusu yoktu içinde. Şimdi kadına karşı duyduğu derin bir saygıydı ve onun yaşamak zorunda olduğu zor kaderini düşünüyordu. Böylesi zor bir kader için fazla güçsüzdü.

Ona nereden geldiğini, başka çocukları olup olmadığını, parti üyesi olup olmadığını da sormak istiyordu ama kadın birden kuru, kaygılı bir sesle:

"Rica ediyorum yoldaş Zampolit, lütfen hemşireyi çağırır mısınız?" dedi.

Danilov onun konuşmak istemediğini anlamıştı. Kalktı ve çıktı. Onun diğer kadına: "Şimdi içeyim şu sigarayı. Ah Varyuşka, nasıl canım istiyor!" dediğini duydu.

O gece rüyasında kadını gördü. Caddede koltuk değnekleriyle yürüyordu. Uzun boylu, gri saçlı, erişilmez bir kadındı. Onun arkasından da biri yürüyor, bebeği taşıyordu. Danilov onu rüyasında bile tanımadı.

Kadını ancak ertesi sabah M... istasyonunda tanıdı. Peronun yanında bir ambulans bekliyordu. İki hizmet eri onu bebeğiyle birlikte sedyeyle trenden indirdiler. Danilov personel vagonunun penceresinden seyrediyordu. Kadın uzun kollarıyla bebeği sarmıştı, yüzü ona dönüktü, endişe ve acıyla ona bakıyordu.

Kış sabahının berrak ışığında Danilov onun yüzünü hatırladı. Zamanın ve acıların yüzünde bıraktığı gölgeli, çizgili maskeyi anladı. O sevgili yüzünde elmacık kemiği üzerindeki küçük, beyaz, yıldız şeklindeki yara izini fark etti.

"Ah şövalye! Fayna'dı O'nun adı..." diyen Sobol'un sesinin kulaklarında çınladığını hissetti. "Ah şövalye! Fayna'ydı O'nun adı..."

Sedye ambulansın içinde gözden kayboldu. Araç hareket etti, tren de... Danilov pencerenin yanında duruyordu. Herhangi bir şeyin farkında değildi daha. Sadece Sobol'un sesi çınlıyordu kulaklarında: "Ah şövalye! Fayna'ydı O'nun adı..." Tekerlekler öfkeli takırtısını arttırıyordu.

İşte böyle karşılaştılar.

Karşılaşmışlardı ama Danilov onu tanımamıştı. Yanında o bir yabancıymış gibi oturmuştu. Onun aralarına kurmuş olduğu duvarın arkasından onunla konuşmuştu. Ama o derhal tanımış olmalıydı. Düşündükçe onun kendisini tanımış olduğunu daha iyi

anlamaya başladı. Ne kadar dikkatle incelemişti onu. Kim olduğunu, savaştan önce ne yaptığını sormuştu. Onun, yüzünde hep kalacak bir iz açmış öğrencisinin ne olduğunu bilmek istemişti.

Kendisi hakkında hiçbir şey söylemek istememişti. "Şimdi içeyim sigarayı Varyuşka," derken sesi zevke varan bir rahatlamayla çıkmıştı. Danilov oradayken sigarayı yakmak istememişti. Kibritin ışığının yüzünü aydınlatabileceğini düşünmüştü herhalde. Ve fark etmeden önce Danilov'u oradan uzaklaştırmıştı. Sesinin tonunu tanıyabileceğinden de korkmuştu.

Ama Danilov onu tanımamıştı. Hiç tahmin etmemişti. Nasıl edebilirdi?

Neredeyse çeyrek yüzyıl geçmişti. Bu sert, kırçıl saçlı kadınla eski Fayna arasında nasıl sadece küçük bir benzerlik bulunuyorsa, o zamanki küçük delikanlı ile onun yaptıklarından sorumlu tutulamayacak olan şimdiki Danilov arasında da o kadar az bir benzerlik vardı.

Üst dudağı tüylü delikanlı, saçlarını gülerek aşağı salan Fayna... Hayatın eşiğinden kalan aziz anılardı. Ama Danilov'da bir özlem, bir içlilik yoktu. Yoksa var mıydı? Çeyrek yüzyıl... Kaç gün, kaç gece geçmişti. Nice düşünceler, nice işler olmuştu... Şakaklarında aklar... O delikanlı evini, köşesini özleyebilir miydi? Danilov özlemişti.

13. Barışın Arifesinde

Fayna çok önce anlamıştı ki, Nizvetski Lena'ya âşıktı. Bu tür şeyleri altıncı hissiyle seziyordu. Lena'nın soğuk, alaycı yüzü onu sinir etmişti.

"Şuraya bak!" diye düşünüyordu, "bu kız genç ve güzel diye insanlarla oynamaya hakkı olduğunu sanıyor."

Bir akşam ameliyathane vagonundan personel vagonuna giderken Nizvetski ile karşılaştı. Nizvetski makine dairesinde kablo panosunu tamir ediyordu. Fayna kapıya vurup, "A! Siz misiniz?" dedi. Nizvetski susarak yana çekildi. Herkese kaşı çekingen davranırdı. Fayna durdu: "Size bir şey söyleyecektim yoldaş Nizvetski," dedi, "Hah, tamam, benim masa lambamı tamir edebilir misiniz?"

"Olur."

"Bugün, hemen yapabilir misiniz?"

"Evet, şimdi. İsterseniz." Nizvetski alçak sesle, donuk bir tonda konuşuyordu. Şu panonun tamirini bitireyim."

Fayna'nın belli bir niyeti, hareket planı yoktu. Nizvetski'yi bir anda içinden gelen bir istekle çağırmıştı. Kompartımanına şarkı söyleyerek döndü: "Bana hiçbir şey için soru sorma..." Tabağa biraz bisküvi koydu, sonra su kaynattı. Nizvetski yarım saat sonra elinde bir kabloyla geldi. Hayattan zevk almak için hiçbir sebebi olmayan bir adam hali vardı üzerinde.

"Hah, lamba!" dedi Fayna, "uzun zamandır çalışmıyordu. Kanepenin altına bir yere koymuştum. Ama önce çay içelim. Ölüyorum bir çay fincan için!"

(Lambanın gayet iyi çalıştığını itiraf etmek olanaksızdı...)

Nizvetski şaşırmıştı. Kompartıman gayet temizdi, mavi yatak örtüsünün üzerine kar beyazı dantelli yastıklar konmuştu. Aynanın yanında bir sıra fil biblosu en büyükten en küçüğe bir diyagram gibi sıralanmıştı. Nizvetski on üç fil saydı. Kanepenin kenarına iğreti şekilde oturdu. Elbisesini değiştirmesi gerekirdi herhalde.

"Belki daha sonra gelmeliyim," diye mırıldandı.

"Ay, rica ederim. Olmaz!" dedi Fayna, onun tabağına biraz reçel koydu. "Oturun, oturun, hemen kalkmayın. Bırakın size ikramda bulunayım ev sahibi olarak."

Nizvetski, Fayna'nın yanından kulakları hafifçe çınlayarak, karnı tok ve kalbi onun içine doldurduğu kadın cazibesiyle yumuşamış olarak ayrıldı.

"Harika o..." diyordu kendi kendine. Reçelini, esprili konuşmalarını, tiz kahkahalarını düşünüyordu. Kendisine ilgi gösterdiğini daha önce bilmezdi. Müteşekkir kalmıştı. Onun parfüm ve vanilya kokan kompartımanından çıktıktan sonra personel vagonu Nizvetski'ye hiç de hoş, konforlu gelmedi. Lena'nın yattığı yerden geçerken göz ucuyla geriye doğru baktı, Lena yerinde değildi. Muhtemelen hâlâ koğuşta çalışıyordu. Ama canı oraya gitmek istemedi.

Lambayı tamir etmemişti. Çayın sonuna doğru oraya geliş nedenini hatırlamıştı ama Fayna ona şimdi yatacağını, yarın akşam gelmesini söylemişti. Neden ama? Lambasız ne yapacaktı Fayna?

1945 Nisan ayının ortalarıydı. Berlin yakınlarında son çarpışmalar sürüyordu. Tren yıllık bakım için Omsk kentine gidiyordu.

Doktor Belov personelin bir kısmına izin verilmesi hakkında bir talimat telgrafı aldı. Yüzünün tüm kırışıklarını parlatan bir gülümsemeyle kompartımanından çıktı. Telgrafı başının üstünde tutuyordu.

İlk karşılaştığı Yulya Dmitriyevna'ya; "bu sizi de ilgilendiriyor," dedi, "burada ismi olanlar, tek ayak üstünde dizilin bakalım şuraya!" Sonra kimseyi beklemeden telgrafı okumaya başladı. İzine çıkacaklar arasında Suprugov, Yulya Dmitriyevna, Kravtsov ve Lena Ogorodnikova vardı. İzincilerin hiçbirinde öyle özellikle bir sevinç olmaması Doktor'u üzmüştü. Klava Muhina diyordu ki:

"Yulya Dmitriyevna ve ben ikimiz aynı anda nasıl gideriz? Ameliyathaneye kim bakacak?"

Lena izni doğrudan reddetti, gitmek istemediğini söyledi. Kendi yerine Nadya'nın gitmesini istedi. Doktor herkesten çok Lena'nın bir tatile ihtiyacı olacağını düşünüyordu oysa. Son zamanlarda öyle yorgun ve hasta görünüyordu ki...

Yulya Dmitriyevna izin işini duyunca önce yüzü korkunç kızardı, sonra aniden soldu, dudakları iyice sıkıldı. Yüzüne kasvetli bir tasa ifadesi oturmuştu. Bu izin işi onun kaderini belirleyecekti. Suprugov ile birlikte gidecekti çünkü.

Ne de olsa Suprugov ona dairesini anlatmamış mıydı? Hatta evin planını bile çizmemiş miydi? Yulya Dmitriyevna da planı bir yere saklamış, sonra arada bir tekrar çıkarıp incelemişti. Suprugov bir keresinde ona öyle müşfikçe "İyi geceler," diyerek elini öpmüştü ki...

Suprugov izin işini öğrenince Yulya Dmitriyevna'ya, "elbette beraber gidiyoruz," dedi.

Hayatında ilk kez çılgınca bir ümit Yulya Dmitriyevna'yı teslim almıştı ki, şöyle olmalıydı:

(Elbette öyle pek genç değildi. Yakında kırk dört olacaktı. Ama sağlığı mükemmeldi ve yaşından genç gösteriyordu. Saçında tek bir kır, yüzünde tek bir kırışık yoktu. Çocuk da değildi ki, ne yapacağı söylenilsin! Güzel bir kadın değildi ama şu dünyada öyle çok güzel olmayan kadın seviliyor ve baş tacı ediliyordu ki... Birini biliyordu, dört kez evlenmişti. Çok yakışıklı bir doktor onun uğruna kendini vurmuştu. O doktor büyük bir şansla kurtulmuştu.)

İşte şöyle olmalıydı: Memleketine beraber gidecekler, Suprugov ona diyecekti ki... Yok hayır, yolda söyleyecekti. Her şey oraya

varmadan bitecekti. "Canım," diyecekti, "ben sensiz yapamam, benimle evlen." Belki şöyle de ekleyecekti; "benim hayat arkadaşım ol!" ya da "benim en aziz arkadaşımsın!" Buna benzer bir şey... Belki de bu tür laflar eklemez, sadece güzel, canlı ve hepsini içine alan tek bir sözcük söylerdi: "Eşim..." Birinin eşi olan veya bir zaman birinin eşi olmuş kadınlara ne mutlu... Bir kadının çocuğu varsa hayat ne güzel...

Çocuk! Elini utangaçça göğsüne ve karnının üstüne koydu. Onun gürbüz, sağlıklı çocukları olacaktı. O bunun için yaratılmıştı, bunu biliyordu.

Teklif edecekti ve istasyondan doğruca evine gideceklerdi. Onu evine alacaktı... Önce yabancılık hissedecekti, eve alışması gerekecekti. Eve yerleşmesini, komşularla tanışmasını bilmeliydi. Ama ne önemi var? Bir kadının evi kocasının yanıdır.

İlk gün onu annesiyle babasına ziyarete götürecekti. Kol kola, birbirlerine düşkün bir çift olarak... Annesi, babası ne kadar çok sevineceklerdi... Onlar belki evleneceğine dair tüm ümitlerini terk etmişken, o aniden kocasıyla kol kola çıkıp gelecekti.

Öyle anlar vardır, insan bunun olacağından tamamen emin olur. Eve öyle bir telgraf göndermek isterdi: "İzin için kocamla birlikte eve geliyorum, Yulya."

Ama sonra, mutlu olabileceğine dair inancının aniden uçup gitmesiyle, bir ruh düşkünlüğü, zayıf düşme, fiziksel güç kaybı ve içinde bir bulantı hissetti.

"Olamaz..." diye düşündü, "böyle bir şey bana hiç olamaz."

Suprugov'u görüp onun sesinde özel, anlamlı bir tonu duysa, manalı bakışlarını yakalayıp, ona yöneltmiş olduğu gülümsemesini görse, içinde yeniden bir ümit dalgası yükselecekti.

Bu değişken ruh hali, bu umutsuzluk onu hırpalamıştı. Bazen ona gidip doğrudan evet mi, hayır mı diye sormayı düşünüyordu. Ama kadınlık gururu, utangaçlık, ümitlerini tümüyle kaybedebileceği korkusu ağır basıyordu.

Rüyalarından vazgeçemiyordu. Bu onun hayattaki ilk kadınsı bekleyişiydi. İlk ve son... Kırk dört yaşındaydı. Yakında yaşlanacaktı. Hayat geçiyordu. Eğer Suprugov giderse, evliliğe, anneliğe, milyonlarca kadının yaşadığı normal bir hayata dair hiçbir umudu kalmayacaktı. Sonuç bu olacaktı.

Suprugov, Danilov'a nazikçe dedi ki:

"İvan Yegoriç, size izin çıkmamış olması ne biçim şey, ay-ay-ay!"

Listede Danilov'un atlanıp, kendisinin olmasına pek sevinmişti. Şimdi emindi ki, madalya alacaktı, tren için her yerde övgüler yapılacaktı, gazeteler bunları yazacaktı, 'Tüm Sovyetler Sergileri'nde yer alacaktı.* Daha resmi makamlarca varlığı bilinmiyorken tren hakkındaki makaleleri Danilov değil, kendisi yazmıştı. Ne yazık ki, Danilov da muhtemelen madalya alacaktı. Politik görevi nedeniyle bu olacaktı. Ama ona izin verilmemişken, kendisine, Suprugov'a izin verilmişti. Danilov kendisinin savaş bitene kadar izne çıkmayacağını, izne çıkacakların listesini de kendisinin Doktor Belov ile beraber yapmış olduğunu ona söylemedi. Sadece önemsiz bir tonla kendisinin bir hafta kadar sonra parti işleri için V...'e gideceğinden bahsetti. O Kravtsov'u düşünüyordu. Önce onun izne çıkması gerekiyordu. Kendisi ancak Kravtsov döndükten sonra gidebilirdi. Trendeki tamirat işlerini ne Komutan'a ne Sobol'a ne de Protasov'a bırakmak olmazdı.

"Osilatör ne olacak? Onu tamir etmeye vakit var mı?" diye sordu Danilov, Kravtsov'a.

"Beni yeni tanıyor değilsiniz sanırım."

"Vaktinde döner misiniz?"

"Yeter, yoldaş Zampolit. Bu şakalardan bıktım. Bana bir izin verme zamanı çoktan gelmişti. Kendi isteğiyle bu kadar emek veren başka bir enayi nerede bulurdunuz?"

Danilov, Kravtsov için özel bir uğurlama töreni yaptı. Kravtsov hazırol durumundaydı, kendisine tebrikle birlikte bir elbiselik kumaş ve bir saat hediye edildi.

"Eve hediyelerle dönüyorum," dedi Kravtsov elektrik santralına arkasını dönerek, "kumaşı emektar eşime vereceğim. Eski saatim oğluma gidecek. Herhangi bir yeni saatten iyidir."

---

* Tüm Sovyetler Sergileri, Sovyetler Birliği'nde 1920'li yıllardan 1990'lara kadar Moskova ve Leningrad'ta sanat, endüstri ve ülke çapında önemi olan diğer konularda düzenlenen sergiler. Sovyetler Birliği tarihi boyunca Moskova'da 116, Leningrad'ta 6 sergi düzenlenmiştir. Burada bahsedilen serginin 1946 yılında düzenlenen "Cephe ve Cephe Gerisi Kahramanlıkları Sergisi" olduğu anlaşılıyor.

Vaska ve tombul İya da V...'e gidiyorlardı. Hemşirelik kursuna gönderiliyorlardı. Giderlerken Danilov onları çağırdı ve birkaç söz söyledi:

"Biliyorsunuz, hemşireler hakkında hikayeler uyduran aptal insanlar vardır. Siz onlara kulak asmayın ama öyle davranın ki, kimse size söyleyecek bir laf bulamasın. Mazbutluk, adap elbiselerinizde, yürüyüşünüzde, sesinizde, her şeyinizdedir. İnsanlara örnek alınacak davranışlarda bulunmalısınız." Sonra Vaska'nın yüzünü işaret ederek ekledi: "Artık öyle bir manasızlık yapmazsın."

"Ne yapabilirim, altı ay garanti bozulmaz, dediler."

"Bana kalırsa ben senin bu kaşlarını bir yıldan fazladır görüyorum."

"Ne yapayım yani? Kendimi asayım mı? Ne yapayım? Biklorıtle, parafinle çıkarmaya çalıştım ama olmadı."

Ama söyledikleri doğru değildi. Sonradan kaşlarını tekrar boyatmak için iki kez daha kuaföre gitmişti.

Danilov, Sobol'a kızların yanına güzel bir kumanya paketi hazırlamasını söyledi. Bavul yerine büyük ilaç torbalarından almışlardı. Leningrad'a giden bir yük trenine bindiler.

Yulya Dmitriyevna ve Suprugov iki gün sonra trenden ayrıldılar. "Canım," dedi Fayna veda ederlerken, "sana daima mutluluk diliyorum, bunu ne kadar çok isterim tahmin edemezsin!" Gülümseyerek kollarını genişçe açtı, sarılarak Yulya Dmitriyevna'yı öptü. Fayna'nın sert dudaklarıyla öpüşü Yulya Dmitriyevna'yı utandırdı, şaşırttı.

Sonra Suprugov'la beraber otuz altı saat seyahat edecekleri ekspresteki ikinci sınıf kompartımanda yerini aldı. Düşünceleri ve duyguları karmakarışık durumda olmasaydı, kendi tertemiz, kar beyazı ortamından sonra bu yolcu treninin kompartımanının son derece bakımsız ve pis oluşu canını epeyce sıkacaktı. Koltuklar tozluydu, lambalar aydınlatmıyordu, bagaj bölmelerinin ağları yırtıktı. Kondüktörün getirdiği ince yastığın tüyleri hep dışarı çıkmıştı. Ama titiz ve tertipli Yulya Dmitriyevna bu kez tüm bu olumsuzluklara kayıtsız kalmıştı.

Yola çıktıklarında akşam olduğundan, Suprugov hemen gece için hazırlanmıştı. Birkaç söz ettikten sonra hemen tatlı bir uykuya daldı. Yulya da yattı ama uyumaktan çok uzaktı. Sevdiği

bir adamla hiç bu kadar yakın olmamıştı. Aralarında sadece küçük bir sehpa vardı. Ranzaların üst katlarında tanımadıkları iki adam yatıyordu. Yerde duran çizmelerden onların subay oldukları anlaşılıyordu.

Uykusuz yatmış, tavana bakıyor, trenin sarsıntısıyla hafifçe sarsılıyordu. Bu ülkede kaç erkek vardı? Genç, yaşlı, hasta, sağlıklı... İçlerinden bir teki bile hayatını onun eşi olarak, onun sevgilisi olarak paylaşmak istememişti. Suprugov sırtı dönük yatmıştı. Düzgün tıraş edilmiş ensesi görülüyordu. Çizgili gömleğinin kolu battaniyenin üzerindeydi. Bir anda hissetti ki, o ebediyen kendisinden uzaktaydı. Hepsi rüya, hayaldi, bir kadın aptallığıydı. Öyle mutsuzdu ki, ağlamak istiyordu. Ama nasıl ağlanır, onu da bilmiyordu.

Sabah Suprugov ilgisiz bir tavırla, sessizce kalktı. Onun yüzünden Yulya'nın uykusuz bir gece geçirmiş olduğunun farkında bile değildi.

Yulya lavaboya giderken ona kolonya ikram etti. Sonra sandviç hazırladı, onunla nazikçe, saygıyla konuştu. O zaman Yulya yeniden heyecanlanıp kızardı. Subaylar yukarı kattan onlara bakıyorlar, sert sigaralarının dumanını tavana doğru üflüyorlardı. Yulya bundan hoşlanmıştı. Ama yine de genç bir Podpolkovnik* kompartımana gelip subayları preferans oynamak için çağırdığı zaman çok memnun oldu. Suprugov'la yalnız kalmıştı.

Suprugov nasıl davranacağını biraz şaşırmıştı. Havasızlıktan sıkılıp kompartımanın kapısını açtı. "Ne asil biri," diye düşündü o zaman Yulya Dmitriyevna, "benim prestijimi koruyor."

Tuhaf sessizliği bozmak için, "vaktinde varacağız galiba?" dedi.

"Evet," diye cevapladı Suprugov, "sabah altıda V...'e varacağız. Saatine baktı, "daha on sekiz saatimiz var."

"Belirsiz bir on sekiz saat daha..." diye düşündü Yulya içinden. Trenin gecikmesini, daha, daha gecikmesini, onunla beraber, ümitleriyle beraber daha çok kalabilmeyi isterdi.

"Bir şeyler yiyelim mi?" diye teklifte bulundu Suprugov. Yulya öyle pek aç değildi ama kabul etti. Suprugov yiyecek paketini açıp ustalıkla, incelikle ona sandviç hazırladı. Yulya bunu cansız, iştahsız yedi. "Yiyeceğiz, yine yiyeceğiz, sonra yol arkadaşlarımız

---

* Yarbay

dönecekler, gece olacak, sonra eve varacağız ve her şey bitecek," diye geçiriyordu içinden.

"Biraz uyuyalım mı?" dedi Suprugov yemekleri bitince. "Yolculukta en iyisi uyumak. Öyle değil mi?"

Uzandı ve hemen uydu. Belki de uyur gibi yaptı. Yulya oturmuştu, umutlarına elveda diyordu.

Kırmızı elleri, sararmış tırnakları ne kadar çirkindi. Yastıktan dökülen tüyler bütün eteklerine yapışmıştı. Alelade, sıkıcı, antika, hiç kimsenin ilgilenmediği bu hayat... Belki de bu subaylar Suprugov'un ilgisine bakıp gülüyorlardı. Ah sersem... Şuna hizmet ediyor...

Açık kapıdan insanlar bakıyorlardı. Yulya acı çeken yüzünü onların görmelerinden korktuğundan yüzüne sakin, kayıtsız bir ifade vermeye çalışıyordu. Ama insanlar kompartımana bakıp, "bu teğmen apoletli kadın ne kadar bitkin görünüyor," diye düşünüyorlardı.

Sabah peronda Yulya ile Suprugov vedalaştılar.

"Tramvaya mı bineceksiniz?" diye sordu Suprugov.

"Yok, yürüyeceğim," diye cevap verdi Yulya, "o kadar uzak değil."

"Size bir taşıyıcı bulayım."

"Hayır, teşekkür ederim. Ben kendim hallederim."

Yulya Dmitriyevna'nın sesi sert, emrediciydi. Suprugov ona bakarken içinden, "kadın yanlış düşündü ama iyi saklıyor," diye düşündü.

İlk hoşça kal diyen Yulya olmuştu ama sesi o anda biraz kırıldı, içinde neredeyse bir ağlama tonu vardı. "Hoşça kalın canım," diyerek durumu idare etti Suprugov, "yakında hastane trende tekrar görüşmek üzere..." Onun elini öptü. Yulya Dmitriyevna aceleyle, kabaca elini geri çekti, peron boyunca geniş ve hantal adımlarla, elinde ağır bavuluyla yavaşça yürümeye başladı.

Sabah trende yaptıkları kahvaltıdan sonra Suprugov kalan yiyecekleri hesap edip dikkatle iki eşit parçaya bölmüş, Yulya'nın çantasına birkaç konserve ve birkaç paket yerleştirmişti. Konserveleri ve salamı dağıtışında öyle aşağılayıcı bir şey vardı ki, Yulya Dmitriyevna bunu daha sonra hatırladığında boğazı düğümlenecekti.

Solgun ve kasvetli, dudakları iyice sıkılı kalabalık gar binasında yürüdü.

"Yulya Dmitriyevna! Yulya Dmitriyevna!" diye umutsuzca bir çığlık geldi arkasından. Çevresine baktı, Vaska üzerinde parkası, burun köprüsünden alnına kadar gelen koyu renk kaşlarıyla ona doğru koşuyordu.

"Vaska!" dedi dalgın dalgın, "ne oldu Vaska?"

"Ah tanrım, Yulya Dmitriyevna," diye tutkuyla bağırdı Vaska, "her sabah sizinle garşılaşmak için buraya geliyordum. Çok şükür sizi kaçırmadım."

"Garşılaşmak değil, karşılaşmak," diyerek hemen düzeltti Yulya Dmitriyevna.

"Tamam işte, karşılaşmak," diyerek razı oldu Vaska, "öğreniyoruz, dün başladık. İya'yla ben. Ve Yulya Dmitriyevna, bizim ne kadar kültürlü olduğumuza herkes şaşırıyor. Her şeyi biliyorum, hepsinden çok biliyorum. Gerçekten."

"İya nerede?"

"Yurtta. Hâlâ uyuyor. Dün hepimiz sinemaya gittik. Tüm kurs. Ah, ne ağladık... Bavulunuzu bana verin Yulya Dmitriyevna." Vaska hemen bavula yapıştı.

"Gel benimle Vaska," dedi Yulya Dmitriyevna, kızın varlığı onu biraz rahatlatmışa benziyordu. "Benimle eve kadar gel."

Vaska'nın söylediklerini dinlemeden yürüdü. İki yanında kavaklar dizili, temiz, sakin bir caddeye geldiler. Şehrin en eski, en önemli caddesiydi. Burada her bir kavak, her bir kaldırım taşı Yulya Dmitriyevna'ya çocukluğundan aşinaydı."Evinize geliyor muyuz?"

"Birazdan. Şu köşeyi dönünce."

Köşede bir babuşka, elinde bidonla çevreye bakıyordu. "Sağlık memuru nerede oturuyor?" diye sordu onlar yanından geçerlerken. Yulya Dmitriyevna gülümsedi. Kadın sağlık memurunun evinin eşiğinde durmuş, sağlık memurunun evini arıyordu. Kapının ağır sürgüsü düştü, kapı açıldı. Sabahlığın yenlerinden sıyrılan yaşlı kollar ileri uzandı:

"Canım! Canım! Pencereden gördüm kahramanımızın geldiğini, sevgili kızımızın geldiğini... Şu işe bak! Daha dün Profesör Skuderevski seni soruyordu. Mitya! Mitya kalk! Sevgili kızımız geldi. Yulyanka geldi!"

Kravtsov eve dönünce, "emektar eşinden" oğlu Seryuja'nın kendisinin savaştan önce çalıştığı aynı dizel trende yardımcı

makinistliğe alınmış olduğunu öğrendi. Seryuja daha on yedi yaşındaydı ve annesi bu işten çok gurur duyuyordu.

"Ne var bunda?" dedi Kravtsov, "ben makinistliğe on beş yaşında başlamıştım."

Tıraş olup, bayramlık elbisesini giydikten sonra fabrikaya gitti. Üzerinde yüksekten bakar bir üstünlük havasıyla fabrikanın yeni Profsoyuz başkanı olan kadınla tanıştı. Bir kadın... Elektrikten ne anlayabilir ki? Sonra trene gitti. Seryuja meşguldü. Babasını görünce yüzüne bir gülümseme yayıldı: "Çabucacık geliyorum, bekle!"

Kravtsov pencerenin eşiğine oturdu, makine ile uğraşan oğlunu izlemeye başladı. Kauçuk botlar ayağına büyük geliyordu. Çocuk cılızdı.

"Biz yokken işleri kadınlar, çocuklar yapıyor," diye düşündü.

Eski bir makinist arkadaşıyla sohbet etti. Ciddi bir adamdı. Kravtsov'a ballı Ukrayna tütününden ikram etti. Akşam evine davet etti. Biraz sonra vardiya bitti, Kravtsov ve Seryuja eve döndüler.

Seryuja babasının nerelere gittiğini sorunca Kravtsov Kiev'den, Brest'den, Tiflis'ten bahsetti.

"Ama bunlar coğrafya," dedi anlatmasını bitirince, sonra trenden bahsetmeye başladı.

"Her şeyi biz -yani Danilov ve ben- yapıyoruz. O fikir veriyor -sağlam bir kafa var onda- ben de yapıyorum. Makinistlik mi? Ben elektriğe bakıyorum yalnızca. Bir de telsize. Isıtma sistemini de ben tamir ettim. Söylüyorum: Bensiz bir çaydanlığı bile lehimleyemezler."

Seryuja ile bu konulardan, oğlan ne dediğini anladığı için istediği gibi konuşabildiğine memnun oluyordu.

"Işın tedavisi için tüm cihazları 110 Volta ayarladım. Mione kapsüllerini Swan kapsülleriyle değiştirdim."

Bu arada emektar eşi bir yerlerde varsa, ödünç votka kuponu aramak için komşuları dolaşıyordu. İzine gelmiş bir ordu adamını içkisiz bırakmak hiçbir şekilde uygun olmazdı. İzin yapmaya gelen kendi eşiyse, böyle ağırlamadan hiç olmazdı.

Kravtsov masadaki çeşitli içki şişelerini görünce keyfi yerine geldi:

"Yaşıyoruz ha ana?"

"Yaşıyoruz baba!"

"Her şeyi yoluna koymuşsun genç bayan, peki konuklar nerede?" diye devam etti Kvartsov.

Birazdan konuklar da geldiler: Birkaç akraba, eski arkadaşlar -aralarında Seryuja'nın amiri makinist de vardı-. Şamata olmadan, eğlenceli oldu. Kadeh tokuşturdular, birbirlerine güzel sözler söylediler. Tüm ilgi ve sevgi Kravtsov'a yönelmişti. Kravtsov her yeni gelene Brest'ten, Daugavpils'ten ve Kiev'den, faşistlerin topraklarımızda bıraktığı yıkıntıdan bahsetmek zorunda kaldı. Öykünün bu kısmını çabucak bitiriyor, trene dönüyordu.

"Çok zor... Bize kötü mazot veriyorlar oysa dizel yakıtı almamız gerekir. Ne yapacaksın... Onunla çalışıyoruz. Kurum yapıyor, cıvataları yakıyor. Düşünün, sürekli temizlemek zorunda kalıyoruz."

"E, öyle," dedi eski arkadaşlarından biri, sakin sakin kadehleri art arda yuvarlıyordu. "Belli! O mazotla..."

"Peki, Seryujka?" diye yüksek sesle makiniste sordu Kravtsov, "O nasıl çalışıyor? Babasının adını kötüye çıkarıyor mu?"

Makinist Seryuja'yı övdü. Kravtsov orada hemen Seryuja'ya cep saatini verdi ve öğüt vermeye başladı: "Şunu unutma Sergey, makinenin başına her zaman ayıkken geçeceksin. Onu sevmelisin. O zaman o da seni sever. Onu hakkıyla seversen kapısını sadece sana açar, onu seven adam geldi diye. Ama ona düzgün yaklaşmazsan, seni dilimler, çiğner, sonra küçük bir et parçası gibi tükürür. Bu makine, iki platforma bağlı bir volan... Ayık ve aşkla!" diye yineledi ama ipin ucunu kaçırdığını anlamıştı. Şimdi yakalamaya çalışıyordu.

"Bir iş yerinde kültür anlayışı ve performans güzelliği olmalı," diye devam etti. "Elektrik işleri en ileri ve bilimsel olanıdır." Konuştu, konuştu... Her kadehte belagatine olan inancı arttı. Konuklar tamamen memnun ayrıldılar. Ama o Seryuja'ya konferansa devam etti. Sabah aşina yatağında uyandı. İlk düşüncesi vardiyaya geç kaldığıydı. Sonra fabrikada çalışmadığını hatırladı. O, hastane trende çalışıyordu. Şimdi izinliydi sadece. Sakinleşti, düşünmeye başladı: Kendisini yatağa kim taşımıştı ve ne zaman? Emektar bayanın aşağıda onun pabuçlarını temizlediğini duydu.

"Seryuja nerede?" diye sordu.

"İşe gitti," dedi kadın. Kravtsov battaniyeyi kenara atıp ayaklarını yere bastı.

"Anlıyorum," dedi düşünceli düşünceli, ciddi bir havada, "bana ayılacak bir şey versene ana!"

Fayna ve Nizvetski arasındaki her şey çözülmüştü. Nasıl olmuştu, Nizvetski kendisi de bilmiyordu. Nizvetski onu görmeye gitti. Çay içtiler, Fayna güldü, konuştu, kompartıman içinde dönüp dururken onun kâh omzuna kâh dizine dokunuyordu. Ona yakınları hakkında ve Vladivostok'ta gerçekten çok Çinli var mı diye sorular sordu. Hastalığı hakkında şefkatli sözler söyledi. "Bir homeopati uzmanına görünmeden ameliyat olmamalısın," dedi. Duyduğuna göre onlar bu tür konularda mucizeler yaratabiliyorlarmış. Nihayet Nizvetski lambaya baktı, bozuk değildi ama ampulü yanmıştı. Böylece Fayna lambanın bozuk olduğunu söylemekte haklı çıkmış oluyordu. Nizvetski'ye çok çekici olduğunu söyledi. Tabii bütün kadınlar onunla ilgileniyordu değil mi? Nizvetski şaşırmıştı. Aynada kendine baktı. Gördü ki, gerçekten aslında epeyce yakışıklıydı. Biraz rengi sarıydı ama iyileşince geçerdi. Fayna doğru söylüyordu... Kalbi ümit ve sevgiyle doldu.

Artık Fayna'nın kompartımanından, personel vagonundan çıkmayı istemiyordu. Fayna'yı görmeden bir saat geçirmek çok zordu onun için. Lena'yı düşünmeyeli çok olmuştu. Ve bir gün, Yulya Dmitriyevna izine, Danilov da şehre gitmişlerdi, nasıl olduysa oldu, gün doğana kadar Fayna ile kaldı.

"Anlayamadığım bir şey var," dedi Nizvetski memnun mesut, "bana neden âşık oldun?"

Fayna onu kollarıyla bir bebek gibi yumuşakça sardı.

"Nasıl olur da anlamazsın?" derken Fayna'nın gözlerinde yaşlar vardı. Ama Nizvetski ondan tüm detaylarıyla anlatmasını istedi.

"Çünkü sen alçakgönüllüsün," diyerek zevkle saymaya başladı: "naziksin, entelektüelsin, tek kelimeyle harikasın."

Bu özelliklerinin kendisini çok önceden fethetmiş olduğuna inanıyordu Fayna. Hatta trende karşılaşmalarının gizemli bir önsezi yoluyla kendisine malum olduğuna bile inanıyordu ve hastane trende savaşın, onca tehlikelerin arasında mutluluğunu, hayatının tek mutluluğunu bulmaya çıkmıştı.

"Senden tek bir şey istiyorum," diye sıcacık bir tonla fısıldadı Nizvetski'nin kulağına, "aşkımı daima, daima hatırla! Bu kızlar sadece can sıkıntısından herhangi birinin boynuna atılırlar. Senin gerçek arkadaşın sadece benim, gerçek eşinim. Sevgilim, korkunç bir şey, seni delice kıskanıyorum!"

Bir gün Fima, Danilov'a geldi. O uzun zamandır personel vagonunda çalışmıyordu. Artık aşçıydı. Gayet resmi bir tarzda Danilov'a dedi ki:

"Yoldaş Zampolit, izin verirseniz bir şey söyleyeceğim. Biz mutfak görevlileri geleceğimizle ilgili şahsi bir konuda ilginizi rica ediyoruz."

"Nedir?" diye sordu Danilov, "koca filan mı bulmamı istiyorsunuz?"

Fima başını hafifçe yana çevirip bu şakaya nazikçe gülümsedi, sonra açıkladı:

"Biz burada çeşitli nitelikler kazandık, savaştan sonra burada öğrendiklerimizle bir iş aramak istiyoruz. Olya ve Katya. Ne düşünürsünüz? Ben onlara öğretmiştim. Bir kantinde çalışabilirler. Ben de..." Hafifçe kızardı, "ben de İvan Yegoriç, kaliteli bir restoranda şef veya miatre d'hotel olmak istiyorum."

Kullandığı sözcük "maitre d'hotel"di... Olur, neden olmasın kızım.

"İyi fikir," dedi Danilov, "yardımcı olurum. Bir bonservise ihtiyacın olacak."

"İvan Yegoriç, bonservis ne olacak, siz bize resmi kanallardan yardımcı olsanız..."

"Tamam, yardımcı olurum," diye tekrarladı Danilov.

Fima gidince Danilov düşünmeye başladı. Kız haklıydı. Arkadaşlarının sivil hayatta layık oldukları yerlere yerleşmesine çalışmalıydı. Elbette buna ihtiyacı olmayanlar vardı. Mesela doktorlar, Yulya Dmitriyevna, Lena Ogorodnikova, kendisi, Danilov... Ama mesela hemşire Smirnova, Klava Muhina... Bunlar büyük, örnek bir hastaneye uymazlar mıydı?

Sobol bir fabrikaya bağlı çiftliğe yönetici olabilirdi. Vaska... Vaska her yere gidebilirdi. Bir kolhoza, bir hastaneye... Her yerde mükemmel iş görürdü. Onu Yulya Dmitriyevna'ya teslim edebilirdi. Onun çocuğu yoktu. Bu zeki kızı o istediği gibi

yetiştirebilirdi. Savaştan sonra hepsiyle teması sürdürmek iyi olacaktı. Dört günlük bir seyahatten sonra bile insanlar birbirlerini arıyorlardı. Onlar dört yıl beraber seyahat etmişler, bir de beraber çalışmışlardı.

Düşünüyordu ki, mutfaktaki kızların zihinleri başlarındaki şapkaları kadar boştu. Onun için akşamları aralarında fısıldaşıp geleceği konuşuyorlardı. Bunlar sivil hayatta ne yapacaklardı?

Peki, kendisi ne yapacaktı sivil hayatta? Aslında yapacak o kadar çok şey vardı ki... Bir kere evde kendi hayatlarını bir düzene sokacaktı. Eskiden olduğu gibi olmayacaktı, olmayacaktı.

Yakında oğlunu görecekti...

Birazdan oğlunu görecekti.

Danilov şehrin dış tarafında ıssız, geniş caddede yürüyordu. Bir yıldan fazladır buraya gelmemişti.

Alacalı bir inek ağır ağır salınıyordu. Peşinde ondan daha yavaş yürüyen yaşlı bir babuşka gidiyordu. Elinde değnek olarak tuttuğu bir dal vardı. Eski, yağlı bir ceket giymiş olan yaşlı bir adam, ahşap köprüde topuklarını vura vura yürüyordu. Danilov'a yetişti ve dönüp baktı. Tanımamıştı. Bu dar ahşap köprünün iki tarafındaki topraklara boylu boyunca patates dikilmişti.

Köye benziyordu buralar. Ahşap köprü hiç onarım görmemişti. Birçok yerinde çürüme vardı. Evler bakımsız kalmış durumdaydılar. Kendi evi de şüphesiz öyleydi. Geçen yıl şirket evlerin onarımı için pek olanak bulamamıştı. Dusya güçlükle az bir şeyler yapabilmişti. Ne onun ne de şirketin böyle şeylere vakti yoktu.

Tüm bu yıllar boyunca Dusya yalnız yaşamıştı. Onsuz, dürüstçe yaşamıştı. Buna emindi. Fedakârca, mütevazı şekilde yaşamıştı. Ama o Dusya'yı o kadar az düşünmüştü ki... Mektubu bile zor yazmıştı.

Komşu bahçelerde çocuklar oynuyordu ama içlerinde oğlu yoktu. Bunlar kimlerin çocuklarıydılar? Çingene gibi esmer küçük bir kız vardı. Onu daha önce mutlaka görmüş olmalıydı. Hepsi büyümüşlerdi, tanıyamıyordu.

Bahçe kapısı...

Kilitliydi. Ama sırrı biliyordu. Parmaklıkların arasından elini sokacak, ahşap cıvatayı ittirecekti. Öyle yaptı ve bahçeye girdi.

Kimse yoktu. Danilov etrafına bakındı. Düzenli sebze tarhları...

Dikili ve tırmıklanmış... Yanlarında körpe çimenler vardı. Patika... Veranda... Kapıda bir kilit asılıydı.

Kilit?

Kim bilir neden, geleceğini hiç kimseye haber vermemiş olduğundan bununla karşılaşması doğaldı. Ama canı sıkıldı.

Nasıl olur? Kilitli...

Bir an durdu. Savaştan önce Dusya dışarı çıkarken kendinden önce gelirse diye verandanın altına onun için anahtar bırakırdı. Verandanın alt basamağında durarak el yordamıyla verandanın altını araştırdı. Eskiden aşina olduğu nemli yosunu hissetti... Anahtar orada, eski yerinde duruyordu. İki tuğla arasındaki çatlakta...

Bu küçük ev sırrı sanki eski bir dosttan gelen selam gibiydi.

Kapıyı açtı, eve girdi.

Küçük mutfakta durdu. Her şey yerli yerindeydi. Masa, saksıdaki aloe vera çiçeği, kalın bir havluyla örtülmüş ekmek hamuru... İçerisi dışarıdan daha loştu. Danilov eşyaları teker teker ayırt ediyordu. Muşamba serili masanın üstünde içi şeker dolu bir şekerlik duruyordu. Fincan tabağının üzerinde yumurta kabukları vardı. Muşamba eskiydi. Köşeleri yıpranmıştı. Danilov savaşa giderken çok yeniydi. Üzerinde mürekkep lekeleri vardı. Nereden olmuştu bu? A, evet! Oğlu artık yazabiliyordu. Büyümüştü de mürekkeple yazı yazıyordu.

Danilov gözlerini kapadı. Tekrar açtığında ıslaktılar. Boğazına oturan sert, tatlı bir yumruyu yuttu. Sonra güldü; büyümüştü de mürekkeple yazı yazıyordu!

Diğer odaya geçti, burada da her şey yerinde duruyordu. Ama burada parlak bir temizlik yoktu. Alışmış olduğu düzen ve tertip yoktu. Beyaz yatak örtüsünün yerine gri, kaba bir battaniye vardı. Dikiş makinesinin yanında yarı tamir edilmiş bir çocuk çorabı vardı. Köşede bir pedalı kırık, üç tekerlekli bir bisiklet duruyordu. Onu onarmanın bir anlamı yoktu artık. Oğlu büyümüştü. Artık gerçek bir bisiklet isterdi.

Verandaya çıkıp basamağa oturdu, bir sigara yaktı. Orada oturup sigara içerken kimse onu rahatsız etmeden düşündü. Dikkatini dağıtan bir şey yoktu. Ağır ağır, salim kafayla Dusya'yı, eşini düşünüyordu. Onu şefkatle, minnetle anıyordu.

Sakin gökyüzünde baygın bir yıldız göz kırptı. Topraktan bir

serinlik yükseldi. Sokaktan Dusya'nın sesi geldi. Nefes nefese, kızgınlıkla söyleniyordu:

"İyi bir çocuk olsaydın ona derdin ki, bana bu saçmalıkları öğretme amca, bana sapan gerekmez. Siz kendi işinize bakın, çocuklara haylazlık öğreteceğinize..."

Danilov onlara doğru yürümedi, basamakta kollarını dizlerine kavuşturmuş olarak oturdu.

Kapıdan ilk koşan çocuk oldu. Dusya sırtında ağır bir çuvalla onu takip ediyordu. Çocuk verandanın basamağında oturmuş olan birini görünce yavaşlayıp yürümeye başladı. Sonra daha da yavaşlayıp durdu. Güldü ve sevinçle bağırdı:

"Baba..."

Büyümüş, boyu uzamıştı. Yüzü güneş yanığıydı, ön dişleri yoktu. Dusya nefes nefese çuvalı yere indirip üzerine oturdu. Adım atacak hali kalmamıştı. Danilov kalktı, oğluna sarıldı, onun kısa saçlı başını öptü. Sonra eşine doğru yürüdü, "kalk," dedi. Çuvalı alıp taşımaya başladı. Dusya sessizce, elleri titreyerek takip ediyordu. Başındaki şalı, saçlarını düzeltti. Beraberce eve doğru yürüyüp mutfağa girdiler. Danilov düğmeye bastı, lamba yandı. Oğlunun ve şimdi biraz daha yaşlanmış olan eşinin mutlu yüzleri aydınlandı.

Danilov yumuşakça, pişman, endişeli bir ses tonuyla sordu:

"Nasılsınız bakalım?"

Yazılama

2. Dünya Savaşı'nın en şiddetli günlerinde savaş bölgesine Sovyetler Birliği Sağlık Bakanlığı tarafından çok sayıda hastane tren tahsis ediliyor. Elinizdeki kitap, onlarca sağlık çalışanıyla yaralılara hizmet verilen bir hastane trende yaşanan kriz anları, kriz anındaki insan ilişkileri ve yaşam koşullarının zorluğuna dair bir tablo çiziyor.

Roman, bir Sovyet yazarı ve gazetecisi olan Vera Panova'nın üç ay süreyle kaldığı hastane trendeki gözlemlerinden izler taşıyor.

